

Ontwerp Omgevingsvisie

**Visie en uitvoeringsprogramma voor de ontwikkeling van de
fysieke leefomgeving van de provincie Overijssel**

NOVEMBER 2008

Colofon

Datum

november 2008

Auteur

Programmateam Omgevingsvisie Overijssel

Fotografie / Illustraties

Kaarten van H+N+S Landschapsarchitecten / Van Paridon & De Groot Landschapsarchitecten en team
beleidsinformatie

Foto's Van Paridon & De Groot Landschapsarchitecten

Project / kenmerk

Programma Omgevingsvisie

Inlichtingen bij

secretariaat projecten en programma's

038 499 8704

Omgevingsvisie@overijssel.nl

Adresgegevens

Provincie Overijssel

Luttenbergstraat 2

Postbus 10078

8000 GB Zwolle

Telefoon 038 499 88 99

Fax 038 425 48 88

www.overijssel.nl

www.omgevingsvisie.nl

Inhoudsopgave

1	Inleiding	7
1.1	Status van de Ontwerp-Omgevingsvisie	8
1.2	Werking Omgevingsvisie	8
2	Visie: balans en dynamiek	9
2.1	(Inter-)nationaal perspectief	11
2.2	Opgaven, kansen en beleidsambities	12
2.2.1	Opgaven en kansen	12
2.2.2	Beleidsambities en provinciaal belang	14
2.3	Duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit	18
2.3.1	Duurzaamheid	18
2.3.2	Ruimtelijke kwaliteit	19
2.4	Gebiedskenmerken	21
2.4.1	De natuurlijke laag	22
2.4.2	De laag van het agrarisch-cultuurlandschap	26
2.4.3	De stedelijke laag	30
2.4.4	De lust- en leisurelaag	34
2.5	Ruimtelijke kwaliteitsambities	37
2.5.1	Brede waaier aan woon-, werk en mixmilieus: elk buurtschap, dorp en stad zijn eigen kleur	37
2.5.2	Voortbouwen aan de kenmerkende structuren van de agrarische cultuurlandschappen	38
2.5.3	Natuur als ruggengraat, ontsloten in de flanken	39
2.5.4	Zichtbaar en beleefbaar mooi landschap	39
2.5.5	Het contrast tussen dynamische en luwe gebieden versterken door het infrastructuurnetwerk	40
2.5.6	Een continu en beleefbaar watersysteem als dragende structuur van Overijssel	40
2.5.7	Sterke ruimtelijke identiteiten als merken voor Overijssel	41
2.6	Ontwikkelingsvisie en -perspectieven	42
2.6.1	Ontwikkelingsperspectieven Groene omgeving	44
2.6.2	Ontwikkelingsperspectieven Stedelijke omgeving	47
2.6.3	Ontwikkelingsvisie voor Overijssel	50
2.7	De vier windstreken	51
2.7.1	Zuidoost Overijssel: Twentse zandgronden	51
2.7.2	Noordoost Overijssel: Hoogveenontginningen Vechtdal	54
2.7.3	Noordwest Overijssel: Kop van Overijssel	56
2.7.4	Zuidwest Overijssel: IJssel en Salland	58
3	Uitvoering: resultaat door partnerschap	61
3.1	Bestuursfilosofie	61
3.1.1	Vitale coalities: realisatie door partnerschap	61
3.1.2	Effectief bestuur: decentralisatie en ruimte voor partners	64
3.1.3	Doelmatig bestuur: deregulering en helderheid	65
3.2	Sturen op ruimtelijke kwaliteit en duurzaamheid	66
3.2.1	Uitvoeringsmodel Omgevingsvisie Overijssel	66
3.2.2	Generiek basisinstrumentarium	69
3.3	Keuze voor instrumenten	70
3.3.1	Visie: kennis verwerven en kennis delen	71
3.3.2	Waarborg: verordening	72
3.3.3	Realisatie: (prestatie-)afspraken, gebiedsontwikkeling en uitvoeringsprojecten, subsidies en fondsen	72

4	Groene omgeving: buitengebied	75
4.1	Woonomgeving	77
4.1.1	Flexibel aanbod van woonmilieus	78
4.1.2	Beschikbaarheid van voorzieningen	78
4.2	Economie en vestigingsklimaat	79
4.2.1	Vitale werklocaties	79
4.2.2	Schaalvergroting en verbreding in de landbouw	81
4.2.3	Toerisme en recreatie	87
4.3	Natuur	90
4.3.1	Samenhangend stelsel van natuurgebieden	91
4.3.2	Verspreide bos- en natuurwaarden	93
4.4	Landschap	95
4.4.1	Diversiteit van landschappen	95
4.4.2	Cultureel erfgoed	99
4.5	Bereikbaarheid	101
4.5.1	Autoverkeer	101
4.5.2	Openbaar vervoer	102
4.5.3	Fietsverkeer	103
4.5.4	Goederenvervoer	104
4.6	Watersysteem en klimaat	105
4.6.1	Optimale watercondities	105
4.6.2	Betrouwbare drinkwatervoorziening	107
4.6.3	Gevolgen van klimaatverandering	109
4.7	Veiligheid en gezondheid	111
4.7.1	Waterveiligheid, externe veiligheid en verkeersveiligheid	112
4.7.2	Gezond leefmilieu	116
4.7.3	Bescherming tegen wateroverlast	121
4.8	Energie	123
4.8.1	Duurzame energie-opwekking	123
4.8.2	Energiebesparing	125
4.9	Ondergrond	126
4.9.1	Aardkundige en archeologische waarden	127
4.9.2	Gebruik van de ondergrond	128
5	Stedelijke omgeving: steden, dorpen en hoofdinfrastructuur	131
5.1	Woonomgeving	133
5.1.1	Flexibel aanbod van woonmilieus	134
5.1.2	Beschikbaarheid van voorzieningen	136
5.2	Economie en vestigingsklimaat	137
5.2.1	Vitale werklocaties	138
5.2.2	Toerisme en recreatie	142
5.3	Natuur	143
5.4	(Binnen-)steden en landschap	143
5.4.1	Diversiteit van landschappen en dorpen	144
5.4.2	Cultureel erfgoed	145
5.4.3	(Binnen-)steden	146
5.5	Bereikbaarheid	147
5.5.1	Autoverkeer	148
5.5.2	Openbaar vervoer	151
5.5.3	Fietsverkeer	154
5.5.4	Goederenvervoer	155
5.6	Watersysteem en klimaat	158
5.6.1	Optimale watercondities	158
5.6.2	Betrouwbare drinkwatervoorziening	159
5.6.3	Gevolgen van klimaatverandering	159
5.7	Veiligheid en gezondheid	160
5.7.1	Waterveiligheid, externe veiligheid en verkeersveiligheid	160
5.7.2	Gezond leefmilieu	163
5.7.3	Bescherming tegen wateroverlast	165
5.8	Energie	166
5.8.1	Duurzame energie-opwekking	166

5.8.2	Energiebesparing	168
5.9	Ondergrond	169
5.9.1	Aardkundige en archeologische waarden	169
5.9.2	Gebruik van de ondergrond	172
6	Vervolgproces naar de Omgevingsvisie	173

1 Inleiding

In deze Ontwerp-Omgevingsvisie schetsen wij onze visie op de ontwikkeling van de fysieke leefomgeving van onze provincie. Ons vizier is daarbij gericht op 2030. We geven aan wat volgens ons de ambities en doelstellingen van provinciaal belang zijn en hoe wij Gedeputeerde Staten (GS) opdragen deze te realiseren. Na discussies over het eerder verschenen 'Beeld Omgevingsvisie' dragen we GS op deze Ontwerp-Omgevingsvisie ter inzage te leggen tot 1 maart 2009 en daarna een definitieve Omgevingsvisie voor te bereiden, die Provinciale Staten in juni 2009 kunnen vaststellen.

De Omgevingsvisie heeft dan de status van:

- Structuurvisie onder de (nieuwe) Wet ruimtelijke ordening
- Regionaal Waterplan onder de (nieuwe) Waterwet (en Provinciaal Waterhuishoudingsplan onder de Wet op de waterhuishouding tot de inwerkingtreding van de Waterwet)
- Milieubeleidsplan onder de Wet milieubeheer
- Provinciaal verkeer- en vervoersplan onder de Planwet Verkeer en Vervoer
- Bodemvisie in kader van ILG-afspraken met het Rijk

In hoofdstuk 2 zetten we onze ontwikkelingsvisie uiteen, weergegeven in de begrippenparen: balans en dynamiek, landschap en werkgelegenheid, duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit. We volgen min of meer autonome trends en ontwikkelingen op het gebied van demografie, economie en werkgelegenheid, woningbehoefte, mobiliteit, klimaatverandering, energie, landbouw, natuur en landschap, de ondergrond en milieu en gezondheid tot ongeveer 2030. Soms – zoals bij klimaatverandering – kijken we verder. Aan de hand daarvan maken we in onze provincie een keuze voor verdere ontwikkeling van welvaart en welzijn met een verantwoord beslag op de natuurlijke voorraden. Met 2030 als horizon kent deze ontwikkelingsvisie uiteraard de nodige onzekerheden. Juist nu vinden wij het van belang een helder en inspirerend toekomstperspectief te geven. Wel voorzien wij voor de behoefte aan woningen en bedrijventerreinen een 'midterm review' in 2015.

Ons beleid voor de fysieke leefomgeving staat primair in dienst van de sociaaleconomische ontwikkeling van Overijssel. Dit betekent dat we ruimte maken voor ontwikkeling van werkgelegenheid en dat we hoogwaardige woonmilieus tot stand willen brengen. We zetten in op waterveiligheid, een gezond milieu en goede volksgezondheid. We versterken het waardevolle en karakteristieke landschap. Wij willen dynamiek benutten als een kans om de ruimtelijke kwaliteit en duurzaamheid te versterken. Uit onderzoek onder inwoners van Overijssel blijkt dat zij het stimuleren van werkgelegenheid en het behoud van het landschap als prioriteiten zien voor het provinciale beleid.

Totstandkoming

In 2008 is het 'Beeld Omgevingsvisie' gepubliceerd. Naar aanleiding van reacties en gesprekken met diverse partijen in Overijssel en debatten in Provinciale Staten is de Ontwerp-Omgevingsvisie opgesteld, met actuele ambities en beleidskeuzes. Daarnaast bevat dit Ontwerp een overzicht van alle uitvoeringsacties die wij inzetten om de ambities te realiseren. Deze Ontwerp-Omgevingsvisie is mede het resultaat van de inbreng van publieke, private en maatschappelijke partners tijdens diverse bijeenkomsten, waaronder de bestuurlijke conferentie op 5 juni dit jaar en diverse gesprekken najaar 2008. Daarnaast hebben vele partners schriftelijk gereageerd op het Beeld van augustus 2008 en de eind april 2008 verspreide 'Bouwstenennotitie'. De waterschappen in Overijssel hebben via een 'Watermanifest' actief beleidsvoorstellen geagendeerd. Wijzelf hebben de beleidsvernieuwendende vragen uit de Agenda van februari 2008 beantwoord. Naast een kritische beoordeling van de vraag welk bestaand beleid doorgezet zou moeten worden, zijn er op deze wijze voorstellen voor beleidsvernieuwing ontwikkeld. De beleidsvernieuwing is vooral gerelateerd aan ambities ten aanzien van ruimtelijke kwaliteit en duurzaamheid of is het gevolg van nieuwe trends en

ontwikkelingen. Wij hebben een enquête onder inwoners van Overijssel laten uitvoeren en er is een duurzaamheidsbeoordeling gemaakt.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 bouwen wij onze ontwikkelingsvisie stap voor stap op: we zetten onze centrale beleidsambities neer, werken uit wat we onder duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit verstaan en hoe we dat gaan realiseren. In paragraaf 2.5 mondt dit uit in een ontwikkelingsvisie voor Overijssel. In hoofdstuk 3 schetsen we hoe wij onze sturingsfilosofie uit 'de vitale coalitie van de provincie Overijssel' en het coalitieakkoord &Overijssel! in het ruimtelijk-fysieke beleid waarmaken en welke instrumenten we inzetten. In hoofdstuk 4 en 5 schetsen we voor de Groene en Stedelijke omgeving per thema onze uitvoeringsacties om de beleidsambities in de fysieke leefomgeving te realiseren.

1.1 Status van de Ontwerp-Omgevingsvisie

Deze Ontwerp-Omgevingsvisie is de voorloper van de Omgevingsvisie. De Ontwerp-Omgevingsvisie leggen we formeel ter inzage. Dit betekent dat iedereen tot 1 maart 2009 zienswijzen kan indienen. Wij dragen GS op deze zienswijzen te behandelen en bij de besluitvorming over de Omgevingsvisie een formele reactienota op de zienswijzen te voegen. PS zal in maart één of meer hoorzittingen organiseren om nader inzicht te krijgen in de achtergronden van de zienswijzen.

De Ontwerp-Omgevingsvisie bestaat uit:

- Ontwikkelingsvisie op fysieke leefomgeving en uitvoeringsparagraaf bestaande uit beleidskeuzes, instrumentinzet en acties (lange termijn investeringsperspectief volgt na perspectiefnota)
- Bijlage Trends en Ontwikkelingen, Overzicht projecten en programma's, Toelichting legenda beleidsperspectievenkaart, Toelichting legenda waterfunctiekaart, Lijst gebruikte afkortingen, het lentedocument 'Sturen en samenwerken onder de nieuwe Wro'.
- Waterbijlage
- Gebiedskenmerkencatalogus
- Plan Milieu-effectrapportage/Duurzaamheidsbeoordeling

1.2 Werking Omgevingsvisie

De Omgevingsvisie presenteert het provinciaal belang en beleid in de fysieke leefomgeving. We ambiëren hiermee meer dan alleen het formuleren van beleid. We geven aan hoe we maatschappelijke opgaven zullen realiseren. De Omgevingsvisie presenteert en agendeert onze visie, beleidskeuzes én de uitvoeringsstrategie op het hele ruimtelijk-fysieke domein. Daarmee zullen wij meer maatschappelijk resultaat boeken. Meer dan tevoren stemmen we verschillende beleidsonderwerpen op elkaar af. De nieuwe Wet ruimtelijke ordening (Wro) en de Waterwet geven ons bovendien de beschikking over een aantal instrumenten om ons beleid vorm te geven. Hoe wij de instrumenten uit de Wro willen toepassen is reeds beschreven in lentedocument "Sturen en samenwerken onder de nieuwe Wro". Ons staan instrumenten ter beschikking als vooroverleg, proactieve aanwijzing, beleidsregels, prestatieafspraken, verordening, zienswijze, reactieve aanwijzing, beroep, kennis verwerven en delen en subsidieverlening. Ons accent ligt op sturing vooraf.

Daarnaast kunnen we door gebiedsontwikkeling, samen met onze partners, vaak meervoudige doelstellingen realiseren. Met de Wro (onderdeel grondexploitatiewet) beschikt de provincie over vergelijkbare bevoegdheden als gemeenten op het terrein van voorkeursrecht en verevening van kosten. Bovendien zullen we eigen grondbeleid ontwikkelen. In combinatie met de door de provincie op te stellen bestemmingsplannen (inpassingsplan) biedt dit veel mogelijkheden voor gebiedsontwikkeling van provinciaal belang. Het provinciaal Reconstructieplan, gebaseerd op de Reconstructiewet, blijft tot het einde van de looptijd (eind 2013) geldig. De nieuwe instrumenten in de Omgevingsvisie geven de plan- en gebiedsuitwerkingen van het provinciaal Reconstructieplan een extra kwaliteitsimpuls.

2 Visie: balans en dynamiek

In de startnotitie Omgevingsvisie Overijssel heeft Provinciale Staten kaders gesteld voor een visie op de fysieke leefomgeving: Het 'land over de IJssel' heeft een eigen identiteit. Overijssel kent een voor velen onweerstaanbare menging van stedelijkheid en landelijkheid. Een mozaïek van landschappen vol geborgenheid en bedrijvigheid. Eigentijds en oorspronkelijk. Overijssel verenigt met schijnbaar vanzelfsprekend gemak grote contrasten: Hanzesteden én platteland. De hoogten van de Sallandse Heuvelrug én het laagveen in de Weerribben. Het coulisselandschap in Twente én het polderland in de kop van Overijssel. Zandgronden in het oosten én het water van de IJsseldelta in het (noord)westen. De dienstensector rond Zwolle én de maakindustrie en Technische Universiteit in Twente. De cultuurhistorie van essen en hoeven én de innovatie van de balgstuw bij Ramspol. De balans in die diversiteit zien wij als het belangrijkste kapitaal van Overijssel.

Het Coalitieakkoord & Overijssel! geeft als ambitie voor Overijssel:

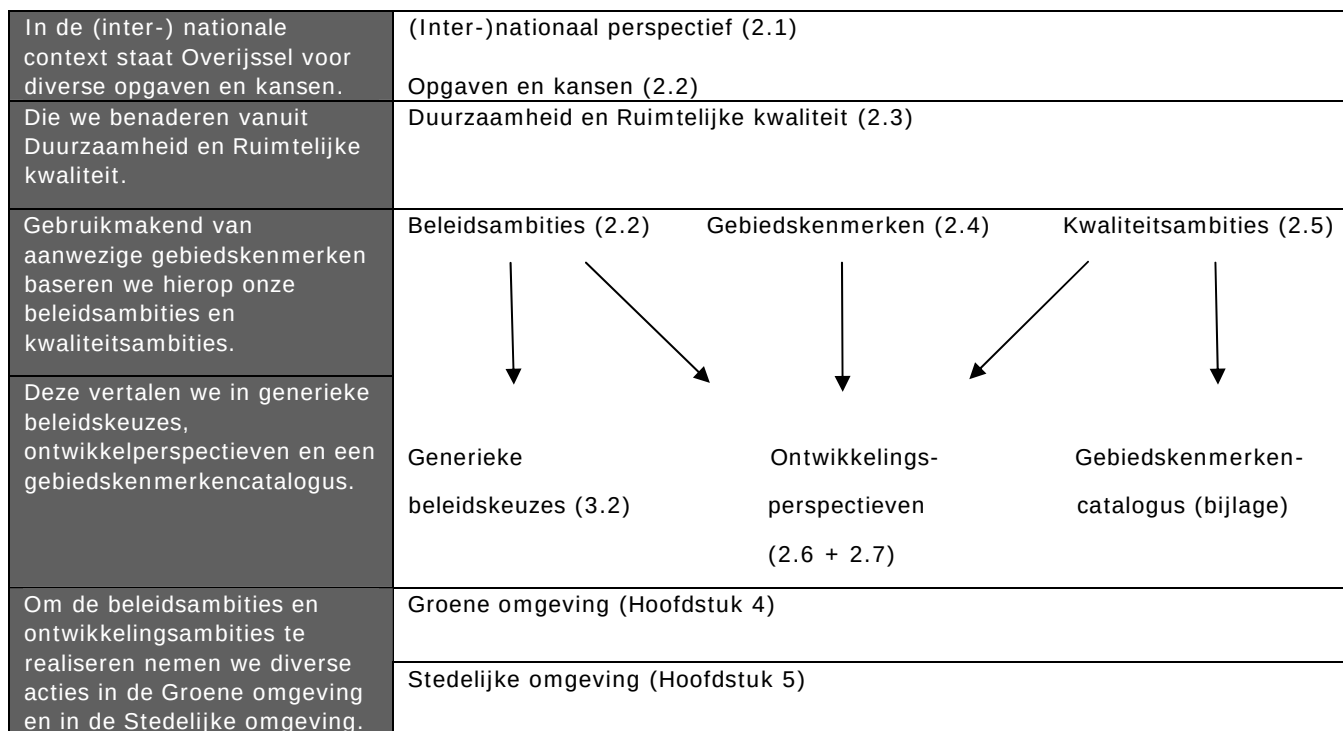
Coalitieakkoord & Overijssel!:

De ambitie van Overijssel is om een vitale samenleving tot ontplooiing te laten komen in een mooi landschap. Een samenleving, waarin alle Overijsselaars zich thuis voelen en participeren. Met bloeiende steden als motoren voor cultuur en werkgelegenheid, ingebed in een landschap, waarin wonen, natuur, landbouw en water elkaar versterken.

Uit het onderzoek onder inwoners van onze provincie blijkt dat mensen het stimuleren van de werkgelegenheid belangrijk vinden, maar gehecht zijn aan het Overijsselse landschap zoals het nu is. Daarmee leggen zij bij de provincie de uitdaging neer om een ontwikkelingsperspectief, beleid en instrumentarium te kiezen waarmee we ruimte bieden aan sociaaleconomische ontwikkeling en tegelijkertijd de kwaliteit van het Overijsselse landschap versterken.

Leeswijzer hoofdstuk 2

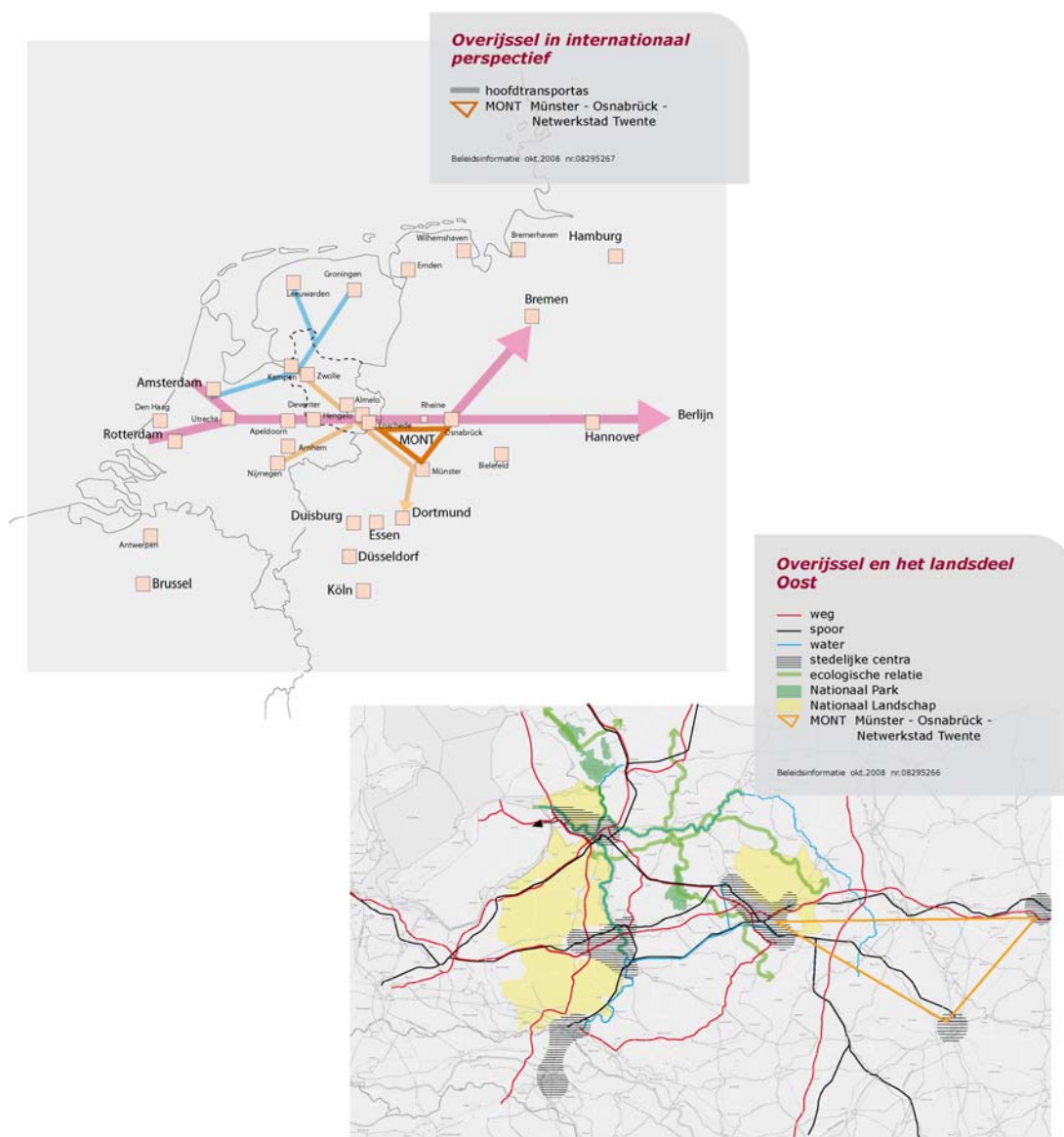
In dit hoofdstuk maken we de algemene ambitie van een *vitale samenleving in een mooi landschap* stap voor stap concreet. Allereerst plaatsen we in paragraaf 2.1 Overijssel in het perspectief van haar (inter-)nationale omgeving. In paragraaf 2.2 vertalen we deze algemene ambitie in een set beleidsambities voor het fysiek-ruimtelijke domein op basis van actuele opgaven en kansen. Hier maken we ook expliciet wat wij van provinciaal belang achten. Duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit worden dan zichtbaar als rode draden. In paragraaf 2.3 geven we weer wat wij onder duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit verstaan en hoe we dat willen realiseren. Om met name ruimtelijke kwaliteit te concretiseren gaan we in paragraaf 2.4 in op aanwezige gebiedskenmerken die van provinciaal belang zijn, om vervolgens in paragraaf 2.5 onze ruimtelijke kwaliteitsambities te schetsen. De duurzaamheid van de beleidsambities en de ruimtelijke kwaliteitsambities brengen we in paragraaf 2.6 samen in een aantal ontwikkelperspectieven voor de Groene en Stedelijke omgeving, uitmondend in een ontwikkelingsvisie voor heel Overijssel. Deze ontwikkelingsvisie voor heel Overijssel geven we in paragraaf 2.7 meer detail in vier windrichtingen van Overijssel.

Figuur: Schematische weergave hoofdstuk 2 en volgende hoofdstukken.

2.1 (Inter-)nationaal perspectief

Overijssel is goed aangesloten op (inter-)nationale netwerken. Goede verbindingen over spoor, weg en water ontsluiten de provincie naar het westen en zuiden. Met de komst van de Hanzelijn wordt Noordwest Overijssel een nog sterkere schakel tussen West- en Noord-Nederland. De afgelopen jaren is veel geïnvesteerd in samenwerking met onze Duitse buren. Vanuit de netwerkstad Twente is de afstand naar Osnabrück en Münster ongeveer even groot als naar Zwolle en Arnhem/Nijmegen. Op thema's als water, milieu, infrastructuur, kennis en economie is de grensoverschrijdende samenwerking geïntensiveerd. De Berlijn-lijn en de A1 stellen Overijssel ook in verbinding met verder gelegen gebieden in Duitsland en Oost-Europa. De fysieke leefomgeving in Overijssel hangt sterk samen met die in onze buurprovincies, in het bijzonder Gelderland. Met Gelderland werken we aan een gezamenlijk investeringsprogramma.

2.2 Opgaven, kansen en beleidsambities

Wat zijn voor de fysieke leefomgeving de consequenties van de keuze voor een 'vitale samenleving in een mooi landschap'? Om deze ambitie in beleid door te vertalen kijken we wat de actuele ontwikkelingen, opgaven en kansen zijn in de fysieke leefomgeving, die deze ambitie kunnen raken.

2.2.1 Opgaven en kansen

In de fysieke leefomgeving hebben we op hoofdlijnen te maken met onderstaande ontwikkelingen. In bijlage A zijn meer achtergronden en onderbouwingen gegeven bij de opgaven en kansen die hier zijn weergegeven.

Afnemende groei van de bevolking en verandering van de samenstelling

De bevolkingsaanwas vlakt af. In 2030 is de bevolking met circa 45.000 personen gegroeid (tot 1,15 miljoen) vooral in de grote steden. Regionaal verschilt de aanwas. In Twente treedt na 2020 een lichte afname in, buiten Twente is dan nog sprake van een blijvende groei. Dit proces gaat gepaard met een verdergaande vergrijzing. In 2030 is het aandeel 65 jaar of ouder met 70 procent toegenomen ten opzichte van 2005. De omvang van de (potentiële) beroepsbevolking blijft tot 2015 stabiel en neemt daarna af. Voor Twente wordt al eerder een daling verwacht.

Economie en vestigingsklimaat

Scenario's voor de economische ontwikkeling laten voor Overijssel een ontwikkeling zien die ligt tussen een afname van de werkgelegenheid van 10 procent tot een groei van 20 procent. In alle scenario's neemt de werkgelegenheid in landbouw en nijverheid af, terwijl de dienstverlening groeit. Vanwege de afname van de beroepsbevolking is de uitdaging om te voorzien in genoeg en goed geschoold personeel, zodat de transitie naar een kennisintensieve economie succesvol vorm kan krijgen. Ondanks deze ontwikkeling blijven voor de Overijsselse economie (kennisintensieve) maakindustrie, transport- en logistiekbedrijven, landbouw en MKB in het algemeen, belangrijke dragers van de welvaart. Deze branches stellen andere eisen aan bedrijfslocaties. Aanwezige bedrijfslocaties voldoen vaak niet meer aan de wensen die bedrijven eraan stellen. Voor nieuwe bedrijventerreinen gaan we er vanuit dat in Overijssel tot 2040 behoefte heeft aan zo'n 1.300 ha toevoeging t.o.v. begin 2008. Dit op basis van prognoses van het Transatlantic Market middenscenario wat ook het Rijk hanteert.

Vraag naar woningen en woonwensen

De vraag naar woningen blijft tot 2030 stijgen, vooral in de grote steden. Het aantal huishoudens stijgt sterker dan het aantal inwoners. Vooral het aantal éénpersoonshuishoudens neemt toe. De woonwensen worden vanwege de differentiatie van huishoudens steeds specifieker. Op basis van bevolkings- en huishoudensontwikkeling is er tot 2030 behoefte aan het toevoegen van circa 60.000 woningen aan de bestaande voorraad. Specifieke woonmilieus kunnen mensen trekken en vasthouden. De groeiende groep ouderen vraagt eigen woonkwaliteiten en biedt kansen voor gerichte producten en werkgelegenheid. Groei van werkgelegenheid die aantrekkelijk is voor jongeren, in combinatie met een hoge woonkwaliteit, kan mensen binden en heeft ook aantrekkingskracht.

Mobiliteitsontwikkeling

Tot 2040 zal de mobiliteit blijven toenemen. Het goederenvervoer stijgt daarbij sneller dan het personenvervoer. De groei zal met name op de hoofdtransportassen liggen. De auto blijft onverminderd aan kop als het gaat om het aandeel in de verplaatsingskilometers, toch is er ook vraag naar andere vervoersmodaliteiten. Er ligt een opgave om het hoofdwegennet blijvend te ontwikkelen. Enerzijds als belangrijke ontwikkelingszones voor wonen en bedrijvigheid, anderzijds om Overijssel stevig te verbinden met de rest van Nederland en Europa. De ontwikkeling van stationsgebieden en multimodale knooppunten biedt kansen om tegemoet te komen aan de vraag naar gedifferentieerde vervoerswijzen. Vervoer over water zal ook een steeds sterkere positie innemen.

Klimaat en water

De verandering van het klimaat leidt tot hogere waterstanden, heftiger neerslagpatronen en langere droogteperioden. Om hierop voorbereid te zijn is nu actie nodig op gebied van waterveiligheid, wateroverlast en watercondities. De watersystemen dienen meer ruimte te krijgen, om meer extreme situaties op te vangen. Absolute veiligheid is echter nooit te garanderen. In de lage delen van Overijssel zullen we daarom moeten anticiperen op een blijvend risico. Langdurige droogte leidt tot een – periodiek – grotere watervraag voor zaken als beregening, koelwater voor elektriciteitscentrales en voor recreatie en verkoeling.

Klimaat en energie

De vraag naar energie blijft. Waarborgen voor een goede energievoorziening zijn essentieel. Er zal sprake zijn van een verschuiving naar meer duurzame energieopwekking en daarmee een mindere afhankelijkheid van fossiele brandstoffen. Binnen de provincie zien wij goede kansen voor vormen als Koude warmte opslag (KWO), aardwarmte, zonne-energie, mestvergisting en ook windenergie.

Landbouw

Boeren staan de komende jaren voor een forse opgave. Het EU-landbouwbeleid verandert. De Europese steun aan de landbouw neemt af en de internationale concurrentie neemt toe. Daarnaast nemen de Europese en nationale eisen vanuit het milieu- en waterbeleid toe. Tegelijkertijd stijgt mondiaal de vraag naar voedsel en andere agrarische producten. Inspanning op deze ontwikkelingen maken ondernemers verschillende keuzen. Een deel kiest voor verdere specialisatie en anderen voor verbreding, bijvoorbeeld met een zorg- of energietak. In alle sectoren (intensieve veehouderij, melkveehouderij, akkerbouw en paardenhouderijen e.d.) en zowel op gespecialiseerde als verbrede bedrijven is er sprake van schaalvergroting en professionalisering. Deze ontwikkelingen zullen een belangrijke stempel drukken op het buitengebied. Het gaat hierbij zowel om de ontwikkeling van grotere bedrijfsgebouwen en de behoefte aan meer ruimte voor verbrede takken, als om de verandering van de erfinrichting, de inrichting van gebieden (verkaveling) en infrastructurele ontsluiting.

Evenwicht tussen landbouw, natuur en landschap

Landbouw blijft de grootste grondgebruiker in Overijssel en is een belangrijke economische drager in het buitengebied. Het aantal agrarische bedrijven neemt af maar door de schaalvergroting blijft het totale areaal nagenoeg gelijk. Het areaal natuurgebieden neemt toe, maar de kwaliteit daarvan staat onder druk. Sommige plant- en diersoorten, die voorheen juist in de landbouwgebieden gedijden, hebben het door schaalvergroting moeilijk. Overijssel heeft veel landschappen die internationaal van vrij grote tot zeer grote betekenis zijn. De afwisseling en verscheidenheid van landschappen is een kernkwaliteit van Overijssel. Door allerlei ontwikkelingen zoals globalisering en schaalvergroting dreigen die kenmerkende verschillen te verdwijnen.

Druk op de ondergrond

De ondergrond wordt steeds intensiever gebruikt, onder meer voor de ontwikkeling van bodemenergie, ondergronds bouwen, ondergrondse infrastructuur, opslag van afval en winning van delfstoffen. Bodemeigenschappen, waaronder aardkundige – en archeologische waarden, worden hierdoor aangetast. De opgaven zijn het saneren van bodemverontreinigingen voor verder gebruik en het beschermen van landschappelijke kenmerken en archeologisch erfgoed. De kansen liggen bij duurzame energieopwekking en het realiseren van ondergrondse functies.

Gezond leefmilieu

De belangrijkste veroorzakers van gezondheidsverlies zijn luchtvervuiling en geluidhinder. De belangrijkste bronnen zijn het gemotoriseerde verkeer en de uitstoot uit de landbouw. De trend is echter positief. Allerlei generieke maatregelen leiden tot beperking van de hinder, maar vanwege de omvang van de sectoren en de blijvende groei van de mobiliteit blijft de belasting aanzienlijk. Aanpassing van vervoerswijzen en inrichting van het wegennet bieden mogelijkheden voor verdergaande vermindering.

2.2.2 Beleidsambities en provinciaal belang

Gezien bovenstaande opgaven en kansen vraagt 'een vitale samenleving in een mooi landschap' om een toekomstvast groei van welvaart en welzijn, waarbij een verantwoord beslag wordt gelegd op natuurlijke voorraden. Met deze hoofdambitie drukken we uit dat Overijssel voorbereid wil zijn op de toekomst door te voorzien in de behoeften van de huidige generatie, zonder de mogelijkheden voor toekomstige generaties in gevaar te brengen (duurzaamheid). De provincie wil de ruimtelijke kwaliteit van de leefomgeving verbeteren met het oog op een goed vestigingsklimaat, een veilige en aantrekkelijke woonomgeving en een fraai buitengebied. Deze leefomgeving moet geschikt zijn voor de grote diversiteit aan activiteiten die mensen in onze provincie willen ondernemen.

De kwaliteit van de leefomgeving en de ruimte om ons heen zijn van grote invloed op het welbevinden van mensen. We verkeren er dagelijks in: thuis, onderweg naar ons werk en in onze vrije tijd. In ons dichtbevolkte land wordt de ruimte intensief gebruikt en worden er aan de ruimte veel eisen gesteld. Onze leefomgeving moet veilig en schoon zijn, opgeruimd, prettig om in te verblijven en moet ons in staat stellen snel onze bestemming te bereiken. Verwaarloosde en verpauperde gebieden, woonwijken of bedrijventerreinen, verrommelde stadsranden en slecht ingerichte natuurgebieden passen niet in het toekomstbeeld dat de provincie Overijssel voor ogen staat.

Kortom, willen we een vitale samenleving in een mooi landschap realiseren, dan zullen we voor de volgende thema's aandacht moeten hebben:

Welzijn	Welvaart	Natuurlijke hulpbronnen
Woonomgeving	Economie en vestigingsklimaat	Natuur
(Binnen-)steden en landschap	Bereikbaarheid	Watersysteem en klimaat
Veiligheid en gezondheid	Energie	Ondergrond

Wat is de rol van de provincie is op deze thema's? Ofwel: wat is nou precies het provinciaal belang?

Provinciaal belang

Het onlangs gesloten bestuursakkoord van Rijk en provincies bevestigt de rol van de provincies als integrale gebiedsregisseur. Provincies zijn verantwoordelijk voor ruimtelijk-economische ontwikkelingsperspectieven en de realisatie daarvan. Provincies investeren daarnaast aanzienlijk met eigen middelen in de provinciale infrastructuur en hebben een taak bij de aanwezigheid en regionale spreiding van culturele voorzieningen.

In de Omgevingsvisie bakenen wij af wat wij van provinciaal belang achten en welke rol we daarbinnen voor de provincie zien. Van provinciaal belang zijn de publieke belangen, die op provinciaal niveau het meest effectief te beïnvloeden zijn. Evidente voorbeelden zijn infrastructurele verbindingen op regionale schaal, het regionale vestigingsklimaat en waterbeheer. Vaak raken publieke belangen elkaar op verschillende schaalniveaus en variëren politieke opvattingen over wat wel of niet van provinciaal belang is in de tijd. Uiteindelijk is datgene van provinciaal belang waar de provinciale democratie op enig moment verantwoordelijkheid voor neemt.

Conform het coalitieakkoord & Overijssel! zijn we selectief in het benoemen van wat we van provinciaal belang achten. Het schema met ambities en doelstellingen aan het einde van deze paragraaf geeft een overzicht van alle onderwerpen, die we van provinciaal belang achten. Door selectief te zijn stellen we onze partners, en vooral gemeenten, in de gelegenheid om op lokaal schaalniveau doelmatig en doeltreffend afwegingen te maken. Consequentie is wel dat de provincie een stevige rol zal vervullen als het gaat om de publieke belangen op provinciaal niveau. Dit houdt ook in dat we de beschikbare instrumenten optimaal zullen inzetten. Als er provinciale regels in een verordening nodig zijn, dan maken we duidelijke regels die ook nageleefd moeten worden. Als er projecten nodig zijn, trekken we die projecten zelf. We faciliteren anderen en zorgen ervoor dat we samen met anderen resultaat boeken.

In hoofdstuk 4 en 5 wordt voor al deze thema's beschreven hoe we invulling geven aan het provinciaal. Dat we een thema van provinciaal belang achten, wil niet zeggen dat we het persé in de verordening opnemen. De provinciale inzet bij provinciale belangen kan verschillende

vormen aannemen. Als zich in de toekomst ontwikkelingen voordoen die ook van provinciaal belang worden geacht, dan voegen we die aan de Omgevingsvisie (en eventueel de verordening) toe.

Provinciaal belang

Wat van provinciaal belang is, is niet in vaste termen te definiëren. Het democratisch gelegitimeerde bestuur van de provincie bepaalt wat op enig moment van provinciaal belang is. Voor de fysieke leefomgeving beschrijft deze Omgevingsvisie inhoudelijk wat van provinciaal belang wordt geacht. De leidraad is dat die publieke belangen van provinciaal belang zijn, die op provinciaal niveau het meest effectief te beïnvloeden zijn. Het schema aan het einde van deze paragraaf vat deze thema's samen.

Voor elk thema lichten we het provinciaal belang in hoofdlijnen toe:

Woonomgeving

De woningmarkt is (boven-)regionaal. Er is op (boven-)regionaal niveau regie nodig om vraag en aanbod met elkaar in overeenstemming te houden. De aanwezigheid van aantrekkelijke woonmilieus voor diverse woonbehoeften is daarom van provinciaal belang. De beschikbaarheid van voorzieningen is veelal een gemeentelijke zaak, maar daar waar het voorzieningen betreft met (boven-)regionale of zelfs (inter-)nationale uitstraling is de provincie medeverantwoordelijk.

Economie en vestigingsklimaat

De arbeidsmarkt is ook (boven-)regionaal. Qua vestigingsklimaat is er concurrentie op (boven-)regionaal schaalniveau. Factoren op nationaal, lokaal en provinciaal niveau zijn van invloed op het vestigingsklimaat. Op provinciaal niveau spelen met name ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden, duurzame ontwikkeling en bereikbaarheid. Dit geldt zowel voor (maak-)industrie, dienstverlening, MKB als landbouw en toerisme en recreatie in het buitengebied. Bij toerisme en recreatie is profilering aan de hand van regionale beeldmerken ook belangrijk.

Natuur

Daar waar natuur bescherming moet krijgen, is verankering in lokale plannen nodig. Gezien de schaal waarop natuurontwikkeling plaats vindt, ligt er op dit moment een uitdagende en complexe opdracht om de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) te realiseren. Gezien de veelheid aan betrokken belangen en vereiste investeringen zien wij de realisatie van de EHS als een provinciaal belang.

(Binnen-)steden en landschap

De verscheidenheid en identiteit van landschappen en (binnen-)steden kenmerkt Overijssel en is mede bepalend voor het imago, het vestigingsklimaat en toeristische aantrekkelijkheid van de provincie. Juist om ruimte te bieden aan lokale verscheidenheid is niet alles van provinciaal belang, maar het palet van verscheidenheid en bijbehorende gebiedskenmerken achten wij van provinciaal belang. Onze sturing op kwaliteit (zie paragraaf 3.2) is de manier waarop wij evenwicht brengen in de ontwikkelruimte voor lokale partners en voldoende waarborg voor provinciale belangen.

Bereikbaarheid

Bij Bereikbaarheid draait het provinciaal belang primair om het functioneren van regionale vervoerssystemen in internationale samenhang. Hoofdwegen, spoorlijnen en vaarwegen maken hier een belangrijk onderdeel van uit. De fiets is van oudsher meer een lokaal vervoermiddel, maar door nieuwe concepten als fietssnelweg, connectie van fiets en OV zetten wij ook in op de fiets, uiteraard in samenwerking met lokale partners.

Watersysteem en klimaat

Het watersysteem is duidelijk (boven-)regionaal. De beleidsverantwoordelijkheid voor zowel kwaliteit als kwantiteit zijn via de nieuwe Waterwet ook opgedragen aan de provincie. De waterschappen nemen de uitvoering voor hun rekening en in veel gevallen is het nodig wateropgaven ook in lokale plannen te verankeren. Goed voorbereid zijn op lange termijn gevolgen van klimaatverandering is van (inter-)nationaal belang, maar vroegtijdig anticiperen op wat dat voor Overijssel betekent, achten we een zaak van de provincie.

Veiligheid en gezondheid

Veel aspecten op het gebied van veiligheid en gezondheid zijn Europees of nationaal bepaald, waarbij de uitvoering afwisselend bij provincies, gemeenten of waterschappen is belegd. Waar omgevingsfactoren als lucht, geluid, water, bodem, waterveiligheid, verkeersveiligheid, externe veiligheid op (boven-)regionaal niveau beïnvloed worden, is sprake van een publiek belang op provinciale schaal. Via vergunningverlening, handhaving, maar ook door investeringen met andere partners vervullen wij dit provinciaal belang.

Energie

Energievoorziening is primair een (inter-)nationale zaak. De uitwerking van diverse nationale ambities wat betreft duurzame opwekking en energiebesparing vragen echter om regie op provinciaal schaalniveau om daadwerkelijk resultaat te boeken. Lokale inzet is evenzeer nodig.

Ondergrond

Net als natuur en diverse milieuaspecten is de ondergrond een publiek belang. Gezien de diversiteit en regionale samenhang van bodemsystemen is het handhaven van een duurzaam evenwicht tussen benutting en bescherming een provinciaal belang.

Beleidsambities

Op de volgende pagina is voor elk van deze thema's weergegeven wat wij van provinciaal belang achten. Bij elk thema staat een beleidsambitie en enkele bijbehorende doelstellingen die de provinciale bijdrage aan die ambitie beschrijven. Hiermee geven we overzichtelijk en beknopt weer wat wij van provinciaal belang achten. Natuurlijk is dit op hoofdlijnen en wordt het pas concreet met onze uitvoeringsacties in hoofdstukken 4 en 5.

We benadrukken dat de visie en beleidskeuzes van deze Ontwerp-Omgevingsvisie niet vrijblijvend moeten worden gelezen. De ontwikkelingsvisie voor Overijssel in dit hoofdstuk completeren we in hoofdstuk 4 en 5 met een volledig overzicht van de instrumenten die wij zullen inzetten om deze visie samen met onze partners waar te maken. De instrumenten passen we toe binnen de drie 'productielijnen' voor de provincie, zoals deze in onze visie op het middenbestuur, 'de vitale coalitie van de provincie Overijssel' zijn beschreven.

- Visie
 - o Omgevingsvisie zelf
 - o Kennis verwerven en delen
- Waarborg
 - o Verordening (incl. toezicht en handhaving)
- Realisatie
 - o (Prestatie-)afspraken
 - o Gebiedsontwikkeling en uitvoeringsprojecten
 - o Subsidies en fondsen

Alles wat wij ondernemen is aan te duiden als de toepassing van één (of meer) van deze instrumenten. In paragraaf 3.3 lichten we deze instrumenten toe.

Toekomstvaste groei van welvaart en welzijn met een verantwoord beslag op de beschikbare natuurlijke voorraden

Welzijn	Welvaart	Natuurlijke voorraden
1. Woonomgeving <i>Aantrekkelijke en gevarieerde woonmilieus, die voorzien in woonvraag</i> - Voldoende en <u>flexibel aanbod van woonmilieus</u>, die voorzien in vraag <u>Beschikbaarheid van</u> hoogwaardige <u>voorzieningen</u>.	2. Economie en vestigingsklimaat <i>Een vitale en zichzelf vernieuwende regionale economie, met voldoende en diverse vestigingsmogelijkheden voor kennisintensieve maakindustrie en MKB</i> <u>Vitale werklocaties</u>, die aansluiten bij de vraag van ondernemingen - Ontwikkelingsmogelijkheden voor <u>schaalvergroting en verbreding in de landbouw</u> - Ontwikkelingsmogelijkheden en kwaliteitsverbetering <u>toerisme en recreatie</u>	3. Natuur <i>Behoud en versterking van de rijkdom aan plant- en diersoorten (biodiversiteit)</i> - Vitaal en <u>samenhangend stelsel van natuurgebieden</u> (EHS, robuuste verbindingzones, Natura 2000) - Behoud en versterking van <u>verspreide bos- en natuurwaarden</u>
4. (Binnen-)steden en landschap <i>Behoud en versterken van de verscheidenheid en identiteit van (binnen-)stedelijke kwaliteit en mooie landschappen in het buitengebied</i> - Versterken identiteit en onderlinge <u>diversiteit van landschappen en dorpen</u> - Behoud en versterken <u>cultureel erfgoed</u> (monumenten, industrieel en agrarisch erfgoed) - Versterken kernkwaliteiten <u>(binnen-)steden</u> (monumenten, architectuur, water/groen, culturele voorzieningen, stationsgebieden)	5. Bereikbaarheid <i>Een vlotte en veilige reis over weg, water, spoor en per fiets van en naar stedelijke netwerken en streekcentra binnen en buiten Overijssel</i> - Goede bereikbaarheid voor het <u>autoverkeer</u> van en naar stedelijke netwerken en streekcentra - Vergroten van kwaliteit en aandeel <u>openbaar vervoer</u> - Vergroten van kwaliteit en aandeel <u>fietsverkeer</u> - Versterken van kwaliteit en aandeel <u>goederenvervoer</u> over water en spoor, faciliteren over de weg	6. Watersysteem en klimaat <i>Watersystemen met goede ecologische en chemische kwaliteit, die voor de lange termijn klimaatbestendig en veilig zijn</i> <u>Optimale watercondities</u> (kwaliteit en kwantiteit) voor landbouw, wonen, natuur en landschap <u>Betrouwbare drinkwatervoorziening</u> (kwaliteit en kwantiteit) - Voorbereid zijn op lange termijn <u>gevolgen van klimaatverandering</u> (veiligheid en droogte)
7. Veiligheid en gezondheid <i>Veilig, gezond en schoon kunnen wonen, werken, recreëren en reizen</i> - Zorgen voor <u>waterveiligheid, externe veiligheid en verkeersveiligheid</u> - Bevorderen van een <u>gezond leefmilieu</u> - Bieden van <u>bescherming tegen wateroverlast</u>	8. Energie <i>Een betrouwbare en veilige energievoorziening met beperking van uitstoot broeikasgassen</i> - Bevorderen van <u>duurzame energie-opwekking</u> (biomassa, wind, zon, bodem) - Bevorderen van <u>energiebesparing</u> (in bebouwde omgeving)	9. Ondergrond <i>Balans behouden tussen gebruik en bescherming van de ondergrond</i> - Beschermen van intrinsieke bodemeigenschappen en <u>aardkundige en archeologische waarden</u> - Zorgvuldig <u>gebruik van de ondergrond</u> (energie, zoutwinning, opslag, zandwinning, KWO, hoofdtransportleidingen)

Figuur 1: Centrale beleidsambities en onderwerpen van provinciaal belang (onderstreping verwijst naar subparagrafen in hoofdstuk 4 en 5)

2.3 Duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit

Duurzaamheid en Ruimtelijke Kwaliteit zijn de rode draden van de Omgevingsvisie. In deze paragraaf definiëren we beide begrippen en schetsen hoe we duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit willen realiseren.

2.3.1 Duurzaamheid

Duurzaamheid vraagt om een transparante afweging van *ecologische, economische en sociaal-culturele beleidsambities*. Op voorstel van de leden van de statencommissie Ruimte, Duurzaamheid en Wonen hanteren we de volgende definitie van duurzaamheid: 'Duurzame ontwikkeling voorziet in de behoefte van de huidige generatie, zonder voor toekomstige generaties de mogelijkheden in gevaar te brengen om ook in hun behoeften te voorzien.' Bij alle beleidskeuzes in deze discussienotitie zoeken we naar de balans tussen ecologische, economische en sociaal-culturele belangen. Kortom:

Duurzaamheid realiseren we door een transparante en evenwichtige afweging van ecologische, economische en sociaal-culturele beleidsambities.

Hoe gaan we inhoud geven aan duurzaamheid?

Het geheel van onze beleidskeuzes moet de duurzaamheid van de leefomgeving versterken. Onze visie en beleidskeuzes dienen in de behoeften van de huidige generatie te voorzien, en tegelijkertijd de bedreigingen voor toekomstige generaties te verminderen om in hun behoeften te voorzien. Omdat sommige doelstellingen met elkaar op gespannen voet staan, moeten we daarin afwegingen en keuzes maken.

Een plan Milieueffectrapport (plan-MER) is een hulpmiddel om het milieubelang volwaardig mee te nemen in de besluitvorming over plannen van overheidsinstanties. Een plan-MER is verplicht voor vrijwel alle wettelijke of bestuursrechtelijk plannen die het kader vormen voor toekomstige project-MER-plichtige besluiten en voor plannen waarvoor op grond van de Europese Habitatrichtlijn een passende beoordeling nodig is. Een plan-MER dient volgens de Wet milieubeheer aandacht te besteden aan de fysieke milieuaspecten, gezien vanuit het belang van mensen, dieren, planten, goederen, water, bodem en lucht, met oog voor landschappelijke, natuurwetenschappelijke en cultuurhistorische waarden en het belang van klimaatbeheersing. Een plan-MER kijkt ook naar doelmatig beheer van afvalwater, en de gevolgen van het verbruik van energie en grondstoffen, personenverkeer en goederenvervoer. De bijgevoegde plan-MER is uitgevoerd als een onafhankelijke duurzaamheidsbeoordeling, om zo te waarborgen dat de Omgevingsvisie het geheel van onze ambities omvat. Dit betekent dat in de plan-MER niet alleen de milieuaspecten, maar ook de economische en sociaal-culturele aspecten zijn meegenomen.

Conclusies plan-MER/Duurzaamheidsbeoordeling

De plan-MER/Duurzaamheidsbeoordeling is opgezet volgens de modelmatige benadering van de rapportage "Nederland later". Conclusie van de bijgevoegde plan-MER/Duurzaamheidsbeoordeling is dat het beleid van de Ontwerp-Omgevingsvisie ten opzichte van de Trendvariant (=autonome ontwikkeling + vastgesteld beleid) op alle beleidsambities een positieve of gelijkblijvende uitwerking heeft. Volgens de duurzaamheidsbeoordeling wordt een goed evenwicht gevonden tussen de diverse ambities en doelen. Bij enkele thema's worden kanttekeningen geplaatst:

- Geluidhinder door verkeer: hierop zullen we in kader van Regionaal Samenwerkingsprogramma Geluid nader verkennen wat de provinciale bijdrage kan zijn.
- Realisatie duurzame energie-opwekking: voornemens worden positief gewaardeerd, maar op basis van ervaringsgegevens wordt een voorbehoud gemaakt bij realisatie. Dit is een appèl de voorgenomen acties en uitvoering van het Energiepact extra te steunen.
- Milieucondities rond kwetsbare natuurgebieden: in het Ontwerp-Omgevingsvisie kondigen we aan via beheerplannen maatregelen te nemen, ervan uitgaande dat het Rijk dit via generiek beleid ook doet. Zolang dat laatste niet het geval is, blijft dit een knelpunt, want provincie heeft slechts beperkte invloed.

Prioriteiten in duurzaamheid

Op voorhand blijkt een aantal vraagstukken dermate cruciaal voor de duurzame ontwikkeling van de provincie Overijssel dat deze in de uitvoering van de Omgevingsvisie het grootste gewicht krijgen (qua organisatiekracht en middelen). Het gaat dan om:

- Robuuste natuur: realisatie van de EHS met verbindingszones, Nationale parken en Natura 2000-gebieden;
- Behoud door ontwikkeling Nationale landschappen;
- Waterveiligheid: ruimte voor de rivieren en kleinere watersystemen;
- Ontwikkelingsmogelijkheden voor de landbouw;
- Herstructurering van bedrijventerreinen;
- Herstructurering en hoogwaardige ontwikkeling van woongebieden;
- Hoofdstructuur voor bereikbaarheid (weg, spoor, fiets, water);
- Energiepact Overijssel: transitie naar duurzame energiehuishouding en vermindering van de CO₂-uitstoot.

Deze programma's en projecten zullen een prominente plek krijgen in het investeringsprogramma, dat gericht is op ruimtelijk-fysieke randvoorwaarden voor sociaaleconomische ontwikkeling. Aangezien duurzaamheid betrekking heeft op de evenwichtige afweging van verschillende belangen en doelen en in veel gevallen te maken heeft met gedrag een gebruik maken van nieuwe/andere technische mogelijkheden is voorlichting en educatie cruciaal. Wij zullen onze duurzaamheids- en milieueducatie in goede afstemming tot activiteiten van het Rijk voortzetten.

2.3.2 Ruimtelijke kwaliteit

Ruimtelijke kwaliteit is geen fysieke eigenschap der dingen. Ruimtelijke kwaliteit ontstaat in de beleving door mensen. Ruimtelijke kwaliteit is het resultaat van - bedoeld en onbedoeld - menselijk handelen en natuurlijke processen. Menselijk handelen leidt tot ankerpunten en bakens. Een nieuwe weg ligt op de goede plek, is mooi uitgevoerd en vormt een nieuw landschap om van te genieten. Nieuwe water- en natuurgebieden herbergen veel soorten planten en dieren, maar er valt ook van alles te beleven en te ontdekken; ze zijn geheimzinnig, ze hebben iets subliems. Nieuwe bebouwing ligt op de goede plek, vormt een mooie rand om op uit te kijken en je kunt er prettig doorheen. De essentie van onze benadering van ruimtelijke kwaliteit is dat het stimuleert tot handelen dat tot de verbeelding spreekt. Het leidt tot een omgeving die mooi is, klopt, iets toevoegt, en een tijd mee kan; er is uitgehaald wat er in zit. Kortom, ruimtelijke kwaliteit definiëren we als datgene wat ruimte geschikt maakt en houdt voor wat voor mensen belangrijk is. Of duurzamer gesteld: wat voor mens, plant en dier belangrijk is.

Het basispalet in onze provincie is mooi en veelkleurig. Overijssel is een rijke en gevarieerde provincie. Van het grootschalige water van het Ketelmeer naar de kleinschalige brongebieden van de beken van Noordoost Twente en van de hoogveenresten Engbertsdijsveen naar de stationslocatie van Hengelo ligt een grote en ingewikkelde kleurenwaaier aan in hun aard verschillende typen gebieden. Die typen gebieden hebben een bepaalde karakteristiek en kenmerken, die we met deze Omgevingsvisie willen versterken en vernieuwen. In onze benadering van ruimtelijke kwaliteit spelen verschillende typen en hun kenmerkende eigenschappen een belangrijke rol. Om het spectrum aan verschillende gebiedskenmerken inzichtelijk te maken hebben we ze gegroepeerd in vier 'lagen', elk met een eigen logica. Zo is er de natuurlijke laag, maar ook de laag van het agrarisch cultuurlandschap, een stedelijk laag en een 'lust- en leisure' laag.

In de natuurlijke laag heerst de logica van de ondergrond en het watersysteem en hoe abiotische (bodenvorming, erosie, sedimentatie) en biotische processen (successie van plant- en diersoorten) daarop inspelen. Dan is er de laag van het agrarisch cultuurlandschap; hier gaat het om het ten nutte maken van het landschap ten behoeve van agrarische productie. De derde laag is die van het stedelijk gebied, de dorpen en de infrastructuur; hier draait het om kruispunten van wegen, die zich tot handelscentra ontwikkelen. Maar ook om combinaties van modaliteiten die anno 2008 concentraties van stedelijke activiteiten naar zich toe zouden kunnen trekken. En tenslotte is er de lust- en leisurelaag; hier komen nut en schoonheid bij elkaar. Dit is de laag die gaat over beleving en identiteit. In paragraaf 2.4 lichten we deze lagen nader toe en geven we een overzicht van gebiedstypen en –kenmerken van provinciaal belang. In de bijgevoegde catalogus Gebiedskenmerken beschrijven we het provinciaal belang van alle gebiedstypen en –kenmerken heel precies.

Overigens is deze benadering van ruimtelijke kwaliteit in overeenstemming met de gangbare definitie. Deze is een optelsom van toekomstwaarden (die de kwaliteit in de natuurlijke laag uitmaken), van gebruikswaarden (die de motor zijn achter de laag van het agrarisch cultuurlandschap en de stedelijke laag) en van belevingswaarden (die worden beoogd in het lust- en leisuurlandschap).

Hoe gaan we ruimtelijke kwaliteit realiseren?

De ruimte en haar kenmerken zijn niet statisch. Er is van alles aan de hand. Zo is de landbouw aan een volgende vernieuwingsslag bezig. Deze leidt tot vergroting van bouwvolumes en nieuwe verschijningsvormen op de erven. Zo leidt de concentratie van het voorzieningenpakket in een aantal centrale kernen ertoe dat het dorpscentrum de aanblik van een verkeersmachine krijgt: overal geparkeerde auto's, borden en pijlen. Beide ontwikkelingen zijn algemeen, komen in de hele provincie voor en raken respectievelijk aan het landbouwbeleid en het verkeer- en vervoersbeleid van de provincie. Vraagstukken met ruimtelijke impact, die vragen om een visie op de vraag hoe dynamiek en ruimtelijke kwaliteit samen kunnen gaan.

Vanuit onze beleidsambities staan we voor een groot aantal opgaven, zoals de bouw van nieuwe woningen en bedrijfslocaties, herstructurering van woningbouw en bedrijventerreinen, het vergroten van de veerkracht van watersystemen, de realisatie van de EHS, schaalvergroting en verbreding in de landbouw, de ontwikkeling van nieuwe functies op voormalige boerenerven, ontwikkeling van duurzame energie-opwekking en energiebesparing, en de verbetering van het wegen- en spoornet etc.

Al deze ontwikkelingen kunnen gezien worden als een bedreiging voor de ruimtelijke kwaliteit, en ze kunnen vervolgens worden 'verbannen' naar gebieden zonder bijzondere kwaliteiten. Dit lijkt op het eerste gezicht een verstandige koers om de gebieden met bijzondere kwaliteiten te beschermen, maar in de praktijk betekent het tweemaal verlies: bestaande kwaliteiten komen los te liggen en verliezen zo steeds meer hun betekenis. De 'mooie' plekken krijgen meer iets van een reservaat, dan dat ze een ruimte zijn voor wat voor mensen belangrijk is. Kortom, ze verliezen ruimtelijke kwaliteit, zoals wij het opvatten. Maar ook de nieuwe ontwikkelingen komen los te liggen en verliezen zo de mogelijkheid tot binding met en beleving van de omgeving, de historie en de kwaliteiten van de streek. Bijvoorbeeld ontoegankelijke natuurgebieden, verborgen waterlopen, gelijkvormige woonwijken zonder eigen karakteristiek of toegevoegde waarde, bedrijventerreinen, die los lijken te staan van de omgeving etc. Wij kiezen met deze Omgevingsvisie voor een andere koers. We zetten in op het leggen van nieuwe verbindingen tussen bestaande kwaliteiten en nieuwe ontwikkelingen, maar ook tussen oud en nieuw, tussen snel en traag, tussen stad en land, tussen rood en groen, tussen opbrengsten en kosten etc. Onze ambitie is een kwaliteitsontwikkeling in gang te zetten, waarbij elk project, elke ontwikkeling bijdraagt aan de ruimtelijke kwaliteit van de leefomgeving. Ruimtelijke kwaliteit wordt daarmee een vanzelfsprekend resultaat van handelen. Als basis voor onze inhoudelijke sturing nemen we de gebiedskenmerken die er nu zijn. Deze kenmerken willen we niet alleen maar beschermen, maar juist ook verbinden met nieuwe ontwikkelingen.

Ruimtelijke kwaliteit realiseren we door naast bescherming vooral in te zetten op het verbinden van bestaande kwaliteiten en nieuwe ontwikkelingen.

Door deze benadering:

- bevorderen wij een weloverwogen locatiekeuze, vormgeving en inrichting van nieuwe initiatieven,
- beogen wij dat ontwikkelingen en projecten in een tijdsperspectief worden geplaatst en ook in de verdere toekomst nog een functie kunnen vervullen en
- willen wij de bestaande en hoog gewaardeerde verscheidenheid in Overijssel versterken en zo de belevingswaarde vergroten.

Nieuw in onze sturing is dat we via onze verordening op ruimtelijke kwaliteit gaan sturen (zie 3.2 en de catalogus Gebiedskenmerken). Dat werkt ook door op onze eigen gebiedsontwikkelings- en uitvoeringsprojecten. Bijdragen aan ruimtelijke kwaliteit maken we daarin nog belangrijker dan nu al het geval is. Wij zullen via de Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving (zie hoofdstuk 4) en bij herstructurering van woningbouw en bedrijfslocaties (zie hoofdstuk 5) mee-investeren ten behoeve van ruimtelijke kwaliteit. Daarnaast zetten we onze stimulerende en faciliterende instrumenten als het AtelierOverijssel, programma's Industrieel en Agrarisch Erfgoed, Cultuur en Ruimte versterkt voort.

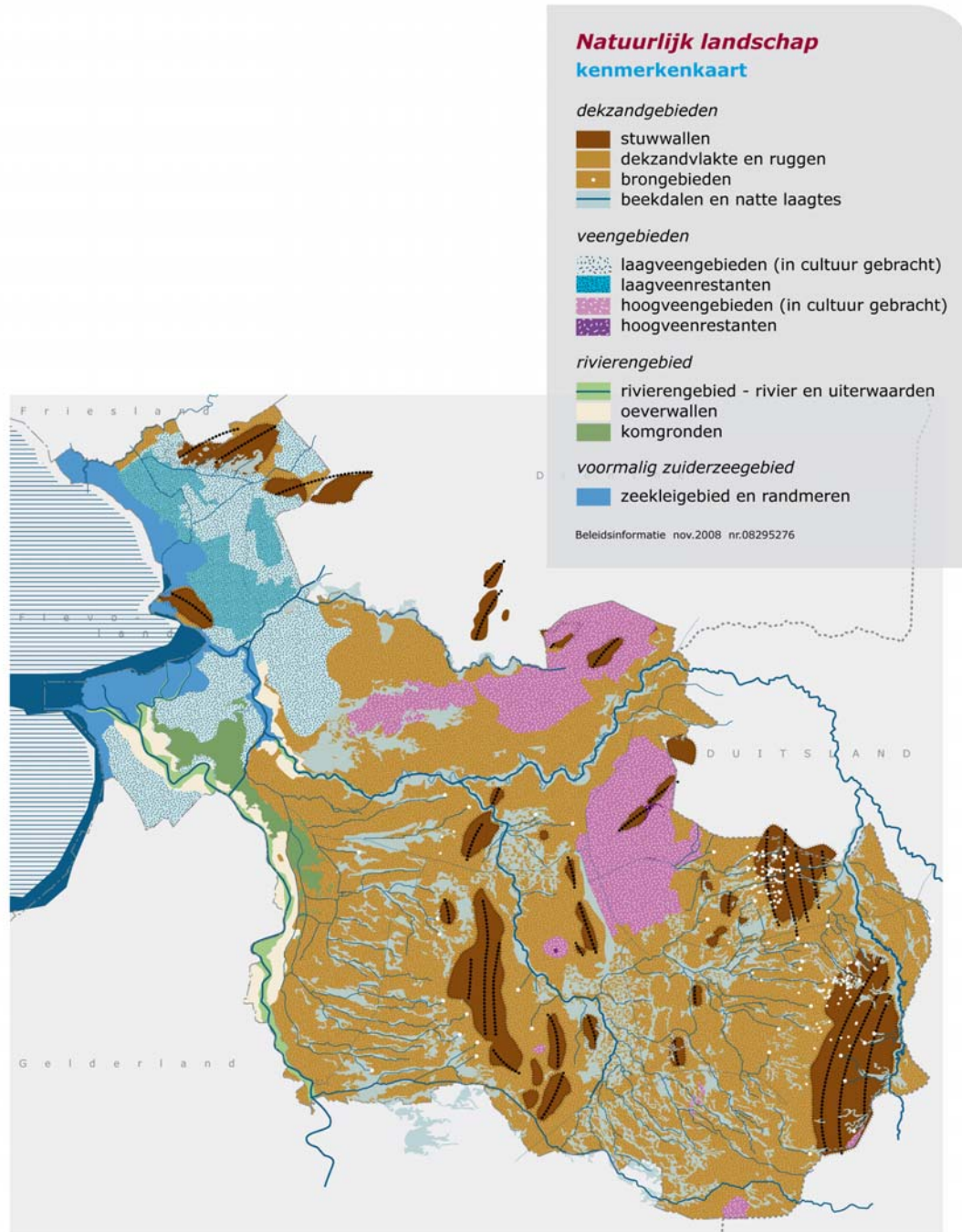
2.4 Gebiedskenmerken

Voor het behouden en versterken van de ruimtelijke kwaliteit zijn essentiële gebiedskenmerken het uitgangspunt. De aanwezige gebiedskenmerken in zowel de Groene als de Stedelijke omgeving zijn tot stand gekomen door soms eeuwenoude processen. Ze zijn te onderscheiden in 4 lagen:

- Natuurlijke laag (in en op de bodem);
- Laag van het agrarisch-cultuur landschap (grootschalig gebruik en inrichting van de bodem);
- Stedelijke laag (bebouwing en infrastructuur);
- Lust & Leisure laag (toerisme, recreatie en landgoederen).

Deze lagen zijn zo onderscheiden omdat de ingrepen in de fysieke leefomgeving in elke laag volgens eigen principes en processen verlopen. Uiteraard staan ze niet los van elkaar. Immers, plekken die eerst natuurlijk waren, zijn nu bebouwd en in een enkel geval andersom. Vaak liggen ze over elkaar heen en hebben we op een plek te maken met kenmerken van verschillende lagen. Op andere plekken is dat niet zo en domineert een bepaalde laag. Onderstaande toelichting op deze lagen vormt het fundament voor de ruimtelijke kwaliteit die wij in de Omgevingsvisie van provinciaal belang achten en onze projecten en sturingsinstrumenten voor in willen zetten. Dit is uitgewerkt in de bijgevoegde catalogus Gebiedskenmerken. Terugkerende elementen in het provinciaal belang en de kwaliteiten waar we op sturen zijn beleefbaarheid, toegankelijkheid, zichtbaarheid en cultuurhistorische waarden van landschap, bebouwing(structuren), archeologische en aardkundige waarden.

2.4.1 De natuurlijke laag

Overijssel bestaat voornamelijk uit een dekzandcomplex dat helt van oost naar west. Een paar noord-zuid georiënteerde stuwwallen doorsnijden dit. Een van oudsher bij tijd en wijle heel nat landschap waar het water maar moeilijk uit weg kon. Dit landschapstype loopt tot aan de kustlijn van de voormalige Zuiderzee, waar in de delta van IJssel, Vecht en Zwarte Water kleicomplexen en laagveengebieden zijn ontstaan.

Ondergrond, watersysteem en dynamiek van abiotische en biotische processen leiden tot een - vergeleken met andere provincies - rijk en gevarieerd spectrum aan natuurlijke landschappen. Het natuurlijk landschap bedekte oorspronkelijk het gehele grondgebied van de provincie.

Vanouds bestaat er in deze laag een sterke samenhang tussen het natuur- en het watersysteem; het watersysteem maakt in essentie één grote beweging van de brongebieden op de flanken, van de stuwwallen naar de beken en weteringen van de dekzandgebieden, naar Vecht en Zwarte Water en tenslotte naar de IJssel en de Randmeren.

Echt natuurlijk landschap is geheel verdwenen. Het natuurlijk landschap krijgt gestalte doordat de natuurlijke processen – zoals wind- en waterstromen, erosie en sedimentatie – en biotische processen – zoals vestiging van plant- en diersoorten – inwerken op de abiotische ondergrond van bodem en geologie. Vervolgens heeft het natuurlijk landschap plek en betekenis gekregen in het menselijk occupatieproces. Het natuurlijk landschap bestaat vooral uit relictten van een landschap dat vroeger 'woeste grond' of 'onland' werd genoemd. Anno 2008 beslaat het natuurlijk landschap ruim één tiende van het oppervlak van Overijssel.

Specifieke gebiedstypen met kenmerken

- **Stuwwallen**

De opgestuwde aardlagen, ontstaan in de ijstijd, zijn in de tijd vrij ongeschonden gebleven, waardoor het reliëf en het hoogteverschil met de omgeving nog steeds goed zichtbaar en beleefbaar zijn en ze rijk zijn aan archeologische waarden. De stuwwallen met haar bos- en heidegebieden zijn belangrijke inrijgebieden van regenwater voor de lokale en regionale grondwaterstromen. De kwelzones aan de voet bieden goede potenties voor kwelafhankelijke vegetaties.

- **Dekzandvlakten en ruggen**

De afwisseling van opgewaaide ruggen en uitgesleten beekdalen en de daarbij horende hoogteverschillen kenmerken de dekzandvlaktes van Overijssel. Opvallend is de overwegend oost-west georiënteerde richting van ruggen en dalen.

- **Brongebieden**

Kleine gebiedjes, waar schoon kwelwater aan de oppervlakte komt afkomstig van hogere delen, met (potentieel) hoge natuurkwaliteit. Het zijn de beginpunten van de regionale watersystemen.

- **Beekdalen en laagtes**

Het watersysteem in de hogere delen van Overijssel wordt gedragen door beekdalen en natte laagtes. Het hoge waterpeil in de winter, het vasthouden van water in het dal, de samenhang in het beeksysteem, de waterkwaliteit en voldoende ruimte voor water, natuur en natuurlijke dynamiek zijn essentieel.

- **Laagveengebieden**

Grote gebieden, waar onder invloed van grondwater en kwel veenmoeras is ontstaan met afwisselend open water, rietmoeras, veenmoeras en opgaand bos. Voldoende water van goede kwaliteit en een hoge waterstand houden het veenpakket, de plaatselijke veengroei en hoge natuurkwaliteit in stand.

- **Hoogveengebieden**

Vroeger waren dit grote natte gebieden met veengroei onder invloed van regenwater. Wat resteert zijn een aantal geïsoleerde levende hoogveengebieden, waar veenmoeras is ontstaan en nog steeds wordt gevormd. De waterkwaliteit en waterkwantiteit zijn essentieel en de natuurkwaliteit is hoog. Elders in het hoogveengebied zijn na ontginning soms veenpakketten in de bodem achtergebleven die van een hoge waterstand afhankelijk zijn.

- **Rivierengebied**

De Overijsselse rivieren IJssel, Vecht, Regge en Dinkel zijn grote beeldbepalende regionale structuren die hun eigen landschap hebben gevormd. Het zijn robuuste watersystemen, waarbinnen de waterkwaliteit, ruimte voor water en natuurkwaliteit, ruimte voor natuurlijke processen als erosie en sedimentatie en de beleefbaarheid van het water van provinciaal belang zijn.

Het landschap van de rivieren kent diverse samenhangende onderdelen, ieder met eigen kwaliteiten:

- In de bovenlopen van rivierdalen: hoog waterpeil
- De duinen langs met name de Vecht: het kenmerkende reliëf en de natuurkwaliteit.
- De oeverwallen: de natuurlijke variatie van bos op de hogere delen, open ruigte langs

de voet van de oeverwal.

- De uiterwaarden of rivierdalen: ruimte voor de rivier, de rivierdynamiek, (her)meandering, vast houden van water en het open en afwisselend dynamisch landschap van geulen of meanders, open vlaktes en zachthoutoibos.

- Zeekleigebied met de randmeren

De zeekleigebieden zijn gevormd onder invloed van de toenmalige Zuiderzee. Nog steeds is het karakteristieke patroon met bijbehorend reliëf van geulen en kreken, hogere oevers en kreekruigen en (voormalige) overstromingsvlaktes goed herkenbaar.

BEELDEN

NATUURLIJK LANDSCHAP

BROEKBOSSEN
VB REUTUMERVEEN IN TUBBERGEN

HALFNATUURLIJKE BEEKLOOP
VB DE POELSBEK IN ZUID-TWENTE

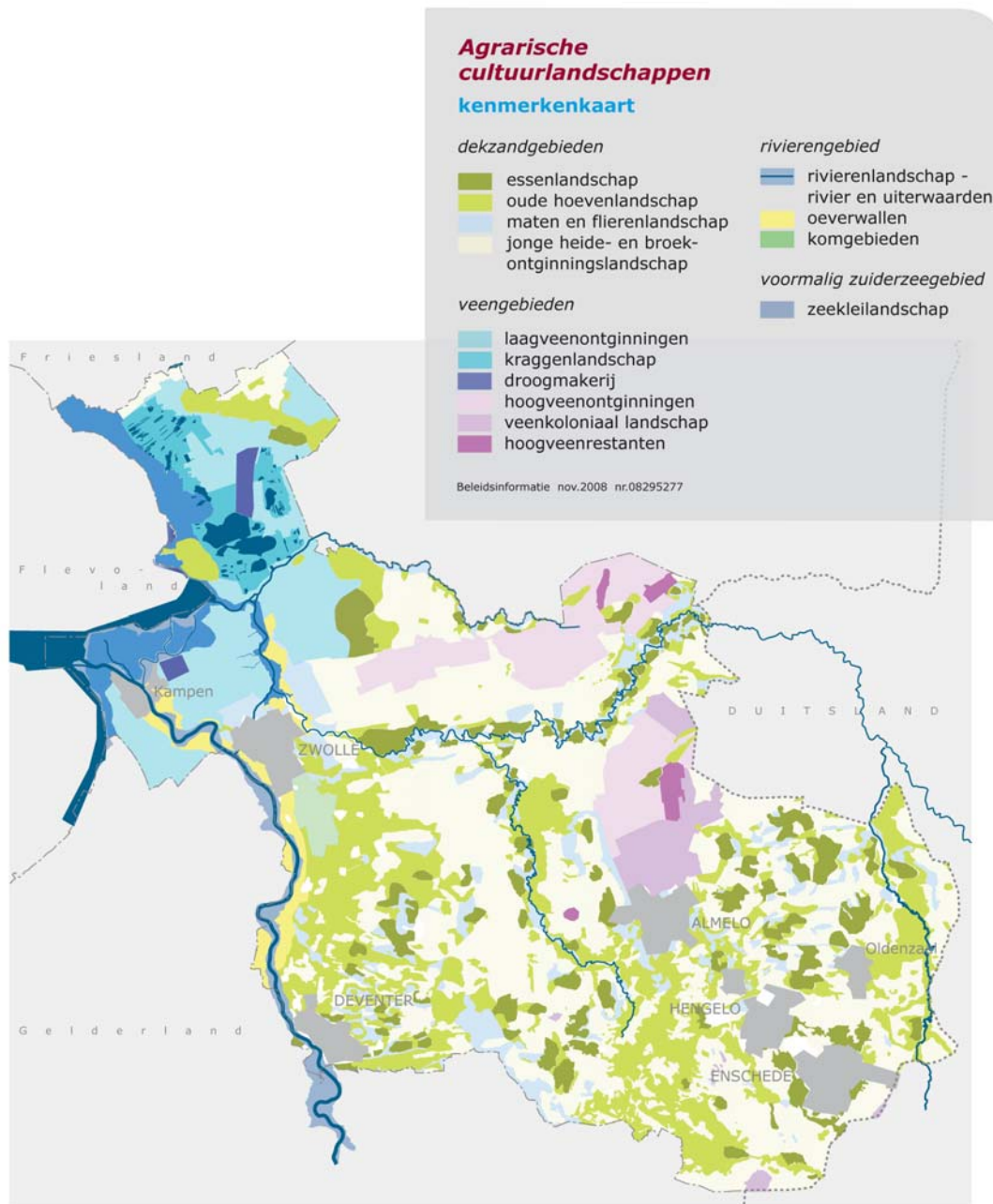

NATUURLIJKE DYNAMISCHE RIVIERDALEN
VB DINKEL BIJ LUTTERMERZAND

OVERSTROMENDE UITERWAARDEN
VB IJSSEL BIJ DEVENTER [FOTO WILLEM SEINE]

2.4.2 De laag van het agrarisch-cultuurlandschap

In het agrarisch cultuurlandschap gaat het er altijd om dat de mens inspeelt de natuurlijke gegeven omstandigheden en die ten nutte maakt. Het agrarisch cultuurlandschap is bij uitstek een gebruikslandschap. Het aanzien van ruim tweederde van het oppervlak van Overijssel wordt bepaald door het agrarisch gebruik. Afhankelijk van bijvoorbeeld de stand van de techniek en de beschikbaarheid van meststoffen is door de eeuwen heen een geschakeerd patroon van akkers, weiden, hooiland en bebouwing (hoeven, kernen, dorpen) gegroeid. Structuur, maatvoeringen en landschapselementen worden keer op keer aan de veranderende omstandigheden aangepast.

In Overijssel wordt de kwaliteit van het cultuurlandschap bepaald door de variatie op twee schaalniveaus. Op schaal van de provincie door de manier waarop het 'open' landschappelijk patroon van de laagveengebieden en kleicomplexen van Noordwest-Overijssel, de lange lijnen in het Sallandse occupatiepatroon, de intimiteit van het Twentse boerenland en de stoere

maat van de grote ontginningen van Noordoost-Overijssel van elkaar verschillen. En binnen die regionale landschappen is er vaak op korte afstand ook sprake van verschillen: de es, de flank en het beekdal, elk anders 'afgebied', telkens iets anders 'gevouwen'. Deze beide niveaus van variatie bepalen de geroemde landschappelijke kwaliteit van Overijssel. Uniforme agrarische bebouwing, schaalvergroting van percelen en verschraling van het landschap door verdwijnen van landschapselementen en padenstructuur, maar ook uniforme uitbreidingen aan agrarische kernen en dorpenkernen bedreigen de verschillen.

Specifieke gebiedstypen met kenmerken

- Essenlandschap

Samenhangend systeem van open essen, kleinschalige flanken met erven en esdorpen, kleinschalige natte laagtes met beken en - voormalige - grote open heidevelden. De ordening van het landschap volgt de natuurlijke ondergrond van hoog en laag en nat en droog en is als een spinnewebstructuur gegroeid vanuit de nederzettingen. De essen onderscheiden zich door de karakteristieke openheid, de bijzondere bodemkwaliteit met archeologische waarden en het huidige reliëf. Op de flanken ligt een kleinschalige landschappelijk raamwerk van landschapselementen, zoals houtwallen, bosjes, zandpaden, karakteristieke erven en beeldbepalende open ruimte daartussen.

- Oude hoevenlandschap

Het oude hoevenlandschap heeft in essentie hetzelfde patroon en dezelfde kwaliteiten als het essenlandschap, maar is jonger, ontstaan op een kleinschaliger patroon in de ondergrond, opgebouwd vanuit individuele erven en daardoor kleiner van schaal.

- Maten en Flierenlandschap

Het maten en flierenlandschap is de natte contramal van het essen- en kampenlandschap: het zijn de beekdalen en laagtes tussen de essen met hun flanken en (voormalige) heidevelden. Kenmerkend zijn het hoge waterpeil, het onbebouwde karakter, de continuïteit van de beekloop met voldoende ruimte voor water, het lineaire landschap met open 'kamers' en coulissen. en de duidelijk zichtbare overgang naar hogere gronden.

- Jong heide- en broekontginningslandschap

Veel heidegebieden en nattere delen van het landschap zijn ontgonnen en/of vergaand ontwaterd. Daarmee is een nieuw landschap ontstaan. De dragende lineaire structuren van lanen, bosstroken en waterlopen en ontginningslinten met erven en de kenmerkende grote ruimtematen bepalen nu het beeld.

- Laagveenontginningen

Veel laagveengebieden zijn ontgonnen en deels ontveent. Dat heeft geleid tot twee veenontginningslandschappen met een karakteristieke maat en schaal van de ruimte: gebieden met grote open ruimtes en gebieden met een langgerekte kavelstructuur met beplanting. Het slotenpatroon en, waar aanwezig, de houtsingels accentueren deze ruimtelijke structuur. De gebieden hebben een hoog waterpeil, waarmee het veen zoveel mogelijk in stand blijft.

De Polder Mastenbroek is een bijzonder waardevol en herkenbaar gebied met grootschalige open karakter met zijn wegen- en lintengrid en aanliggende huisterpen en patroon van dijken. Het lint is de karakteristieke bebouwingsstructuur (voorkant aan de openbare weg; achterkant aan het landschap en in polder Mastenbroek op terpen).

- Hoogveenontginningen

Waar het hoogveen slechts beperkt is ontgonnen ontstond het hoogveenontginningslandschap met een afwisseling in de mate van openheid, elzensingels, reliëf en verkavelingspatroon met een relatief grillig patroon van wegen en paden. Het aanwezige veenpakket wordt met een hoge waterstand zoveel mogelijk in stand gehouden. Karakteristiek is het kleinschalige karakter en de kenmerkende weg- en kavelgrensbeplanting en de diverse bebouwingslinten.

- Veenkoloniaal landschap

In het veenkoloniaal landschap is het hoogveen grootschalig afgegraven en het landschap ontgonnen. Dat heeft grote open ruimtes en vergezichten en het contrast tussen deze ruimtes en bestaande verdichte zones opgeleverd. Het bestaande stelsel van kanalen en waterlopen, wegen en bebouwingslinten bepaalt de maat van de ruimte. Kenmerkend zijn de bijzondere architectuur van watererfgoed (sluizen, bruggen e.d.) en van villa's, buitens en

herenboerderijen, de linten door het landschap en de open ruimtes.

- Rivierenlandschap

Het rivierenlandschap is ontstaan na bedijking van de rivieren en bestaat uit het winterbed met uiterwaarden, de dijk en oeverwal en de komgronden. In het winterbed staan de doorstroming van de rivier en natuur- en cultuurwaarden centraal. Condities voor een dynamisch landschap van hoofdgeul en nevengeulen, aan recreatieve toegankelijkheid en leesbaarheid van het landschap zijn van provinciaal belang. De dijk vormt de scherpe grens tussen het domein van de rivier en de omliggende gebieden als monumentaal ruimtelijk element.

De oeverwallen kennen een gevarieerde patroon van lanen, wallen, agrarische percelen, afgewisseld met boomgaarden en bebouwing. De bestaande structuur van gehuchten, landgoederen, linten en erven zijn dragers van de kwaliteit. De kommen hebben een open karakter en een lage ligging ten opzichte van hoogwater in de rivier.

- Het zeekleilandschap

Beleefbaarheid van en vanaf de dijken, de grootschaligheid en openheid, de erven, al/ niet op terpen gelegen, als eilanden in een grote groene ruimte, en de terpen zelf met hun bijbehorende karakteristieke erven zijn van provinciaal belang in het zeekleigebied. De kenmerkende bebouwing bestaat uit erven, lintdorpen en voormalige Zuiderzeestadjes. Het Kampereiland heeft met haar mozaïekstructuur van de kavels een heel eigen karakter. Het Land van Kuinre bestaat juist uit een structuur van lange opstreckende kavels. In het zeekleigebied liggen enkele droogmakerijen met het karakteristieke patroon van dijken en watergangen en karakteristieke bebouwingsstructuren. Het zeekleigebied is rijk aan kenmerkende cultuurhistorische gebouwen en bouwwerken.

BEELDEN

AGRARISCHE

CULTUURLANDSCHAPPEN

OVERIJSSSEL KENT EEN PALET VAN AGRARISCHE CULTUURLANDSCHAPPEN. VAN OUDE ORGANISCH GEGROEIDE ESSENLANDSCHAPPEN TOT..
VB. ERF IN ESSENLANDSCHAP IN TUBBERGEN

JONGE ONTGINNINGEN MET EEN PLANMATIGE OPZET EN LANGE RECHTE LIJNEN
VB. HEIDEONTGINNINGSLANDSCHAP IN ZUID-TWENTE

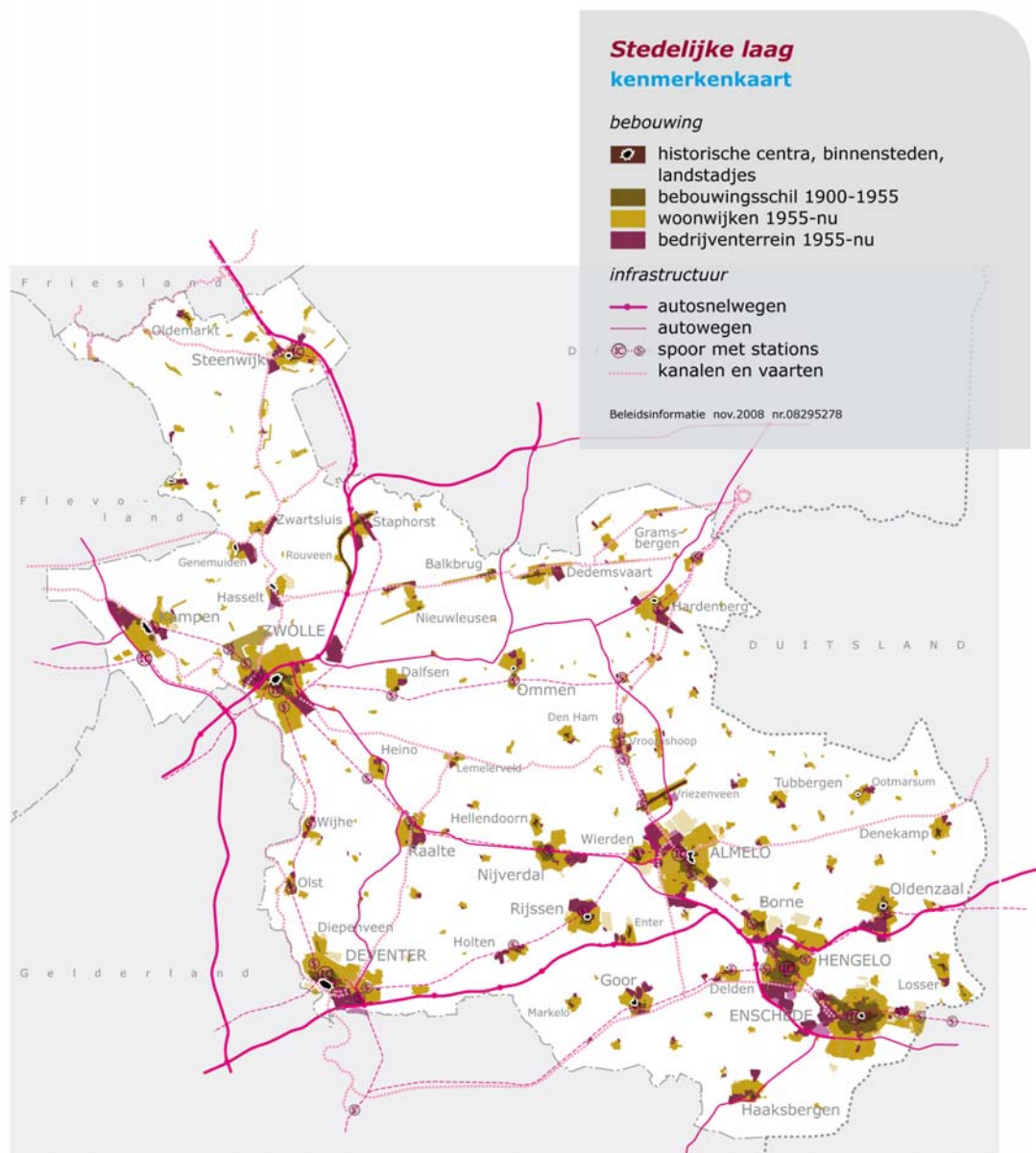

AUTONOME ONTWIKKELINGEN DIE IN ALLE AGRARISCHE LANDSCHAPPEN SPELEN, ZIJN DE DOORGAANDE SCHAALVERGROTING EN MODERNISERING VAN AGRARISCHE BEDRIJVEN...
VB. BOUW VAN EEN NIEUWE GROTE STAL OP ERF IN LATTROP

EN, DE OPKOMST VAN NIEUWE FUNCTIES EN GRONDGEBRUIKERS
VB. ONTWIKKELING BURGERLANDSCHAP MET VEEL PAARDENWEIDES IN ENTER

2.4.3 De stedelijke laag

In de stedelijke landschappen is de combinatie van wonen, werken en voorzieningen aan infrastructuurknooppunten en verkeerslijnen een belangrijk ordenend principe. Efficiëntie en nabijheid zijn belangrijke vestigingsoverwegingen, maar daarbij wordt kwaliteit van de regio steeds belangrijker.

Ook hier is sprake van een rijk palet: dorpen met centrumfuncties, landstadjes, steden en stedelijke netwerken. Elk met een eigen karakteristieke ruimtelijke en functionele opbouw. Steden ontwikkelden vaak ook een eigen kleur en profiel; deels door omgevingskwaliteiten, deels door bepaalde accenten in de ontwikkeling van hun economie en/of voorzieningenpakket. Kampen als eigenzinnige stad aan de IJsselmonding. Zwolle als bestuurlijk, zakelijk en financieel centrum, Deventer met een accent op gezondheid, welzijn en diensten en de Twentse stedenband met een sterk industrieel getint verleden en een groeiend accent op het culturele, recreatieve, sportieve en internationale karakter.

De stedelijke leefwijze en cultuur waaiert meer en meer uit over het agrarisch cultuurlandschap. Burgers op getransformeerde boerenerven houden er een stedelijke leefwijze op na; weinig (economische) binding met grond en landschap, genietend van de soevereiniteit op eigen erf. Ook in de randen van dorpen strijken stedelingen neer.

Specifieke gebiedstypen met kenmerken

- Historische centra, binnensteden en landstadjes

In de oude centra is de mix van functies, het historisch gegroeide patroon van wegen en openbare ruimten en de leefbaarheid, de historie, het individuele karakter van de bebouwing goed herkenbaar en van provinciaal belang.

Verkeer en parkeren en bijzondere condities als waterfront of stationsgebied vragen in die context bijzondere aandacht.

- Bebouwingsschil 1850-1945

De gemengde stadswijken van de bebouwingsschil 1850-1945 kenmerken zich door de individuele bebouwing met een eigen karakter en uitstraling en de maat, de schaal en het ritme waarin deze bebouwing zich als wijk manifesteert.

In de tuindorpen zijn de structuur van het geheel van bebouwde massa en groenstructuur en de eenheid en eenduidigheid, met oog voor de details, van de bebouwing zeer kenmerkend. De wijken herbergen bijzonder industrieel erfgoed en hebben veelal een mix van functies.

- Woonwijken na 1945

De woonwijken van na 1945 zijn grotendeels planmatig ontworpen en gerealiseerd. Dat heeft geleid tot een per wijk kenmerkende hoofdstructuur met eigen aard, maat en karakter van het grotere geheel (patroon van o.a. hoofdroutes en wegen, wooneenheden en parken en groenstructuur. Functies zijn meestal ruimtelijk van elkaar gescheiden.

- Bedrijventerreinen na 1945

Van provinciaal belang zijn het vitale karakter en de kwaliteit van de bedrijventerreinen, het verbinden van het terrein met de omgeving en de profilering gericht op onderlinge differentiatie, met respect voor het verstedelijkingspatroonenergie, parkeren, water, groen. Afgeschreven bebouwing wordt opgeknapt, leegstand wordt aangepakt en de openbare ruimte krijgt een facelift. Actieve kwaliteitsborging (parkmanagement) via beheer van bebouwing, uitgegeven (parkeer- en opslag-) terreinen en openbare ruimte neemt toe in belang. Bestaande cultuurhistorische en architectonische kwaliteiten op bedrijventerreinen zijn van waarde bij herstructurering.

- Dorpen en buurtschappen

Dorpen zijn in het verleden als herkenbare patronen ontstaan. Kanaaldorpen ontwikkelen zich met een oriëntatie op het kanaal als dragende structuur van de functies, de bebouwing en de openbare ruimte.

De esdorpen kennen een informele groepering van bebouwing, met het kenmerkende dorpssilhouet met kerktoeren en beeldbepalende agrarische gebouwen.

Verdichtingsmogelijkheden zijn er in de flank.

De weg- en dijkdorpen hebben een heldere hiërarchie in de dorpsstructuur met de centrale weg (en dijk) als drager.

- Verspreide bebouwing

De verspreide bebouwing in het buitengebied bestaat grotendeels uit agrarische en voormalige agrarische erven en zijn het DNA van het platteland. De kenmerkende erfstructuur en volumematen, een duidelijk onderscheid voorkant- achterkant en de koppeling van het erf aan landschap zijn belangrijke kenmerken. Hergebruik en vervanging met behoud van de kenmerken staat voorop. Cultuurhistorisch waardevolle bebouwing zijn belangrijke identiteitsdragers.

- Autosnelwegen en autowegen.

Auto(snel)wegen liggen los in het landschap en bereikbaarheid is de belangrijkste kwaliteit. Daarnaast zijn de afwisselende en herkenbare panorama's, de aansluiting tussen weg en omgeving en het tegengaan van barrières voor water, mens, plant en dier van provinciaal belang.

- Gebiedsontsluitings- en erftoegangswegen

Gebiedsontsluitingswegen en erftoegangswegen voegen zich naar het landschap, zijn er deel van en accentueren de kwaliteiten van het landschap. De wegen hebben een mix van verkeerssoorten.

- Informele trage netwerk

Belangrijk kenmerk van de informele routes en routenetwerken is de continuïteit van deze routes (vaarwegen, kleine paadjes, zandpaden, kerkpaden, fiets- en wandelpaden en -routes, etc).

Nabij dorpen en steden is verkleining van de maaswijdte van het padennetwerk van belang.

- Kanalen en vaarten

De kanalen en vaarten kenmerken zich, als dragers van verkeer over water, door een rustig en voornaam karakter, veel watererfgoed en continuïteit – ook van de begeleidende landschappelijke structuren.

- Spoorwegen en stations

De stations zijn 'brandpunten': kruispunten van regionale/ lokale fietsroutes, dragers van intensieve woon-, werk- en voorzieningenmilieus in steden en dorpen, OV-knooppunten in netwerken. Bereikbaarheid van stationsgebieden, vergroting van de kwaliteit van publieke ruimtes en benutting van erfgoed staan hier centraal.

BEELDEN

STEDELIJKE LANDSCHAPPEN

BINNENSTEDEN
> VB MARKT VAN OLDENZAAL

HERSTUCTURERINGLOKATIES
> VB ROOMBEEK IN ENSCHEDE

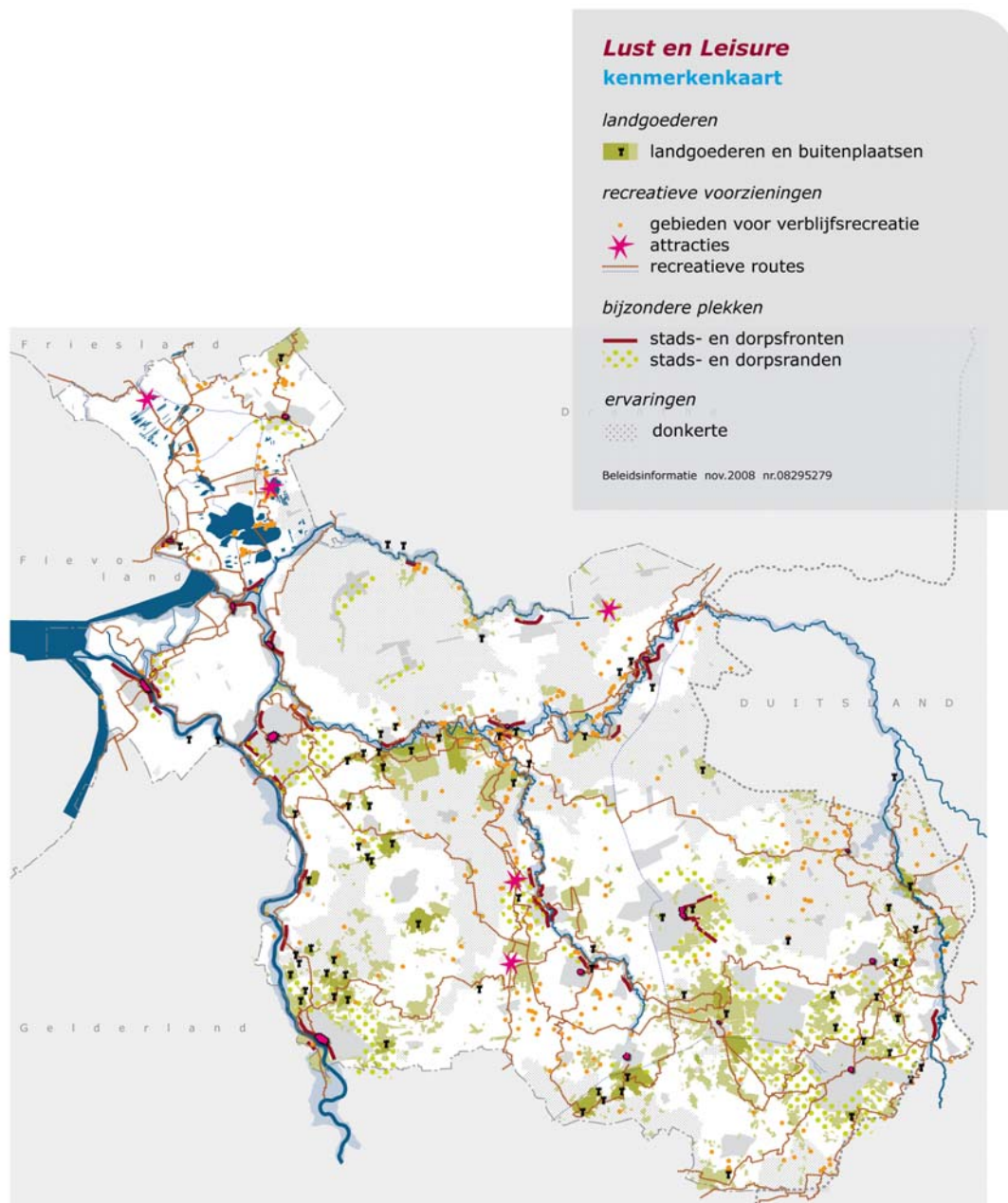

STADSMARKERINGEN AAN DE SNELWEG
> VB KANTOORTOREN IN ZWOLLE

VOORZIENINGENCENTRA & BEREIKBAARHEID
> VB CENTRUM VAN HARDENBERG

2.4.4 De lust- en leisurelaag

Met de lagen van het natuurlijke, het agrarische en het stedelijke landschap is het spectrum voor ruimtelijke kwaliteit nog niet compleet. Aan de (relatieve) autonomie van de natuurlijke processen in de natuurlijke landschappen, het 'nut' van het agrarisch cultuurlandschap en de doelmatigheid van de stedelijke landschappen voegt de laag van de lust- en leisure landschappen de dimensie van schoonheid toe. Deze laag is het domein van de belevenis, betekenis en identiteit.

Door de kwaliteiten van de lust- en leisurelaag wordt een fietstocht of een stadswandeling een belevenis. Aan het lust- en leisure landschap ontleent Overijssel zijn 'tijdsdiepte', maar ook zijn 'appeal'. Belangrijk in deze laag is het oude en nieuwe 'erfgoed' van de provincie. De rivierfronten van Deventer en Kampen, de stadsgezichten van Ootmarsum, de toeristische en culturele trekpleisters met (boven)regionale uitstraling in de steden, de landgoederen van Salland en Twente, maar ook de vuilverbrander bij Hengelo en de balgstuw bij Ramspol (en hopelijk de nieuwe IJsselbrug van de Hanzelijn).

BEELDEN LUST- & LEISURE LANDSCHAPPEN

SAMENHANGENDE KWALITEITSREGIO'S MET:

ATTRACTIEVE STEDEN...
VB CENTRUM VAN DEVENTER

GEORIENTEERD OP HAAR KWALITEITEN...
VB ONTWIKKELING VAN DEVENTER AAN DE LUSTRIVIER

STERK VERBONDEN MET HET BUITENGEBIED
VB RONDJE ROND DE ES, TUSSEN DE KERN VAN TUBBERGEN, VIA
DE VOLKSTUINEN NAAR HET BUITENGEBIED

WAAR NATUUR EN CULTUUR ELKAAR VERSTERKEN
VB. LANDGOED SINGRAVEN AAN DE DINKEL

In het lust en leisurelandschap gaat het om belevings- en attractiewaarde. Daarom maken de recreatiecomplexen en de toeristische voorzieningen – die op beleving en attractiewaarde zijn gestoeld – onderdeel uit van deze laag. De rationaliteit in deze laag zit hem in het koesteren van de overgeleverde kwaliteiten uit het verleden en om daar met nieuwe kwaliteiten, gebruiks- en verschijningsvormen op voort te bouwen.

Specifieke gebiedselementen met kenmerken

- Landgoederen en buitenplaatsen

Het monumentale en historische karakter van bebouwing, tuinen, parken en het landgoederenlandschap zijn de belangrijkste kwaliteiten van de landgoederen en buitenplaatsen.

- Gebieden voor verblijfsrecreatie

Van belang is dat uit- en inbreiding van bestaande recreatiecomplexen bijdraagt aan de versterking van de landschappelijke en natuurlijke kwaliteiten op het terrein en in de directe omgeving, aan de toegankelijkheid van de omgeving en aan de aansluiting binnen-buiten. Hun plek in en aantakking op het grotere geheel van natuur en landschap wordt met die toevoeging verduidelijkt. Vormgeving van gebouwen staat in relatie met bebouwing in de omgeving, danwel voegt architectonische kwaliteit toe.

- Attracties

Attracties versterken de eigenheid en kwaliteit van de verschillende kwaliteitsregio's; ze zijn de vaandeldragers van het gebied. Recreatieve attracties versterken de kwaliteit, beleving en identiteit van de omgeving. De toegankelijkheid van de omgeving neemt per saldo toe. Ze fungeren als overstappunten, goed bereikbaar met auto en/of OV, om van daaruit te voet, te paard of met de fiets de omgeving te verkennen.

- Stads- en dorpsfronten

De fronten maken stad of dorp vanuit de omgeving zichtbaar als eenheid en voorkant. Vanuit stad of dorp gezien zijn het mooie weides, ruimtes of waterlopen. Karakteristieke gebouwen en monumenten, veelal met cultuurhistorische en architectonische waarden, fungeren als eyecatcher.

- Stads- en dorpsranden

In de stads- en dorpsranden komen stad en land elkaar tegen. Essentieel zijn de landschappelijke recreatieve routes tussen stad/dorp en land, zo min mogelijk barrières tussen stad en land en mooie uitnodigende entrees van dorpen en steden. Verder gaat het om het verbinden van de opgaven van dorps- en stadsuitbreidingen en infrastructuur aan de opgaven in de groene stadsranden op een wijze dat de identiteit van dorp of stad en landschap worden versterkt.

- Balkons en belvédères

Plekken als uitzichtpunt op het omringend landschap zijn visitekaartje en 'hoogtepunt' van de omgeving wanneer ze uitmuntend en selectief worden ontworpen en uitgevoerd.

- Bakens in de tijd

Bakens in de tijd zijn veelal beeldbepalende cultuurhistorische elementen of objecten die het verhaal van de streek vertellen. De bakens kunnen worden benut om de identiteit te versterken.

- Donkerte

Het contrast tussen lichte en donkere en drukke en stille gebieden is groot. De 'donkere' gebieden hebben een rustig en onthaast karakter. Donkere gebieden vragen alleen minimaal noodzakelijke toepassing van kunstlicht en het vermijden van onnodig kunstlicht bij ontwikkelingen in het buitengebied.

2.5 Ruimtelijke kwaliteitsambities

Sturen op gebiedskenmerken, zodat gebiedskarakteristieken worden gekoesterd en vernieuwd, borgt de doorwerking van het ruimtelijke kwaliteitsbeleid van de Omgevingsvisie op gebiedsniveau. Op het schaalniveau van de provincie als geheel komen uit die gebiedskenmerken een aantal ruimtelijke kwaliteitsambities naar voren, die we in deze paragraaf nader toelichten. Deze kwaliteitsambities verbinden we met de beleidsambities uit paragraaf 2.2 in de ontwikkelperspectieven, die we in 2.6 introduceren, en al onze acties en instrumenten, die we in hoofdstuk 4 en 5 beschrijven.

Onze ruimtelijke kwaliteitsambities zijn:

- Brede waaier aan woon-, werk en mixmilieus: elk buurtschap, dorp en stad zijn eigen kleur
- Voortbouwen aan de kenmerkende structuren van de agrarische cultuurlandschappen;
- Natuur als ruggengraat, ontsloten in de flanken
- Zichtbaar en beleefbaar mooi landschap
- Het contrast tussen dynamische en luwe gebieden versterken door het infrastructuur-netwerk
- Een continu en beleefbaar watersysteem als dragende structuur van Overijssel;
- Sterke ruimtelijke identiteiten als merken voor Overijssel.

Deze kwaliteitsambities lichten we in het vervolg van deze paragraaf nader toe. De weergegeven kaarten staan hier ter illustratie. In de catalogus Gebiedskenmerken staan ze groot afgebeeld inclusief legenda.

Deze zeven kwaliteitsambities zijn met elkaar verbonden door een aantal terugkerende thema's:

- Koesteren, conserveren, consolideren van bestaande kwaliteiten en het versterken van deze kwaliteiten door ze ontwikkelingsgericht in te zetten in ruimtelijke ontwikkelingen. Dit geldt zowel op het schaalniveau van de gebiedskenmerken als op dat van samenhangende ensembles, bijvoorbeeld landgoederenzones, nationale landschappen en beschermde stads- en dorpsgezichten
- Samenhang en continuïteit herstellen; ontbrekende schakels toevoegen; versnipperde onderdelen samenvoegen. Dit geldt bijvoorbeeld voor het aanhelen van een aantal verbrokkelde laanstructuren in Salland en Twente
- Contrasten opvoeren; differentiatie en variatie vergroten. Dit geldt bijvoorbeeld voor het herkenbaar blijven van de karakteristieke verschillen tussen de typen dorpen en steden in de provincie. De strategie: versterking van de specifieke identiteit hoort bij dit principe;
- Ruimtelijke expressie en uitstraling vergroten; dit geldt bijvoorbeeld voor nieuwe provinciale infrastructuur
- Beleefbaar, toegankelijk maken; mooie landschappen zijn prettig, maar je moet er wel kunnen komen. De zonering van bezoekersintensiteiten voor bijvoorbeeld de natuurlijke landschappen is een regionale/ provinciale kwestie.

2.5.1 Brede waaier aan woon-, werk en mixmilieus: elk buurtschap, dorp en stad zijn eigen kleur

Mensen koesteren verschillende wensen ten aanzien van hun woning en woonomgeving. Dit verschil in woonwensen neemt eerder toe dan af. Het aanbod van woonmilieus moet daarop reageren met een breed spectrum aan mogelijkheden. Wonen in het landschap, wonen in de stadsrand, wonen in de nieuwe stad, wonen in de oude stad. Het palet van steden en dorpen met een eigen karakteristieke opbouw, met eigen omgevingskwaliteiten en inbedding in het landschap is een in het oog springend kenmerk van Overijssel. Zeker in een tijd waarin het middelgrote bedrijventerrein en de woonwijk met gemiddelde dichtheid zo ongeveer overal het stads- en dorpsgezicht zijn gaan bepalen is het goed de veelkleurigheid van het palet een impuls te geven. Ook hier gaat het om het herontdekken of zelfs opnieuw uitvinden van de eigen dragende kwaliteiten en structuren en daarop aansluiten met eigentijdse vormen van grondgebruik en inrichting. Steden en dorpen kunnen zich op dit punt niet als baronnen van

Münchhausen aan hun eigen haren omhoog trekken; hier is stimulans en regie op provinciaal niveau gewenst.

Aansluiten op het eigen karakter vormt vertrekpunt voor het ontwikkelen van een brede waaier aan woon-, werk- en mixmilieus. Elke episode in de volkshuisvesting laat zijn eigen erfenis in de vorm van karakteristieke woon- en werkmilieus achter. Zo hadden we de naoorlogse flatwijken, de 'bloemkool'wijken van de jaren '70 en '80 en hebben we nu de episode van de VINEX-wijk en de bonte wijpjes met boerderettes en notariswoningen achter de rug. Nu het accent aan het verschuiven is van kwantiteit naar kwaliteit, achten wij de ambitie op zijn plaats om het palet aan woon-, werk- en milieus verder te verbreden. En

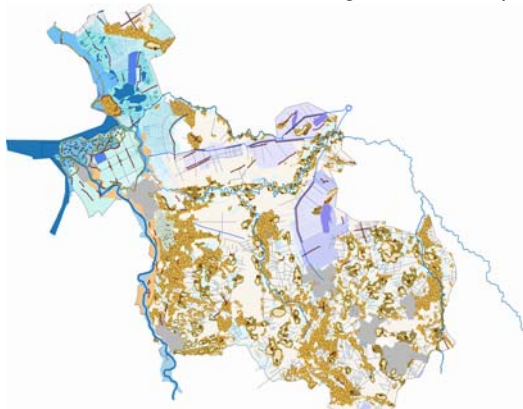

daarbij vooral ook de uitersten (kleinschalige extensieve milieus en aan de andere kant hoogstedelijke compacte mixmilieus) te bedienen. Deze ambitie realiseren we door eerst de mogelijkheden voor herstructureren/transformeren van bestaande woon-/werkmilieus (bedrijventerreinen, wijken, erven) ten volle te benutten, dan pas over gaan tot uitbreiden. Zo ontstaat er een interessante waaier aan mogelijke typen woon, werk en mixmilieus: wonen en werken op erven, op landgoederen, in buurtschappen, in villabuurtten, dorpsranden, dorpse wijken, diverse stadsringen, centra, rivier- en havenfronten. In een tijd waarin sprake is van een sterke differentiatie van de vraag is het ook verstandig de 'confectiepakken' van het verleden te vervangen door maatwerk.

2.5.2 Voortbouwen aan de kenmerkende structuren van de agrarische cultuurlandschappen

Het "landbouw-landschap" is beeldbepalend in Overijssel. Het aanzien van bijna driekwart van het oppervlak van de provincie wordt bepaald door het agrarisch cultuurlandschap. Het vormt voor veel inwoners hun woonomgeving en voor nog meer mensen de omgeving waarin ze hun vrije tijd – fietsend, wandelend, varend – doorbrengen. Het herkennen, koesteren en verder uitbouwen van de dragende structuren van het agrarische cultuurlandschap is onze leidraad. De verschillende onderdelen van het agrarisch cultuurlandschap worden tot grotere ensembles verenigd en bijeen gehouden door een aantal karakteristieke structuren: de wegenstructuur, de structuur van waterlopen, de bebouwingslinten en de nederzettingvormen, het web van verspreide hoeven met onderlinge verbindingslijnen en de landschappelijke met landschapselementen. Door het voortborduren op die dragende structuren worden samenhang en karakter versterkt. Een aantal ontwikkelingen – zoals grote stallen voor de melkveehouderij en de intensieve veehouderij die ongeacht het landschapstype eenzelfde uitstraling hebben – kunnen een sterk nivellerende werking hebben. Door nieuwe initiatieven zorgvuldig en royaal in te passen en aan te sluiten op de dragende structuren kan dit worden vermeden en kunnen nieuwe kwaliteiten ontstaan.

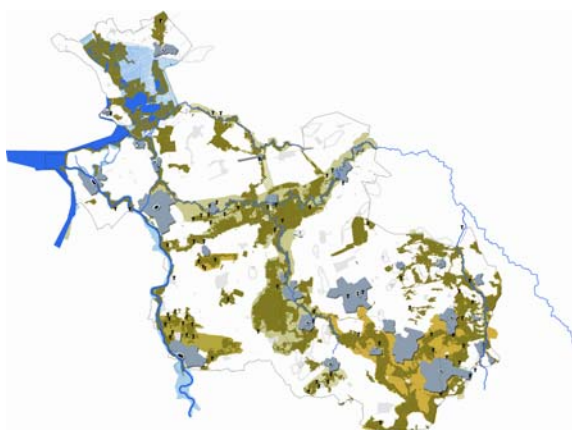
Herontdekken van deze dragers en daarop voortbouwen kan ook het contrast tussen de

verschillende landschappelijke ensembles groter maken. Het grootschalige open karakter van het veenweidelandschap in de Kop van Overijssel en het jonge ontginningslandschap van Noordoost Overijssel zijn van een uitgesproken kwaliteit: hier heersen horizon en verte. Het dekzandlandschap in Salland en Twente, elk met hun eigen structuur van essen, kampen, beken, lanen en dorpen vormt evenzeer een kwaliteit. Hier heersen beslotenheid, afwisseling en schaalcontrast. Het is de kunst om in beide verschillende karakters vormen van

grondgebruik, bebouwingsvormen en infrastructuur zo te arrangeren dat deze karakters worden versterkt. Zo kan het bieden van ruim baan aan ontwikkelingsmogelijkheden voor de moderne grondgebonden landbouw in de grootschalige open gebieden van de provincie het stoere een royale uiterlijk versterken. Zorgvuldige arrangementen van bebouwing en versteviging van landschappelijke structuren horen daar vanzelfsprekend bij. Op een zelfde manier kunnen actuele ontwikkelingen en dynamiek op gebied van landbouw, wonen, werken en recreëren worden ingezet om de intimiteit en eigenheid van de Sallandse en Twentse mix-landschappen te versterken. En om in deze landschappen met een rijke wordingsgeschiedenis vitaliteit en vernieuwing op gang te houden.

2.5.3 *Natuur als ruggengraat, ontsloten in de flanken*

Als we inwoners vragen naar de essentiële kwaliteiten van de provincie, dan staat de natuur hoog op de lijst. Het stimuleren van natuurgebieden van allure, waar je in kan, waar iets te beleven valt, is daarmee een belangrijk item in het provinciaal beleid. Natuur ligt overal in de provincie 'om de hoek'. Heel veel dorpen en steden liggen dicht tegen natuurgebieden aan. Ze kunnen er echter veel beter mee verbonden worden, door de dorpen en steden als 'poorten' naar de natuur te ontwikkelen. De EHS moet gezien worden als een integrale opgave: het gaat niet alleen om het bevorderen van de biodiversiteit, maar

ook om de ruimtelijke continuïteit, de belevingskwaliteit en de beleefbaarheid van de natuur. Dit maakt de natuur alleen maar sterker: het stimuleren van continuïteit en formaat sluit aan bij het uitgangsprincipe om natuurlijke processen (erosie, sedimentatie door wind en water) weer vrij spel te geven. Bovendien biedt integratie de gelegenheid om de natuur een duidelijk gezicht geven; de randkwaliteit, de uitstraling en een gevoel van massa en robuustheid kunnen worden vergroot.

De aaneengesloten natuurcomplexen van Vechtdal, Regge en de Sallandse stuwwal kunnen zo het 'Wilde Hart' van de provincie gaan vormen. En ook elders kunnen natuurlijke landschappen ontstaan met een duidelijke identiteit. Recreatieaccommodaties, toeristische voorzieningen, bijzondere woonvormen, en streekgebonden landbouwproducten kunnen in de flanken van de natuur voortbouwen op deze kwaliteiten en zo de 'merken' ondersteunen.

2.5.4 *Zichtbaar en beleefbaar mooi landschap*

Het landschap in Overijssel heeft veel supporters. Verschillende groepen mensen met verschillende aanspraken en behoeften maken gebruik van de mogelijkheden die het landschap biedt voor grote en kleine ommetjes, voor grote en kleine tochten en ontdekkingsreizen. Een netwerk van routes voor wandelen, fietsen, paardrijden en varen verhoogt de belevingskwaliteit aanzienlijk, omdat het de landgoederen, de recreatievoorzieningen, de toeristische attracties en de natuurgebieden verbindt. Een verbindend netwerk, niet alleen als

ontsluiting, zodat je er kan komen, maar ook als ruimtelijke structuur, zodat je hem kan ervaren. In de beleavingslaag is het accentueren en het beleefbaar houden/maken van een aantal regionale lange lijnen en randen een belangrijke ambitie. Het gaat hier om het herstellen en completeren van de laanstructuren van Twente en Salland. Om het vormgeven en inrichten van de grote doorgaande structuren van het provinciale wegen- en kanalenetwerk als lineair landschap. Dit laatste zeker ook omdat wij hier zelf als voorbeeldig opdrachtgever kunnen en moeten optreden. Om het kunnen ervaren van de stuwwalranden van het Drents Plateau nabij Steenwijk, de stuwwalrand van het land van Vollenhove, van de Sallandse Heuvelrug en van de Twentse stuwwalreeks. Het gaat hierbij om het vrij houden van het zicht op en het uitzicht vanaf genoemde hogere delen van de provincie op strategische plekken. Hetzelfde geldt voor het dijkenlandschap langs het rivierensysteem van IJssel, Zwarte Water, Vecht en Regge en voor de grote escomplexen.

2.5.5 Het contrast tussen dynamische en luwe gebieden versterken door het infrastructuurnetwerk

Een ander belangrijk onderscheid vanuit beleving is dat tussen rust en drukte, tussen gebieden waar het 's nachts nog echt donker is en gebieden waar het licht nooit uit gaat. De hoofdstructuur van het verkeer- en vervoersnetwerk in de Omgevingsvisie is zo gekozen, dat hij motor is voor de acceleratiegebieden (ontwikkelingsdynamiek, bundeling van stedelijke functies) en de consolidatiegebieden (relatieve 'luwte', extensieve vormen van grondgebruik) respecteert. Natuurlijk lukt het niet de luwe gebieden – vaak de natuurlandschappen – te vrijwaren van doorgaande infrastructuur. Maar hier kan het concept van de 'parkway', die

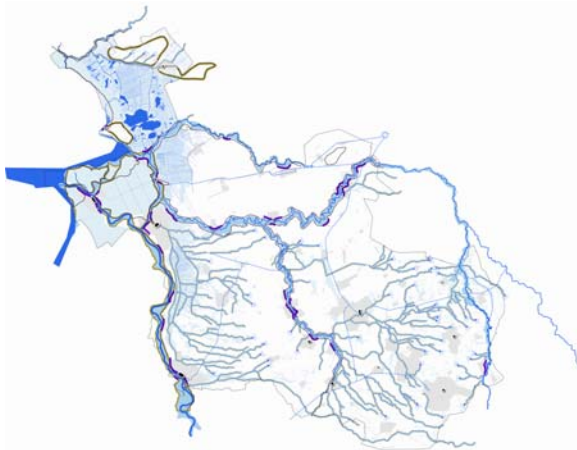
soverein door het landschap 'scheert' uitkomst bieden. Dit levert mooie confrontaties en belevenissen op: op snelheid door de 'trage' landschappen.

In steden van Overijssel kan de dynamiek en de stapeling van functies in lagen op specifieke plekken (goed ontsloten, goed ingebed in de stedelijke structuur) ook nog worden opgevoerd.

De hoofdstructuur wordt gecompleteerd met een onderliggend en ondersteunend systeem dat gebaseerd is op de opvallend fijnmazige structuur van het spoorwegnet van de provincie. Rondom haltes en stations verbeteren we het netwerk voor fiets en fijnmazig voortransport.

2.5.6 Een continu en beleefbaar watersysteem als dragende structuur van Overijssel

Water is een belangrijke omgevingskwaliteit. En een veerkrachtig watersysteem is een belangrijke duurzame factor. Bewegen (varen, wandelen, fietsen) langs het water is vaak een favoriete beleving. Het watersysteem van brongebieden, beken, weteringen, rivieren, watervlaktes is een essentieel onderdeel van de ruimtelijke kwaliteit, identiteit en het verhaal van de ontstaansgeschiedenis van Overijssel. Alleen, de zichtbaarheid, toegankelijkheid, uitstraling en ruimtelijke continuïteit van het stelsel kunnen aanmerkelijk verbeteren. Ook hier is de praktijk er een van aandacht voor afzonderlijke gebieden, terwijl de aandacht meer op het geheel gericht zou moeten zijn. De waterlopen (beken, weteringen, aanvoerkanaal) moeten in de komende periode zowel vanuit kwantitatief oogpunt (vergroting van het bergend vermogen) als vanuit kwalitatief oogpunt ('schone' waterstructuren over zo lang mogelijke

lengte schoon houden) een opknapbeurt krijgen. Dat vormt een prima gelegenheid om de inrichtingskwaliteit en de toegankelijkheid erlangs (de schouwpaden als langzaam routenetwerk) te verbeteren. Het watersysteem wordt zo een verbinding voor mens, plant en dier. Het wordt een bindmiddel voor de onderdelen van de EHS en kan het helpen om de afzonderlijke natuurgebiedjes en -gebieden aaneen te smeden en beleefbaar te maken.

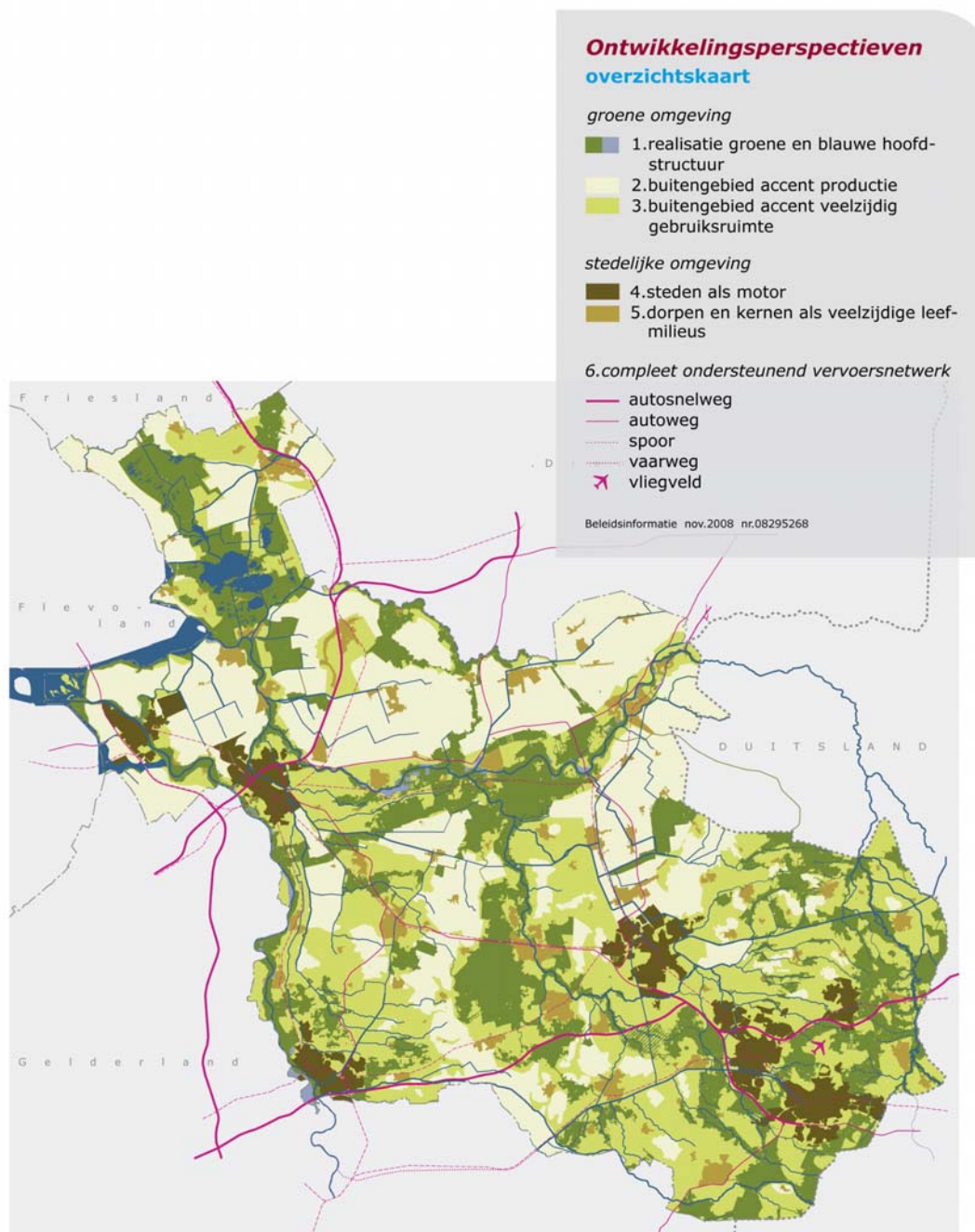
2.5.7 Sterke ruimtelijke identiteiten als merken voor Overijssel

Gedeelde verhalen en waardering van gebieden met een sterke 'sense of place' zorgen ervoor dat mensen er identiteit en betekenis aan toekennen. Overijssel heeft een aantal 'sterke merken' in huis. De waterrijke kop van Overijssel, de Hanzesteden, het Wilde Hart van Vecht, Regge en Sallandse stuwwal, het landgoederenlandschap benoorden Deventer, het rivierenlandschap van de IJssel en de combi Noordoost Twente – Dinkeldal zijn ijzersterke identiteiten met nog een sterk potentieel. Het gaat er in dit verband om 'alles uit de kast' te halen (inrichtingskwaliteit, eigen gezicht, stimuleren ondernemerschap, streekproducten, vergroting – verdieping – verbreding van recreatieve mogelijkheden, marketing) om de potentiële kwaliteit te verzilveren. Niet alleen vanuit economisch oogpunt, maar ook om de vitaliteit en de dynamiek in genoemde gebieden op gang te houden. Behouden en versterken van bestaande identiteit én het toevoegen van nieuwe identiteit vereist investeringen en het stimuleren van nieuwe ontwikkelingen. Investerings vereisen dynamiek, herstructurering en

transformatie. Maar naast deze sterke merken zijn er ook gebieden met een meer 'dagelijkse' kwaliteit: de grote voormalige hoogveenlandschappen van noord en oost Overijssel, het Zuid-Twentse landschap. Het gaat er in deze gebieden om niet een soort 'next best' gebieden te laten ontstaan. Ook in deze gebieden zijn kwaliteitsambities en het verbinden van ontwikkelingen aan investeringen in kwaliteitsverbetering aan de orde en nodig. De verzameling van wat hun identiteit betreft consistente gebieden (landschapsensembles), die op deze manier ontstaat biedt een goed aangrijpingspunt voor gebiedsgerichte plan- en strategievorming.

2.6 Ontwikkelingsvisie en -perspectieven

In deze paragraaf schetsen wij onze ontwikkelingsvisie voor Overijssel. Het gaat hier om de ontwikkelingen, die wij van provinciaal belang achten. Uiteraard zijn deze vaak niet los te zien van ambities op lokaal of rijksniveau. In de afgelopen periode hebben we veel instemming gekregen op deze ontwikkelingsperspectieven.

De Ontwikkelingsperspectieven voor de Groene en Stedelijke omgeving schetsen de ontwikkelingsrichting voor gebieden in Overijssel op basis van hiervoor genoemde opgaven en kansen, beleidsambities en ruimtelijke kwaliteitsambities. Thematische beleidskeuzes en uitvoeringsacties zijn per thema in hoofdstuk 4 en 5 opgenomen. De legenda van de kaartbeelden geeft een hoofdkoers aan voor het betreffende gebied. Maar tegelijkertijd ligt er een notie onder van de ruimtelijke setting, waarin die functie gestalte moet krijgen of de ruimtelijke condities die de functie in gang moet zetten. Als schaalniveau hebben wij gekozen voor gebieden van tenminste 100 hectare. Doorvertaling naar gemeentelijk niveau betekent dat er naar lokale kenmerken variaties kunnen zijn naar precieze combinatie van functies.

Omdat de ontwikkelingsperspectieven geen functies bepalen, maar een ruimtelijk ontwikkelingsperspectief schetsen voor een combinatie aan functies is deze ruimte voor lokale afweging aanwezig.

Overzichtskaart Ontwikkelingsperspectieven

De Overzichtskaart Ontwikkelingsperspectieven geeft een beeld van het ontwikkelingsperspectief, zoals die voor de verschillende gebieden in de provincie gelden. We schetsen daarin de volgende ontwikkelingsperspectieven:

Groene omgeving

1. Realisatie groene en blauwe hoofdstructuur

EHS (bestaande natuur en nieuwe natuur) en de gebieden waar water kenmerkend is (het watersysteem van brongebieden tot hoofdsysteem) combineren tot een robuust raamwerk met landschappelijke kwaliteit.

2. Buitengebied - accent agrarische productie

Gebieden voor landbouw die bijdragen aan de kwaliteit van de grote open cultuurlandschappen en gebieden waar plek is voor intensieve veehouderij (landbouwonwikkelingsgebieden).

3. Buitengebied - accent veelzijdige gebruiksruimte

Gebieden voor gespecialiseerde landbouw, mengvormen van landbouw-recreatie-zorg, landbouw-natuur en landbouw-water, bijzondere woon-, werk- en recreatiemilieus, die de karakteristieke gevarieerde opbouw van de cultuurlandschappen in deze gebieden versterken.

Stedelijke omgeving

4. Steden als motor

Herstructurering, transformatie, inbreiding en uitbreiding van het stedelijk gebied inzetten om de kwaliteit en de veerkracht van stedelijk woon-, werk- en voorzieningenmilieu te garanderen en te versterken.

5. Dorpen en kernen als veelzijdige leefmilieus

Bestaande woon- en werkmilieus in de dorpen en kernen op zo'n manier herstructureren en zulke nieuwe woon- en werkmilieus toevoegen, dat de veelzijdigheid van de dorpse leefmilieus wordt versterkt en de karakteristiek van het betreffende dorp of kern wordt gediend.

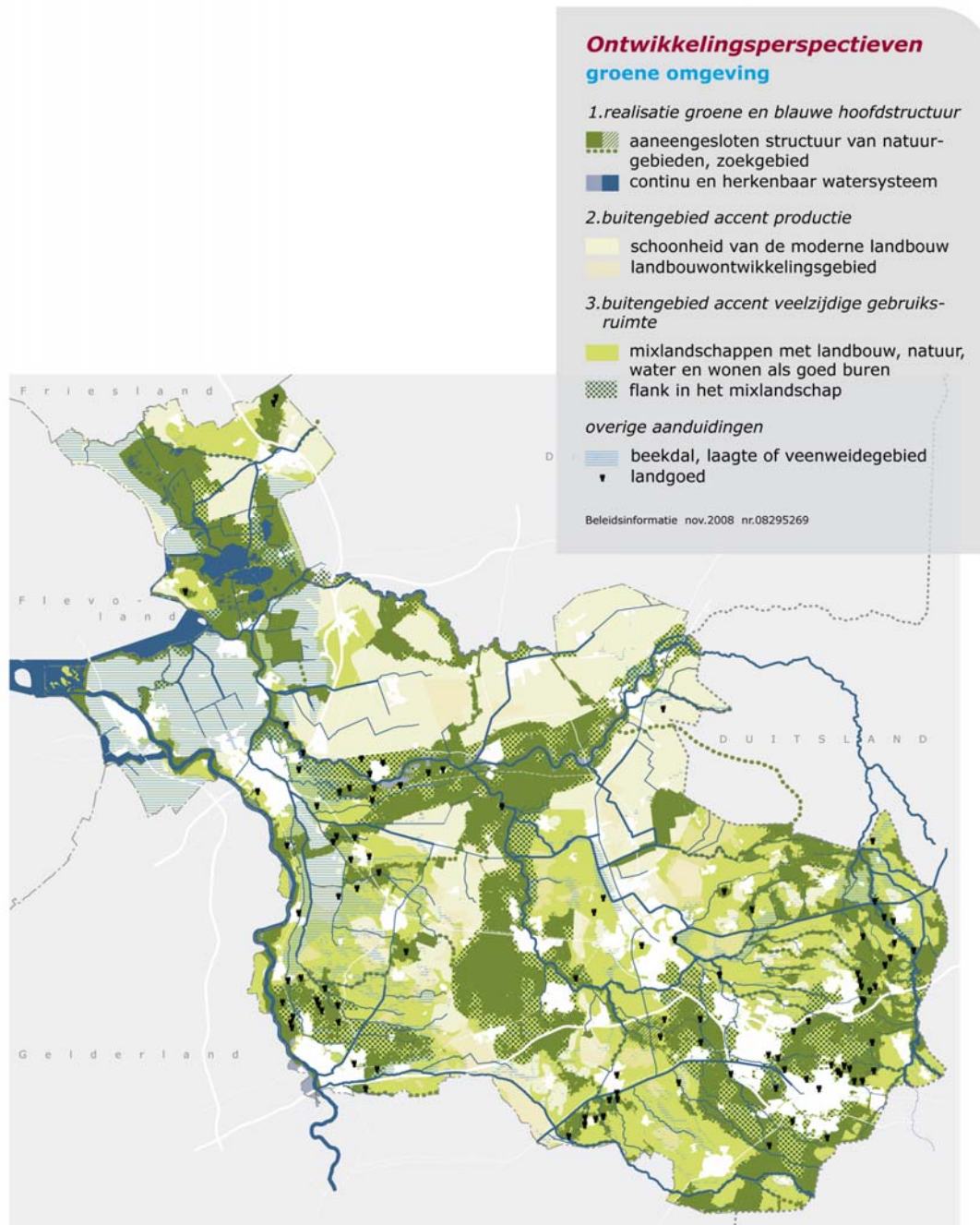
6. Veilige hoofdinfrastructuur op snelheid

Hoofdstructuur van snelwegen, autowegen, spoorlijnen, fietssnelwegen en kanalen, inclusief knoop- en uitwisselingspunten, die de ontwikkelingsdynamiek ondersteunt en de belangrijkste vervoersrelaties bedient.

In het vervolg van deze paragraaf gaan we nader in op deze ontwikkelingsperspectieven. Om de leesbaarheid te vergroten groeperen we de ontwikkelingsperspectieven in een kaartbeeld voor de Groene omgeving en een kaartbeeld voor de Stedelijke omgeving. Na een verdere toelichting op de ontwikkelingsperspectieven in deze paragraaf, beschouwen we in de volgende paragraaf de betekenis ervan in meer detail voor de vier windstreken van Overijssel. Met deze ontwikkelingsperspectieven scheppen we de ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden om de beleidsambities uit paragraaf 2.2. te realiseren. In hoofdstuk 4 en 5 beschrijven we voor alle beleidsthema's (zie 2.2) onze beleidsacties, waarmee we onze beleidsambities binnen de ontwikkelingsperspectieven waar maken.

We hebben voor de indeling in een groene en stedelijke omgeving gekozen, omdat de ontwikkelingsdynamiek en belangrijkste opgaven voor deze omgevingen karakteristiek zijn en van elkaar verschillen. In de Groene omgeving gaat het -kort door de bocht- wat ons betreft om behoud en versterking van landschap en het realiseren van de EHS samen te laten gaan met ontwikkelingsmogelijkheden voor de landbouw en andere economische dragers. In de stedelijke omgeving is de uitdaging onze economische centra bereikbaar te houden en door herstructurering de kwaliteit van woonomgevingen en bedrijfslocaties te vergroten.

2.6.1 Ontwikkelingsperspectieven Groene omgeving

Met de Groene omgeving bedoelen wij het grondgebied buiten steden, dorpen en hoofdinfrastructuur. Het gaat dus om natuurgebieden, akkers, weiden, bossen, landgoederen, rivieren, beekdalen, buurtschappen, verspreide bebouwing, recreatiemogelijkheden etc. In de groene omgeving gaan diverse beleidsambities goed samen, maar in sommige gevallen staan ze met elkaar op gespannen voet. Zo is het vergroten van de veerkracht van het watersysteem goed te combineren met robuuste natuur en het versterken van de biodiversiteit. Ook zien we dat in diverse gebieden de landbouw veel mogelijkheden heeft en dé (economische) drager van het gebied kan zijn, terwijl het in andere gebieden noodzakelijk is de mogelijkheden van recreatie en toerisme verder te ontwikkelen. Op andere plekken staan de aanwezigheid van vele 'burgerwoningen' of ruimtelijke structuren de ontwikkeling van

landbouw in de weg. Dat zijn bij uitstek plekken om nieuwe inrichtingsvormen in de Groene omgeving te ontwikkelen. Bij al deze ontwikkeling is het bewaken van de landschappelijke samenhang tussen (voormalige) boerenerven, buurtschappen en dorpen met de omliggende landschappen onze leidraad. Alle bebouwing en inrichting moet de kenmerkende kwaliteiten behouden of verder versterken. (zie ook bijlage gebiedskenmerkencatalogus).

In de kaart Ontwikkelingsperspectief Groene omgeving is op hoofdlijnen weergegeven welke ontwikkelingsperspectieven we in de Groene omgeving zien. Thematische beleidskeuzes en uitvoeringsacties voor de Groene omgeving staan in hoofdstuk 4. We onderscheiden de volgende ontwikkelingsperspectieven in de Groene omgeving:

1. Realisatie groene en blauwe hoofdstructuur

Dit ontwikkelingsperspectief omvat gebieden met als hoofdaccent de ontwikkeling van natuur en versterking van het watersysteem. Dit omvat de EHS (incl. Natura 2000-gebieden) en het watersysteem. De groen-blauwe hoofdstructuur is dooraderd met beken, waterlopen, bronnen en vennen. Het behouden en ontwikkelen van de natuur- en landschapskwaliteiten staan hier voorop. De flanken in het buitengebied veelzijdige gebruiksruimte bieden kansen voor tal van functies. Naast landbouw denken we aan toeristische en recreatieve voorzieningen en kleine landgoederen. Op sommige plekken worden de vanuit natuur of water geldende beperkingen opvangen door vergoedingen voor 'groen-blauwe diensten'. Deze flanken lopen dan ook vanzelf over in het ontwikkelperspectief 'buitengebied accent veelzijdige gebruiksruimte'.

Het perspectief vanuit ruimtelijke kwaliteit op provinciaal/regionaal niveau (via de realisering van de EHS) is om de gebieden met hoge natuurwaarden (weer) in een onderling verband te brengen. Opdat er een robuust systeem ontstaat, waar plant- en diersoorten stevige levensgemeenschappen in kunnen vormen, waar natuurlijke processen weer vrij spel kunnen krijgen en waartussen vrije uitwisseling van plant en dier mogelijk is. Behoud en waar mogelijk toename van de biodiversiteit is een belangrijk doel. Dit raamwerk kan bovendien mooie, stoere landschappen opleveren waar het goed toeven is.

Het watersysteem en de natuur zijn in Overijssel sterk met elkaar verbonden. De grote natuurcomplexen waren vaak laagtes waar het water in tijden met veel neerslag moeilijk uit weg kon. In de loop van de geschiedenis is er met regulering van beek- en rivierlopen, weteringen, met stuwen, molens en pompen alles aan gedaan om flinke delen van die natuurcomplexen te ontginnen. In een veerkrachtig watersysteem ligt de nadruk echter op vasthouden en bergen van water in plaats van snel afvoeren. Het spreekt vanzelf dat daarbij de brongebieden van de beken en de natuurlijke laagtes weer worden opgezocht. Daar kunnen ruimte voor natuur en ruimte voor water effectief worden gecombineerd.

De landgoederenzones met hun cultuurhistorische kwaliteiten, hun monumentale landschappelijke karakter en hun bijdrage aan de kwaliteit van de natuur zijn ook onderdeel van dit ontwikkelingsperspectief. Ze voegen aan het robuuste groen-blauwe raamwerk een eigen karakteristieke kleur toe. Versterken van de bestaande landgoederenzones en het toevoegen van ontbrekende schakels op plekken waar sprake is van 'gaten' zijn een belangrijk onderdeel van het perspectief.

Onderstaand schema vat de betekenis van de verschillende legenda-elementen in dit ontwikkelperspectief samen:

Legenda-element	Betekenis
Aaneengesloten structuur van natuurgebieden	Ruimte voor ontwikkeling van natuur (EHS, Natura-2000, ecologische verbindingzones) volgens gebiedskenmerken
Continu en herkenbaar watersysteem	Ontwikkelingen dragen bij aan veerkracht en continuïteit van het watersysteem, volgens gebiedskenmerken

2. Buitengebied accent agrarische productie

Dit ontwikkelingsperspectief omvat twee aspecten. Enerzijds open gebieden waar verdere modernisering en schaalvergroting van de landbouw royaal de ruimte krijgen Anderzijds landbouwontwikkelingsgebieden (LOG's) die voorkomen in diverse landschapstypen en waar ruimte is voor ontwikkeling van intensieve veehouderij. Het provinciaal belang ligt bij het scherp houden van de diverse landschappen ten opzichte van elkaar en het accentueren van de verschillen en contrasten binnen deze landschappen. In de open gebieden zijn grote en optimale kavels mogelijk, waarbij kenmerkende landschapsstructuren worden behouden en

versterkt en de erven zelf goed worden ingepast. Dit ontwikkelingsperspectief omvat de gebieden waar het ruimtelijk raamwerk van lanen, waterlopen, lintbebouwingen en bosstroken optimaal in harmonie zijn met deze schaalvergroting.

Verschillende typen agrarisch gebruik omarmen en stimuleren we o.a. door kwaliteitsbeleid voor agrarische erven. Bij groei en herstructurering van agrarische kernen en dorpen sturen we op het verder tot uiting laten komen van hun eigen karakteristiek. In de LOG's sturen we via gebiedskenmerken eveneens op versterking van de landschappelijke contrasten. Dit geeft agrarische ondernemers de uitdaging om hun vaak grote gebouwen zo vorm te geven dat ze ruimtelijke en milieukwaliteit versterken.

Onderstaand schema vat de betekenis van de verschillende legenda-elementen in dit ontwikkelperspectief samen:

Legenda-element	Betekenis
Schoonheid van de moderne landbouw	Ruimte voor schaalvergroting en verbreding volgens gebiedskenmerken
landbouwontwikkelingsgebied	Ontwikkelingsmogelijkheden voor intensieve veehouderij volgens gebiedskenmerken

3. Buitengebied accent veelzijdige gebruikruimte

In dit ontwikkelingsperspectief is sprake van verweving van functies. Aan de ene kant melkveehouderij en akkerbouw als belangrijke vorm van landgebruik en aan de andere kant gebruik voor landschap, natuur, milieubescherming, cultuurhistorie, recreatie, wonen of andere bedrijvigheid.

De mate waarin het ene belang of het andere voorop staat is vaak een lokale afweging en o.a. afhankelijk van de gebiedskenmerken ter plekke. In dit perspectief willen we de ontwikkelingsmogelijkheden van de landbouw nog nadrukkelijker verbinden met behoud en versterking van cultuurhistorische, natuurlijke en landschappelijke elementen. Grootschalige landbouw krijgt ook hier de ruimte, maar de inpassing in kleinschalige landschappen vraagt om heldere gebruiksregels (zie gebiedskenmerkencatalogus).

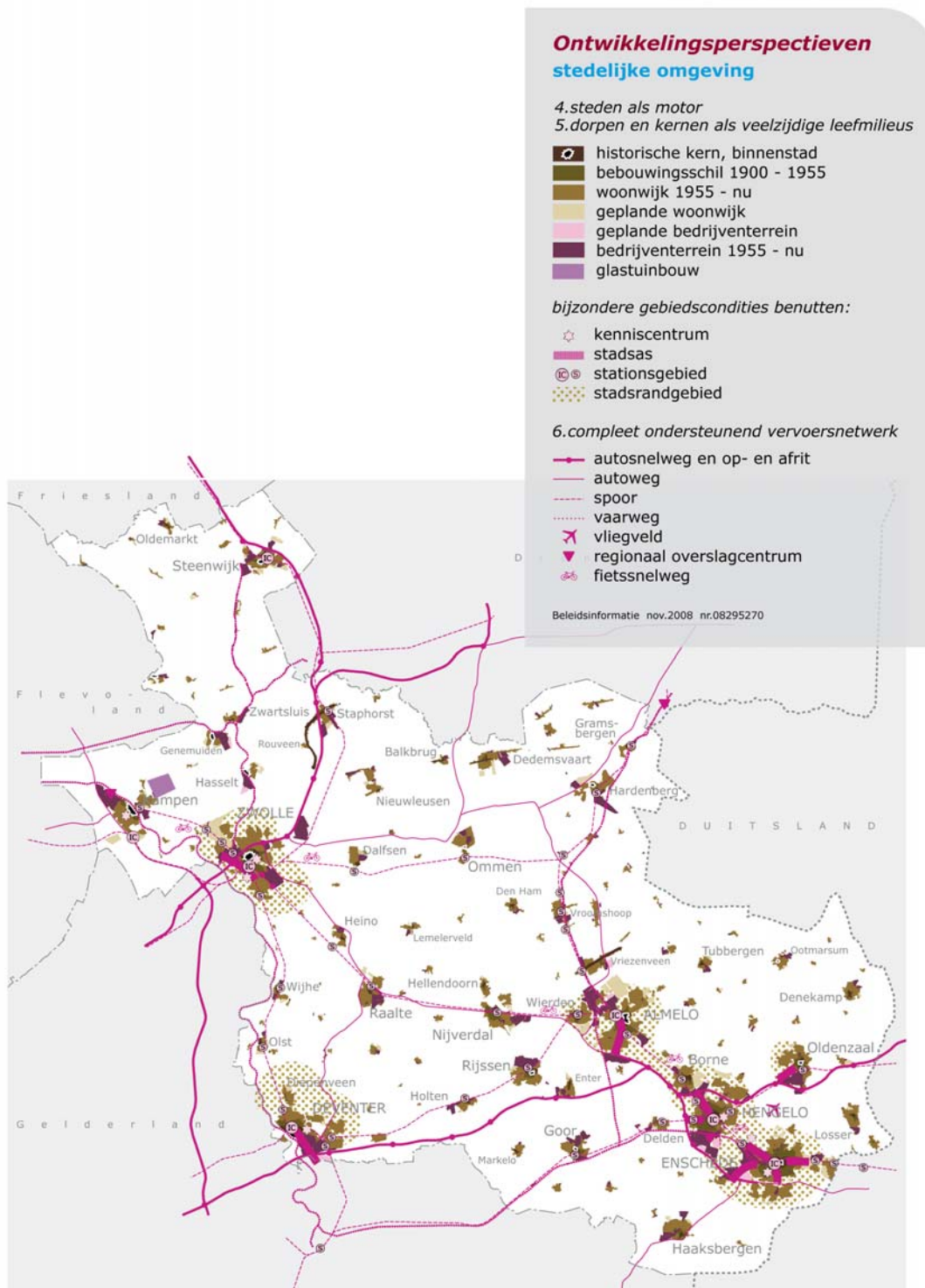
In dit perspectief zijn ook plekken waar, door de ruimtelijke structuur of reeds aanwezige bebouwing, de ontwikkelruimte voor agrariërs zozeer is beperkt, dat duurzame benutting van de ruimte en ruimtelijke kwaliteit ermee gediend zijn nieuwe ontwikkelingskansen te benutten. Hier liggen bij bepaalde opgaven bijvoorbeeld kansen voor woon-/werklandschappen, die de ruimtelijke structuur versterken. Dienstverlenende zelfstandigen zonder personeel kunnen hun werklocatie heel goed combineren met een woon-/werklandschap. Denk aan de diverse woonmilieus die mogelijk zijn en voor verschillende groepen aantrekkelijk zijn: buurtschappen, landgoederen, plantages, bedrijfswoningen, knoopen.

In waterbergingsgebieden is combinatie mogelijk met aangepaste bouw, bijvoorbeeld op terpen of drijvend. In de buurt van de 'Groen-blauwe hoofdstructuur' liggen soms kansrijke 'flanken van de natuurgebieden'. In deze flanken willen we door bijzondere functiecombinaties, zoals landbouw en natuur, specifieke vormen van verblijfsrecreatie en wonen met natuur en/of water, entrees creëren die de groen-blauwe hoofdstructuur toegankelijk maken.

Onderstaand schema vat de betekenis van de verschillende legenda-elementen in dit ontwikkelperspectief samen:

Legenda-element	Betekenis
Mixlandschap met landbouw, natuur, water en wonen	Ruimte voor landbouw, landschapsontwikkeling, natuur, cultuurhistorie, recreatie, wonen en overige bedrijvigheid, volgens gebiedskenmerken
Flank in het mixlandschap	Kansen voor ontwikkelingen die de beleefbaarheid van naastgelegen groen-blauwe hoofdstructuur vergroten, volgens gebiedskenmerken

2.6.2 Ontwikkelingsperspectieven Stedelijke omgeving

Met Stedelijke omgeving bedoelen wij de steden, dorpen en hoofdinfrastructuur. Deze vormen de economische motor van de provincie en bieden de (stedelijke) voorzieningen die de landschappelijke en recreatieve vestigingsvoorwaarden completeren. Om steden in staat te stellen die economische motor te zijn, bieden we ruimte aan bedrijvigheid en versterken we een grootstedelijke cultuur, die creatieve product-markt ontwikkeling van kennisintensieve

maakindustrie stimuleert. Investeren in de bereikbaarheid van stedelijke netwerken en streekcentra (via weg, spoor, fiets, water) is cruciaal. Al deze dynamiek moeten we zien te benutten om de verscheidenheid in identiteit en kenmerken van steden te versterken. Dit doen we bijvoorbeeld door hoogwaardige woonmilieus te bieden in stadscentra, oude wijken, stadskwartieren, campussen, tuindorpen, nieuwbouwwijken, villawijken en dorpen.

In de kaart Ontwikkelingsperspectief Stedelijke omgeving is op hoofdlijnen weergegeven welke ontwikkelingsperspectieven we in de Stedelijke omgeving zien. Thematische beleidskeuzes en –uitvoeringsacties voor de Stedelijke omgeving staan in hoofdstuk 5. Om deze ambitieuze ontwikkeling voor het stedelijk gebied, de dorpen en het infrastructuurnetwerk te sturen en te stimuleren, schetsen we de volgende ontwikkelingsperspectieven:

1. Steden als motor

De binnensteden leggen de basis voor de identiteit van de steden. Veel stedelijke voorzieningen (winkels, cultuur, openbaar vervoer) zijn hier te vinden. Behoud en gebruik van historisch erfgoed versterkt die identiteit en maakt toeristische aantrekkingskracht groter. We benutten kansen voor grootstedelijke woonmilieus, die aantrekkelijk zijn voor de 'creatieve klasse'. De ringen van stadswijken om de binnensteden hebben elk hun eigen kleur; herstructurering van de woon-, werk- en voorzieningenmilieus in deze ringen moet deze vitaal en aantrekkelijk houden met voldoende speelplaatsen, groen en water. De stedelijke gebieden kennen bijzondere condities voor specifieke functiecombinaties. Zo zijn er in veel stedelijke gebieden havengebieden en oude industriecomplexen, die zeer geschikt zijn als aantrekkelijke stadskwartieren. Kennisintensieve maakindustrie of innovatieve MKB'ers hebben belang bij een goede positionering ten opzichte van binnensteden en kennisinstellingen. Stedelijke ontwikkeling stemmen we af op kenmerken van het watersysteem. In laaggelegen gebieden houden we in bouw en evacuatieplannen rekening met risico's op overstroming en wateroverlast.

Veel stadsrandzones in Overijssel liggen tegen aantrekkelijke natuurcomplexen en/of landgoederenzones aan. Het vormgeven van de stadsrandgebieden als entrees van de groene en blauwe hoofdstructuur is een belangrijk kwaliteitsdoel. Specifiek hierop toegesneden nieuwe woon- en werkmilieus kunnen worden ingezet ter versterking van de landschappelijke structuur in deze gebieden. Ontwikkelingen in stadsrandgebieden moet gepaard gaan met substantiële investeringen in de ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid. In deze gebieden wordt de functie als 'uitloop'-gebied voor de stad versterkt door verdichting van het routenetwerk voor langzaam verkeer. Ook recreatieve functies en culturele voorzieningen kunnen op specifieke plekken in de stadsranden de kwaliteit en de aantrekkelijkheid verhogen.

Het schema na het volgende ontwikkelingsperspectief vat de betekenis van de verschillende legenda-elementen in dit ontwikkelperspectief samen.

2. Dorpen en kernen als veelzijdige leefmilieus

Dorpen en kernen bieden weer andere leefmilieus dan het stedelijk gebied. De eigenheid kan gevonden worden door de eigen karakteristieke opbouw trouw te blijven en de verbinding met het omliggende landschap of historische structuren expliciet te maken, zoals esdorp, hoevenzwerm, wegdorp, ontginningslint en kanaaldorp. De actuele praktijk van de monofunctionele en monotone dorpsuitleg (die wijken en terreinen oplevert die 'overall' zouden kunnen liggen) verschuift naar het creëren van een breed spectrum aan gemengde milieus van woningen, werkruimtes, bedrijven, voorzieningen en recreatieve mogelijkheden met lokale karakteristiek. Bovendien kan het omliggend landschap beter bereikbaar worden gemaakt door open en zorgvuldig ingerichte dorpsranden.

Verschillende soorten bedrijven hebben behoefte aan heel uiteenlopende bedrijfslocaties. Het dorpse werkmilieu is een interessante aanvulling op het palet van werklocaties. Dit draagt ook bij aan de vitaliteit van dorpen en kernen. Uiteraard vormen de eigen karakteristieken van het dorp - gebaseerd op de gebiedskenmerken van het landschap - belangrijke randvoorwaarden bij de ontwikkeling van deze bedrijfslocaties (zie gebiedskenmerken).

Onderstaand schema vat de betekenis van de verschillende legenda-elementen in dit ontwikkelperspectief samen:

Legenda-element	Betekenis
Historische kern	Stadshart met historisch karakter, bevat veelal veel erfgoed en monumenten, ontwikkeling volgens gebiedskenmerken.
Binnenstad	Compact stadshart met voorzieningen (winkels, cultuur, OV etc.), ontwikkeling volgens gebiedskenmerken
Bebouwingsschil 1900-1955	Stadsdelen met diverse woonmilieus, ontwikkeling volgens gebiedskenmerken
Woonwijk 1955 - nu	Stadsdelen met vaak homogene bebouwing, vaak herstructureringsopgave volgens gebiedskenmerken.
Geplande woonwijk	Geplande stads- of dorpsuitbreiding, ontwikkeling volgens gebiedskenmerken
Bedrijventerrein 1955 - nu	Bedrijventerreinen met vaak monofunctioneel karakter en beperkte openbare ruimte, vaak herstructureringsopgave, volgens gebiedskenmerken
Gepland bedrijventerrein	Gepland bedrijventerrein (hard en pijplijn), ontwikkeling volgens gebiedskenmerken
Glastuinbouw	Ontwikkelingsruimte voor glastuinbouw
Kenniscentrum	Motoren voor creatief klimaat en kennisinfrastructuur.
Stadsas	Verbinding tussen stationsgebied en weghoofdinfrastructuur., voorkeurslocaties voor ontwikkelingen die bovenlokale mobiliteit meebrengen
Stationsgebied	Overstappunten voor verschillende vervoersvormen, voorkeurslocaties voor ontwikkelingen die bovenlokale mobiliteit meebrengen

3. Veilige Hoofdstructuur op snelheid

Voor economische ontwikkeling zijn goede verbindingen van en naar stedelijke netwerken en streekcentra heel belangrijk. Het gaat om auto, spoor, fiets en vaarwegen. Hoe groter de 'knoopkwaliteit' van een stedelijk netwerk des te aantrekkelijker voor bedrijven en mensen. De knoopkwaliteit wordt bepaald door het aantal en de kwaliteit van de verbindingen en de overstapmogelijkheden op verschillende vervoerswijzen. Ofschoon op de hoofdstructuur doorstroming prioriteit heeft, hebben we aandacht voor ruimtelijke kwaliteit en thematische inpassing van langgerekte infrastructuurassen. Dorpen en kernen die niet aan hoofdstructuur liggen worden via gebiedsontsluitingswegen aangesloten op de hoofdstructuur. Op overige wegen prevaleren belangen vanuit wonen en landschapskenmerken. De prioriteit op de hoofdstructuur ligt weliswaar bij veiligheid en doorstroming, toch hebben we aandacht voor ruimtelijke inpassing en thematische vormgeving van langgerekte infrastructuurassen. Mochten er naast de inmiddels geplande bedrijventerreinen nog behoefte ontstaan naar meer van deze terreinen, dan heeft bundeling bij de reeds bestaande hoofdstructuur onze voorkeur. Speciale bedrijventerreinen voorzien vooral in de behoefte van industriële, logistieke en wellicht in de toekomst intensieve agrarische bedrijven. Een goede aansluiting op de hoofdstructuur is voor bedrijven belangrijk en beperkt ook de overlast van vervoersbewegingen voor woonmilieus.

Onderstaand schema vat de betekenis van de verschillende legenda-elementen in dit ontwikkelperspectief samen:

Legenda-element	Betekenis
Autosnelweg met op- en afrit	(inter-)nationale autosnelweg (120 km/u), doorstroming prioriteit.
Autoweg	Verbinding tussen stedelijke centra en streekcentra (100 km/u), doorstroming prioriteit.
Spoor	Spoornetwerk, vergroting kwaliteit en frequentie
Vaarweg	Waterweg voor beroepsvaart en/of recreatie toervaart
Vliegveld	Gebiedsontwikkeling luchthaven Twente
Regionaal overslagcentrum	Ontwikkelingsgebied voor multimodale overslag goederenvervoer
Kansrijke fietssnelweg	Hoogwaardige fietsverbindingen, gericht op doorstroming

2.6.3 Ontwikkelingsvisie voor Overijssel

De kaarten met ontwikkelingsperspectieven voor Groene en Stedelijke omgeving vullen elkaars witte plekken in. In de 'Beleidsperspectievenkaart' die achteraan deze Ontwerp-Omgevingsvisie als 'uitklap' gevoegd is, zijn beide kaarten ineen geschoven. Bovendien zijn enkele geografisch bepaalde beleidskeuzes toegevoegd (zoals drinkwaterwinning en primaire watergebieden). Met betrekking tot waterfuncties zijn er meer geografisch bepaalde beleidskeuzes. Deze zijn allemaal te vinden op de eveneens uitklapbare 'Waterfunctiekaart' achteraan. De betekenis van de legende-elementen van de Waterfunctiekaart is te vinden in bijlage E. Hieronder in schema de betekenis van de overige aanduidingen op de Beleidsperspectievenkaart (overzicht van de gehele legenda in bijlage D):

Legenda-element	Betekenis
Beekdal, laagte of veenweidegebieden	Gebieden met veenpakket in de ondergrond en/of laaggelegen gebieden langs waterlopen. Ontwatering niet dieper dan nodig is voor gebruik als grasland
Stadsrandgebied	Overgang tussen bebouwd gebied en groene omgeving, zowel entree van de stad als verbinding met het buitengebied. Kansen voor recreatiemogelijkheden, nieuwe landgoederen en eventueel stedelijke uitbreiding volgens gebiedskenmerken, bijv. woon-/werklandschappen
Drinkwaterwinning	Aanduiding van plaats waar sprake is van drinkwaterwinning met de daarbij behorende beschermingsgebieden
Landgoed	Monumentale en historische eenheid van bebouwing, tuinen en parken. Ontwikkelingen versterken landgoederenstructuur, voorkeurslocaties nieuwe landgoederen
Primair watergebied of waterbergingsgebied	Gebieden waar geen kapitaalintensieve functies worden toegelaten, vanwege het belang van waterberging en het risico op wateroverlast c.q. locatie, waar in extreme situaties water op het land wordt geborgen

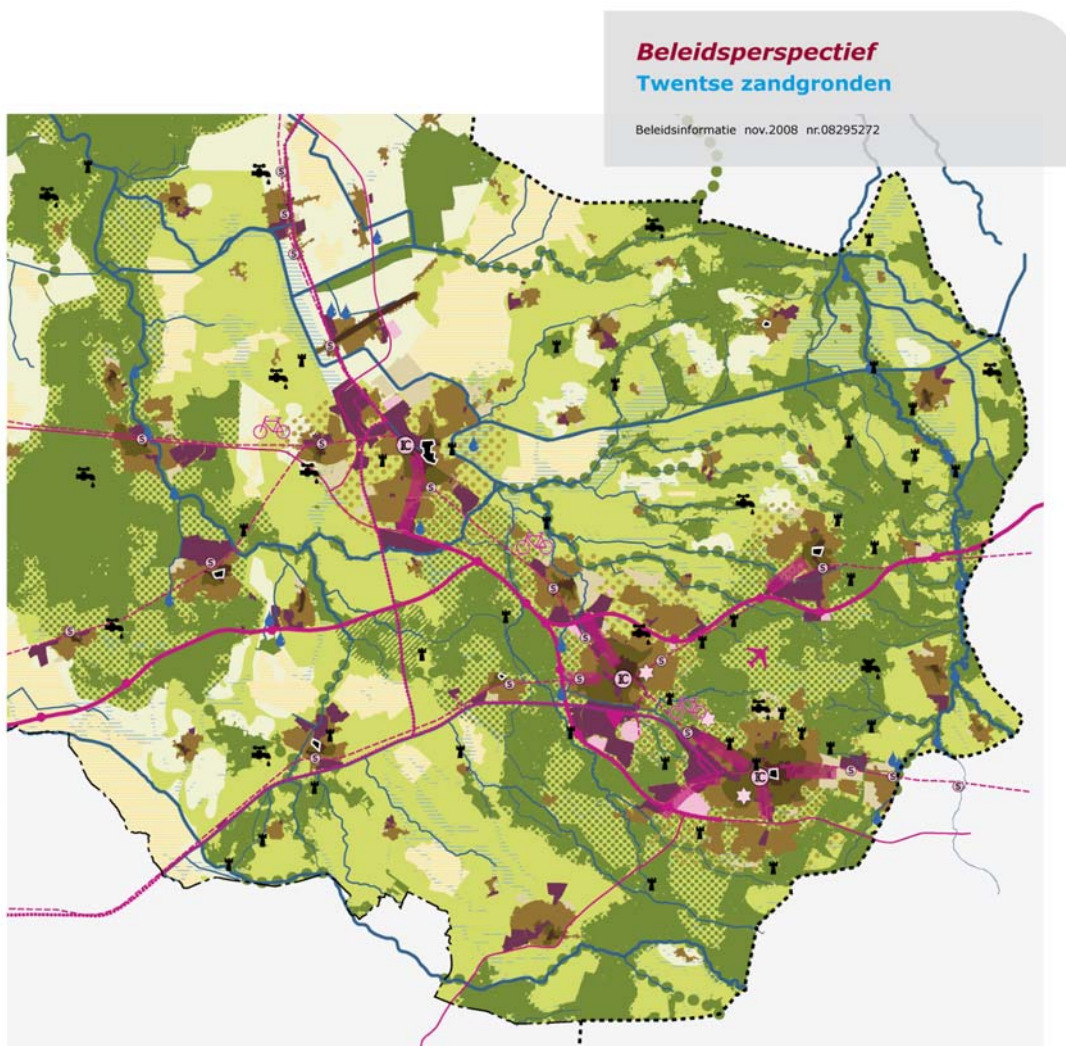
Deze Beleidsperspectievenkaart geeft een totaalbeeld van onze ruimtelijke ontwikkelingsvisie voor Overijssel. In de volgende paragraaf lichten we dit totaalbeeld in vier windstreken van Overijssel nader toe.

2.7 De vier windstreken

De ontwikkelingsvisie voor Overijssel laat zich in meer detail vertellen door de verschillende windstreken te belichten: de Twentse dekzandgebieden (Overijssel Zuidoost), de hoogveenontginningen in het Vechtdal (Overijssel Noordoost), de laagveenontginningen en de IJsselvallei en Salland (Overijssel Zuidwest) en het voormalig kustgebied in de Kop van Overijssel (Overijssel Noordwest). Bij elke windstreek is een uitsnede van de beleidsperspectievenkaart voor Overijssel afgebeeld, waarin de ontwikkelperspectieven voor de Groene en Stedelijke omgeving in samenhang en detail te zien zijn, plus enkele generieke beleidskeuzes.

Achterin is de totaalkaart met beleidsperspectieven opgenomen. Door deze uit te klappen, is ook de legenda te zien voor de uitsneden voor elke windrichting.

2.7.1 Zuidoost Overijssel: Twentse zandgronden

Twente behoort tot de economische kerngebieden van Nederland. Twente beschikt over internationale verbindingen over weg en spoor (A1-corridor) en is over water ontsloten via het Twentekanaal. De regio ligt relatief ver van grootstedelijke agglomeraties als de Randstad en het Ruhrgebied en ontwikkelt zich voornamelijk op eigen kracht. Onze ambitie met Twente is tweeledig: enerzijds een toonaangevende en innovatieve regio voor (kennisintensieve) maakindustrie en MKB. Anderzijds een landgoed met landschappelijke, natuurlijke en recreatieve topklasse.

De netwerkstad Twente (Enschede, Hengelo, Oldenzaal, Borne en Almelo) is als stedelijk netwerk van nationale betekenis. De netwerkstad werkt bestuurlijk samen met Münster en Osnabrück. Zij vervult een centrumfunctie voor wonen, werken, onderwijs, sportaccommodaties, winkels en culturele voorzieningen. Een groene geleding vormt een goede overgang naar het omliggende, meer landelijke gebied. Waar woningbouw rondom dit stedelijk netwerk gerealiseerd kan worden, met versterking van ruimtelijke kwaliteit en mogelijkheden voor toerisme en recreatie, zien wij dit als verrijking in de diversiteit aan woonmilieus (bijvoorbeeld in de vorm van knoopperven).

Het economische profiel van de netwerkstad Twente heeft zich ontwikkeld van een sterke gerichtheid op industrie (textiel, metaal) naar een krachtig kenniscentrum met een specialisme in technologie (Technology Valley) en innovatie. Voor de gewenste ruimtelijke en economische ontwikkeling is een ruimtelijke ontwikkelingsagenda opgesteld. De hoofdbambitie is om de positie van Twente als hoogwaardige internationale kennisregio verder uit te bouwen, door kwalitatieve economische groei en verhoging van de ruimtelijke kwaliteit. Hierbij hoort ook de versterking van de groen-blauwe structuren (onder meer Groene Poort en ruimtelijke ontwikkelingsvisie Twickel). Uiteraard blijven de meer traditionele bedrijfstakken van maakindustrie, bouw en logistiek ook een belangrijke motor voor de Twentse economische ontwikkeling. Dit blijkt wel uit de ontwikkeling van het XL businesspark.

Voor de gebiedsontwikkeling van luchthaven Twente en omgeving is een breed opgezet onderzoek gestart. Daarbij onderzoeken we zowel opties met een burgerluchthaven als opties waarin deze plaats maakt voor andere maatschappelijke functies. De doelstelling is het transformeren van de huidige vliegbasis tot een vliegwiel voor een economisch sterker en duurzamer Twente. De unieke en centrale ligging in Twente in combinatie met de specifieke kenmerken van het gebied vragen om een ontwikkeling die meerwaarde heeft voor de hele regio.

De aanpak van maatschappelijke vraagstukken in het stedelijk gebied achten we primair een zaak van lokale overheden. De lokale overheid heeft bijvoorbeeld in het herbouwde Roombeek de ruimtelijke kwaliteit van de Stedelijke omgeving versterkt. Wij dragen vanuit provinciaal belang bij aan voorzieningen met een (boven)regionale uitstraling, zoals het Muziekwartier, Hart van Zuid/Centraal Station Twente, Kennispark, XL businesspark en versterking van de bereikbaarheid (A1-zone: Berlijn-lijn, A1, N35, N18), stationsomgevingen en gebiedsontwikkeling luchthaven Twente en omgeving. Al deze projecten zijn deel van de Agenda van Twente waarin wij onze samenwerking met de Twentse gemeenten hebben bezegeld. Samen met de regio onderzoeken we verdere kansen van een samenhangende ontwikkeling van de gebiedsontwikkeling Luchthaven, Kennispark en Hart van Zuid/Centraal Station Twente/WTC.

Zuidwest-Twente blijft een veelzijdig landbouw-, natuur- en recreatiegebied met grote en kleine kernen in een karakteristiek Twents verstedelijkingspatroon, met een kenmerkend bekenstelsel. In aanvulling op de Netwerkstad levert Zuidwest-Twente een belangrijke bijdrage aan de regionale sociaaleconomische ontwikkeling. De economische ontwikkelingsmogelijkheden in de A1-zone willen wij benutten in samenhang met versterking van de groen-blauwe hoofdstructuur, de recreatieve functies en het landschap, met bijzondere aandacht voor snelwegpanorama's. Wellicht zijn er in de A1-zone tussen de stedelijke netwerken Stedendriehoek en Netwerkstad Twente aanvullende mogelijkheden voor bedrijfsontwikkeling, al dan niet in combinatie met een agrobusiness-cluster.

Voor het Nationaal landschap Noordoost Twente geldt dat de bijzondere kwaliteiten juist in combinatie met ontwikkeling versterkt kunnen worden. Landbouw blijft de drager van dit landschap: grootschalig boeren in een kleinschalig landschap met kenmerkende beken. Gemeenten maken met elkaar keuzes voor de ontwikkeling van woon- en werklocaties, waarbij de karakteristiek van het landschap, de toeristische routenetwerken en de veerkracht van het watersysteem worden versterkt en wordt gewerkt aan de realisatie van de EHS. Direct aan het Nationaal landschap grenzen de gebiedsontwikkelingen Vriezenveen Zuidoost (ten behoeve van sociaal-economische ontwikkeling) en Waterrijk. Hier is ook ruimte voor grootschalige landbouw met grote kavels in een open landschap. De N36, de spoorlijn Twente-Drenthe en het kanaal Almelo-Coevorden verbindt Twente met het Vechtdal en verder noordwaarts.

De westgrens van Twente, gevormd door het Nationaal park Sallandse Heuvelrug, is de ruggengraat van het 'wilde hart' van Overijssel, samen met de rivierdalen van de Regge en de Vecht en de IJsselvallei aan de andere kant van de Heuvelrug. De ontwikkelingsmogelijkheden in dit gebied worden verregaand bepaald door het zoeken naar en-en-oplossingen ten aanzien van natuur, water en toerisme en recreatie.

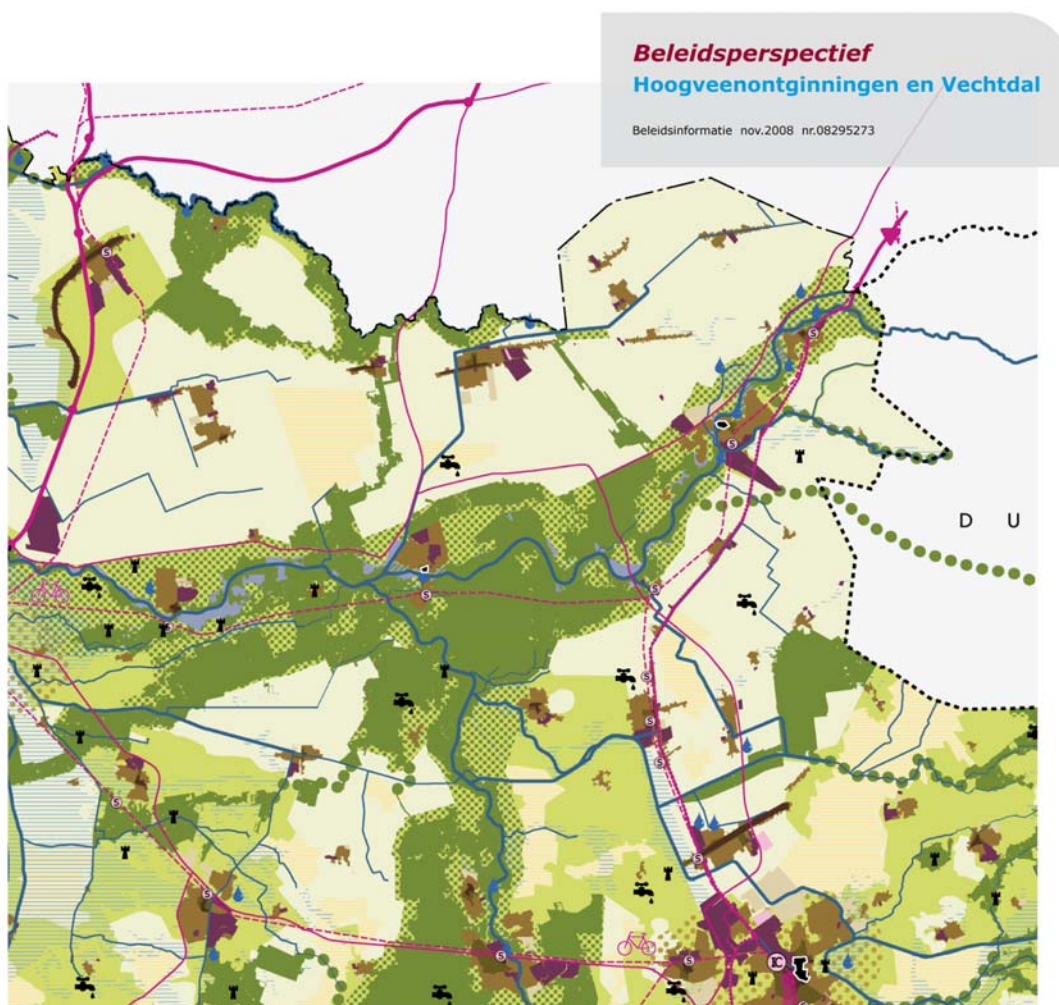
Gebiedskenmerken van provinciaal belang (zie ook gebiedskenmerkencatalogus)

Zuidoost Overijssel wordt gaande van oost naar west gedragen door de volgende ruimtelijke structuren:

- in het westen het beken- en rivierlandschap van de Regge (herstel en versterking van de continuïteit van de rivier- en beeklopen; benutten van de omgevingskwaliteiten (Goor));
- de landgoederenzone van Twickel (als kwaliteitslandschap aan de westgrens van de Twentse stedenband benadrukken, schakels in het landgoederenlandschap toevoegen);
- de Twentse stedenband (omgevingskwaliteiten in en aan het stedelijk gebied benutten, differentiatie tussen enerzijds de snelweg-kant aan de westzijde met nadruk op logistiek en de grote schaal en anderzijds aan de oostzijde het verwevingslandschap met de nadruk op kennisinstituten en een fijnmaziger opbouw);
- tussen Almelo en Borne/ Hengelo (de Groene Poort als kwaliteitsimpuls en tegenhanger van de nieuwe stedelijke gebieden; tussen Hengelo, Enschede en Oldenzaal het Groene Hart van Twente als regionaal kwaliteitslandschap);
- in het oosten tenslotte het samenhangende systeem van de Twentse stuwwal en het Dinkeldal (dynamiek op gang houden en inzetten voor toevoegen van nog meer 'parels' en verbetering van de toegankelijkheid en de kwaliteit van het routenetwerk).

De Twentse lanen, de kanalen, en de beken vormen het regionale ruimtelijke netwerk, dat deze landschappen bij elkaar houdt. Dit netwerk behoeft versteviging en meer ruimtelijke expressie. Bovendien levert het basisstramien voor de toegankelijkheid en de 'genietbaarheid' van het Twentse landschap. Het mag meer op de voorgrond treden.

2.7.2 Noordoost Overijssel: Hoogveenontginningen Vechtdal

De Vecht, de Regge en op bescheidener schaal de Reest zien wij als parels voor water, natuur, recreatie en extensieve landbouw. Vanuit het perspectief van zowel natuur als toerisme en recreatie, staat ons een vloeiende aansluiting op de Sallandse Heuvelrug en de IJssel voor ogen. Deze gebieden vormen tezamen 'het wilde hart' van Overijssel. Door aanwezige kernen als Ommen, Dalfsen en Hardenberg meer te verbinden met de waterlopen, worden de toeristische structuur en de kwaliteit van het woonmilieu verder versterkt. Hardenberg heeft een (economische) streekfunctie en houdt ruimte om zich als locatie voor wonen, werken en voorzieningen (waaronder ziekenhuis) te ontwikkelen. De stationsomgeving van Hardenberg verdient ontwikkeling. Wij zien goede mogelijkheden om bij Hardenberg meervoudige opgaven in de sfeer van gebiedsontwikkeling te combineren. Dit geldt ten aanzien van de natuur, robuuste verbindingszone, wonen en werken en toerisme. Buiten de rivier- en beekdalen bieden de hoogveenontginningen uitstekende mogelijkheden voor grootschalige agrarische bedrijvigheid, die uiteraard rekening moet houden met aanwezige gebiedskenmerken.

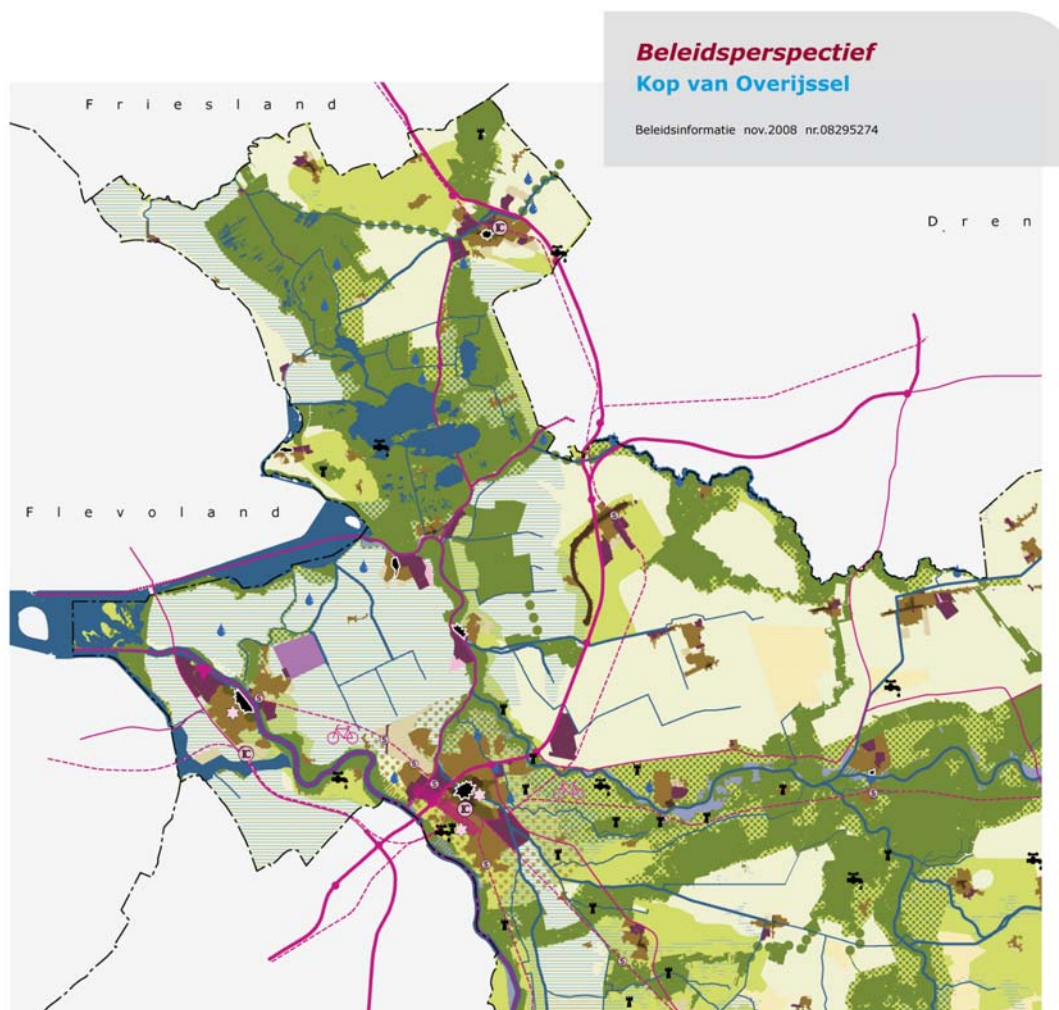
Het versterken van de bereikbaarheid is een belangrijke opgave, zeker omdat dit moet gebeuren met respect en zo mogelijk versterking van de kenmerken van dit gebied. De hoofdinfrastructuur van dit gebied bestaat uit de spoorlijn Zwolle-Emmen, de N340 (als verbinding tussen het stedelijk kerngebied rond Zwolle en het streekcentrum Hardenberg), en de N34 (Ommen-Emmen). De N36, de spoorlijn Twente-Drenthe en het kanaal Almelo-Coevorden verbindt het Vechtdal met Twente.

Gebiedskenmerken van provinciaal belang

In Noordoost-Overijssel bevinden we ons in het contrastlandschap bij uitstek van de provincie. Enerzijds zijn er de grote open ruimtes van de hoogveenontginningen met de kanaal- en wegdorpen als schepen in de vrije ruimte. Anderzijds zijn er de gevarieerde rivierlandschappen van de Reest en de Vecht/Regge met een parkachtige afwisseling van open ruimtes (winterbed, essen) en de opgaande ruimtelijke structuren van de landgoederen en ooibossen. De essentie in Noordoost-Overijssel is om deze karakters te koesteren en te versterken.

- De hoogveenontginningen kunnen zich verder ontwikkelen als stoer gebruikslandschap, gedragen door de moderne landbouw. De karakteristieke lange lijnen van dit landschap en de opdeling in grote royale kamers met prachtige boscomplexen en singels als wanden heeft consequente aandacht nodig in de doorontwikkeling.
- De bulten van Oudlutt en Kloosterhaar zijn welkome bijzonderheden; open houden van het zicht hierop vormt een belangrijk aandachtspunt.
- Het wilde hart van Vecht- en Regge kan nog aanzienlijk in identiteit groeien. De ruimtelijke continuïteit en de samenhang pakken we regionaal aan in het programma Ruimte voor de Vecht: garanderen van waterveiligheid met een robuust watersysteem, zonering van dynamiek en rust, de rivieren als beeldrager en inzet van programma (recreatie, wonen, werken) voor kwaliteitsverbetering.
- De steden van het wilde hart (Hardenberg, Ommen, Dalfsen, Zwolle) kunnen hun ligging in en aan het wilde hart beter benutten met waterfronten, rivierparken, (nieuwe) landgoederen en aantrekkelijke routes.

2.7.3 Noordwest Overijssel: Kop van Overijssel

De Kop van Overijssel rust op de monding van de IJssel in het IJsselmeer. Het gebied ligt ten noorden van de economische dynamiek van het stedelijk netwerk Zwolle-Kampen en is op afstand ontsloten door omliggende snelwegen. Hier bevindt zich het Nationaal park Weerribben, dat we uitbreiden met de Wieden en andere nieuwe natuur. We zetten hier in op natuur en op het versterken van toeristische en recreatieve kwaliteiten. Dit vraagt goed ingepaste ontsluitingswegen naar toeristische en recreatieve centra. Op het grensvlak met Zuidwest-Overijssel: IJssel - Salland ligt ook het Nationaal Landschap IJsseldelta. Binnen dit nationaal landschap staat 'behoud door ontwikkeling' centraal. Dit binnen het perspectief van de gebiedskenmerken (zie verder ook beschrijving onder Zuidwest-Overijssel).

Steenwijk vervult voor dit gebied een economische centrumfunctie met diverse voorzieningen. Deze stad behoudt ruimte voor ontwikkelingen voor wonen en werken in afstemming met ontwikkelingen in gemeenten in aangrenzende provincies. Nadere analyse is nodig ten aanzien van investeringen ter versterking van sociaal-economische ontwikkeling onder meer aan de westelijke kant van het Nationaal park.

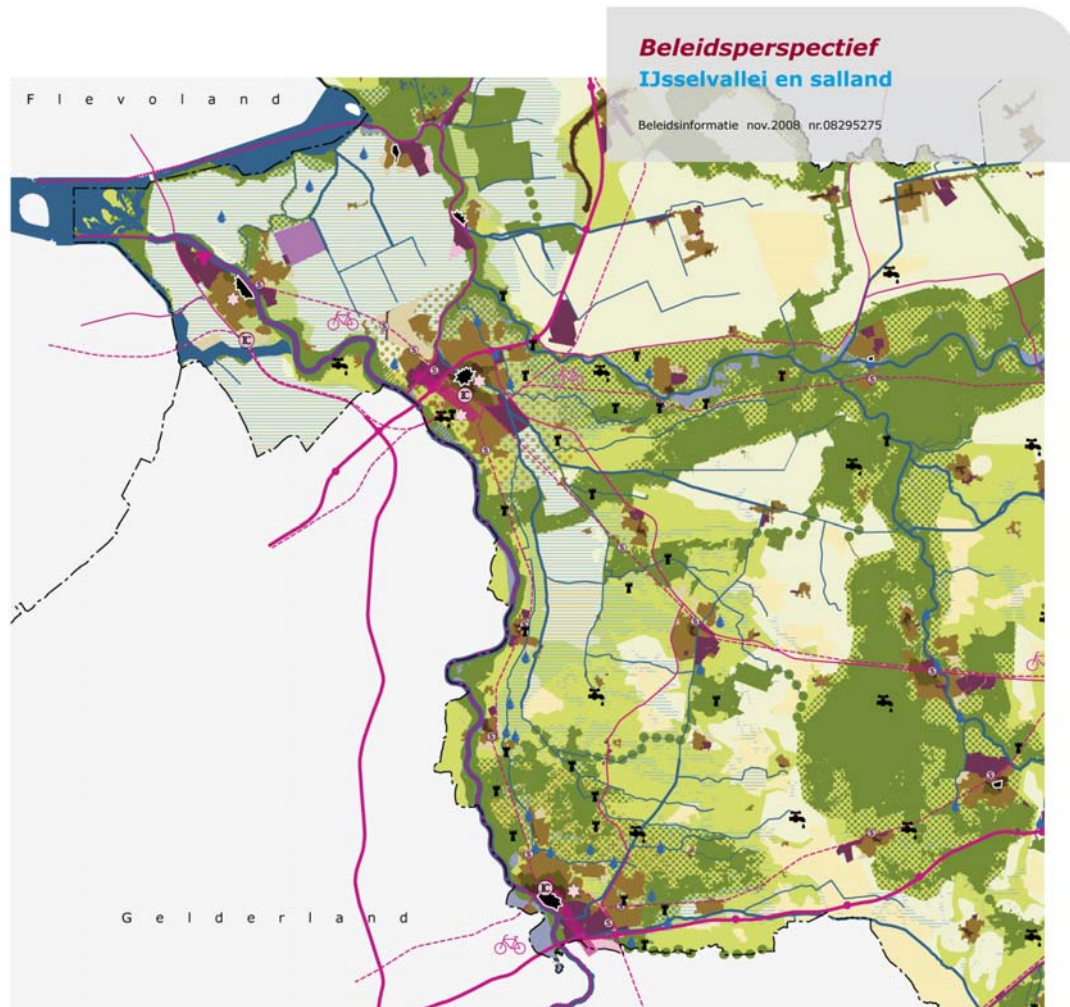
Gebiedskenmerken van provinciaal belang

Noordwest-Overijssel is de delta van de provincie. De rivierlandschappen van de IJssel en het Zwarte Water en de uitgestrekte laagveencomplexen hiertussen bepalen het beeld. De verten en de horizon worden afgewisseld met meanderende lijnen en de intimiteit van het veen- en rietmoeras. Hier liggen een paar sterke karakters naast en tegen elkaar, die moeten worden herkend, gekoesterd en versterkt. Van boven naar beneden:

- de stuwwal van het Drents Plateau met Steenwijk (open houden van karakteristieke doorzichten en open ruimtes met maat);

- het laagveen- en rietmoeras van Wieden en weerribben met de open rand langs de Zuiderzeedijk (continuïteit van watersysteem en vaarnetwerk; groot houden van de eenheden en het bewaken van de afwisseling en variatie tussen open en gesloten, beheerd en ruig; versterking van de kleinschalige centrumfunctie van Blokzijl, Vollenhove en Zwartsluis als parels en brandpunten van een recreatief complex met nog ongekende mogelijkheden; zonering van dynamiek en luwte middels uitbouw van het vaar- en padennetwerk);
- het laagveen-slagenlandschap van Staphorst en Rouveen (in de benen houden van de kleinschalige, fijnmazige landschapsstructuur; open doorzichten);
- het Zwarte Water als wilde ader (heldere keuzen tussen wat waar: de ontwikkelingsdynamiek van Zwolle, Hasselt en Genemuiden enerzijds en het open landschap van de rivier en haar flanken);
- Mastenbroek, Kampereiland als open monumenten (ontstaansgeschiedenis leesbaar houden; dynamiek ten dienste van het ruimtelijk beeld).

2.7.4 Zuidwest Overijssel: IJssel en Salland

De IJssel zien wij als hét beeldmerk van onze provincie. In het kader van waterveiligheid werken we in het programma Ruimte voor de Rivier met de rijksoverheid intensief samen aan de verruiming van het rivierbed in combinatie met natuurontwikkeling. Vanaf de toegangswegen tot de provincie, en de weg- en spoorbruggen bij Deventer en Zwolle, moet de IJssel als mooiste rivier van Nederland haar visitekaartje af geven. Niet voor niks is het zicht op de IJssel vanaf de A1 een van de nationale snelwegpanorama's. We willen de IJssel ook veel meer benutten voor vervoer over water via de (eventueel uitgebreide) Zuiderzeehaven Kampen, de haven van Deventer en het Twentekanaal.

Naast deze schoonheid is dit een dynamisch gebied, dat zich economisch sterk ontwikkelt. Deventer ontwikkelt zich samen met de Gelderse steden Apeldoorn en Zutphen binnen het stedelijk netwerk Stedendriehoek. De netwerkstad Zwolle-Kampen is een belangrijke en snelgroeiende economische kern van Nederland.

De Stedendriehoek behoort tot de belangrijke economische kernen van Nederland en is strategisch gelegen aan (inter)nationale Oost-West- en Noord-Zuid-verbindingen over weg en spoor, en aan vaarverbindingen als de IJssel en het Twentekanaal. De Stedendriehoek biedt een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor mensen, voorzieningen en ondernemingen van buiten. De samenhang tussen de vitale steden van de Stedendriehoek met hun rijke cultuurhistorie neemt toe. Dat geldt ook voor de verbindingen met de fraaie en gevarieerde landelijke omgeving (Veluwe, IJssel, Salland en de Graafschap). Deventer heeft potentie om zijn centrumfunctie verder uit te bouwen. De stad beschikt over voldoende mogelijkheden voor de realisering van aantrekkelijke en gevarieerde woonmilieus, zowel door uitbreiding als

door herstructurering van bestaande woonwijken. Deventer voorziet in diverse regionale voorzieningen als ziekenhuis en sportfaciliteiten in De Scheg. Met het nieuwe bedrijventerrein A1 (ten noorden van Epse) zal op termijn in de behoefte aan nieuw bedrijventerrein en kantorenlocaties worden voorzien. Wij hebben als provincie met het oog op stedelijke vernieuwing en bereikbaarheid afspraken gemaakt over boegbeeldprojecten in dit gebied, waaronder Herstructurering woonwijken, Stationsomgeving Deventer en Poorten van Salland.

De snel groeiende congestie op de A1 en op delen van het onderliggende regionale en lokale wegennet is een belemmering voor de ontwikkeling van het gebied. Dat vraagt, in aansluiting op de gerealiseerde spitsstroken, om structurele oplossingen. Er wordt gewerkt aan een betere benutting van de A1 en het onderliggend wegennet, aan capaciteitsuitbreiding van de A1 en aan planvorming en uitvoering van extra flankerend beleid. Prognoses voorspellen bij en ten oosten van Deventer oplopende congestie. Een specifiek probleem is het beperkte aantal brugverbindingen over de IJssel, waardoor deze als flessenhals fungeren. Dat veroorzaakt overbelasting van de enige alternatieve route: de brug in de historische binnenstad van Deventer.

In de A1-zone staan wij voor verschillende opgaven, waaronder de aanpak van de stationsomgevingen en het realiseren van multimodale knooppunten, zoals een transferium in combinatie met een voorstadhalte Deventer-Zuid bij de kruising A1-N348-Noord-spoorlijn. Wellicht zijn er binnen de A1-zone ook richting het oosten mogelijkheden voor bedrijfsontwikkeling, al dan niet in combinatie met het agrobusinesscluster. Bij Deventer kunnen de noodzakelijke rivierkundige maatregelen (nevengeulen) gecombineerd worden met versterking van de ruimtelijke en recreatieve kwaliteit van het IJsselfront. We willen de verbinding tussen Deventer en de IJssel verder versterken (IJsselfront).

Rond Deventer bevindt zich een bijzonder gebied met landgoederen, met mogelijkheden voor wonen, toerisme en recreatie. Een vloeiende overgang van IJssel, landgoederen, zandweteringen en het 'wilde hart' willen we versterken, ook als we de doorstroming op de N348 naar Raalte willen verbeteren. De snelste verbinding tussen Deventer en Zwolle loopt dan via Raalte.

De N35 verbindt de economische kerngebieden Zwolle-Kampen en Twente met elkaar. Dit vraagt om een veel betere verbinding dan nu het geval is waarbij wij wel aandacht hebben voor de manier waarop deze weg in het landschap wordt ingebed. Bij het opwaarderen van de N35 verdient de passage door Raalte aandacht, omdat deze weg het dorp praktisch doorsnijdt. Voor de landbouw zijn er in het kader van een reconstructieplan goede mogelijkheden voor schaalvergroting, met behoud van ruimtelijke kwaliteit. De spoorverbinding van Deventer en Zwolle wordt wat ons betreft in zijn geheel tweesporig.

Stedelijk netwerk Zwolle-Kampen

Zwolle en Kampen zijn van oudsher strategisch gelegen aan de vaarwegen van de IJssel en het Zwarte Water. De netwerkstad vormt een knooppunt in belangrijke Oost-West- en Noord-Zuidverbindingen over de weg en het spoor. Zij heeft ook een scharnierfunctie tussen de Randstad en Noordoost Nederland. Deze strategische ligging draagt sterk bij aan het aantrekkelijke vestigingsklimaat voor bedrijven en instellingen. De netwerkstad kent een goede dekking en spreiding van uiteenlopende voorzieningen en een gevarieerd aanbod van aantrekkelijke woonmilieus. De fraaie binnensteden, de rijke cultuur(historie) en de bijzondere landschappen van het buitengebied zijn niet alleen van betekenis voor de inwoners en bedrijven in de netwerkstad en de regio, maar ook voor bezoekers van buiten.

De netwerkstad heeft samen met de provincie een ontwikkelingsvisie ontwikkeld en zeven boegbeeldprojecten benoemd. Deze projecten geven goed weer waar de kansen en opgaven liggen voor de regionale ontwikkeling van dit deel van Overijssel. Twee daarvan draaien om een bestendige bereikbaarheid (boegbeelden Bereikbaarheid en Stationsomgevingen Zwolle en Kampen). Daarnaast spelen onder meer de regionale waterveiligheid (IJsseldelta-Zuid) en de samenhang van de stad in het IJssellandschap (boegbeelden Nationaal Landschap IJsseldelta, Ontdek de IJsseldelta).

Het stedelijk netwerk Zwolle-Kampen heeft grote aantrekkingskracht op bedrijvigheid, vooral in de dienstensector. De Zuiderzeehaven trekt ook bedrijvigheid aan. Dit biedt een impuls voor vervoer over water. Wij willen bedrijvigheid zoveel mogelijk in het stedelijk netwerk concentreren. Een uitzondering maken we voor goed functionerende lokaal gewortelde clusters van bedrijven. In de Koekoekspolder is een grootschalig tuinbouwcomplex aanwezig.

Landbouw vindt plaats in de open gebieden, bijvoorbeeld in de polder Mastenbroek.

Wij willen ruimte bieden aan de huidige dynamiek, zonder de waardevolle omliggende landschappen aan te tasten. Dit vergt een hechte vitale coalitie van provincie en gemeenten, gericht op herstructurering en integrale gebiedsontwikkeling, onder meer van de IJsseldelta.

IJsseldelta

Het project IJsseldelta valt in twee delen uiteen. Aan de noordzijde ligt het Nationaal landschap IJsseldelta (daartoe behoren ook delen van Zwartewaterland). Als motto geldt: behoud van de kernkwaliteiten door ontwikkeling. Deze ontwikkeling is gericht op de versterking van de dragers van de identiteit van het gebied, zoals beschreven in het ontwikkelingsperspectief. Grootschalige uitbreidingen zijn hier niet mogelijk. Aan de zuidzijde vindt integrale gebiedsontwikkeling plaats in de vorm van de aanleg van een blauwe bypass van de IJssel (nodig in het kader van Ruimte voor de Rivier), in combinatie met de versterking van infrastructuurverbindingen en de realisatie van woningbouw en natuur.

De economische dynamiek in dit gebied levert bereikbaarheidsproblemen op. Wij willen de regionale bereikbaarheid waarborgen en verder versterken, ook over de weg. Belangrijk zijn de maatregelen van het Rijk op het traject A28 Hattemberbroek - Zwolle – Meppel (drie stroken), de verdere opwaardering van de N50, de opwaardering van de N23 van Alkmaar naar Zwolle en de opwaardering van de N35 – te beginnen met het gedeelte van Zwolle richting Heino. Toekomstige uitbreidingen van Zwolle moeten gunstig gepositioneerd worden met het oog op ontsluiting (samenhang A28, N35 en N340).

Door de realisatie van de Hanzelijn in 2013 en een verdere toename van het aantal reizigers is aanpak van de stationsomgeving en de spoorzone van Zwolle noodzakelijk. Daarbij is ook Kampen (station Kampen-Zuid) betrokken. We onderzoeken of de regionale spoorlijn Zwolle – Kampen (Kamperlijn) kan worden omgebouwd tot hoogwaardig openbaar vervoer in de vorm van lightrail of tram. Ook worden investeringen gedaan in het kader van het opwaarderen van de spoorlijn Zwolle – Groningen/Leeuwarden. Daarnaast is Zwolle een van de belangrijkste fietssteden in Nederland. Zwolle wil deze positie de komende jaren met gerichte maatregelen verder uitbouwen.

Een alternatieve mogelijkheid voor vervoer over de weg zien wij in het versterken van vervoer over water (IJssel). Daarom willen we de Zuiderzeehaven en de vaarroutes geschikt maken voor coastervaart. Van daaruit kan vervoer over water landinwaarts naar Deventer en Twente meer belang krijgen.

Gebiedskenmerken van provinciaal belang

Zuidwest Overijssel is de voorkamer van de provincie. Het IJsseldal en de Sallandse weteringen zorgen voor een helder Zuid-Noord respectievelijk Oost-West stramien. Dat zorgt voor verband tussen een aantal sterke ruimtelijke identiteiten:

- de landgoederenzones ten noorden van Deventer (afwisseling bewaken, nieuwe woon-/werk landgoederen als schakels toevoegen), langs de IJssel tussen Deventer en Zwolle (versterking van deze 'lustwarande' waar mogelijk, aansluiting van Olst en Wijhe hierop, IJsselcentrale als 'kop'), ten zuiden van Heino en Raalte (verlenen deze kernen hun allure; vragen om versterking);
- het tussenliggende deklandschap met weteringen (kleinschalige uitbreidingen van woon-/werkfuncties in de vorm van buurtschappen en erfensembles; grote open ruimtes voor landbouw);
- IJsselland als landschap van formaat (groot houden; contrast tussen enerzijds de Gelderse kant: luwte, infrastructuur op afstand en anderzijds de Overijsselse kant: regionale infrastructuur, spoorlijn, IJsselsteden versterken);
- stedelijke gebieden van Zwolle en Kampen aan de IJsselmond (de ontwikkelingsdynamiek van Zwolle en Kampen om de unieke ligging te verduidelijken: Zwolle op het kruispunt van landschappen, Kampen als alzijdig IJselfront).

Het geleiden van de dynamiek van uitbreidingen op gebied van wonen, werken, recreatie en het stimuleren van de juiste verschijningsvormen op de juiste plaats is de essentie van het kwaliteitsbeleid voor Zuidwest-Overijssel. Dit geldt voor de grootschalige ontwikkelingen in de buurt van Deventer (A1-zone, IJsselsprong, noordrand) maar ook voor de kleinschaliger ontwikkeling rond Wijhe, Olst, Raalte en Heino. Zuidwest-Overijssel is een (contrast)rijk, maar breekbaar gebied. Er is een sterk stramien in de vorm van de waterstructuur en de landgoederenzones. Hier moeten we op voortbouwen en investeren in plaats van opsouperen.

3 *Uitvoering: resultaat door partnerschap*

Onze bestuursfilosofie is in het coalitieakkoord weergegeven: “Met al deze partners vormen we vitale coalities, netwerken waarin verschillende partners gezamenlijk in actie komen om maatschappelijk resultaat te boeken. (...) Daarom richten we ons met nieuw elan op vraagstukken en ontwikkelingen met (boven-)regionale betekenis:

- we stellen het meedoen van mensen aan de samenleving centraal;
- we richten ons op resultaat, ondernemerschap, creativiteit en initiatief;
- waar mogelijk geven we anderen meer ruimte om hun eigen doelen en verantwoordelijkheden waar te maken;
- we investeren zelf fors in (innovatieve) projecten met (boven-)regionale uitstraling.”

Het motto van het coalitieakkoord ‘&Overijssel!’ is: vertrouwen, verbinden, versnellen. Dit vat onze sturingsfilosofie goed samen. We gaan uit van vertrouwen in bestuurlijke en maatschappelijke partners, we verbinden verschillende disciplines en diverse partijen en door helder en daadkrachtig optreden versnellen we in de uitvoering. Om ‘resultaat door partnerschap’ te boeken, is het belangrijk dat verschillende partners binnen hun eigen verantwoordelijkheidssfeer en taken doortastend handelen.

In dit hoofdstuk schetsen we hoe de provincie zich zal inzetten om de ambities uit hoofdstuk 2 te realiseren. In paragraaf 3.1 schetsen we onze bestuursfilosofie. In paragraaf 3.2 geven we aan hoe wij deze bestuursfilosofie in sturing op de rode draden van deze Omgevingsvisie omzetten, duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit. In paragraaf 3.3 lichten we de instrumenten toe die ons ter beschikking staan en hoe we deze voor de uitvoering van deze Omgevingsvisie zullen inzetten.

3.1 Bestuursfilosofie

Voorop staat ons streven om maatschappelijke resultaten te boeken waar inwoners van Overijssel belang aan hechten. Daartoe achten wij het noodzakelijk om:

- complexe maatschappelijke uitdagingen integraal en samen met publieke, private en maatschappelijke partners in vitale coalities aan te pakken (3.1.1);
- bestuurlijke partners op een zo laag mogelijk schaalniveau ruimte te bieden op eigen gezag te handelen (3.1.2);
- bestuurlijke en ambtelijke drukte te beperken door eenvoudige en heldere regels (3.1.3).

3.1.1 Vitale coalities: realisatie door partnerschap

De schaal en deskundigheid van de provincie maken haar bij uitstek geschikt om een veelheid van partijen op (boven-)regionaal niveau te verbinden tot vitale coalities, tot netwerken die samen in actie komen voor de aanpak van maatschappelijk vraagstukken. Maatschappelijke uitdagingen zijn dermate complex dat een enkele overheid weinig kans heeft effectief te zijn. We zullen met elkaar, overheden, bedrijven, kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties

en inwoners, de handen ineen moeten slaan. Immers, al deze partners hebben eigen specifieke kwaliteiten en verantwoordelijkheden, die bij kunnen dragen aan een succesvolle aanpak. Met het concept van 'vitale coalities' trachten we verder te komen dan met de goede samenwerking die we in Overijssel altijd hebben gekend. We willen bereiken dat diverse partijen binnen de eigen verantwoordelijkheidssfeer die acties nemen, die er tezamen toe leiden dat maatschappelijke doelen daadwerkelijk worden behaald.

Diverse gebiedsontwikkelings- en uitvoeringsprojecten zijn als vitale coalitie in uitvoering, zoals IJsseldelta-Zuid, herstructurering van bedrijventerreinen, plattelandsontwikkeling/PMJP, diverse boegbeelden in stedelijke netwerken en gebiedsregisseur verkeer en vervoer. Een aantal gebiedsontwikkelingsprojecten wordt nog op gang gebracht, zoals de A1-zone en Ruimte voor de Vecht. De ambitie om de EHS in 2018 daadwerkelijk gerealiseerd te hebben, vergt eveneens een gebiedsontwikkende aanpak met inzet van de daarbij betrokken vitale coalities van provincie, gemeenten, waterschappen, natuurorganisaties, particuliere grond- en landgoedeigenaren en agrariërs. Diverse partijen kunnen op verschillende wijzen aan projecten bijdragen, bijvoorbeeld in de vorm van investeringen, nieuwe bedrijfsconcepten, maar ook door de inzet van wettelijke bevoegdheden van provincie of gemeenten.

Regio Twente

Met Regio Twente werken we via de Agenda van Twente op diverse gebiedsontwikkelingen en projecten samen (zie 2.7.1). Daarnaast heeft de Regio Twente als vervoersautoriteit voor Twente de wettelijke verantwoordelijkheid voor het verkeer- en vervoersbeleid in Twente en heeft recent de landelijke nota Mobiliteit doorvertaald naar Twente en dit vastgesteld in het Regionaal Mobiliteitsplan Twente 2007 – 2011. In dit plan is bepaald hoe Twente de komende periode werkt aan een betere bereikbaarheid, verkeersveiligheid, leefbaarheid en samenhang tussen modaliteiten. Diverse beleidsthema's zijn al uitgewerkt om tot het uitvoeringsprogramma met concrete acties en projecten te komen. Voor het thema openbaar vervoer beschikt Twente bijvoorbeeld over de OV-Visie en het Agglonet en voor de bereikbaarheid over de weg is de afgelopen jaren vooral ingezet op betere benutting van bestaande wegen in 'Twente Mobiel'. Voorts wordt een wegevisie Twente ontwikkeld. Ook voor de andere beleidsthema's als goederenvervoer en fietsbeleid zijn uitwerkingen beschikbaar.

Bevordering van de integraliteit van mobiliteitsprojecten is van groot belang en projecten van regio en provincie mogen niet los van elkaar worden uitgevoerd voor zover ze elkaar raken. Hiervoor is wederzijdse afstemming cruciaal.

Buurprovincies

Op diverse onderwerpen zien wij kansen voor samenwerking met de provincie Gelderland. Hiertoe werken wij aan een 'Samenwerkingsagenda Oost-Nederland'. Met onze andere buurprovincies werken we op afzonderlijke onderwerpen, zoals natuur, water (Ruimte voor de Rivier), mobiliteit, gericht samen. Ook zorgen we voor afstemming ten aanzien van de provinciegrens overschrijdende vraag naar woningen en bedrijfslocaties. In de toekomst willen we de aantrekkingskracht van het openbaar vervoer vergroten door bijvoorbeeld samen met de provincie Gelderland een gezamenlijke OV-autoriteit op te richten. Voor Overijssel gaat het vooralsnog om West-Overijssel. We overleggen met de Regio Twente of zij als regionale OV-autoriteit ook willen deelnemen aan deze OV-autoriteit. De provincie Gelderland zal met het Knooppunt Arnhem-Nijmegen in overleg treden. Ons streven is een gezamenlijke OV-autoriteit voor heel Oost-Nederland, zodat we in een groot gebied een samenhangend OV-systeem kunnen laten functioneren.

Rijk - MIRT

De verbreding van het Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport (MIT) naar een MIRT (inclusief Ruimte) is logisch en noodzakelijk. Dat betekent ook dat de samenhang tussen ruimte en mobiliteit nog verder tot ontplooiing moet komen. Wil het MIRT ook daadwerkelijk een afwegingskader vormen voor gebiedsgerichte investeringen, dan zal er allereerst een daarop toegespitst afwegingskader ontwikkeld moeten worden. Daarnaast is een zelfstandige structurele financiële voeding voor gebiedsontwikkeling nodig: naast het infrafonds pleiten wij voor een 'ruimtefonds', waaruit gebiedsgerichte ruimtelijk-economische projecten gefinancierd gaan worden.

Grensoverschrijdende samenwerking

De ontwikkeling van Overijssel is (naast aangrenzende provincies) in toenemende mate vervlochten met die van het aangrenzende Duitse gebied. De ontwikkelingen in Oost-Europa en het wegvallen van de landsgrenzen hebben een versterking van de West-Oost relaties met zich meegebracht. Bovendien zoeken Duitse partijen in de gedachtevorming over regionale ruimtelijk-economische ontwikkeling steeds meer toenadering tot de Nederlandse burens. En ook op Europees niveau krijgt de direct landgrensoverschrijdende samenwerking steeds meer aandacht als belangrijk instrument om de regionale ontwikkeling binnen de EU te versterken. Wederzijdse afstemming van beleid en in toenemende mate ook gezamenlijke beleidsontwikkeling is noodzakelijk.

Om onze internationale concurrentiepositie te versterken, en om ervoor te zorgen dat beleidsvorming op de terreinen van bv. milieu, natuur en veiligheid ook daadwerkelijk leidt tot uitvoerbaar en doeltreffend beleid, dat aansluit op het beleid dat aan de andere kant van de grens in uitvoering is. We zoeken hiervoor de samenwerking met de verschillende overheidsniveaus aan Duitse kant; de regionale (Land)kreise, het Bezirk, de Regeringsvertegenwoordiging en de deelstaten.

Samen met de provincies Gelderland en Limburg en de aangrenzende Noordrijn-Westfaalse Bezirke Münster, Düsseldorf en Keulen voert Overijssel, in afstemming met de deelstaatregering van Noordrijn-Westfalen, het 'Werkprogramma Zuidoost-Nederland – West Noordrijn-Westfalen 2008-2013' uit. Dit programma beschrijft gedeelde ambities op een achttal beleidsterreinen en benoemt zo'n 40 gezamenlijke projecten ter uitvoering hiervan. Soms gaat het om gezamenlijke lobby richting rijk- of bondsregering of de EU. Door deze gezamenlijke aanpak zijn knelpunten in het internationale wegennet rond Overijssel en op veiligheidsterrein opgelost. Ook stemmen we onze ruimtelijke en infrastructurele ontwikkelingsvisies en -projecten af, werken samen bij rampenbestrijding en milieuprojecten t.a.v. luchtkwaliteit, fijnstof en externe veiligheid. We creëren ecologische verbindingzones, en werken in het stroomgebied Rijn-Oost samen aan waterveiligheid en waterkwaliteit. Een ook de opgave voor Natura 2000 willen we met onze Duitse burens vormgeven.

De samenwerking van Overijssel met de deelstaten Nedersaksen en Bremen krijgt vorm via deelname in het bestuurlijk samenwerkingsverband Nieuwe Hanze Interregio (NHI), waarin ook de provincies Groningen, Drenthe en Fryslân participeren. Relevante thema's hierbinnen op dit moment zijn energie, infrastructuur, participatie in Europese programma's en gezamenlijke lobby t.a.v. Europees cohesiebeleid.

Naar meer samenhang in ruimtelijk beleid wordt met de Duitse overheden gestreefd via bovenstaande samenwerkingsverbanden en specifiek via de Nederlands-Duitse Commissie voor Ruimtelijke Ordening, subcommissies Noord (grensgebied met Nedersaksen) en Zuid (grensgebied met Noordrijn-Westfalen). Goede afstemming is noodzakelijk als het gaat om nieuwe grootschalige ontwikkelingen op het gebied van infrastructuur, wonen en werken, detailhandel, ontgrondingen en natuur en landschap. De provincie zal bij nieuwe initiatieven hiertoe goed overleg plegen met de overheden aan Duitse kant en zich er bij nieuwe initiatieven voor inzetten dat zich geen nadelige effecten voordoen door nieuwe ontwikkelingen op Duits grondgebied.

Burgerparticipatie

Naast tal van bestuurlijke en maatschappelijke partners zien wij ook inwoners van Overijssel als mogelijke deelnemers aan vitale coalities. Met hun deskundigheid, ideeën en verwachtingen kunnen inwoners belangrijke kennis en acties toevoegen aan vitale coalities. Afhankelijk van het soort project en fase waarin het zich bevindt zijn diverse vormen van burgerparticipatie geschikt. Bij diverse gebiedsontwikkelingsprojecten, bijvoorbeeld rond IJsseldelta-Zuid en nu de N340, dragen inwoners ideeën aan voor de wijze waarop het project gerealiseerd kan worden. Ter voorbereiding op deze Omgevingsvisie hebben wij in mei 2008 met een enquête inwoners geraadpleegd over wat zij belangrijk vinden in de fysieke leefomgeving. In die enquête hebben wij hen onder meer gevraagd keuzes te maken in reële dilemma's op provinciaal schaalniveau. De uitkomsten van deze enquête zijn op vele onderwerpen van invloed geweest op onze beleidskeuzes in deze Omgevingsvisie. Bij al onze projecten maken we zoveel mogelijk gebruik van de deskundigheid en ideeën van inwoners. We trachten rekening te houden met soms heel diverse wensen en verwachtingen. Dat lukt niet altijd, omdat de samenleving soms ontwikkelingen nastreeft, die voor een kleine groep betrokkenen nadelig kunnen zijn (bijvoorbeeld bij de uitbreiding van een weg). In zulke gevallen zullen wij in de uitvoering altijd zoveel mogelijk rekening te houden met wensen van deze benadeelde inwoners.

Tenslotte is het een belangrijke taak van de overheid om publieke belangen te waarborgen.

De overheid kan echter niet non-stop overal controle uitoefenen. Daarom zijn de waarnemingen en meldingen van inwoners, bijvoorbeeld via het milieumeldpunt, heel belangrijk bij de uitvoering van vergunningverlening en handhaving. Voor de rechtszekerheid van de burger nemen we daarom sommige onderwerpen ook in de verordening op. Inwoners kunnen ons dan ook aanspreken als zij van mening zijn dat wij ons eigen beleid niet waarmaken. Aan de andere kant, wat wij in de verordening opnemen, kan voor sommige inwoners ook weer beperkingen opleveren.

3.1.2 Effectief bestuur: decentralisatie en ruimte voor partners

'Decentraal wat kan, centraal wat moet', is ons motto. Gezien de horizontale verantwoordingsrelatie van College van burgemeester en wethouders en de gemeenteraad, vertrouwen wij erop dat gemeenten de publieke belangen van de lokale leefgemeenschap zelfstandig behartigen. Ingrepen en bemoeienis door de provincie beperken zich tot het provinciaal belang. Wij denken dat de aanpak van vraagstukken het meest effectief is op het laagst mogelijke schaalniveau.

Wij willen afspraken tussen gemeenten over bijvoorbeeld woningbouwprogramma's stimuleren. Het is namelijk van provinciaal belang dat er door zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik (dus geen leegstand/verpaupering) voldoende woningen beschikbaar zijn, die voldoen aan de woonwensen (waaronder groen in de wijk etc.) van de inwoners van Overijssel, mede gelet op de vergrijzing. Dit manifesteert zich op provinciaal schaalniveau, omdat de woningmarkt regionaal is en woningbouw een belangrijke financieringsbron voor gemeenten is. Het (boven-)regionale schaalniveau is hiervoor het laagst mogelijke voor effectieve aanpak.

Zodra gemeenten heldere afspraken hebben gemaakt over het woningbouwprogramma, achten de lokale leefgemeenschap het juiste schaalniveau voor afwegingen ten aanzien van de locatiekeuze binnen een gemeente, en dus niet van provinciaal belang. Echter, bij de locatiekeuze kunnen wel andere provinciale belangen aan de orde zijn, zoals bescherming van bepaalde landschappen, waterveiligheid, de identiteit van steden en dorpen en zorgvuldig ruimtegebruik. Deze provinciale belangen zullen wij waarborgen door het opstellen van heldere en in een aantal gevallen ook normstellende kwaliteitsopgaven en -voorwaarden. Binnen die voorwaarden is de afweging waar de woningbouw wordt gerealiseerd een lokaal belang. Voor bedrijfslocaties en voorzieningen volgen we dezelfde redenering.

Zuivere sturing op provinciaal en lokaal niveau

Door kwaliteitsopgaven en -voorwaarden te formuleren die gericht zijn op zaken van provinciaal belang, kunnen we veel kwantitatieve en functiegerichte voorschriften schrappen. In onze ogen maken we hiermee een zuiverder sturing mogelijk op provinciaal en lokaal niveau. Het voorkomen van verdere verstening is bijvoorbeeld van provinciaal belang, omdat het een fenomeen is dat zich op (boven-) regionaal niveau manifesteert. We gaan ervan uit dat dat op lokale schaal zijn doorvertaling krijgt en dat aspecten als inhoud van woningen en bijgebouwen, inrichting en gebruik van vrijkomende agrarische bedrijfsgebouwen en bouwblokvoorschriften dan niet langer van provinciaal belang hoeven zijn. Gemeenten kunnen de provinciale kwaliteitsvoorwaarden wellicht aanscherpen voor de publieke belangen op lokaal niveau. Op deze manier stimuleren we creatieve en innovatieve ontwikkeling van projecten door ondernemers en particulieren.

Onze bestuursfilosofie houdt in dat onze partners, in het bijzonder gemeenten, de publieke belangen van een lokale leefgemeenschap afwegen, zonder bemoeienis van de provincie. Waar het provinciaal belang aan de orde is, zal de provincie echter stevig aanwezig zijn. We zullen helder zijn over ons visie, we nemen initiatief in projecten, we maken prestatieafspraken met partners, en als het nodig is zetten we zonder aarzeling onze bevoegdheden in. De Omgevingsvisie definieert wat we van provinciaal belang achten. Wat er niet in staat, achten we dus niet van provinciaal belang en daar zullen wij ons ook niet (meer) mee bezighouden. Niet in regels, niet in investeringen en ook niet als gemeenten er zelf of onderling niet uitkomen. Dit kan soms betekenen dat gemeenten besluiten nemen, die de lokale gemeenschap liever anders ziet. Als er geen provinciale belangen in het geding zijn, ligt de verantwoordelijkheid voor correctie in onze ogen primair via de horizontale verantwoording vanuit de gemeenteraad – of bij de volgende gemeenteraadsverkiezingen. Ofschoon de lokale democratie zelf verantwoordelijk is voor haar besluiten en functioneren,

dragen wij vanuit ons interbestuurlijk toezicht wel bij aan de kwaliteit van het lokale bestuur in Overijssel. Hedendaags interbestuurlijk toezicht houdt in dat overheden elkaar ruimte geven hun verantwoordelijkheid zelf in te vullen. Ons toezicht voeren wij uit als “proactieve beleidsbeïnvloeding”, dat wil zeggen door vroegtijdig overleg gezamenlijk optrekken, en door risico-georiënteerd toezicht. Risico-georiënteerd toezicht houdt in dat gemeenten die hun zaken goed op orde hebben veel vrijheid hebben en dat we ons met andere gemeenten intensiever bemoeien. Door projecten als Kwaliteit Overijssels bestuur en Professionalisering milieuhandhaving zetten wij ons in voor het goed functioneren van gemeente én provincie. Zo beperken we de intensiteit en last van interbestuurlijk toezicht.

3.1.3 *Doelmatig bestuur: deregulering en helderheid*

Ons streven is om geen activiteiten te ontplooiën waarvan de bestuurlijke drukte en administratieve last groter is dan het mogelijke maatschappelijke resultaat. In dit licht hebben wij de afgelopen jaren de wijze waarop wij interbestuurlijke toezichtstaken uitvoeren al flink gemoderniseerd. Controle achteraf is in veel gevallen al vervangen door pro-actief en risico georiënteerd toezicht.

De nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening is per 1 juli 2008 van kracht geworden. Aangezien deze wet een omslag betekent van toetsingsplanologie naar ontwikkelingsplanologie waarin partners samenwerken, zijn wij hier heel gelukkig mee. De provincie zal zich meer pro-actief dan reactief opstellen. De wet maakt ook een einde aan de verplichte provinciale goedkeuring op zaken waar gemeenten zelf verantwoordelijk voor kunnen zijn. Dit betreft onder andere het toepassen van rijksregels en de juridische kwaliteit van de bestemmingsplannen. Door de verantwoordelijkheden tussen de verschillende bestuurslagen scherper te onderscheiden, moet de slagkracht van het bestuur als geheel toenemen.

De nieuwe Wro verschaft de provincies een uitgebreide juridische instrumentenkoffer. Om zo doelmatig mogelijk met elkaar samen te werken hanteren wij een interventieladder om de inzet van deze instrumenten te bepalen:

1. Accent op samenwerking, overleg en voorkantsturing;
2. Realisatie door (voor-)overleg en (prestatie)afspraken;
3. Bij strijdigheid: zienswijze geven, eventueel gevolgd door reactieve aanwijzing/beroep.

Overige instrumenten als inpassingsplan, projectbesluit en proactieve aanwijzing zetten we als provincie selectief in. De verordening zetten we in als dit effectief en doelmatig is, van belang is voor de positie van de burger, als het Rijk dit van ons eist of ter voorkoming van extra regels in een Algemene maatregel van Bestuur.

De eveneens nieuwe Waterwet gaat uit van een wat andere relatie tussen provincie en waterschap dan er tussen provincie en gemeenten bestaat. Gezien het belang van veiligheid en gezondheid, zijn de organisatie van en het toezicht op de waterschappen bij de provincie neergelegd. Provinciale Staten hebben de bevoegdheid tot instelling en opheffing van waterschappen, tot regeling van hun gebied, taken, inrichting, de samenstelling van het bestuur en de verdere reglementen. Bovendien houdt de provincie toezicht op de wijze waarop de waterschappen hun taak uitoefenen, doordat Gedeputeerde Staten het waterbeheerplan moeten goedkeuren. De waterschappen zijn verplicht jaarlijks over de uitvoering te rapporteren. Deze toezichtsrelatie geven wij als provincie pro-actief vorm. Dat wil zeggen: we formuleren vooraf in het beleid wat kán, we leggen in een verordening vast wat móet. Zoals blijkt uit het ‘Watermanifest’ dat de waterschappen hebben uitgebracht, kunnen de waterschappen hierbij evengoed agenderend zijn.

Indien een waterschap in strijd handelt met het provinciaal beleid, zetten we wettelijke instrumenten in, zoals afkeuring van het waterbeheerplan. Ook kunnen we een aanwijzing geven. Hiermee geven we scherp maar helder vorm aan de rol die de provincie volgens de Waterwet moet spelen. Dit maakt het mogelijk als gelijkwaardige partners vitale coalities te vormen en resultaten te boeken. In een vitale coalitie kan een waterschap ook een beroep doen op de inzet van het provinciaal instrumentarium, om tot succesvolle uitvoering te komen. Dit betreft bijvoorbeeld de kwalitatieve voorwaarden die wij formuleren voor beekdalen of onze rol als initiatiefnemer in een project als ‘Ruimte voor de Vecht’.

3.2 Sturen op ruimtelijke kwaliteit en duurzaamheid

De rode draden van de Omgevingsvisie zijn Ruimtelijke kwaliteit en Duurzaamheid. De instrumenten die ons bij het sturen op deze rode draden in alle beleidsambities ter beschikking staan, beschrijven we in paragraaf 3.3. In deze paragraaf zetten we uiteen hoe wij onze ambities willen bereiken, los van de vraag of iets een regel in de verordening is of een prestatie-afspraken, of toch een project. Het gaat ons er immers om samen met onze partners een gedeelde ontwikkelingsvisie voor Overijssel te realiseren. De vraag of iets wel of niet in de verordening staat, is wat ons betreft ondergeschikt aan een goede inhoudelijke samenwerking. In 3.2.1 beschrijven we de basis van ons uitvoeringsmodel om in 3.2.2 het basisinstrumentarium toe te lichten dat hieruit volgt. Dit basisinstrumentarium is herkenbaar in al onze verdere inzet van instrumenten.

3.2.1 Uitvoeringsmodel Omgevingsvisie Overijssel

Ons uitvoeringsmodel is gebaseerd op de bestuursfilosofie van vitale coalities: met partners een gezamenlijke visie of doel delen en dan ieder in eigen verantwoordelijkheidssfeer in actie komen. Gezien ons motto 'Vertrouwen, verbinden, versnellen' ligt onze eerste prioriteit dus niet bij regels en onze bevoegdheden goed afbakenen en inzetten. We gaan ervan uit met onze partners afspraken te kunnen maken over wederzijdse inzet en dat we die inzet gezamenlijk dan ook plegen. Dat is wat ons betreft de kortste weg naar maatschappelijk resultaat. Natuurlijk stellen wij ook waarborgen (in de vorm van regels in de verordening). Wij zien dat echter als een activiteit van ons als partner in de vitale coalitie om eraan bij te dragen dat we de gezamenlijke ontwikkelingsvisie daadwerkelijk kunnen realiseren. Zie ook 3.3.2 over de productielijn Waarborg.

Het fundament voor actie ligt dus in een gedeelde visie. Deze Omgevingsvisie geeft die gezamenlijke visie voor de provinciale belangen in de fysieke leefomgeving van Overijssel. Nu gaat het erom in actie te komen: projecten uitvoeren, subsidies en fondsen ter beschikking stellen, investeren, etc. Alleen, hoe kunnen we te weten komen of een actie daadwerkelijk bijdraagt aan die gezamenlijke visie? Immers, de Omgevingsvisie bevat een enorme hoeveelheid tekst en een veelheid aan concepten als ontwikkelingsperspectieven, beleidsambitie, gebiedskenmerken, etc.

Alle uitvoeringsacties zijn te plaatsen in de samenhang van Generieke beleidskeuzes, Ontwikkelingsperspectieven en Gebiedskenmerken. We lichten deze 3 niveaus toe:

Generieke beleidskeuzes

Generieke beleidskeuzes vloeien voort uit keuzes van EU, Rijk of provincie. Het zijn keuzes die bepalend zijn of ontwikkelingen nodig dan wel mogelijk zijn. Omwillen van het evenwicht tussen ruimte voor gemeente en het voorkomen van inefficiënte concurrentie tussen gemeenten verlangen wij op diverse terreinen dat gemeenten over hun ruimtelijke ontwikkelingsplannen afspraken maken met hun buurgemeenten. Dit vragen we onder andere bij woningbouw en bij bedrijventerreinen. Zo bereiken wij een optimaal afgestemd en zuinig ruimtegebruik en voorkomen we dus overcapaciteit en laten tegelijkertijd ruimte voor gemeenten om met elkaar samen te werken. Voor woningbouw, bedrijfslocaties en voorzieningen in zowel de groene als stedelijk omgeving hanteren we bovendien de zgn. SER-ladder. Deze komt er kort gezegd op neer dat eerst bestaande bebouwing en herstructurering worden benut, voordat er uitbreiding kan plaatsvinden (zie 3.2.2). Andere generieke beleidskeuzes betreffende reserveringen voor waterveiligheid, randvoorwaarden voor externe veiligheid, grondwaterbeschermingsgebieden, bescherming van de ondergrond (aardkundige en archeologische waarden), landbouwonwikkelingsgebieden voor intensieve veehouderij, begrenzing van Nationale Landschappen, Natura 2000-gebieden, Ecologische Hoofdstructuur en verbindingzones etc. De generieke beleidskeuzes zijn vaak normstellend.

Ontwikkelingsperspectieven

In hoofdstuk 2 is een spectrum van zes ontwikkelperspectieven beschreven voor de Groene en Stedelijke omgeving. Met dit spectrum geven we ruimte voor het realiseren van de in hoofdstuk 2 beschreven beleids- en kwaliteitsambities. De ontwikkelperspectieven geven

richting wat *waar* ontwikkeld zou kunnen worden. De ontwikkeling van natuur past bijvoorbeeld niet in het ontwikkelingsperspectief 'buitengebied accent productie' of in 'steden als motor'. De aanleg van een bedrijventerrein past bijvoorbeeld niet in het ontwikkelingsperspectief 'realisatie groen-blauwe hoofdstructuur'. Daar waar generieke beleidskeuzes een geografische begrenzing hebben zijn ze consistent doorvertaald in de ontwikkelingsperspectieven. In hoofdstuk 2 zijn de ontwikkelingsperspectieven nader omschreven en is in schema de sturende betekenis van verschillende elementen in een ontwikkelperspectief weergegeven. De ontwikkelingsperspectieven zijn richtinggevend om flexibiliteit voor de toekomst te hebben.

Gebiedskenmerken

Op basis van gebiedskenmerken in vier lagen (natuurlijke laag, laag van het agrarisch cultuurlandschap, stedelijke laag en lust- en leisure-laag) gelden specifieke kwaliteitsvoorwaarden en –opgaven voor ruimtelijke ontwikkelingen. In hoofdstuk 2 zijn de lagen en gebiedskenmerken van provinciaal belang beschreven. De bijlage 'gebiedskenmerkencatalogus' geeft meer in detail inzicht in de kenmerken van verschillende gebieden, wat daarin van provinciaal belang is voor *hoe* een ontwikkeling invulling krijgt. De kwaliteitsopgaven en –voorwaarden op basis van gebiedskenmerken kunnen te maken hebben met landschappelijke inpassing, infrastructuur, milieuaspecten, bodemaspecten, cultuurhistorie, toeristische en recreatieve aantrekkingskracht, natuur, water, etc. De gebiedskenmerken zijn soms normstellend, maar meestal richtinggevend of inspirerend. Deze drie niveaus sturen op basis van een inhoudelijk ontwikkelingsvisie of, welke en hoe een ruimtelijke ontwikkeling gerealiseerd kan worden. Dus bij een initiatief tot woningbouw, bedrijfslocaties, toeristisch-recreatieve voorzieningen, natuurontwikkeling, landbouw, water, etc. kan met deze drie niveaus bepaald worden of er behoefte aan is, waar het past in de ontwikkelingsvisie en hoe het uitgevoerd kan worden. Onderstaand figuur geeft dit schematisch weer.

Uitvoeringsmodel Omgevingsvisie Overijssel

De werking van dit uitvoeringsmodel illustreren we aan de hand van een voorbeeld. Stel een gemeente werkt aan een structuurvisie en wil in haar bestemmingsplan diverse ontwikkelingen een plek geven. Eerst kijken we naar het niveau van generieke beleidskeuzes. Om te beginnen is het belangrijk te bepalen *of* die ontwikkelingen überhaupt nodig zijn. Wat is bijv. de woningbouwopgave of behoefte aan bedrijfslocaties volgens de afspraken en afstemming met buurgemeenten en provincie etc? Leidt de toepassing van de SER-ladder tot de conclusie dat uitbreiding nodig is? Is rekening gehouden met grenzen van EHS, waterveiligheid, externe veiligheid etc?

Als de conclusie is dat er inderdaad woningbouw of een bedrijventerrein door uitbreiding gerealiseerd kan worden, dan geven de ontwikkelperspectieven richting aan *waar* dit het beste ontwikkeld kan worden. Immers, de ontwikkelperspectieven bieden een ruimtelijk

samenhangend perspectief op een mix van functies. In de gebieden met ontwikkelperspectief 'Groen-blauwe hoofdstructuur' zijn andere ontwikkelingen gewenst dan in het ontwikkelperspectief 'Buitengebied accent veelzijdige gebruiksruimte'. De ontwikkelperspectieven zijn richtinggevend. Als na het doorlopen van de SER-ladder blijkt dat een woningbouwopgave niet binnen de stedelijke ontwikkelperspectieven gerealiseerd kan worden, dan ontwikkelt de gemeente in de structuurvisie in overleg met de provincie een plan voor deze gebiedsontwikkeling. Voor bijvoorbeeld bedrijventerreinen geldt hetzelfde. Het plan is acceptabel als het duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit versterkt. Om dat te bepalen dient het niveau van de gebiedskenmerken.

In de gebiedskenmerkencatalogus is voor elke plek van Overijssel te zien welke gebiedskenmerken we van provinciaal belang achten in elk van de vier lagen (natuurlijk, agrarisch cultuurlandschap, stedelijk en lust en leisure). De kwaliteitsopgaven en –voorwaarden in deze gebiedskenmerkencatalogus bepalen *hoe* de gemeente de beoogde ontwikkelingen in grote lijnen moet uitvoeren. Uiteraard staat het de gemeente vrij om aanvullende gebiedskenmerken vanuit lokaal belang in het plan wil verwerken.

Beleidskaarten

In digitale systemen zijn de drie niveaus voor alle onderwerpen en lagen zodanig ontsloten dat de inhoudelijke visie en randvoorwaarden gemakkelijk geografisch zijn te vinden. De beleidsperspectievenkaart, die als uitklapper achterin is toegevoegd geeft een samenvatting op kaart van onze ontwikkelingsvisie voor Overijssel. Op deze kaart is de inhoud van alle ontwikkelingsperspectieven verbeeld. Bovendien zijn de belangrijkste geografisch aan te duiden generieke beleidskeuzes als grondwaterbeschermingsgebieden, nationale landschappen weergegeven. Vanwege de leesbaarheid zijn niet alle beleidskeuzes in de beleidsperspectievenkaart opgenomen. Voor deze beleidskeuzes zijn in hoofdstuk 4 en 5 wel aparte kaarten opgenomen. Deze meer gedetailleerde beleidskeuzes vallen in veel gevallen samen met specifieke gebiedskenmerken uit de gebiedskenmerkencatalogus.

Het niveau van de gebiedskenmerken is in vier lagen op kaart gezet: natuurlijk, cultuur-agrarisch, stedelijk en lust- en leisure (zie 2.4). De kwaliteitsopgaven en –voorwaarden van provinciaal belang hebben we in de bijlage 'gebiedskenmerkencatalogus' voor alle gebiedstypen van Overijssel beschreven. Deze kwaliteitsopgaven- en –voorwaarden zijn integraal, in de zin dat ze aspecten als milieu, water, cultuur, landschap en infrastructuur omvatten voor zover ze te koppelen zijn aan een gebiedstype.

Variatie in hardheid van sturing

We introduceren verschillende 'hardheden' in onze sturing om een goed evenwicht te vinden tussen het waarborgen van publieke belangen op provinciale schaal en ruimte voor partners:

- **Normstellend**: de provincie houdt hier actief toezicht op. Waarborg staat voorop. Instrument van verordening wordt meestal toegepast.
- **Richtinggevend**: de provincie houdt hier geen intensief toezicht op. Deze opgaven en voorwaarden bieden een wenselijk ontwikkelingsperspectief. Als een gemeente of waterschap een andere ontwikkeling wil, vertrouwen we erop dat die gemeente of dat waterschap met ons in overleg treedt en uiteenzet waarom het alternatief een grotere bijdrage levert aan duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit. Vaak zullen dan samenwerkingsafspraken of –projecten plaatsvinden. Wijkt een gemeente of waterschap zonder overleg of samenwerking af van de richtinggevende voorwaarden, dan zetten we een juridisch instrumentarium in volgens de interventieladder. De provincie zal dan bij deze gemeente of waterschap ook enige tijd actief toezicht houden op de richtinggevende voorwaarden. Vele instrumenten worden toegepast: verordening, prestatie-afspraken tot gebiedsontwikkelingsprojecten.
- **Inspirerend**: de provincie houdt geen toezicht, gemeenten en waterschappen zijn vrij elke ontwikkeling vorm te geven en kunnen zich daarbij laten inspireren door deze opgaven en voorwaarden. Wij faciliteren door het verwerven en delen van kennis en goede voorbeelden of zelf gebiedsontwikkelingsprojecten uit te voeren.

Voor het beleidsterrein water zijn gangbare begrippen: kaderstellend, zwaarwegend (beide normstellend), medeordenend (richtinggevend) en dienend (inspirerend), zie ook 4.7.2.

Vertrouwen: terugdringen bestuurlijke drukte

We zijn begonnen met een gedeelde visie. Het uitvoeringsmodel is behulpzaam om concrete acties in het spoor van die ontwikkelingsvisie uit te voeren. Met dit uitvoeringsmodel kunnen gemeenten op overzichtelijke wijze zorgen dat hun structuurvisies adequaat rekening houden met het provinciaal belang. Als we met een gemeente via de structuurvisie diverse provinciale belangen kunnen afspreken, dan vertrouwen we de gemeente in de uitvoering van het dan eigen beleid. Dit kan bijvoorbeeld betekenen: minder vooroverleg, minder intensief toezicht etc. Afgezien van grotere gebiedsontwikkelingen waarin we samenwerken, heeft de gemeente dan alle vrijheid om de eigen structuurvisie uit te voeren. Uiteraard zullen we van de gemeente in ieder geval door middel van een meerjaarlijkse rapportage verantwoording achteraf vragen hoe zij aan het beleid invulling en uitvoering heeft gegeven. Bij gemeenten die geen structuurvisie hebben waarin de provinciale belangen adequaat zijn afgesproken, zullen we intensiever toezicht uit moeten oefenen om het provinciaal belang te waarborgen. Er gaat dan energie in ambtelijke en bestuurlijke drukte zitten in plaats van in de uitvoering van acties ter vervulling van de gezamenlijke ontwikkelingsvisie. Vandaar onze vraag aan gemeenten om binnen een jaar na vaststelling van de Omgevingsvisie een structuurvisie te hebben die daarmee spoort. Dat vragen we om met elkaar zoveel mogelijk uitvoeringskracht te organiseren.

3.2.2 *Generiek basisinstrumentarium*

In hoofdstuk 4 en 5 zijn voor thema's als economie en vestigingsklimaat, water, ondergrond, energie etc. de beleidskeuzes en acties beschreven. In deze paragraaf lichten we overeenkomstig het uitvoeringsmodel uit 3.2.1 toe welk basisinstrumentarium steeds weer terugkomt. In hoofdstuk 4 en 5 verwijzen we dan naar deze paragraaf.

Zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik, ontwikkelperspectieven en gebiedskenmerken

Naast allerlei vakinhoudelijke generieke beleidskeuzes, zijn er drie van toepassing op nagenoeg alle thema's:

1. Bovenlokale afstemming: we vragen van gemeenten de onderbouwing en invulling van hun plannen met buurgemeenten af te stemmen. Op deze manier houden gemeenten vrijheid in hun planvorming, maar voorkomen we overcapaciteit of te eenzijdige ontwikkeling doordat bijvoorbeeld iedere gemeente naar eigen inzicht een bepaald type woningen bouwt.
2. Integraliteit: we vragen van gemeenten bij hun planontwikkeling diverse aspecten vroegtijdig te betrekken. Op veel thema's is dat nu ook al de bedoeling, maar gebeurt dat in de praktijk pas in een te laat stadium. Het gaat bijvoorbeeld om het watertoetsproces, cultuurhistorie, bodemwaarden, externe veiligheid, geluidhinder, samenhang met infrastructuur etc.
3. SER-ladder: voor gebiedsontwikkelingen op het gebied van woningbouw, bedrijfslocaties en (toeristische en recreatieve) voorzieningen moet eerst de zogenaamde SER-ladder doorlopen worden. Bij de SER-ladder worden ruimtelijke keuzes in de hiërarchische volgorde gemaakt en onderbouwd:
 - gebruik de ruimte die reeds beschikbaar is gesteld voor een bepaalde functie of door herstructurering (incl. schuifruimte) beschikbaar gemaakt kan worden;
 - vergroot de mogelijkheden om door meervoudig ruimtegebruik de ruimteproductiviteit te verhogen;
 - aanleg van nieuwe terreinen, waarbij relevante waarden en belangen in een gebiedsgerichte aanpak worden afgewogen, onder meer aan de hand van gebiedsspecifieke kwaliteitsvoorwaarden (zie gebiedskenmerkencatalogus).

De SER-ladder is ontwikkeld voor gebiedsontwikkeling in Stedelijke omgeving. In de Groene omgeving spreken we liever over het principe van zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik. De denklijn is hetzelfde, maar bij de kleinschaligheid van ontwikkelingen in de Groene omgeving kun je de SER-ladder, zoals deze bedoeld is eigenlijk niet toepassen. De principes van zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik zijn naar analogie als volgt samen te vatten:

- (Her-)benutting van bestaande bebouwing
- Combinatie van functies conform gebiedskenmerken
- Uitbreiding in aansluiting op bestaande bebouwing, rekening houden met ontsluiting.

Aangezien bovenlokale afstemming nodig is vanwege het eerste punt van de SER-ladder en de integrale planontwikkeling ook in het tweede en derde punt van de SER-ladder terugkomt, zullen we in deze Omgevingsvisie naar deze drie generieke beleidskeuzes verwijzen met “SER-ladder” in de stedelijke omgeving en “principes van zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik” in de groene omgeving. De ontwikkelperspectieven en gebiedskenmerken zijn in hoofdstuk 2 beschreven en de werking in het uitvoeringsmodel is in 3.2.1 geschetst.

Slogan voor het uitvoeringsmodel:

Het sturingsmodel laat zich –thematische beleidskeuzes daargelaten- samenvatten als:

SER-ladder/

Zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik– Ontwikkelingsperspectieven – Gebiedskenmerken
(Of – waar – hoe).

Thematische toepassingen van algemene uitvoeringsmodel:

Op veel thema's leidt de trits SER-ladder/zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik, Ontwikkelingsperspectieven, Gebiedskenmerken tot een duidelijk fundament voor het beleid voor dat thema. Bij toepassing van deze trits op diverse beleidsthema's krijgt deze slogan als volgt betekenis:

- Wonen, werken en voorzieningen in groene omgeving: Ontwikkelingen zijn mogelijk als sociaaleconomische structuur wordt versterkt, het past bij ontwikkelingsperspectief en wordt uitgevoerd volgens gebiedskenmerken. Ofwel: onnodige versnippering wordt tegengaan, kwaliteitsverhogende ontwikkeling stimuleren we via Kwaliteitsimpuls groene omgeving.
- Wonen, werken en voorzieningen in stedelijke omgeving: Bij nieuwe ontwikkelingen wordt ingezet op herstructurering. Als uitbreiding echt noodzakelijk is, dan geschiedt uitvoering via integrale gebiedsontwikkeling conform gebiedskenmerken.
- Natuur: Realisatie van de EHS vindt plaats in combinatie met wateropgave, binnen het ontwikkelingsperspectief en conform gebiedskenmerken.
- Wateropgave: Ontwikkelingen bij rivieren en beken zijn mogelijk als waterveiligheid en de veerkracht van het watersysteem worden versterkt.
- Bereikbaarheid: Ontwikkelingen die bovenlokale mobiliteit met zich meebrengen worden gelokaliseerd rond aanwezige hoofdinfrastructuur (wegaansluitingen, stations, havens).
- Energie: locaties voor opwekking van duurzame energie in eerste instantie in combinatie met bestaande bebouwing, en altijd conform gebiedskenmerken.

Deze toepassingen zullen bij de thematische beleidsuitwerking in hoofdstuk 4 en 5 terugkomen.

3.3 *Keuze voor instrumenten*

In hoofdstuk 4 en 5 geven we bij alle ambities en doelstellingen aan welke mix aan instrumenten we van plan zijn in te zetten om resultaat te boeken. De keuze voor inzet van deze instrumenten bepalen we aan de hand van drie criteria:

- Functioneren vitale coalitie en positie burger: met welk instrument kan een vitale coalitie zo goed mogelijk gevormd worden en is het in belang van de rechtsstaat?
- Effectiviteit: met welk instrument kan het doel het best worden bereikt?
- Doelmatigheid: welk instrument voorkomt onevenredige administratieve lasten en/of bestuurlijke drukte?

De instrumenten waaruit we kunnen kiezen, volgen uit de drie ‘productielijnen’ voor de provincie, zoals deze in onze visie op het middenbestuur, ‘de vitale coalitie van de provincie Overijssel’ zijn beschreven:

- Visie (zie 3.3.1)
 - o Omgevingsvisie zelf
 - o Kennis verwerven en delen
- Waarborg (zie 3.3.2)
 - o Verordening (inclusief toezicht en handhaving)

- Realisatie (zie 3.3.3)
 - o (Prestatie-)afspraken
 - o Gebiedsontwikkelings- en uitvoeringsprojecten
 - o Subsidies en fondsen

In deze paragraaf lichten we de productielijnen en instrumenten kort toe, en we geven enkele voorbeelden uit de samenvattende realisatieschema's, die in hoofdstuk 4 en 5 bij elke thema zijn weergegeven. Deze realisatieschema's geven de hele mix van instrumenten bij een doelstelling in een oogopslag weer in de volgende tabelvorm:

Regels in verordening	(Prestatie)-afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen

3.3.1 Visie: kennis verwerven en kennis delen

De provincie verzamelt en analyseert informatie, bespreekt dit met partners en geeft al die informatie vervolgens betekenis in een ontwikkelingsvisie, waarin het provinciaal bestuur ook keuzes maakt. Deze visie is niet bedoeld als blauwdruk, maar als een gedeelde ambitie van een netwerk van partners, die zich hierdoor weer laten inspireren voor hun eigen keuzes en beslissingen.

Voor een effectieve en samenhangende ontwikkelingsvisie is het nodig om op strategisch niveau verschillende beleidsterreinen te integreren. Daarom omvat de Omgevingsvisie het gehele provinciale beleid voor de fysieke leefomgeving. Het gaat om beleidsterreinen als water, ruimte, bodem, verkeer en vervoer, wonen, werken en milieu. De Omgevingsvisie zal ook de status hebben van structuurvisie (voor de nieuwe Wet Ruimtelijke Ordening (Wro)), milieubeleidsplan (voor de Milieuwet), provinciaal verkeer- en vervoersplan (voor de Verkeerswet), waterplan (voor de Waterwet) en bodemvisie (in kader van ILG-afspraken met het Rijk). De integrale aanpak van de fysieke leefomgeving, in combinatie met vereenvoudiging van regels en resultaatgericht partnerschap, moet voor inwoners en bedrijven een zo goed mogelijke woon- en werkomgeving tot stand brengen.

Onze inspanningen in de fysieke leefomgeving zijn voortdurend gericht op de duurzame ontwikkeling van welvaart en welzijn voor de inwoners van Overijssel. Het beleid voor de fysieke leefomgeving is dan ook faciliterend voor de sociaaleconomische ontwikkelingsvisie (zie ook hoofdstuk 2). De verantwoordelijkheid van provincies voor de ruimtelijk-economische ontwikkeling uit zich ook in het grensoverschrijdend overleg. Samen met andere grensprovincies nemen we hierin regie op goede samenwerking met Duitse burens op ruimtelijk-economische thema's.

Kennis verwerven en kennis delen

Om doelen van de Omgevingsvisie te bereiken is op diverse terreinen nader onderzoek nodig. In andere gevallen is het het meest effectief en doelmatig om kennis te delen en goede voorbeelden beschikbaar te stellen.

In deze omgevingsvisie stellen we o.a. de volgende 'kennis verwerven en delen'-acties voor:

- Onderzoek droogte
- Onderzoek agroproductieparken
- Kwaliteitsscoresysteem bedrijventerreinen
- AtelierOverijssel
- Ondersteuning ervenconsulent
- Etc.

3.3.2 *Waarborg: verordening*

Zoals in paragraaf 3.1 aangegeven zien wij 'waarborgen' als een van de 'productielijnen' van het middenbestuur. In onze visie op het middenbestuur hebben we aangegeven dat de provincie opkomt voor publieke belangen die het risico lopen veronachtzaamd te worden. We voorkomen en bestrijden afwentelgedrag, free-ridersgedrag, ineffectieve concurrentie tussen gemeenten en te veel uiteenlopende voorzieningenniveaus. Belangrijke instrumenten zijn de op rijkswetten gebaseerde vergunningverlenings- en handhavingstaken. Daarnaast biedt de verordening ons de kans om op provinciale schaal bepaalde publieke belangen te regelen. Op een aantal onderwerpen is dit effectief omdat we dan rijksregels kunnen voorkomen en de regelstelling beter kunnen laten aansluiten bij de samenwerking en situatie in Overijssel.

Verordening

In de opzet van de verordening zullen we recht doen aan het vertrouwen in onze gemeentelijke partners én aan ons streven om door samenwerking tot resultaat te komen. Uiteraard zullen er onderwerpen zijn waarbij wij op provinciaal niveau een keuze maken die niet overal op evenveel enthousiasme kan rekenen. Wij wegen de zorgen en de belangen van partners en inwoners zorgvuldig en transparant af en zullen onze keuzes zo overtuigend mogelijk uitleggen.

In veel voorschriften kiezen we voor proces- en motiveringsvereisten. Recente juridische discussies en uitspraken van de minister komen erop neer dat elk inhoudelijk thema, waar wij de mogelijkheid op willen hebben om volgens de interventieladder juridische instrumenten voor zouden willen inzetten, in de verordening geregeld moet worden. Een aantal onderwerpen zullen we in de verordening regelen omdat we dan beter regionaal maatwerk kunnen leveren.

De concept-verordening zullen we uiterlijk 1 maart 2009 terinzage leggen. Na behandeling van zienswijzen wordt de omgevingsverordening samen met de definitieve Omgevingsvisie voor vaststelling aan PS aangeboden.

3.3.3 *Realisatie: (prestatie-)afspraken, gebiedsontwikkeling en uitvoeringsprojecten, subsidies en fondsen*

De provincie committeert zich aan grote maatschappelijke opgaven op regionaal schaalniveau, die zonder haar bijdrage niet van de grond zouden komen. Wij staan ervoor in dat die projecten succesvol worden voltooid. We maken bij voorkeur afspraken met partners, maar zetten zonodig onze bevoegdheden in, we investeren, voeren uit en stellen via subsidies of fondsen middelen aan andere uitvoerders ter beschikking. Resultaat door partnerschap kan gepaard gaan met een heel actieve rol van de provincie in gebiedsontwikkelings- en uitvoeringsprojecten. In andere gevallen zien wij weliswaar een provinciaal belang, maar zien anderen beter in staat dat te behartigen. In dat geval krijgt onze rol vorm door het maken van (prestatie-)afspraken, al dan niet in combinatie met subsidies of ('revolving') fondsen.

(Prestatie-)afspraken

Een belangrijk instrument om ambities en doelstellingen van provinciaal belang te realiseren, maar zo veel mogelijk ruimte voor partners te laten, is het maken van (prestatie-)afspraken. Door goede (prestatie-)afspraken te maken vervalt de noodzak bepalingen in de verordening op te nemen. In hoofdstuk 4 en 5 zij bij vele onderwerpen voornemens tot het maken van (prestatie-)afspraken opgenomen. Aangezien ze voor elk onderwerp apart genoemd zijn, kan de indruk ontstaan dat er heel veel losse afspraken gemaakt worden. Gezien ons streven bestuurlijke drukte te beperken, is dat uiteraard niet onze bedoeling. Ons voorstel is deze afspraken in een samenhangend verband met partners te maken. Hier geven we een beknopt overzicht van welke afspraken we in welk verband zouden willen maken.

Via structuurvisies met gemeenten o.a.:

- Bedrijvensvisie en economisch profiel

- Woonvisie
- Rekening houden met en benutten van erfgoed
- Afwegingen in de ondergrond, rekening houden met aardkundige, archeologische en cultuurhistorische waarden
- Externe veiligheid
- Mobiliteitseffecten
- Ontwikkelingsmogelijkheden landbouw

Via de beheersplannen met waterschappen:

- Onderhoud waterkeringen
- Maatregelen KRW
- Beleid grondwateronttrekkingen
- Normering wateroverlast
- Opstellen GGOR

Andere verbanden

- pMJP: diverse investeringen in sociaaleconomische ontwikkeling en gebiedsinrichting in het landelijk gebied (natuur, landschap, water, economie en leefbaarheid)
- Strategische agenda's met stedelijke netwerken/GSB-convenanten: samenhangende afspraken voor gebiedsontwikkeling, gezamenlijk investeringsprogramma, uitvoering en subsidie in stedelijke netwerken.

Gebiedsontwikkeling en uitvoeringsprojecten,

Bij gebiedsontwikkeling en uitvoering zijn we zelf als realiserende partner betrokken. Met gebiedsontwikkeling bedoelen we de gelijktijdige realisatie van verschillende doelen. Doelen die in een gebiedsontwikkeling samen kunnen komen, zijn bijvoorbeeld woningbouw, wateropgave, ontwikkeling bedrijfslocaties, natuurontwikkeling, infrastructuur etc. Nagenoeg altijd zijn er vele partners bij een gebiedsontwikkeling betrokken. Het is belangrijk helder te zijn over wie de primaire trekker is. Voorbeelden zijn IJsseldelta-Zuid, Gebiedsontwikkeling Luchthaven Twente, Kennispark, hart van Zuid, N35, N18, N340, A1-zone, Ruimte voor de Vecht, realisatie EHS etc.

Met uitvoeringsprojecten bedoelen we het zelf of door opdrachtverlening realiseren van een doel. Uiteraard houden we dan ook rekening met andere doelen. Dat is anders dan bij een gebiedsontwikkeling, want daar worden die andere doelen mede door de gebiedsontwikkeling bereikt. Voorbeelden zijn het beheer en onderhoud van provinciale wegen, OV-tactiek, beperking lichthinder langs provinciale wegen.

Subsidies en fondsen

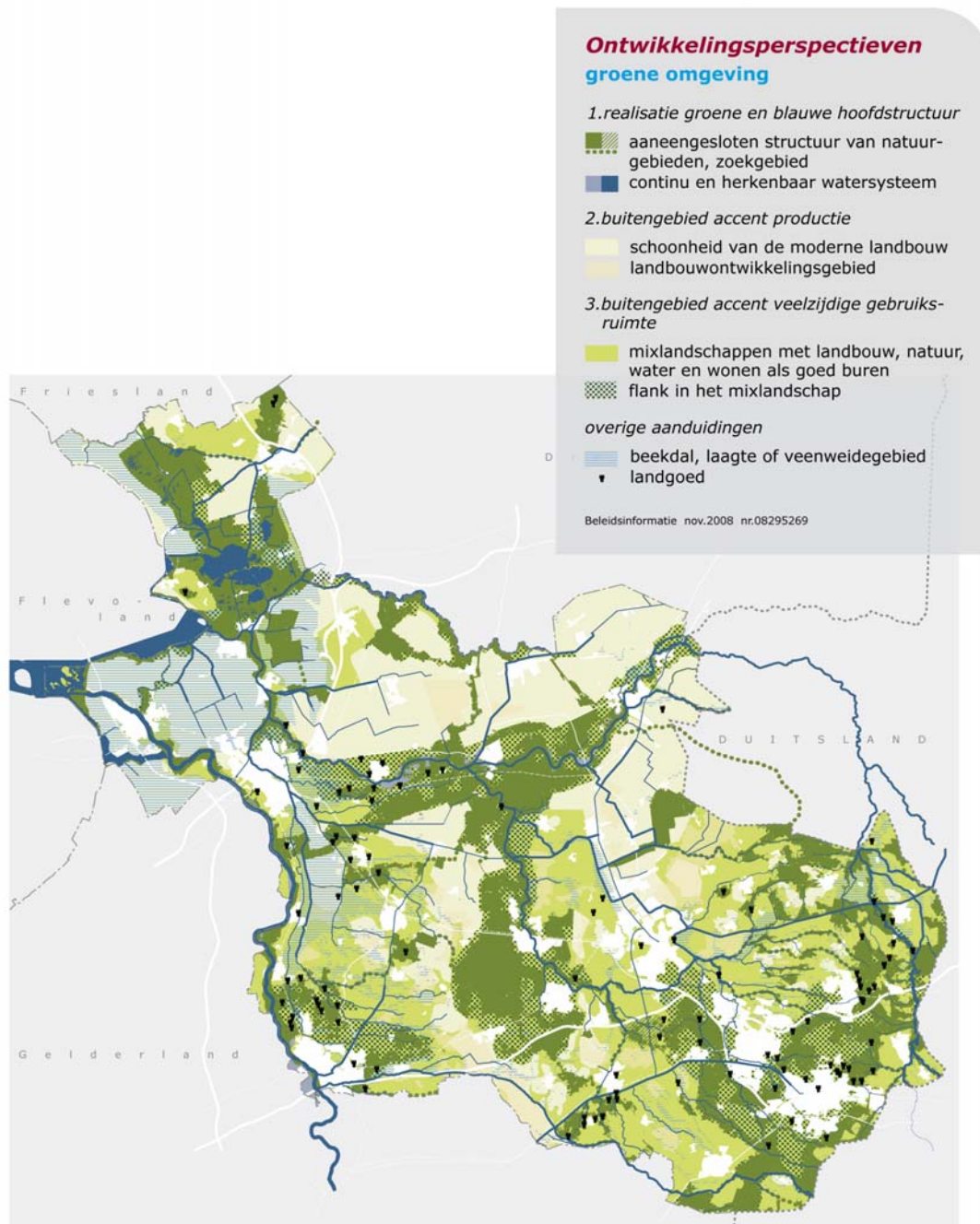
Subsidies en fondsen stellen we beschikbaar als een partner beter dan wijzelf een bepaalde prestatie kan bereiken. Bij subsidies dragen we middelen over en vragen we verantwoording voor de daarvoor te bereiken prestatie. Bij een fonds stellen we middelen ter beschikking om iets op gang te brengen. Zodra het op gang is, stromen de middelen weer terug in het fonds (revolving). In deze Omgevingsvisie vindt subsidie bijvoorbeeld plaats bij het Energiepact, bij de Kwaliteitsimpuls Groene omgeving, in het Regionaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit, programma Ruimtelijke kwaliteit ten behoeve van erfgoed, cultuur en ruimte etc. Van een fonds is sprake indien besloten wordt tot een provinciaal grondbeleid met een grondbank.

In bijlage B is een beschrijving te vinden van alle projecten en programma's die wij inzetten. Het overzicht op de volgende pagina zet alle programma's en projecten op een rij en toont aan welke doelstellingen ze een bijdrage leveren.

Samenvattend schema Projecten en programma's

Programma / project	Woonomgeving	Economie en vestigingsklimaat	Natuur	(Binnen)steden en landschap	Bereikbaarheid	Watersysteem en klimaat	Veiligheid en gezondheid	Energie	Ondergrond
A1-zone	x	x	x	x	x		x		
Beheer en onderhoud		x			x		x		
Bodemsanering							x		x
Drinkwater			x			x	x		X
Economische innovatie/Kennispark		x		x	x		x	x	
Energiepact	x	x	x		x			x	x
Externe veiligheid	x			x	x		x		
Fietsverkeer	x	x			x			x	
Gebiedsontwikkeling Luchthaven Twente	x	x	x	x	x		x		
Gebiedsontwikkeling Vriezenveen Zuidoost	x	x							x
Goederenvervoer	x	x		x	x		x		
Grote Steden Beleid	x	x		x	x		x		
IJsseldelta-Zuid	x	x	x	x	x	x	x		x
Implementatie Zwemwaterrichtlijn	x	x					x		
Nationaal landschap IJsseldelta		x	x	x		x			x
Nationaal landschap Noordoost-Twente		x	x	x		x			x
Ontwikkelingsvisie landgoed Twickel en omgeving		x	x	x		x			
OV-tactiek	x	x			x			x	
pMJP	x	x	x	x		x	x	x	x
pMJP: economische vitaliteit		x			x			x	
pMJP: perspectiefvolle landbouw		x	x	x					
pMJP: sociale vitaliteit en leefbaarheid	x	x		x					
pMJP: veerkrachtig watersysteem			x	x		x	x		
pMJP: versterking landschapswaarden			x	x					
Provinciale wegen buiten hoofdinfrastructuur en stedelijke netwerken	x	x	x	x	x		x		
Regionaal samenwerkingsprogramma Geluid (RSG)	x			x	x		x		
Regionaal samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (RSL)	x			x			x		
Ruimte voor de Rivier			x				x		
Ruimte voor de Vecht	x	x	x	x	x	x	x		
Ruimtelijke kwaliteit (o.a. AtelierOverijssel, Cultuur en ruimte, reanimatie agrarisch en industrieel erfgoed etc.)	x	x	x	x	x	x			x
Robuust spoor	x	x		x	x		x	x	
Stationsomgevingen	x	x		x	x		x	x	
Toerisme en recreatie	x	x		x	x				
Uitvoering waterbeleid			x	x		x	x		
Verkeersveiligheid				x	x		x		
Verkenning IJssel	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Verkenningen landbouw		x		x				x	
Versnelde realisatie EHS/beheerplannen Natura 2000		x	x	x		x			
Versterken hoofdinfrastructuur autoverkeer	x	x	x	x	x		x	x	
Visie op de ondergrond	x	x	x	x	x	x	x	X	x
Vitale bedrijventerreinen		x		x	x		x	x	
Water en klimaat	x		x	x		x		x	
Wiel van Overijssel									
Windenergie				x				x	
Wonen	x	x		x	x		x	x	

4 Groene omgeving: buitengebied

Met de Groene omgeving bedoelen wij het grondgebied buiten steden, dorpen en hoofdinfrastructuur. Het gaat dus om het buitengebied met een grote verscheidenheid aan natuurgebieden, akkers, weiden, bossen, landgoederen, rivieren, beekdalen, buurtschappen, verspreide bebouwing, recreatiemogelijkheden etc. Wij zien het buitengebied als een mozaïek van woon-, werk-, geniet- en natuurlandschappen van hoge kwaliteit.

Het buitengebied is bron van welzijn van mensen:

- als woon- en leefomgeving voor bewoners, bezoekers en recreanten:
 - wonen in landelijk gebied met bereikbare basisvoorzieningen is aantrekkelijk voor bepaalde groepen mensen;

- in Overijssel kan genoten worden van natuur, landschap, rust en ruimte. Er zijn veel natuurgebieden en twee Nationale parken, er zijn mooie agrarische cultuurlandschappen, waaronder twee Nationale landschappen, er zijn rivierlandschappen, beekdalen en meren en uitgestrekte landgoederen;
- er is een rijkdom aan cultureel erfgoed en archeologische en aardkundige waarden, die de geschiedenis van een gebied vertellen en de identiteit daarvan vergroten;
- gebied waar maatregelen voor waterveiligheid gerealiseerd worden.

Het buitengebied is ook bron van welvaart:

- als *werkomgeving*:
 - van oudsher is de landbouw hierbij belangrijk. De totale agro-/voedingscluster draagt ongeveer 10 procent bij aan de werkgelegenheid; de primaire landbouw is een belangrijk onderdeel;
 - toerisme en recreatie wordt een steeds belangrijker drager. Kwaliteit van het landschap en toegankelijkheid zijn belangrijk;
 - in de afgelopen decennia hebben ook tal van andere bedrijven een plaats gevonden in het buitengebied, grotendeels in voormalige agrarische gebouwen (op dit moment is ca. 40 procent van de bedrijven in het buitengebied niet-agrarisch);
 - vestigingsfactor voor mensen en bedrijven;
 - de doorzettende vraag naar 'open ruimte, rust en stilte' biedt kansen voor ondernemerschap in relatie tot het natuur- en landschapsbeheer; een voorbeeld hiervan is de inrichting van zorglandgoederen;
 - productie van duurzame energie.

Het buitengebied is belangrijke bron van natuurlijke voorraden:

- als *voorraadkamer* van natuurlijke voorraden als natuur, water en ondergrond:
 - blijvende kwaliteit van het landelijk gebied is afhankelijk van het behoud/de bescherming van basiswaarden als ecosystemen, biodiversiteit, schoon en gezond water en een schone bodem;
 - de ondergrond in het landelijk gebied bevat ook voorraden grondstoffen: zand, zout en water. De ondergrond kan bovendien dienen als bron of buffer voor duurzame energie. De ontwikkeling van het landelijk gebied vraagt om een zorgvuldig gebruik van de voorraden en de capaciteiten van de ondergrond.

Ontwikkelingsperspectieven groene omgeving

De ontwikkelingsperspectieven geven richting aan (nieuwe) ontwikkelingen en initiatieven.

1. Realisatie groene en blauwe hoofdstructuur

Bestaande natuur, nog te ontwikkelen nieuwe natuur, en de gebieden waar water de bepalende functie is (het watersysteem, van brongebieden tot hoofdsysteem) combineren tot een robuust raamwerk met landschappelijke kwaliteit.

2. Buitengebied - accent productie

Gebieden met ontwikkelingsmogelijkheden voor de landbouw, die bijdragen aan de kwaliteit van de grote open cultuurlandschappen.

3. Buitengebied - accent veelzijdige gebruiksruimte

Gebieden voor gespecialiseerde landbouw, mengvormen van landbouw-recreatie-zorg, landbouw-natuur en landbouw-water, bijzondere woon-, werk- en recreatiemilieus, die de karakteristieke gevarieerde opbouw van het cultuurlandschappen in deze gebieden versterken.

Conform onze sturingsfilosofie (hoofdstuk 3) is ontwikkeling in de Groene Omgeving wat ons betreft niet langer gebonden aan strikte voorschriften van welke functie op welke plek moet plaatsvinden. We willen ruimte bieden economische dynamiek en de ruimtelijke kwaliteit bevorderen. Daarom stimuleren we meervoudig ruimtegebruik en creatieve en-en oplossingen. Naast de bescherming van kwaliteiten willen we vooral ontwikkeling en dynamiek benutten voor duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit. Dit betekent dat voor elke ontwikkeling (dus boerenbedrijf, recreatieonderneming, knooperf, paardenhouderij etc.) de principes van zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik (zie paragraaf 3.2), de ontwikkelperspectieven en de gebiedskenmerkencatalogus bepalend zijn voor ontwikkelingsmogelijkheden. Zoals in hoofdstuk 3 krijgen gemeenten handelingsvrijheid als zij deze benadering doorvertalen naar de gemeentelijke structuurvisie en bestemmingsplannen.

Kwaliteitsimpuls groene omgeving: een ontwikkelingsgerichte aanpak

Ontwikkelingen in de groene omgeving laten we samengaan met een impuls in kwaliteit. Daarom zullen we de 'Kwaliteitsimpuls groene omgeving' ontwikkelen als een eenduidige bundeling van diverse bestaande regelingen als rood voor rood, rood voor groen, vab's, landgoederen etc. Die daar overigens wel herkenbaar in kunnen blijven. We stellen een eenvoudige werkwijze voor om principes van ontwikkelingsplanologie toepasbaar te maken voor sociaal-economische ontwikkelingen in de Groene omgeving. Ontwikkelingen in de Groene omgeving benaderen we als volgt:

- We bieden ruimte voor sociaal-economische ontwikkeling, als deze vanuit zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik verantwoord is, past in het ontwikkelingsperspectief ter plekke en volgens de gebiedskenmerkencatalogus wordt uitgevoerd.
- Aan de geboden ontwikkelruimte stellen we dus voorwaarden om de gewenste ruimtelijke kwaliteit te kunnen realiseren. Het gaat hierbij in alle gevallen in ieder geval om goede ruimtelijke inpassing van de ontwikkeling.
- Bij nieuwe en *relatief grootschalige* ontwikkelingen wordt naast een investering in de ontwikkeling zelf, tegelijkertijd geïnvesteerd in de omgevingskwaliteit. Op deze manier voorkomen of compenseren we aantasting van de omgevingskwaliteit en een verlies aan ecologisch en landschappelijk kapitaal, als gevolg van de nieuwe ontwikkeling. Deze investering kan in de vorm van een 'Ruimtelijk Kwaliteits Plan' een alternatieve invulling zijn voor richtinggevende voorwaarden. De hoogte van een redelijke private investering brengen we in verband met de toename van de grondwaarde. Met gemeenten spreken we een ondergrens af voor ontwikkelingen waar dit op van toepassing is. We willen gemeenten faciliteren dit uit te voeren.
- Als publieke doelen van duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit mee kunnen liften op het initiatief kan een publieke investering (subsidie) gekoppeld worden aan het Ruimtelijk Kwaliteits Plan van de initiatiefnemer. Dit doen we alleen als deze lasten niet redelijkerwijs door de initiatiefnemer kunnen worden opgebracht.

Via deze aanpak brengen we diverse bestaande regelingen als rood voor rood, rood voor groen, vab's, landgoederen etc. herkenbaar onder één noemer. Deze deregulering leidt tot vermindering van administratieve lasten en naar verwachting meer effect. De basis ligt in de principes van zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik, de ontwikkelingsperspectieven en gebiedskenmerkencatalogus. Dit vereist van overheden het vermogen meer gericht op ontwikkeling en kwaliteit te kunnen handelen. Aangezien wij ons de uitvoering zo decentraal mogelijk voorstellen, zullen we deze kwaliteitsimpuls Groene Omgeving ondersteunen met een stimuleringsbudget, opleiding en beschikbaarheid van expertise. Sommige gemeenten hebben een vergelijkbaar instrument al in uitvoering.

Naast deze Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving zijn belangrijke programma's waarmee de grote opgaven in de groene omgeving gerealiseerd worden de realisatie van de EHS, wateropgave/KRW, pMJP, Ruimte voor IJssel en Ruimte voor de Vecht.

4.1 Woonomgeving

Ambitie

Aantrekkelijke en gevarieerde woonmilieus, die voorzien in woonvraag.

De woningbouw ontwikkelt zich primair in bebouwd gebied of in aansluiting op de kernen. De rust en de ruimte van het buitengebied bieden echter ook andere aantrekkelijke woonmilieus, waar mensen goed en plezierig wonen, nu en in de toekomst. Het gaat hierbij om voormalige agrarische bedrijven, maar ook om (nieuwe) landgoederen.

4.1.1 Flexibel aanbod van woonmilieus

Ambitie

Voldoende en flexibel aanbod van woonmilieus, die voorzien in de vraag.

Hoofddijn van beleid

Als aanvulling op de woonmilieus in de steden en dorpen is er ruimte voor ontwikkeling van aanvullende woonmilieus in het buitengebied, onder voorwaarden van generiek instrumentarium (zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik), ontwikkelperspectieven en gebiedskenmerken.

Door het beëindigen van agrarische bedrijven komen er bedrijfslocaties vrij die ruimte bieden voor 'buiten wonen'. Dit is een al lang bestaand en continu proces. Tot voor kort ging het vooral om kleine agrarische bedrijven. De relatief kleine bedrijfsgebouwen kregen vrijwel automatisch een woonbestemming. Op deze wijze zijn vele duizenden woningen op het Overijsselse platteland ontstaan. Er worden echter ook steeds meer grotere bedrijven beëindigd, waardoor er op één erf meer woningen kunnen ontstaan, bijvoorbeeld door het opsplitsen in meer wooneenheden. Hierbij ontstaat ook ruimte voor bijzondere woon(-zorg)concepten.

Overijssel is ook rijk aan landgoederen. In landgoederen komen uiteenlopende functies en kwaliteiten samen: landbouw, natuurbeheer, landschappelijke elementen, bewoning, recreatie en cultuurhistorie. Het economische rendement van een landgoed is in de regel laag. Rendabele functies, zoals wonen, moeten de instandhouding en ontwikkeling van niet-rendabele functies mogelijk maken. Hiermee bieden landgoederen ook kansen voor bijzondere woonmilieus en concepten bijvoorbeeld in combinatie met zorg. Daarom wordt voor deze transformatie ruimte geboden onder de voorwaarde dat dit een bijdrage levert aan de ruimtelijke kwaliteit en de sociaal economische structuur van het buitengebieden de kernen.

Samenvattend realisatieschema Flexibel aanbod van woonmilieus

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
• Zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik, ontwikkelperspectieven, gebiedskenmerken • Concentratie in stedelijke netwerken en streekcentra, woningbouw voor lokale behoefte • Afgestemde Woonvisie.	Met gemeenten: • Kwaliteitsimpuls Groene omgeving		• Kwaliteitsimpuls Groene omgeving	• Programma Ruimtelijke kwaliteit

4.1.2 Beschikbaarheid van voorzieningen

Ambitie

Beschikbaarheid van hoogwaardige voorzieningen

Hoofddijn van beleid

In samenwerking met gemeenten en andere maatschappelijke partners zetten wij ook in het buitengebied in op de ontwikkeling en ondersteuning van zorg en openbaar vervoer voorzieningen.

De bijzondere omstandigheden van het wonen in het buitengebied vragen om speciale aandacht voor beschikbare (ambulante) voorzieningen. In het buitengebied gaat het dan ook om een beperkt aantal voorzieningen zoals ruimte voor (mantel)zorg en recreatieve voorzieningen. Wij zien de stedelijke omgeving als de plek om voorzieningen te realiseren.

Grootschalige met regionale uitstraling in de regionale netwerken en basisvoorzieningen in dorpen en kernen (zie 5.1.2). Bereikbaarheid van deze voorzieningen voor iedereen is van lokaal belang, maar gezien de uitgestrektheid van het buitengebied ook van provinciaal belang. Met de gemeenten maken we afspraken om een basisniveau van deze voorzieningen te behouden. In dat kader kan een onderzoek naar detailhandel in kleine kernen een rol spelen. Ondersteunend hieraan wordt provinciale financiering ingezet voor openbaar vervoer (buurtbus, regiotaxi), maar ook voor culturele activiteiten.

Samenvattend realisatieschema Beschikbaarheid van voorzieningen

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
• Geen weidewinkels	<u>Met gemeenten, pMJP:</u> • Basisniveau en evenwichtige spreiding voorzieningen • Sociale vitaliteit (Dorpsplan+) • Ruimte voor (mantel-)zorg		• Kulturhusen en dorpsplan+ • Langer zelfstandig wonen: Woonzorgzones • Buurtbus, regiotaxi • Samen & Overijssel	• Onderzoek detailhandel in kleine kernen • Ondersteuning dorpsplan en Kulturhusen • Ketenmobiliteit

4.2 Economie en vestigingsklimaat

Ambitie

Een vitale en zichzelf vernieuwende regionale economie, met voldoende en diverse vestigingsmogelijkheden voor kennisintensieve maakindustrie en MKB.

De Groene omgeving biedt veel mogelijkheden voor de landbouw om een (economische) drager van het gebied te zijn en blijven. Op bepaalde plekken zijn er mogelijkheden voor toerisme en recreatie om zich verder te ontwikkelen. Daarnaast is er veel bedrijvigheid in nijverheid, handel, transport, dienstverlening en zorg. Wij richten ons op verbreding van de plattelandseconomie met behoud van ontwikkelingsmogelijkheden voor landbouwbedrijven.

4.2.1 Vitale werklocaties

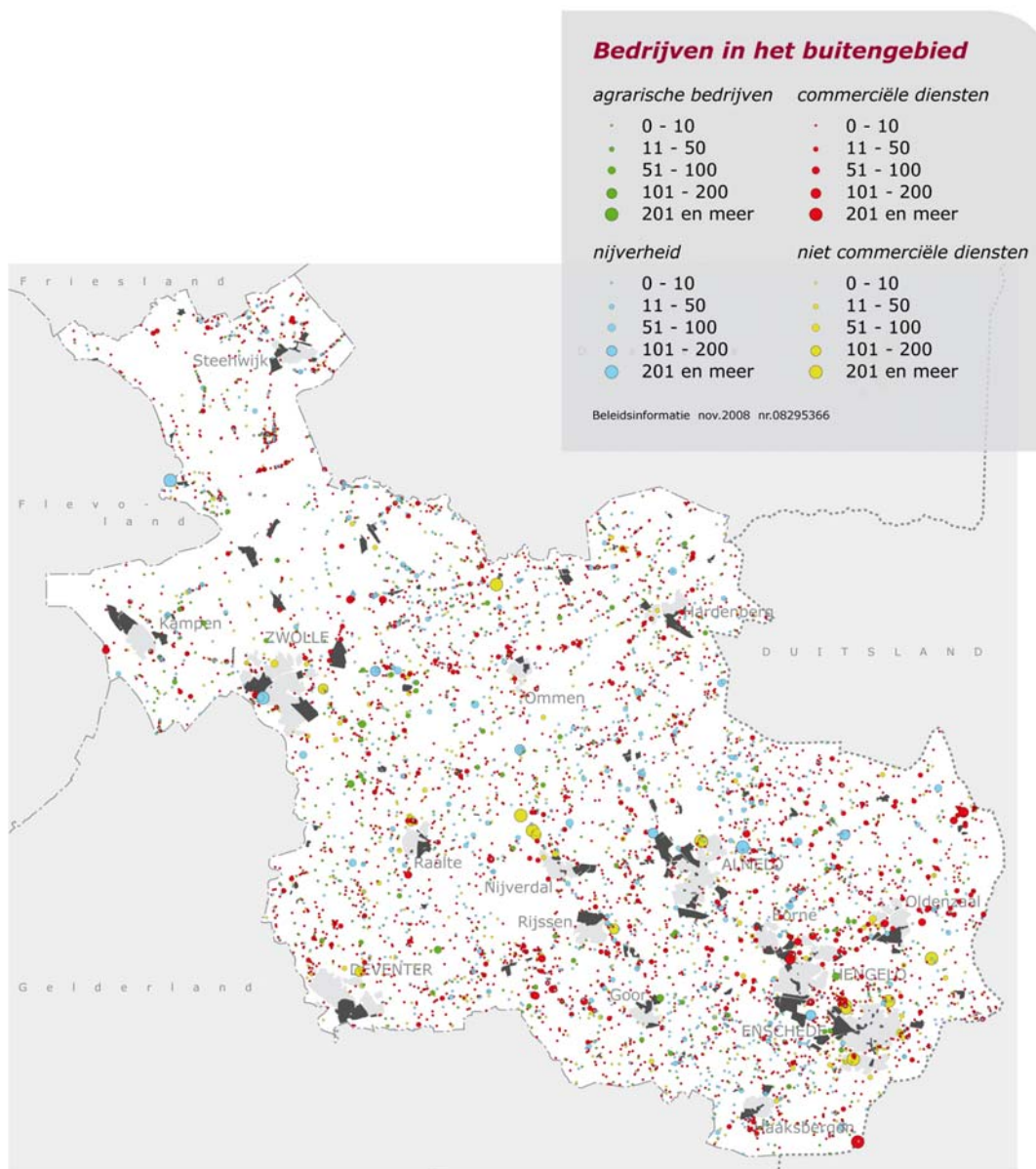
Ambitie

Vitale werklocaties, die aansluiten bij de vraag van ondernemingen.

Hoofddlijn van beleid

We bieden ruimte aan ondernemers, die kansen zien voor nieuwe bedrijvigheid in het buitengebied, onder voorwaarden van generiek instrumentarium (zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik), ontwikkelperspectieven en gebiedskenmerken.

In een plattelandseconomie die gericht is op wereldmarktproductie vinden waardevolle natuurgebieden en karakteristieke kleinschalige cultuurlandschappen minder vanzelfsprekend economische dragers. De groeiende markt voor natuur en landschap biedt onze provincie goede mogelijkheden om ook die gebieden duurzaam te ontwikkelen. Niet alleen in de sfeer van recreatie en toerisme, maar bijvoorbeeld ook in de sfeer van de gezondheidssector en de ontwikkeling van streekproducten. Wij willen ruimte bieden aan nieuwe economische dragers van het buitengebied die ook een bijdrage leveren aan de leefbaarheid van hun omgeving. Circa 40 procent van de bedrijven in het buitengebied is niet-agrarisch. Het gaat om een breed palet aan bedrijfsactiviteiten, van ZZP'ers tot dienstverlening en nijverheid. De aanwezigheid van niet-agrarische bevolking, allerlei nieuwe bedrijvigheid en een toenemende vraag naar locaties voor bedrijvigheid scheppen een kans voor nieuwe vormen van natuur- en landschapsbeheer, de ontwikkeling van zogenoemde knooppunten en de invulling van vrijkomende agrarische bebouwing.

Toepassing van het generieke basisinstrumentarium van zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik leidt er automatisch toe dat een nieuwe bouwlocatie voor bedrijvigheid die niet aan het buitengebied gebonden is, niet aan de orde kan zijn. Op vrijkomende agrarische locaties bieden via de Kwaliteitsimpuls Groene omgeving ruimte aan wonen en economische bedrijvigheid.

Samenvattend realisatieschema Vitale economische dragers in het buitengebied

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
Nieuwe (niet-agrarische) bebouwing volgens Zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik, ontwikkelperspectieven, gebiedskenmerken (Kwaliteitsimpuls Groene omgeving)	<u>Met gemeenten:</u> Inzet Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving		- Programma Ruimtelijke kwaliteit: Revitalisering Industrieel en Agrarisch Erfgoed - Kwaliteitsimpuls Groene omgeving - Relevante prestaties pMJP (o.a. Leader-programma) - Subsidiering van erven transformatie-plannen	Programma Ruimtelijke kwaliteit: - Reanimatie industrieel en agrarisch erfgoed - Voorbeeldprojecten architectuur, identiteit en historie, vormgeving - Cultuur en economie. - Verkenning woon-werk-landschappen - AtelierOverijssel - Ervenconsulentschap

4.2.2 *Schaalvergroting en verbreding in de landbouw*

Ambitie

Ontwikkelingsmogelijkheden voor schaalvergroting en verbreding in de landbouw

Hoofddijn van beleid

Bieden van ontwikkelingsmogelijkheden voor bedrijfsontwikkeling in de landbouw, onder voorwaarden van generiek instrumentarium (zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik), ontwikkelperspectieven en gebiedskenmerken. Landbouwbedrijven faciliteren we om zich te ontwikkelen en in te spelen op veranderingen. We bieden ruimte voor schaalvergroting en verbreding. De intensieve veehouderij heeft vooral ontwikkelingsmogelijkheden in de landbouwonwikkelingsgebieden (LOG's) en op sterlocaties in verwevingsgebieden. De glastuinbouw kan zich ontwikkelen binnen de aangewezen locatie in de Koekoekspolder.

Duurzame en concurrerende landbouwbedrijven leveren een belangrijke bijdrage aan de provinciale economie, het open houden van het landelijk gebied en het in stand houden van waardevolle cultuurlandschappen. Om landbouwbedrijven als functionele dragers van de ruimtelijke kwaliteit te behouden en te versterken bieden wij ruimte voor schaalvergroting en verbreding.

In de Groene omgeving onderscheiden wij drie ontwikkelingsperspectieven. In twee daarvan is de landbouw de grootste grondgebruiker. In het ontwikkelingsperspectief 'buitengebied accent op agrarische productie' is de ontwikkeling van de landbouw sturend voor de gebiedsontwikkeling. Ook in het ontwikkelingsperspectief 'buitengebied veelzijdige gebruikruimte' heeft de landbouw volop ruimte, waarbij andere functies en waarden in sterkere mate kaderstellend en medesturend zijn voor de ontwikkeling van de landbouw.

Ruimte voor landbouw

Het inspelen op de veranderingen in beleid en economie vraagt om ondernemerschap en om (meer) ruimte voor ondernemerschap. Bedrijven vergroten, specialiseren en verbreden en nieuwe agrarische sectoren ontwikkelen zich. Bijvoorbeeld de paardenhouderij en boomteelt. Het provinciale beleid geeft bestaande landbouwbedrijven in al haar vormen de ruimte onder voorwaarden van generiek instrumentarium, ontwikkelperspectieven en gebiedskenmerken. Voor de niet-grondgebonden landbouw – intensieve veehouderij en glastuinbouw – gelden aanvullende voorwaarden. Rietteelt neemt in Noordwest-Overijssel een bijzondere positie in, en draagt tevens bij aan natuurbeheer.

Landbouwbedrijven hebben in de toekomst grotere bouwkavels nodig, zowel op gespecialiseerde als op verbrede bedrijven. Met de Kwaliteitsimpuls Groene omgeving kunnen we dit in combinatie met versterking van de ruimtelijke kwaliteit mogelijk maken. Om dit te borgen geldt dat bij nieuwbouwvestiging, uitbreiding of vernieuwing van bedrijfsgebouwen een 'Ruimtelijk Kwaliteitsplan' moet worden opgesteld, waarin de functionele, ruimtelijke en duurzaamheidsaspecten van de beoogde bedrijfsontwikkeling in samenhang worden beschreven en ook de investeringen die de ondernemer gaat doen om een verbetering van de ruimtelijke kwaliteit te realiseren. In overleg met gemeenten bepalen we een ondergrens voor de ontwikkelingen en waar dit op van toepassing is.

Op deze wijze maken wij een omslag van 'sturen op kwantiteit' naar 'sturen op kwaliteit'. Niet de oppervlakte van een bouwkvavel is maatgevend, maar de kwaliteit in relatie tot de omgeving. Wij stellen op voorhand dan ook geen maximum aan de omvang van agrarische bouwblokken. Uitzondering hierop is de intensieve veehouderij. Hiervoor gelden de bouwblokmaten zoals omschreven is het Reconstructieplan Salland-Twente (zie hieronder).

Minder versnippering agrarische productieruimte (beleid nieuwe agrarische bouwlocaties)

Tot nu toe bood het provinciale beleid relatief ruime mogelijkheden voor de vestiging van nieuwe agrarische bouwlocaties. De ontwikkelingen in de landbouw zijn echter aanleiding om ons beleid aan te passen. De afgelopen jaren is het aantal landbouwbedrijven afgenomen. Wij verwachten dat deze trend zich doorzet. Hierdoor komen er veel agrarische bedrijfslocaties vrij. Om verdere versnippering van de schaarse ruimte tegen te gaan worden bij de vestiging van nieuwe agrarische bedrijven in eerste instantie bestaande vrijkomende agrarische locaties of andere bebouwde locaties (bijv. burgererven) benut. De vestiging van een nieuw agrarische bouwblok is mogelijk in de volgende gevallen:

1. als een ondernemer een landbouwbedrijf verplaatst voor het realiseren van publieke belangen;
2. als een ondernemer op de huidige locatie geen ontwikkelingsmogelijkheden meer heeft – bijvoorbeeld door het ontbreken van verdere milieugebruiksruimte - en zijn bedrijf verplaatst naar een locatie met goede ontwikkelingsmogelijkheden.

In beide gevallen is de opheffing van het agrarisch bouwblok als bestemming op de uitplaatsingslocatie in Overijssel een voorwaarde voor de vestiging van het nieuwe bouwblok (dit principe wordt ook wel 'saldering' genoemd). Dit kan ook de resultante zijn van een 'meerhoeksruil'. Bij de verplaatsing naar een Landbouw Ontwikkelings Gebied van een intensive tak van een gemengd bedrijf is deze voorwaarde niet van toepassing. Voor deze vrijkomende agrarische bedrijfsgebouwen geldt dan ook de Kwaliteitsimpuls Groene omgeving. Dit beleid zal ook van toepassing zijn op de vestiging van intensieve veehouderijen in de landbouwontwikkelingsgebieden. Wij zetten stimuleringsbeleid in om ondernemers bij bedrijfsverplaatsing te stimuleren zich op een bestaande agrarische locatie te hervestigen. Naast de bovengenoemde situaties onder 1 en 2, is de vestiging van nieuwe bouwblokken ook mogelijk in gebieden met een specifieke doelstelling of taakstelling voor gebiedsontwikkeling voor de landbouw. Het gaat hierbij op dit moment om het glastuinbouwgebied de Koekoekspolder. Dit gebied is aangewezen om ontwikkelingsruimte te bieden voor de glastuinbouw. In dit gebied is de vestiging van nieuwe agrarische bouwpercelen mogelijk zonder de voorwaarde van 'saldering'. Het is mogelijk dat we in de toekomst andere gebieden met een dergelijke specifieke doelstelling aanwijzen.

Intensieve veehouderij in het reconstructiegebied

Op grond van de reconstructiezonering in het Reconstructieplan Salland-Twente is het reconstructiegebied ingedeeld in landbouwontwikkelingsgebieden, verwevingsgebieden en extensiveringsgebieden. De intensieve veehouderij heeft vooral ontwikkelingsmogelijkheden in de landbouwontwikkelingsgebieden en op sterlocaties in de verwevingsgebieden. Uiteraard geldt ook voor deze gebieden dat behoud en versterking van de ruimtelijke kwaliteit in relatie tot de gebiedskenmerken onderdeel van de gebiedsontwikkeling is. In de extensiveringsgebieden heeft de intensieve veehouderij geen mogelijkheden tot uitbreiding. Het reconstructiebeleid voor de extensiveringsgebieden en de verwevingsgebieden zetten wij voort. Het reconstructiebeleid voor de landbouwontwikkelingsgebieden zullen wij doorontwikkelen. Op grond van het Reconstructieplan Salland-Twente is nieuwvestiging van intensieve veehouderijen in de landbouwontwikkelingsgebieden nu mogelijk zonder de voorwaarde van 'saldering'. Wij achten het vanuit het oogpunt van ons generiek instrumentarium van zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik evenwel van belang om binnen het Reconstructiegebied als geheel het principe van 'saldering' toe te passen, dus ook voor de Landbouw Ontwikkelingsgebieden. Belangrijke randvoorwaarde is en blijft het handhaven van de reconstructiedoelstelling om goede ontwikkelingsmogelijkheden voor de intensieve veehouderij te realiseren. In een aantal bijzondere gevallen – waaronder de ontwikkeling van projectlocaties voor het clusteren van intensieve veehouderijen – kan van het principe van salderen worden afgeweken. Wij doen in het voorjaar van 2009 een voorstel voor aanpassing van het Reconstructieplan.

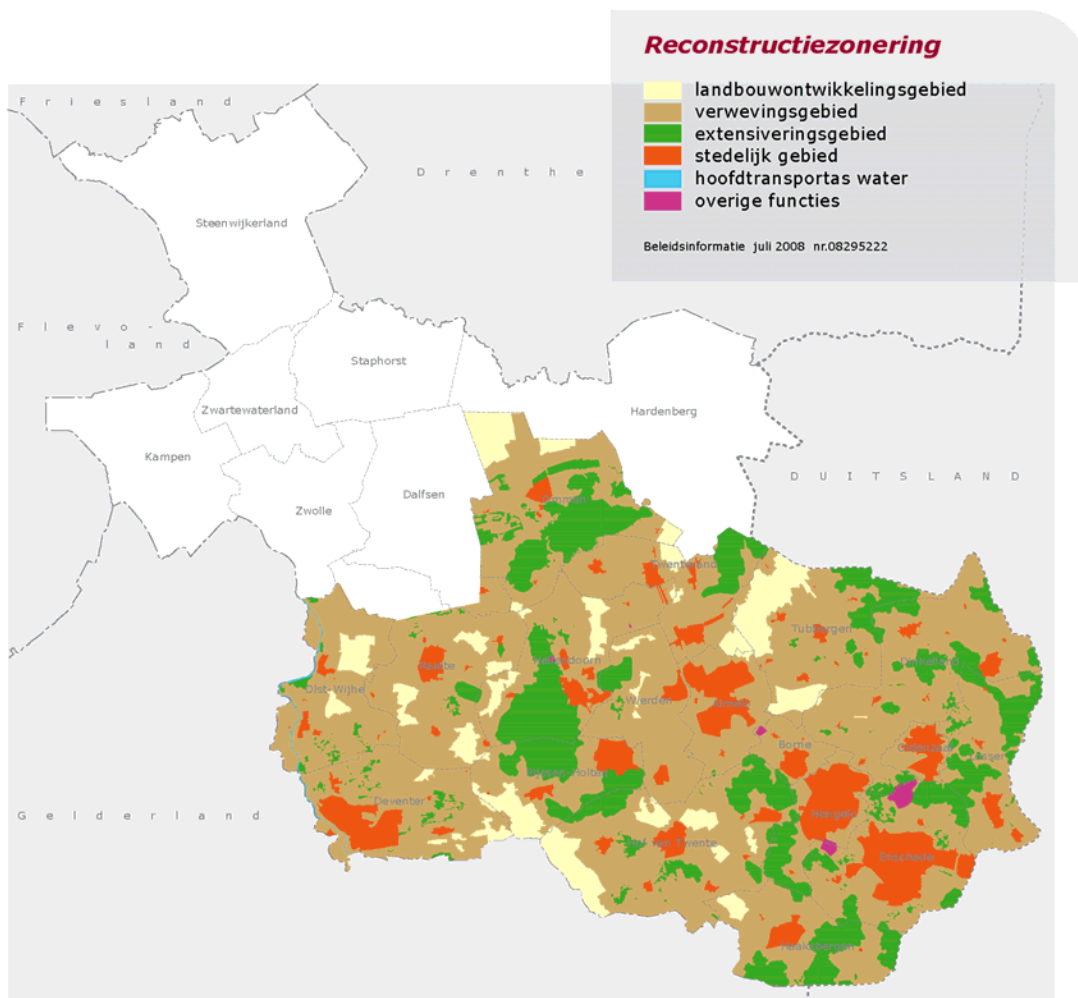
Het Reconstructieplan Salland-Twente kent geen rechtstreekse doorwerking van het beleid. Voor een goede uitvoering van de reconstructie en een goede aansturing van de ruimtelijke ontwikkeling van de intensieve veehouderij is het belangrijk dat het reconstructiebeleid voor de intensieve veehouderij wordt opgenomen in de gemeentelijke structuurvisies en bestemmingsplannen. Dit is ook zo met betreffende gemeenten afgesproken.

Intensieve veehouderij buiten het reconstructiegebied

In het niet-reconstructiegebied van Overijssel is het beleid voor de intensieve veehouderij gelijk aan het beleid voor de verwevingsgebieden van het Reconstructieplan Salland-Twente. In overleg met gemeenten en de sector zullen wij onderzoeken of het wenselijk en haalbaar is om in deze gebieden ruimere ontwikkelingsmogelijkheden te bieden voor de intensieve veehouderij (in nader aan te wijzen landbouwontwikkelingsgebieden of in het kader van de verbreding van akkerbouwbedrijven en /of andere landbouwbedrijven).

Evaluatie beleid intensieve veehouderij

In 2012 zullen wij het beleid voor de landbouwontwikkelingsgebieden in het Reconstructiegebied evalueren. Een belangrijk aspect hiervan is in welke mate de reconstructiedoelstelling om goede randvoorwaarden voor de ontwikkeling van de intensieve veehouderij te realiseren gehaald is. Bij deze evaluatie zullen wij ook de uitkomsten van de verkenning naar de ontwikkelingsmogelijkheden in Overijssel buiten het reconstructiegebied (zie hiervoor) en de verkenning naar de wenselijkheid en haalbaarheid van agroparken (zie hierna) betrekken.

Glastuinbouw: de inrichting van het glastuinbouwgebied de Koekoekspolder

De ontwikkeling van de glastuinbouw in Overijssel concentreren we in de Koekoekspolder, een gebied van ca. 500 ha in de gemeente Kampen, waar ruimte is voor ca. 250 ha kassen. Hiervan wordt momenteel ruim 100 ha benut. De verwachting is dat de resterende ruimte de komende vijf jaar benut wordt. We staan verdere uitbreiding van de glastuinbouw richting het Nationaal landschap IJsseldelta (Mastenbroekerpolder) niet toe. Samen met de gemeente en andere partners zorgen we voor een goede inrichting en beeldkwaliteit van de overgangzone Koekoekspolder – Nationaal landschap. In deze overgangzone dus geen glastuinbouw, maar tuinbouwgerelateerde bedrijvigheid is wel goed mogelijk.

Voor de ontwikkeling van een toekomstgericht glastuinbouwcluster in de Koekoekspolder is het behoud van een 'kritische massa' van de glastuinbouw in de regio belangrijk. In de Koekoekspolder is die kritische massa aanwezig. Samen met Flevoland versterken we de samenwerking tussen de tuinbouwgebieden Koekoekspolder, Ens en Luttelgeest. Een consortium van partijen pakt de herstructurering onder leiding van de gemeente Kampen voortvarend op, met aandacht voor waterbeer, landschap, ruimtelijke kwaliteit en duurzame energie (warmte voor woningen). Buiten de Koekoekspolder en buiten bestaande glastuinbouwlocaties zijn er geen mogelijkheden voor de nieuwe vestiging van glastuinbouwbedrijven.

Boomteelt

Boomteelt neemt in Overijssel, vooral in Noordoost Twente, toe als economische activiteit van toenemend belang. Bij bijzondere landschapselementen, zoals de grote essen en beekdalen in Twente, wringt de ontwikkeling van boomteelt met de belangen van landschap en cultuurhistorie. De gebiedskenmerken geven de mogelijkheden aan voor boomteelt. Ondersteunend glas kan alleen onder voorwaarden van zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik, ontwikkelingsperspectieven en gebiedskenmerken.

Schaalvergroting, verkaveling en landschap

Voor de grondgebonden landbouw is goede verkaveling een belangrijke voorwaarde voor een concurrerende bedrijfsvoering. De verkaveling in Overijssel is relatief ongunstig. Ze is versnipperd en de gemiddelde kavelgrootte is klein. Voor een concurrerende sector is verbetering van de verkaveling cruciaal. In het pmJP zijn en worden hiertoe landinrichtingsprojecten uitgevoerd. Er doen zich in verhouding tot de landschapsstructuur twee situaties voor:

a. Kleinschalige landschappen: De kleinschaligheid van het landschap is in toenemende mate een kostenpost voor landbouwbedrijven. Momenteel voeren wij met LTO-Noord het project 'Grootschalig Boeren in een kleinschalig landschap' uit. Doel hiervan is om strategieën voor bedrijfsontwikkeling in dergelijk gebieden te ontwikkelen en de knelpunten hiervoor weg te nemen. De uitkomsten van dit project kunnen bijdragen aan de verdere beleidsontwikkeling en uitvoering voor dergelijke gebieden (zie ook verkenning hervorming EU-landbouwbeleid). De kleinschaligheid van het landschap heeft een negatieve invloed op de concurrentiepositie en op het toekomstperspectief van de landbouw in deze gebieden. In samenwerking met gemeenten en andere partners zetten we in ook in deze gebieden groen-blauwe diensten in. Hiermee kunnen landbouwbedrijven (aanvullende) inkomsten verwerven uit vergoedingen voor diensten voor landschapsbeheer.

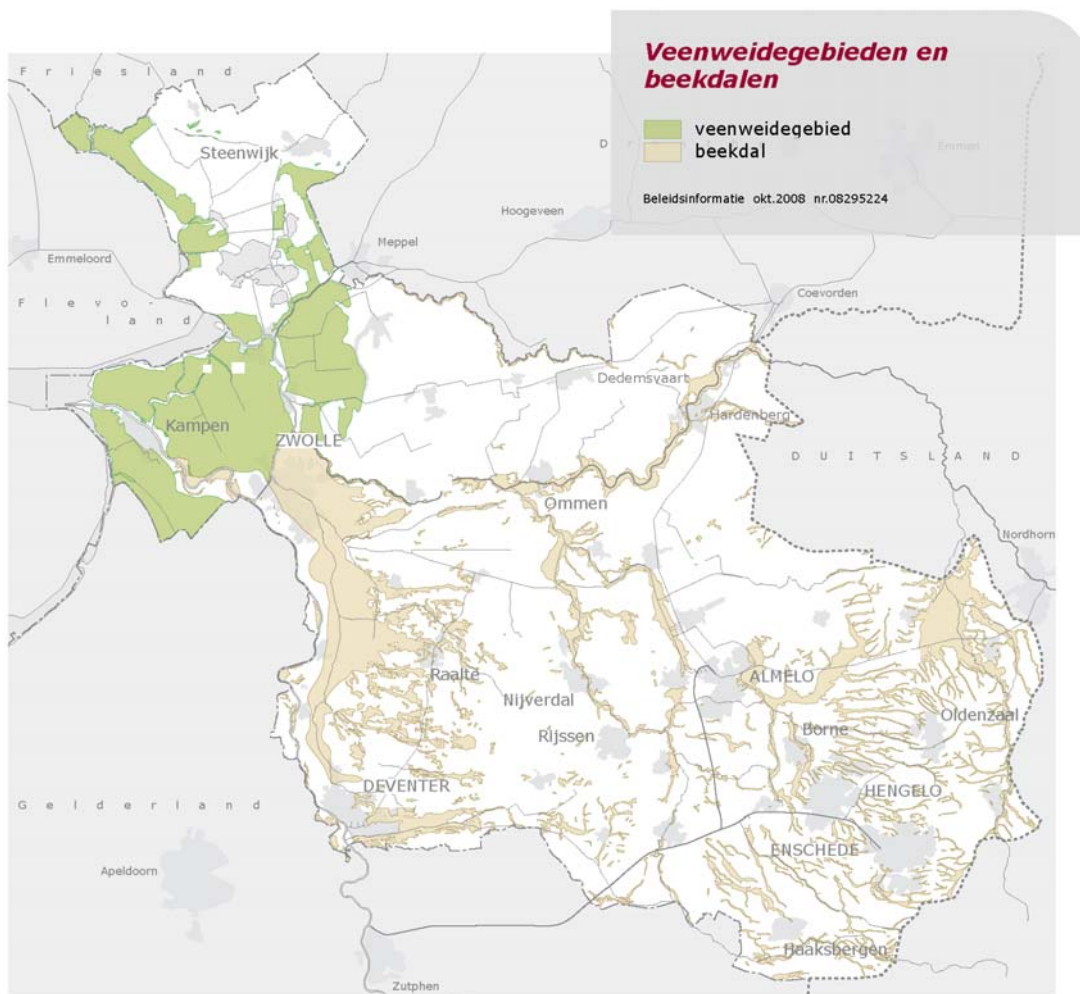
b. Open landschappen: Hier zijn mogelijkheden om, in samenhang met de verbetering van de verkaveling van de landbouwbedrijven, ook de landschapsstructuur aan te passen. Het gaat dan om de meer open gebieden of de gebieden waar het behoud van de huidige (kleinschalige) landschapsstructuur vanuit landschapsbeleid niet noodzakelijk is. Echter, ook hierbij dient de landschappelijke kwaliteit versterkt te worden. Te denken valt aan een cascobenadering, waarbij in een gebied de laagdynamische functies gebundeld worden in een stevige groen-blauwe structuur, met daarbinnen ruimte voor optimale landbouwkavels.

Watercondities voor landbouw

Voor een optimale landbouw zijn goede watercondities nodig. Binnen het ontwikkelingsperspectief 'buitengebied accent productie' wordt het waterbeheer afgestemd op landbouwkundig gebruik. Dit geldt ook voor het 'buitengebied accent veelzijdige gebruiksruimte' waar het nu in landbouwkundig gebruik is. Ontwikkelingsmogelijkheden benutten we om een meer natuurlijk en veerkrachtig watersysteem te realiseren (zie waterbijlage, functietoekenning). Door het vaststellen van het Gewenst Grond en Oppervlaktewaterregime (GGOR) kan een goede afweging worden gemaakt (zie 4.6). In veenweidegebieden en beekdalen wordt een beperkte ontwatering toegestaan, gericht op het gebruik als grasland, om mogelijke bodemdaling te voorkomen (veenweidegebieden), natuurlijke condities (beekdalen) te behouden en CO₂-uitstoot tegen te gaan (zie kaart Veenweidegebieden en beekdalen).

Het gebruik van grondwater voor beregening is binnen algemene regels toegestaan. In droge perioden kan een beregeningsverbod gelden. Het waterschap is hiervoor bevoegd gezag.

In droge perioden vindt ook aanvoer van water plaats, mede voor de landbouw. Door klimaatverandering zal de behoefte daaraan alleen maar toenemen. De komende jaren zullen we onderzoeken of de huidige mogelijkheden voldoende zijn en welk beleid in droge perioden moet worden gevoerd.

Landbouw en duurzaamheid (milieu, energie)

De afgelopen jaren is de milieubelasting vanuit de landbouw flink afgenomen, maar op het gebied van lucht- en waterkwaliteit liggen er nog opgaven. Het grootste deel wordt opgepakt in het kader van landelijk generiek beleid (regelgeving en stimulering). Aanvullend hierop richten wij ons op regionaal niveau op de volgende onderwerpen:

a. Duurzame landbouw bij Natura 2000-gebieden

Het natuurbeleid voor de bescherming van de Natura 2000-gebieden is sterk van invloed op de ontwikkelingsmogelijkheden van de landbouw rond deze gebieden. Algemeen uitgangspunt is dat de bedrijfsontwikkeling in de landbouw geen negatieve invloed mag hebben op de Natura 2000-gebieden. Een belangrijk knelpunt is de ammoniakdepositie vanuit de landbouw, in het bijzonder vanuit de melkveehouderij. Het beleid voor de Natura/2000 gebieden is nog in ontwikkeling. Wij zijn bereid via de beheerplannen een evenredig deel van de vereiste reductie aan ammoniakdepositie, mits het Rijk hetzelfde doet ten aanzien van het deel van nationale oorsprong. Hiertoe zetten we in op:

- Integrale ontwikkeling van deze gebieden met oog voor belangen van natuur en landbouw;
- Goede ruimtelijke inpassing van Natura 2000-gebieden door een goede ontwikkeling van het omliggende agrarisch cultuurlandschap;
- Het faciliteren van de ontwikkeling van natuur- en landschapsgerichte landbouwbedrijven in deze gebieden;
- Het uitplaatsen van landbouwbedrijven vanuit deze gebieden om hiervoor ruimte te maken, kan onderdeel zijn van onze aanpak.

Verdere toelichting op het Natura 2000 beleid is te vinden in 4.3.1.

b. Verminderen emissies ammoniak, stank en stof

Voor het realiseren van een goede omgevingskwaliteit voor mens en natuur (zie 4.7.2) is het nodig de emissies van stank, stof en ammoniak vanuit de veehouderij – zowel de grondgebonden landbouw als de intensieve veehouderij te beperken. Samen met de sector, het rijk en de gemeenten zullen wij luchtwassers subsidiëren om de emissies te verminderen, knelpunten op te lossen en nieuwe knelpuntsituaties te voorkomen. Het gaat hierbij onder meer om het stimuleren van het gebruik van luchtwassers en andere emissie beperkende technieken.

c. Landbouw en duurzame energie

De opwekking van duurzame energie is een belangrijke verbreding van landbouwbedrijven. Vanuit het energiepact stellen we hiervoor ook subsidies beschikbaar, o.a. voor mestvergisting.

Op agrarische bouwlocaties bieden wij ook mogelijkheden voor de ontwikkeling van grootschaliger vormen van mestvergisting, mits het hierbij gaat om de verwerking van mest van het eigen bedrijf of mest van samenwerkingsverbanden van lokale bedrijven (bijvoorbeeld op het schaalniveau van een landbouwontwikkelingsgebied). Hierbij is Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving inclusief kwaliteitsvoorwaarden op basis van gebiedskenmerken van toepassing.

Verkenningen landbouwbeleid

Voor de verdere ontwikkeling van ons landbouwbeleid voeren wij de volgende verkenningen uit:

a. De hervormingen van het EU-landbouwbeleid: gevolgen en opties voor de Overijsselse landbouw

Op Europees niveau is afgesproken het Europees landbouwbeleid verder te hervormen. Belangrijk onderdeel hiervan dat er een sterkere koppeling gelegd wordt tussen de bedrijfstoelagen aan landbouwbedrijven en de maatschappelijke prestaties die deze bedrijven leveren – onder meer op het gebied van natuur, landbouw en milieu. Het Kabinet heeft najaar 2008 een zogenaamde houtskoolschets gepresenteerd waarin zij schetst hoe zij deze hervormingen in Nederland beoogt door te voeren. Een belangrijk aandachtspunt voor het Kabinet is de ondersteuning van landbouw in gebieden waar de landbouw als gevolg van opgaven vanuit landschaps- en milieubeheer met beperkingen wordt geconfronteerd. Voor Overijssel kan hierbij gedacht worden aan de landbouw in de kleinschalige landschappen en nabij Natura 2000 gebieden. De komende jaren wordt door Rijk en provincies verdere invulling gegeven aan het beleid. In het voorjaar van 2009 voeren wij een verkenning uit om de verschillende beleidsopties voor Overijssel in beeld te brengen.

b. De ontwikkeling van agroparken

Wij verkennen de wenselijkheid en haalbaarheid van de ontwikkeling van agroparken in Overijssel. Dit doen we in afstemming met een gelijksoortig onderzoek van de provincie Gelderland. Agroparken zijn multifunctionele locaties waar primaire landbouwbedrijven – eventueel vanuit verschillende sectoren – en andere bedrijven - bijv. verwerkende en of toeleverende bedrijven, energieopwekking, agrologistiek en andere – in elkaars nabijheid gevestigd zijn. De ontwikkeling van agroparken kan winst opleveren op zowel economisch vlak (o.a. schaalvoordelen, kostenbesparing), milieu (energie, benutting reststromen), verkeer (minder transportbewegingen) en ruimte (efficiënt ruimtegebruik). Agroparken kunnen grootschalig en kleinschalig van opzet zijn. Vanwege goede ontsluiting lokaliseren we grootschalige agroparken bij voorkeur nabij de hoofdinfrastructuur. De verkenning is basis voor de verdere beleidsontwikkeling t.a.v. agroparken.

Samenvattend realisatieschema Schaalvergroting en verbreding landbouw

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
- Nieuwe agrarische bouwlocaties indien: publieke belangen of ontwikkelingsmogelijkheden, saldering - Buiten Koekoekspolder geen nieuwe vestiging van glastuinbouw-bedrijven	<u>Met gemeenten:</u> - Bestuursvereenkomst reconstructiewet: ruimtelijk beleid voor de intensieve veehouderij in bestemmingsplannen - ruimte voor schaalvergroting en verbreding <u>Met gemeenten andere betrokkenen:</u> - pMJP: duurzame ontwikkeling LOGs en verbetering verkaveling	- Inrichtingsprojecten van het PMJP - Natura 2000-gebieden - Inrichting glastuinbouwgebied Koekoekspolder	- pMJP: verbeteren verkaveling, duurzame ontwikkeling LOG's, biologische landbouw - Kwaliteitsimpuls Groene omgeving - Subsidie luchtwassers	- Kwaliteitsimpuls Groene omgeving: advies initiatiefnemers en gemeenten, inspiratieboeken - Grootschalig Boeren in een Kleinschalig landschap - Verkenning agroproductieparken - Verkenning LOG's voor de intensieve veehouderij in Noord-Overijssel - Verkenning hervormingen EU landbouwbeleid.

4.2.3 Toerisme en recreatie

Ambitie

Ontwikkelingsmogelijkheden en kwaliteitsverbetering toerisme en recreatie

Hoofddlijn van beleid

Wij bieden ruimtelijke mogelijkheden voor verbetering van de kwaliteit en het vergroten van de diversiteit van de bestaande verblijfsaccommodatie, onder voorwaarden van generiek instrumentarium (zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik, SER-ladder), ontwikkelperspectieven en gebiedskenmerken. Permanente bewoning van recreatiewoningen en recreatieverblijven gaan wij tegen.

Overijssel biedt veel mogelijkheden voor toerisme en recreatie. In de catalogus gebiedskenmerken zijn in de zogenaamde 'lust & leisure laag diverse gebiedskenmerken terug te vinden die aan dit profiel bijdragen: landgoederen en buitenplaatsen, aantrekkelijke stadsrandgebieden, attracties, verblijfsaccommodaties, balkons en belvédères, veelzijdig erfgoed in de vorm van bakens in de tijd en ook donkere beschouwen we als een aantrekkelijke factor (zie catalogus gebiedskenmerken).

Versterking sector

De toerisme- en recreatiesector vormt met 33.500 arbeidsplaatsen (in 2007) een belangrijke economische factor in Overijssel. De sector heeft grote invloed op het woon-, werk- en leefklimaat. Een rijk aanbod van recreatieve voorzieningen vormt een belangrijke vestigingsfactor voor bedrijven en bewoners. De provincie wil een sterk recreatief aanbod en wil toeristen blijvend aan Overijssel binden. Daarom staan innovatie en versterking van het organiserend vermogen in de toeristische sector centraal. Ons doel is een vitale en zichzelf vernieuwende sector.

Wij bieden ondernemers in de provincie de ruimte om toeristisch-recreatieve voorzieningen te ontwikkelen die bijdragen aan differentiatie van het aanbod en toeristische structuurversterking. Door gebiedsgericht (nieuwe) koppelingen te leggen tussen verschillende sectoren (recreatie, landschap, water, cultuur, zorg en sport) kunnen we de concurrentiekracht van Overijssel als vakantie- en dagtochtbestemming versterken. Voorwaarde is dat de SER-ladder wordt toegepast en er rekening gehouden wordt met de gebiedskenmerken. Wij verwachten van ondernemers een serieuze bijdrage aan ruimtelijke kwaliteit. De sector heeft zelf immers profijt van de aanwezigheid van mooie natuur en landschappen. De kwaliteitsimpuls Groene Omgeving is van toepassing. Subsidies voor nieuwe produkt-marktcombinaties zijn opgenomen in Overijssel werkt!

Ter versterking van de Overijsselse toeristische merken (Kop van Overijssel, Vecht- en Reestdal, Hanzesteden, Salland en Twente) ontwikkelen we beeldverhalen met een eigen identiteit en profiel. In onze profilering richten we ons op vier thema's: wellness, natuur- en plattelandsbeleving, cultuurbeleving en proeven en ruiken.

Verblijfsaccommodaties

In de verblijfsrecreatie is een toename in de vraag naar een gevarieerd aanbod en een hogere kwaliteit een belangrijke trend. Het huidige aanbod van recreatiewoningen in Overijssel sluit niet altijd aan bij de wensen van de hedendaagse consument. Wij bieden met de Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving een stimulans voor de verbetering van de kwaliteit en het vergroten van de diversiteit in de bestaande verblijfsaccommodaties met innovatieve concepten. De in het gebiedsontwikkelingsplan Noord-West Overijssel aangewezen mogelijkheden voor ontwikkeling van nieuwe verblijfsaccommodaties en de lokatie Hof van Twente en Saasveld blijven gehandhaafd. Buiten deze specifieke plannen is er geen ruimte voor nieuwe recreatiewoningen, tenzij sprake is van een innovatief concept of indien de realisering van de recreatiewoningen onderdeel uitmaakt van een kwaliteitsimpuls van bestaande recreatieterreinen. De ontwikkeling van recreatiewoningen vindt plaats volgens de gebiedskenmerken (zie Catalogus gebiedskenmerken). In alle gevallen moet het gaan om recreatiewoningen die gericht zijn op de verhuur.

Het permanent (onrechtmatig) bewonen van recreatiewoningen en recreatieverblijven (chalets/stacaravans) is niet toegestaan en zal dus in de bestemmingsplannen uitgesloten moeten worden. Aan het toekennen van een woonbestemming (legaliseren) aan (permanent bewoonde) recreatiewoningen/recreatieverblijven verlenen we behoudens één bijzondere situatie (in de gemeente Losser) geen medewerking. In de overige gevallen zal een persoonsgebonden gedoogbeschikking dan wel handhavend door de gemeenten worden opgetreden. Dit alles is een rechtstreeks gevolg van een enkele jaren geleden opgezette consultatieronde met gemeenten, conform de met het rijk gemaakte afspraken.

Route-infrastructuur

De toeristisch-recreatieve infrastructuur voor wandelen, fietsen, varen en paardrijden is zeer belangrijk voor de toeristische aantrekkingskracht van Overijssel. Verbetering van belevingswaarde, aansluiting op verblijfsaccommodaties, bewegwijzering en aantrekkelijkheid en landschappelijke inpassing bereiken we door:

- Subsidies aan gemeentelijke projecten ter behoud en versterking van landelijke routenetwerken, uitvoering van het Raamplan fietspaden en vergroting van de toegankelijkheid van het buitengebied;
- De aanleg van toeristische overstap punten (TOP's) en knooppunten, waar verschillende routes en voorzieningen samenkomen (bijv. bij attracties, hotels, restaurants, bezoekerscentra bij natuurgebieden, (bus-)stations, P+R-voorzieningen, dorpskernen, starpunten van routes voor wandelen, fietsen, paardrijden en varen).

Overijssel kent verschillende landelijke vaarwegen en fiets- en wandelroutestructuren (BRTN, LAW en LF). Vanwege de hoge recreatieve belevingswaarde en het bewezen gunstig effect op de economische omzet van bedrijven langs de routes vragen we gemeenten deze te verankeren in bestemmingsplannen.

Verblijfsrecreatie en routestructuren

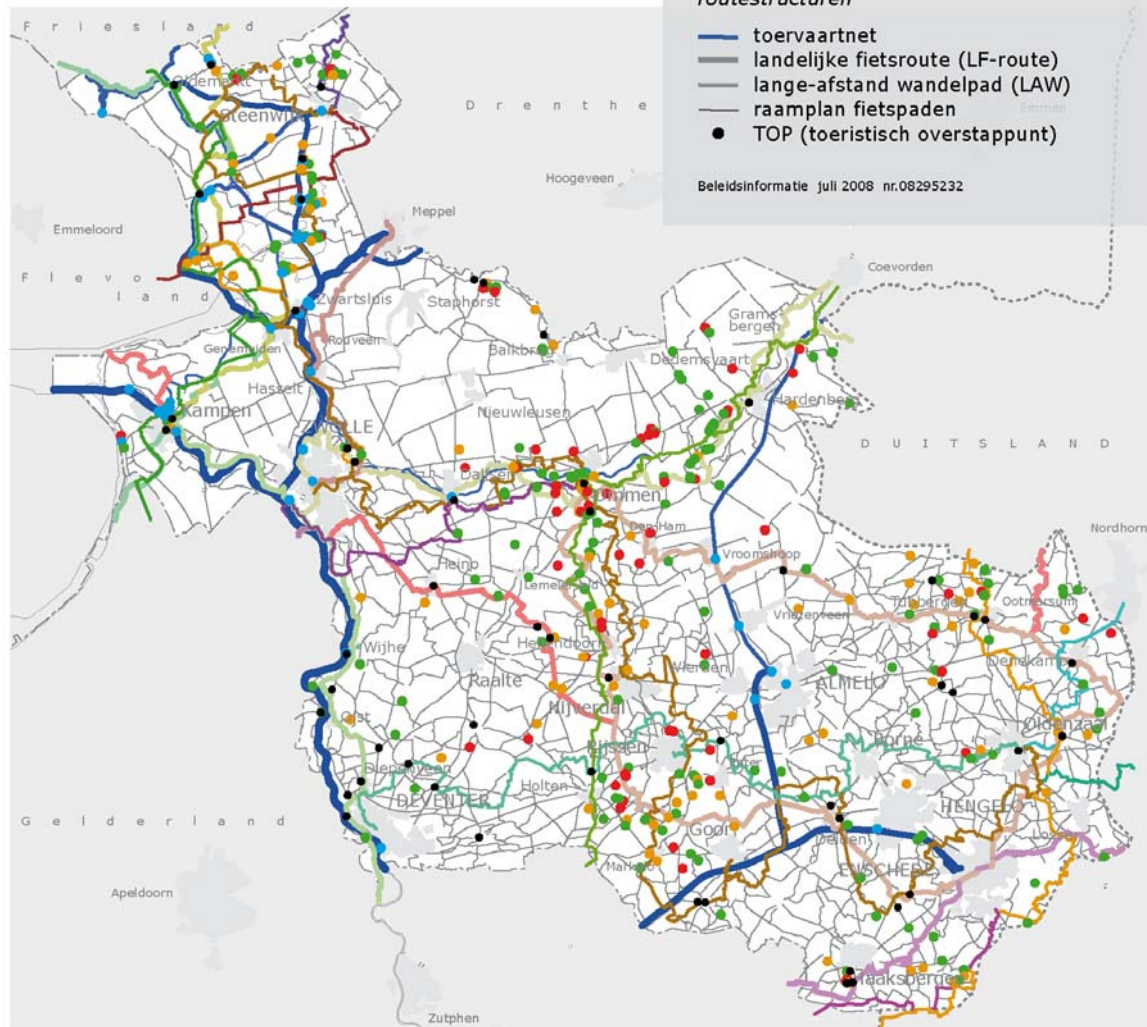
verblijfsrecreatie

- bungalowpark
- kampeerboerderij
- camping
- jachthaven, watersport

routestructuren

- toervaartnet
- landelijke fietsroute (LF-route)
- lange-afstand wandelpad (LAW)
- raamplan fietspaden
- TOP (toeristisch overstappunt)

Beleidsinformatie juli 2008 nr.06295232

Samenvattend realisatieschema Toerisme en recreatie

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
- SER-ladder, zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik, ontwikkelperspectieven en gebiedskenmerken - Geen permanente bewoning van recreatiewoningen, behoudens een bijzondere situatie. - Buiten specifieke plannen geen nieuwe recreatie-woningen, tenzij innovatief concept dan wel combinatie met kwaliteitsimpuls bestaande terreinen - Fiets- en wandelroute-structuren betrekken bij ontwikkelingen - BRTN routes in bestemmingsplannen	<u>Met gemeenten:</u> - Verbetering ruimtelijke en bouwkundige kwaliteit van recreatiewoningen en vergroting diversiteit van het aanbod - Uitvoering Raamplan fietspaden (voor 2018) - Vergroting toegankelijkheid openbare ruimte d.m.v. openstellen paden. - pMJP-afspraken.	- Fietspaden in gebiedsontwikkeling - Verbeteren en in standhouden doorvaart recreatievaart	- Overijssel Werkt! - pMJP - TOP's - Raamplan fietspaden - Wandelroutes	- Voorzieningen in groen-blauwe hoofdstructuur. - Fietsroutenetwerk - Wandelnetwerk Twente - TOP's - Boerenlandpaden - Beeldverhalen

4.3 Natuur

Ambitie

Behoud en versterking van de rijkdom aan plant- en diersoorten (biodiversiteit).

Behoud biodiversiteit

De grote variatie aan plant- en diersoorten (biodiversiteit) is een kernkwaliteit van de natuurwaarden in Overijssel. Het verlies aan soorten verarmt de natuurwaarden en maakt ecosystemen kwetsbaar. Het behoud van biodiversiteit is daarmee nodig voor een duurzame toekomst. Soorten bevinden zich in principe overal: zowel in de stad als in natuurreservaten, parken, sloten en houtwallen. De EHS met daarbinnen Natura 2000-gebieden is het rijkst aan soorten. De Natura 2000-gebieden zijn van Europese betekenis en staan onder het regime van de Natuurbeschermingswet. In het landbouwgebied vervult biodiversiteit een directe functie voor bodemvruchtbaarheid en plaagbestrijding. Het landbouwgebied vormt ook een belangrijk leefgebied voor onder meer weidevogels en ganzen.

Beleving en regionale economie in relatie tot natuur

De EHS en het omliggende landschap zijn van grote betekenis voor de bescherming van de biodiversiteit, maar kunnen ook een bredere rol hebben in de ontwikkeling van het buitengebied. De EHS en het omringende landschap vormen de ruggengraat voor het Overijsselse woon- en werklandschap. De EHS vormt samen met het watersysteem het ontwikkelingsperspectief realisatie groene en blauwe hoofdstructuur. Hier willen we water en natuur combineren tot een robuust raamwerk met landschappelijke kwaliteit. De nabije omgeving van de EHS biedt kansen voor ontwikkelingen die gebruik weten te maken van de kwaliteiten van de EHS. Met de bedoeling om (draagvlak voor) natuurwaarden te versterken, geven we ruimte aan functies die hierop aansluiten: landbouwbedrijven die mede gebruik maken van het natuurgebied, knoopen, zorglandgoederen, landschappelijk goed ingeklede recreatiebedrijven, verblijfsrecreatie en waterretentie (voor het opvangen van de effecten van klimaatverandering). Hierdoor ontstaat een ruimtelijke verwevenheid tussen natuur en omgeving. Deze verwevenheid maakt natuur en landschap tot een economische factor die in belang toeneemt. Over het algemeen gaat het hier om het ontwikkelingsperspectief 'buitengebied accent veelzijdige gebruikruimte'. De karakteristieke gevarieerde opbouw van het cultuurlandschap in deze gebieden willen we versterken. Hier liggen aan de flanken van natuurgebieden kansen voor ontwikkelingen die de beleefbaarheid van de natuurgebieden vergroten.

4.3.1 Samenhangend stelsel van natuurgebieden

Ambitie

Vitaal en samenhangend stelsel van natuurgebieden (EHS, robuuste verbindingzones, Natura 2000)

Hoofddlijn van beleid

We realiseren de Ecologische Hoofdstructuur in 2018. Binnen de EHS is alleen ruimte voor andere ontwikkelingen als deze niet ten koste gaan van de kenmerken en waarden van de EHS. Hierbij hanteren we instrumenten als herbegrenzing, saldobenadering en compensatie. Voor alle Natura 2000-gebieden wordt een beheerplan gemaakt met specifiek aandacht voor verdroging.

Ecologische Hoofdstructuur (EHS)

Realisatie van de EHS - inclusief ecologische en robuuste verbindingzones - zien we als een belangrijk instrument voor het behoud van de biodiversiteit omdat we daarmee een (inter-) nationaal vitaal en samenhangend stelsel van natuurgebieden tot stand brengen. Onze ambitie is om de EHS in 2018 gerealiseerd te hebben. Dan hebben we alle gronden verworven, het gebied ingericht en/of onder beheer gebracht en de gebiedsgerichte aanpak geïmplementeerd. Realisatie van de EHS geschiedt op basis van vrijwilligheid en zonder planologische schaduwwerking.

Voor het aankopen en inrichten van de robuuste verbindingzones sluiten we aan bij de planning van het Rijk. Binnen de grenzen van de EHS nemen we maatregelen voor vereiste watercondities. Zolang gronden niet verworven zijn, blijft agrarisch gebruik mogelijk binnen gebiedskenmerken.

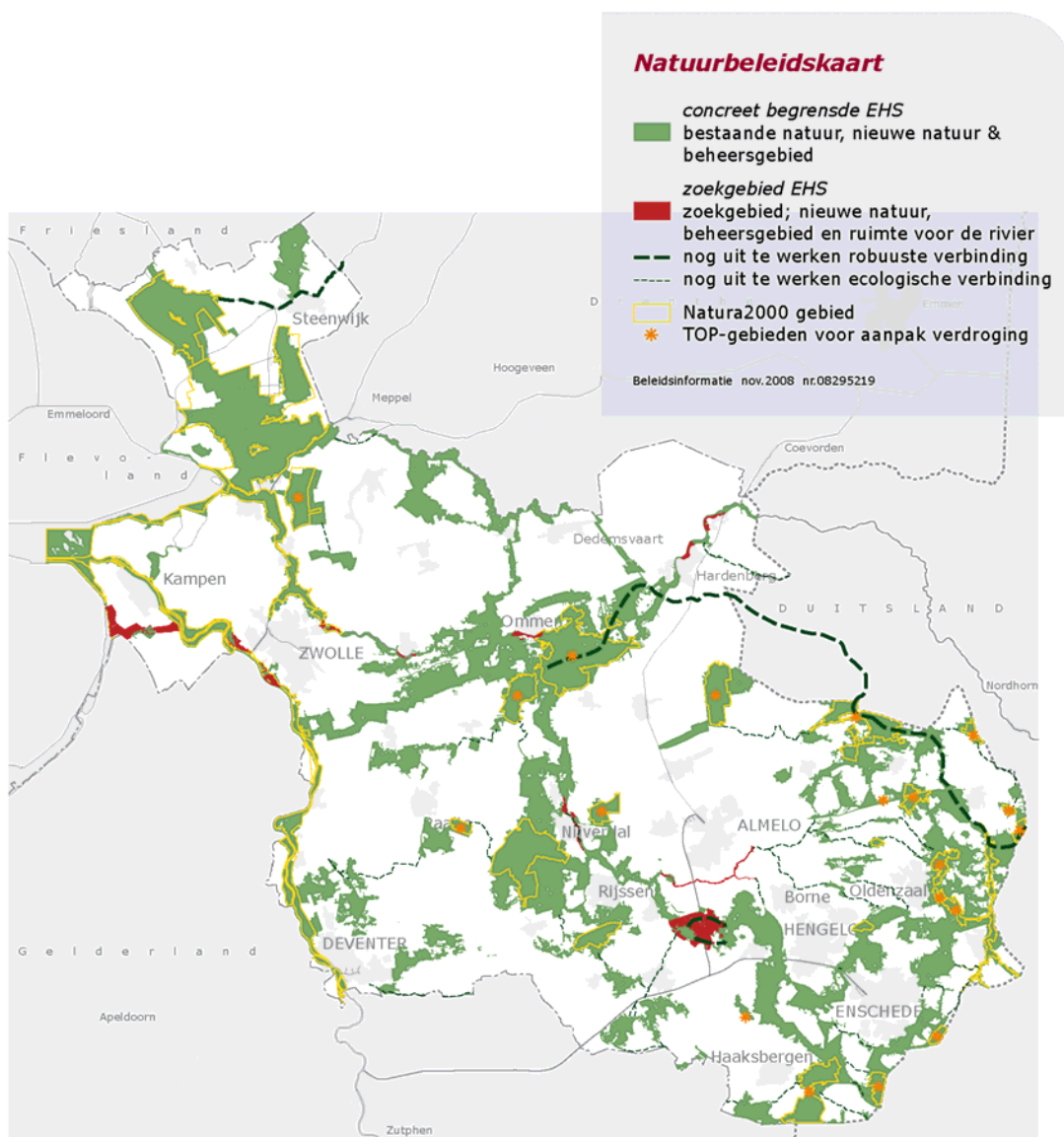
Wij erkennen dat we ten aanzien van de EHS een hoge ambitie hebben, die spanning kan opleveren met landbouw. Het slagen van onze ambities vraagt dan ook van al onze partners waaronder het rijk een grote inzet. In de uitvoeringsagenda van de definitieve Omgevingsvisie zullen we onze rol ten aanzien van de versnelde realisering van de EHS nog specifiek invullen.

Het ruimtelijk beleid voor de EHS is gericht op 'behoud, herstel en ontwikkeling van de wezenlijke kenmerken en waarden' van de EHS, waarbij we tevens rekening houden met de andere belangen die in het gebied aanwezig zijn. De kernkwaliteiten binnen de EHS zijn natuurkwaliteit, landschappelijke kwaliteiten en beleving van rust. Dat betekent dat er geen ruimte is voor (grootschalige)ontwikkelingen die niet passen binnen de doelstelling van de EHS, tenzij er sprake is van een zwaarwegend maatschappelijk belang waar niet op een andere manier aan kan worden voldaan. Daarbij hanteren we de zogenaamde EHS-spelregels: herbegrenzing van de EHS, saldering van negatieve effecten en toepassing van het compensatiebeginsel. In 2008 is de concept-begrenzing van de EHS in beginsel vastgelegd. Het credo hierbij is: flexibiliteit met kwaliteit. Daarmee geven we aan dat er ruimte is voor het aanpassen van die begrenzing, als daarmee de doelen op een betere manier kunnen worden bereikt.

Op de natuurbeleidskaart is de ontwerp EHS aangegeven. Deze netto begrenzing bestaat uit de concreet begrensde onderdelen van de EHS (bestaande en nieuwe natuurgebieden en beheersgebieden) en uit zoekgebieden. De zoekgebieden zijn gebieden die nog concreet begrensd worden. Ze genieten dezelfde ruimtelijke bescherming als de concreet begrensde EHS totdat de concrete begrenzing is vastgesteld. Bij de terinzage legging van de verordening zullen wij de meer gedetailleerder kaart(en) opnemen

Binnen de EHS liggen de zogenoemde Natura 2000-gebieden. Voor elk van deze gebieden wordt een beheerplan gemaakt. Deze zijn voor een groot deel in 2009 klaar. De plannen geven een uitwerking van de doelstellingen en de maatregelen die nodig zijn om die doelen te halen. De inzet is om bestaande activiteiten ongewijzigd door te laten gaan en de externe werking (wettelijke bescherming buiten de begrenzing) tot een minimum te beperken. Voor nieuwe plannen of projecten in en nabij de Natura 2000-gebieden is een vergunningstelsel ingesteld. De provincie is hiervoor in veel gevallen het bevoegd gezag.

Zie paragraaf 5.3 voor maatregelen om de versnippering door doorsnijding van de hoofdinfrastructuur te beperken.

Bij diverse Natura 2000-gebieden in Overijssel spelen verdrogingsproblemen met name in de zogenoemde TOP-gebieden. Om deze problemen aan te pakken, voeren we de afspraken uit die gemaakt zijn in het kader van Kaderrichtlijnwater en de ILG-bijeenkomst met het Rijk. Dit wordt in de Natura 2000 beheerplannen uitgewerkt.

Ook de depositie van ammoniak is van invloed op het behalen van de Natura 2000 doelen. De huidige depositie staat het bereiken van natuurdoelen in de weg. Voor adequate bescherming van de Natura 2000-gebieden moet op termijn een daling worden gerealiseerd. De depositie van ammoniak op Natura 2000 gebieden is voor een groot deel afkomstig vanuit de zogenaamde achtergronddepositie. Het aandeel afkomstig van de Overijsselse landbouw en andere regionale bronnen is relatief klein. Het is daarom belangrijk dat er met landelijk beleid maatregelen genomen worden om de achtergronddepositie te verminderen. Wij zijn bereid via de beheerplannen een evenredig deel van de vereiste reductie aan ammoniak depositie, mits het Rijk hetzelfde doet ten aanzien van het deel van nationale oorsprong.

Samenvattend realisatieschema Samenhangend stelsel van natuurgebieden

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
- In EHS geen grootschalige ontwikkelingen tenzij zwaarwegend maatschappelijk belang - Herbegrenzing, saldering, compensatiebeginsel	<u>Met gemeenten, diverse grondbezitters:</u> - pMJP: realisatie van de EHS <u>Met waterschappen en andere betrokkenen:</u> - pMJP: aanpak verdroging in TOP gebieden <u>Met waterschappen, terreinbeheerders, gemeenten:</u> - Beheerplannen Natura 2000 <u>Met buurprovincies en Duitsland:</u> - Internationale verbindingen en grensoverschrijdende werking natura 2000	- Versnelde realisatie EHS (en robuuste verbindingzones): - Grondverwerving, gebiedsinrichting, beheer. Ook bij A1, N35, N340, N18, IJsseldelta-Zuid - Beheerplannen Natura 2000 (2009–2015) - Uitvoering TOP - Landinrichtingsprojecten	- pMJP: behoud en versterking kwaliteit natuur en (cultuur-) landschap, prestaties inrichting TOP-gebieden en brongerichte aanpak ammoniak-emissie - Ammoniak en Natura 2000	- Onderzoek klimaat-verandering en natuur - Kennisvragen Natura 2000 (m.b.t. ammoniak) - EHS als culturele opgave - Natuur en Water - Watergoed/ Esselinkstichting

4.3.2 Verspreide bos- en natuurwaarden

Ambitie

Behoud en versterking van verspreide bos- en natuurgebieden.

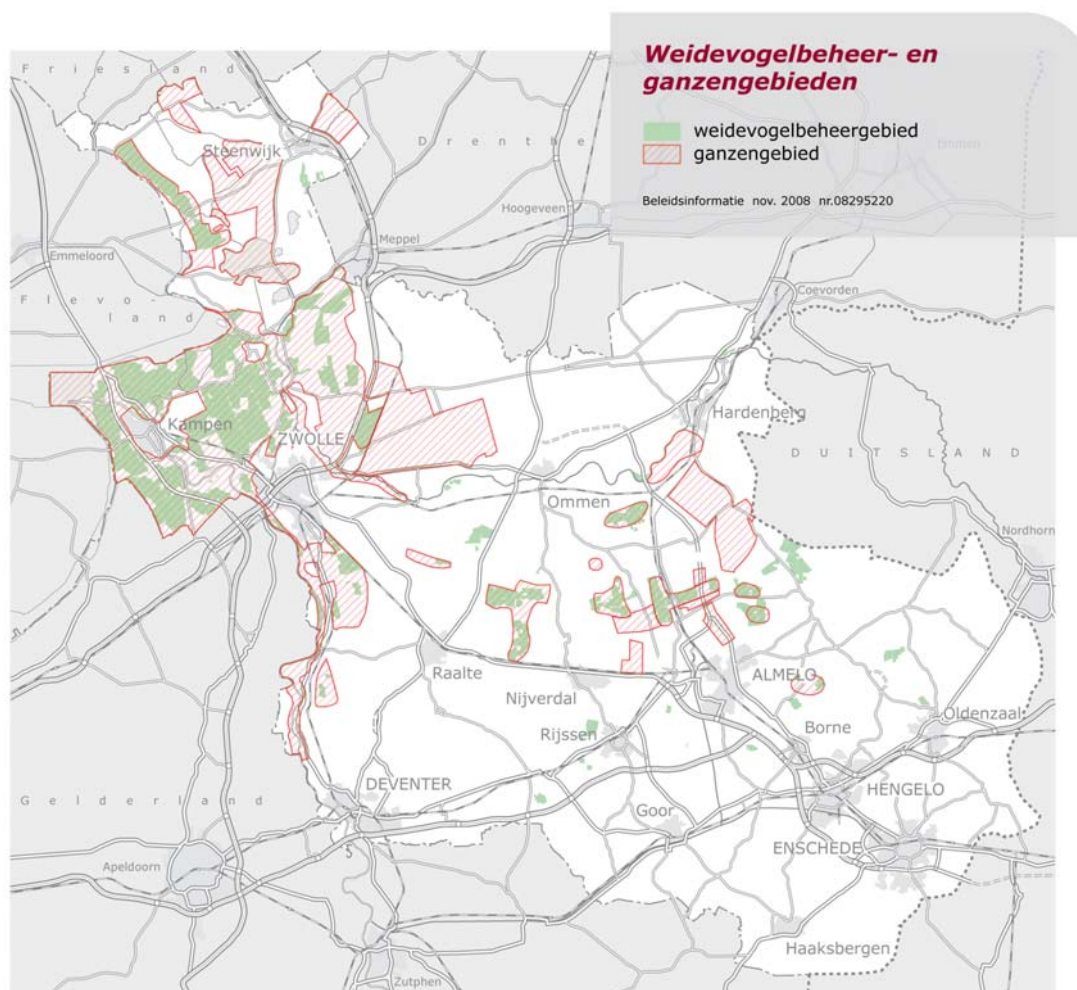
Hoofddlijn van beleid

Samen met partners nemen we maatregelen om leefgebieden van bedreigde soorten te behouden en te herstellen, zowel binnen als buiten de EHS. Binnen weidevogel- en ganzengebieden vindt geen waterpeilverlaging of aantasting van de openheid en rust plaats.

In het pMJP is afgesproken in te steken op een leefgebiedenbenadering. Daarmee geven we invulling aan onze verantwoordelijkheid voor de bescherming van bedreigde plant- en diersoorten. Samen met partners nemen wij maatregelen om leefgebieden van groepen van bedreigde soorten te behouden en te herstellen. Kansen liggen er door gericht beheer en inrichting binnen de EHS, maar ook door aandacht te besteden aan de eisen van bedreigde soorten bij ruimtelijke ontwikkelingen buiten de EHS. Een uitvoeringsprogramma stellen we op met gebiedspartners, dat we uitvoeren in de periode 2010 - 2013. De gezamenlijke inspanning moet er toe leiden dat de soorten en leefgebieden die het meest bedreigd zijn en waarvoor Overijssel van groot belang is, zich in een gunstigere staat van instandhouding bevinden. De leefgebiedenbenadering is gebaseerd op vrijwilligheid en heeft geen planologische schaduwwerking.

Buiten de EHS zijn er in onze provincie in ruime mate bos- en natuurgebieden aanwezig. Deze gebieden hebben veelal gebiedskenmerken, die bepalend zijn voor de ruimtelijke kwaliteit, en daarom behouden dienen te blijven. Gemeenten nemen voor deze gebieden een specifieke bestemming op in hun bestemmingsplannen. Ook hiervoor geldt dat aantasting alleen is toegestaan als er sprake is van een zwaarwegend maatschappelijk belang waarin niet op een andere manier kan worden voorzien. De ingrepen dienen vervolgens voldoende te worden gecompenseerd.

Gezien de internationale sleutelrol van Nederland en gemaakte nationale afspraken is speciale aandacht nodig voor de instandhouding en bescherming van weidevogel- en ganzengebieden. Deze graslanden zijn in gebruik van de landbouw, die daar ook het primaat houdt. Via gebiedskenmerken borgen we de waarde voor weidevogels en ganzen. Windenergie is niet op voorhand uitgesloten. Dit onderzoeken we per locatie. Verbetering van inrichting en beheer vindt op vrijwillige basis plaats, via weidevogelgebieds-plannen. Deze stellen we samen met (in oprichting zijnde) weidevogelkringen of andere agrarische natuurverenigingen op. De kaart toont de bestaande weidevogelgebieden. Deze begrenzing zullen we evalueren en zonodig aanpassen.

Samenvattend realisatieschema Verspreide bos- en natuurwaarden

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
Aantasting alleen bij zwaarwegend maatschappelijk belang incl. compensatie	<u>Met gemeenten en andere partijen:</u> - pMJP: beheer natuur en landschap buiten EHS (o.a. groen-blauwe diensten) - Uitvoeringsprogramma leefgebiedenbenadering <u>Met gemeenten:</u> - Bos- en natuurwaarden buiten de EHS in bestemmingsplannen		- pMJP: behoud en versterking kwaliteit natuur en (cultuur-) landschap. - Plan van aanpak weidevogels	- Project Terug naar de bron - Evaluatie begrenzing weidevogelgebieden

4.4 Landschap

Ambitie

Behoud en versterken van de verscheidenheid en identiteit van (binnen-)stedelijke kwaliteit en mooie landschappen in het buitengebied.

Overijssel heeft veel landschappen die internationaal van grote tot zeer grote betekenis zijn. Ruimte- en rustgebieden worden afgewisseld door verstedelijkte gebieden. De hoge kwaliteit van de afzonderlijke gebieden en de rijke verscheidenheid aan landschappen versterken elkaar in de beleving ervan. Zo zijn de rivierlandschappen van Vecht, Regge, Dinkel en IJssel van hoge landschappelijke kwaliteit. Het kleinschalige heuvellandschap met beken en bronnen in Noordoost Twente is uniek, evenals de smalle weidepercelen, omgeven door elzensingels in de omgeving van Staphorst. De Vecht en het Vechtdal verbinden stedelijke gebieden. De polder Mastenbroek als waardevol weidegebied contrasteert met de stedelijke centra Zwolle en Kampen. De Weerribben en Wieden vormen naast een laagveenmoeras ook een belangrijk gebied voor (water)recreatie.

Kwaliteit en diversiteit van het Overijsselse landschap draagt bij aan een hoogwaardige woonomgeving. Het is dan ook een belangrijke vestigingsfactor, die indirect en direct (toerisme en recreatie) een pijler is onder de regionale economie.

Door allerlei ontwikkelingen dreigen verschillen in landschapstypen te vervlakken danwel te verdwijnen. Onze inzet is om deze nivellering te stoppen en de diversiteit aan landschappen te behouden. Om dit te bereiken sturen wij in deze Omgevingsvisie op drie niveaus: zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik, ontwikkelingsperspectieven en gebiedskenmerken (zie paragraaf 3.2).

4.4.1 Diversiteit van landschappen

Ambitie

Versterken identiteit en onderlinge diversiteit van landschappen en dorpen.

Hoofddijn van beleid

Ontwikkelingen in het landelijk gebied dragen bij aan ruimtelijke en landschappelijke kwaliteit (gebiedskenmerkencatalogus). We versterken de fysieke landschapsstructuren en zorgen voor een goed financieel beheer met name door groen-blauwe diensten. We behouden de cultuurhistorische en landschappelijke kwaliteiten van landgoederen in samenhang met de ontwikkeling van de gebruiksmogelijkheden, via de kwaliteitsimpuls Groene omgeving.

De kernkwaliteiten van de Overijsselse landschapstypen zijn in de Omgevingsvisie en de gebiedskenmerkencatalogus benoemd. Ze worden bepaald door de combinatie van de kenmerken uit de vier lagen die samen geleid hebben tot het huidige landschap (zie ook paragraaf 2.3, 2.4 en catalogus).

Aan de hand van deze lagen en kernkwaliteiten (en het generieke beleid en de ontwikkelingsperspectieven) is aandacht voor landschap en ruimtelijke kwaliteit ingebed in nagenoeg elke ruimtelijke ontwikkeling. Dit is onze basisstrategie en –filosofie ten aanzien van ruimtelijke kwaliteit. Voor de Groene Omgeving wordt deze strategie versterkt door de Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving (zie inleiding H4).

Een aantal thema's en onderwerpen zoals beheer, Nationale Landschappen, landgoederen, knoopperven, ontsierende stallen en stadsrandgebieden behoeven extra aandacht.

De kwaliteit van waardevolle landschappen en natuurgebieden versterken wij verder door op provinciale wegen buiten de hoofdinfrastructuur alleen nieuwe tracés en rondwegen aan te leggen als die van provinciaal belang zijn voor verkeersnetwerk en de leefbaarheid en ruimtelijke kwaliteit versterken conform de gebiedskenmerken (zie gebiedskenmerkencatalogus).

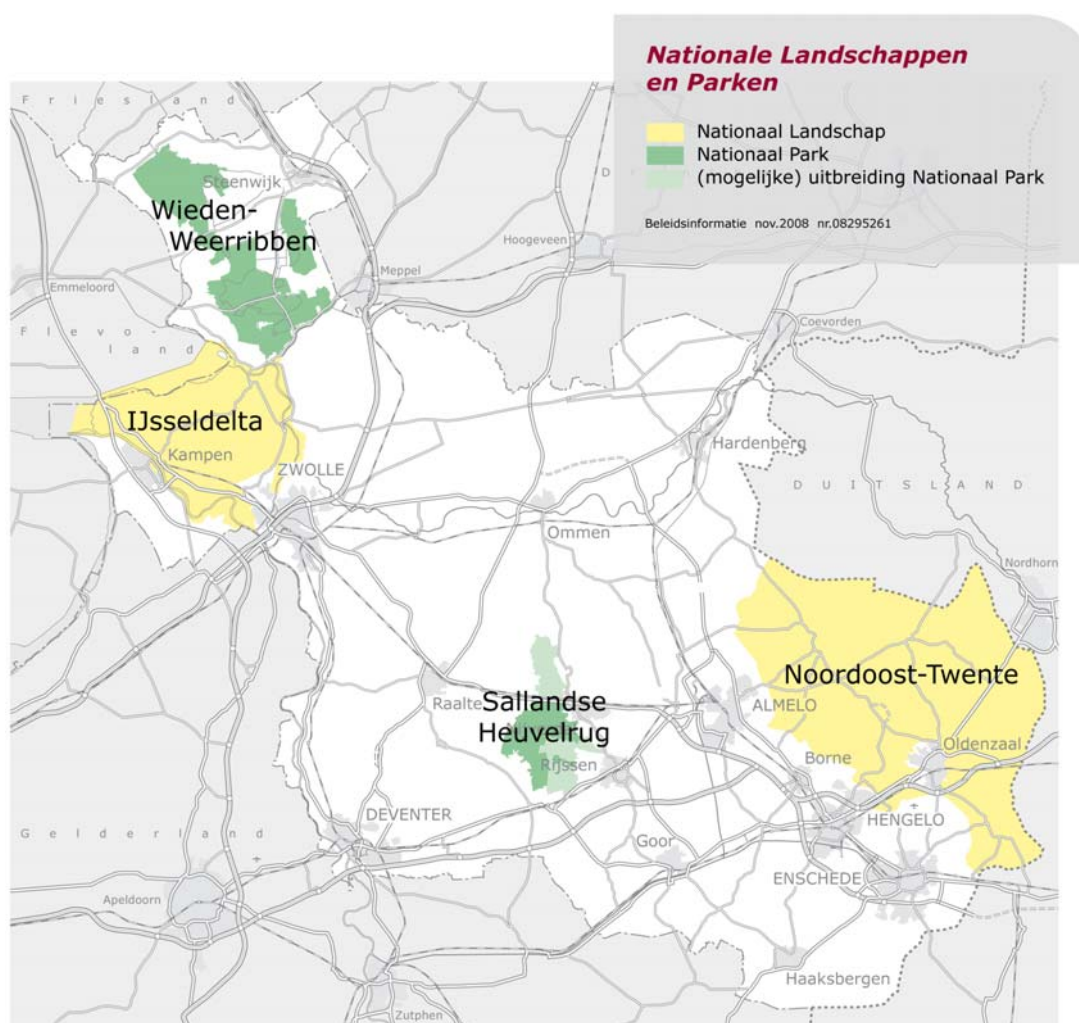
Nationale Landschappen

De Nationale Landschappen IJsseldelta en Noordoost-Twente zijn gebieden met (inter)nationaal zeldzame of unieke landschapskwaliteiten en in samenhang daarmee bijzondere natuurlijke en recreatieve kwaliteiten. In deze gebieden gaat het om het behouden, duurzaam beheren en waar mogelijk versterken van de bijzondere kwaliteiten. Ook de recreatieve toegankelijkheid moet worden vergroot. Voor grootschalige ruimtelijke ontwikkelingen die in strijd zijn met de doelstellingen van de kernkwaliteiten is geen plek. Op de onderstaande kaart is begrenzing vastgelegd. Die begrenzing is voor ons uitgangspunt voor de gebiedsontwikkelingsplannen.

Nationaal Landschap IJsseldelta bestaat uit de polder Mastenbroek, het Kampereiland, de Mandjeswaard, Polder de Pieper, de Zuiderzeepolder het rivierenland van de IJssel en het Zwarte Water, met daaraan gelegen oude stads- en dorpskernen, dijken en keringen en het Zwarte meer. Een rivierenland met eeuwenoude polders, terpenboerderijen en kreekruggen.

De specifieke landschappelijke (kern)kwaliteiten zijn:

- de grote mate van openheid
- de oudste, rationele, geometrische verkaveling
- reliëf in de vorm van huisterpen en kreekruggen.

Het glooiende landschap van Noordoost Twente is zeer gevarieerd door een fijnmazig samenstel van beken, essen, kampen en moderne ontginningen. Houtwallen, singels en bossen zorgen voor een kleinschalig en groen karakter. De specifieke landschappelijke (kern)kwaliteiten zijn:

- samenhangend complex van beken, essen, kampen en moderne ontginningen;
- de grote mate van kleinschaligheid;
- het groene karakter.

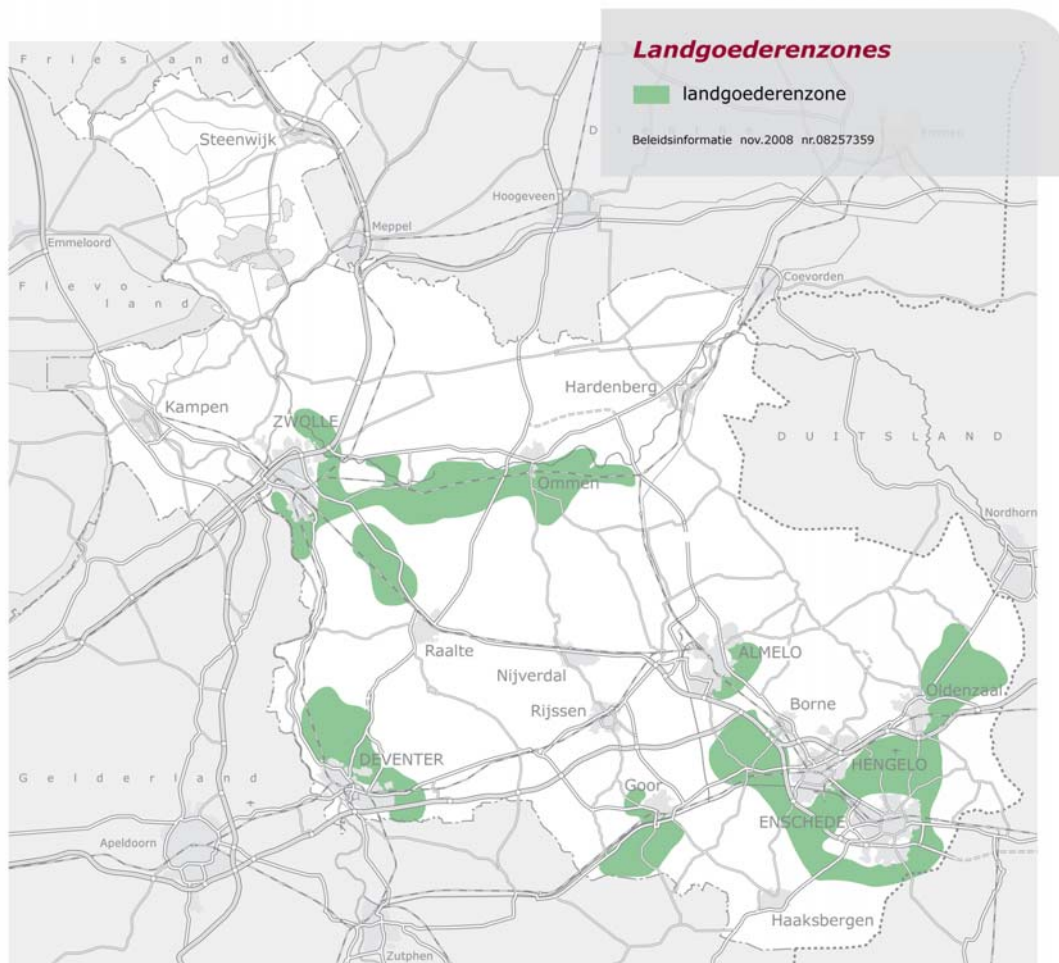
Voor beide Nationale Landschappen zijn de kernkwaliteiten nader uitgewerkt in een Ontwikkelingsprogramma. Dit bestaat uit een ontwikkelingsperspectief en een uitvoeringsprogramma. Hierin geven gebiedspartners aan hoe zij de opgave voor deze gebieden zullen realiseren. Het programma geeft aan welke kwaliteiten het gebied uniek maken en wat zij zullen doen om deze te behouden en versterken: behoud door ontwikkeling. Dit beleid zetten we samen met onze partners voort.

(Nieuwe) landgoederen

Overijssel is rijk aan landgoederen. De ca. 500 landgoederen - waarvan 60 beschermde buitenplaatsen - zijn parels in het Overijsselse landschap en die koesteren we. Voor een aantal streken zijn de landgoederen zelfs beeldbepalend (Vechtstreek, Hof van Twente en Land van Deventer). In landgoederen komen uiteenlopende functies en kwaliteiten samen: landbouw, natuurbeheer, landschappelijke elementen, bewoning, recreatie en cultuurhistorie. Veel landgoederen zijn geheel of gedeeltelijk opengesteld (recreatief medegebruik), waardoor ze ook maatschappelijk waardevol zijn.

Het economische rendement van een landgoed is in de regel laag. Rendabele functies moeten de instandhouding en ontwikkeling van niet-rendabele functies mogelijk maken. Wij zetten in op het behoud van het samenhangend geheel van de cultuurhistorische en landschappelijke kwaliteiten van landgoederen, in samenhang met de ontwikkeling van de gebruiksmogelijkheden. Om dit te bereiken stimuleren we visieontwikkeling bij de landgoedeigenaren door landgoedversterkingsplannen. Voor de meest waardevolle landgoederen bieden we via de Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving mogelijkheden om via Rood voor Groen-constructies een duurzame kwaliteitsimpuls te geven aan de maatschappelijke functies op het landgoed.

Door de ontwikkeling van nieuwe landgoederen gericht toe te staan leveren we een bijdrage aan het versterken van stadsrandzones, landschapsstructuren, ecologische kwaliteiten en het recreatief medegebruik. Nieuwe landgoederen ontwikkelen we binnen een landgoederenzone, in een stadsrand of op de flank van een natuurgebied.

Landschapsbeheer en Groen-blauwe diensten

Groen-blauwe diensten spelen een prominente rol als het gaat om het versterken van de fysieke landschapsstructuren en goed financieel beheer daarvan. In 2018 willen we voor minimaal 50 procent van de landschapselementen een duurzaam beheer (>20 jaar) geregeld hebben via groen-blauwe diensten. Ideeën daarvoor ontwikkelen we samen met regionale partners. Daarbij zoeken we verbinding tussen diverse belangen (zoals landbouw en natuur), waardoor de ruimtelijke kwaliteit van het gebied toeneemt.

Knooperven

Bij knooperven worden doelstellingen op het gebied van versterking landschap, behoud cultuurhistorie, recreatief medegebruik, versterking landbouwstructuur en ontwikkelen nieuw landelijke woonmilieus met elkaar verknoopt. Via de Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving stimuleren we de ontwikkeling van knooperven in het kleinschalige landschap als een bijzondere vorm van verevening.

Sloop ontsierende stallen

Het kwaliteitsinstrument Groene Omgeving maakt het mogelijk om landschapontsierende opstallen (> 850 m²) te slopen met middelen die vrijkomen door het toestaan van bouw kavels op planologisch verantwoorde locaties. Rood voor rood oftewel een stal voor een bouw kavel. Hoofddoel is het stimuleren van ruimtelijke kwaliteit. De gemeenten hebben het voortouw bij het toepassen van de *Kwaliteitsimpuls Groene omgeving*.

Stads- en dorpsranden

Veel stadsrandgebieden in Overijssel liggen tegen aantrekkelijke natuurcomplexen en/of landgoederenzones aan. Stadsrandgebieden vormen de entree van de Groene Omgeving of - juist omgekeerd – de Stedelijke Omgeving. De vormgeving van deze gebieden beschouwen wij als een kwaliteitsdoel.

De opgaven voor stadsrandgebieden zijn heel divers in schaalgrootte en soort. De mate van “randstedelijke” of demografische druk is per gebied verschillend. Omdat de opgaven zich afspelen op een terrein waar verschillende ontwikkelingen elkaar raken zijn het altijd opgaven die vragen om een integrale en soms om een stadsregionale aanpak. Naast recreatiemogelijkheden en reguliere (infrastructurele) uitbreidingen kan gedacht worden aan verknoping en uitbreiding van verschillende routenetwerken, nieuwe sociaal-culturele concepten en bijzondere economische activiteiten zoals bijvoorbeeld stadlandbouw of zorglandgoederen. Wij onderzoeken de kansen van woon- en werkmilieus ter versterking van de landschappelijke structuur in deze gebieden.

Ontwikkelingen in standsrandgebieden moeten gepaard gaan met substantiële investeringen in de ruimtelijke kwaliteit en beleefbaarheid. In deze gebieden wordt door verdichting van het routenetwerk voor langzaam verkeer de functie als ‘uitloop’-gebied voor de stad versterkt. Ook recreatieve functies en culturele en maatschappelijke voorzieningen kunnen op specifieke plekken in de stadsranden de kwaliteit en de aantrekkelijkheid verhogen.

Samenvattend realisatieschema Diversiteit van landschappen

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
- Zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik, ontwikkelperspectieven, gebiedskenmerken - Nieuwe (niet-agrarische) bebouwing in het buitengebied versterken gebiedskenmerken (Kwaliteitsimpuls Groene omgeving) <u>Nationale Landschappen</u> - Begrenzing van de Nationale Landschappen - Geen grootschalige ruimtelijke ontwikkeling - Kernkwaliteiten sturend voor ruimtelijke ontwikkelingen	<u>Met gemeenten en andere partijen</u> - Toepassing gebiedskenmerken bij ontwikkeling van water, verkeer en vervoer, bedrijventerreinen en wonen. - Uitvoering Kwaliteitsimpuls Groene omgeving <u>Met betrokken partijen</u> - PPS constructies voor kwaliteit in gebiedsontwikkeling <u>Met gemeenten en andere betrokkenen</u> - pMJP: duurzaam beheer landsschap/landschaps-elementen (o.a. Groen-blauwe diensten) <u>met gemeenten in Nationale Landschappen</u> - Ontwikkelingen op basis van ontwikkelperspectieven.		- Ruimtelijke Kwaliteit: versterking identiteit, diversiteit - Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving - pMJP: groen-blauwe diensten - Beheer recreatieterreinen stadsrandzones	Programma ruimtelijke kwaliteit: - Ondersteuning, Opleiding en Scholing - AtelierOverijssel - Kunst, cultuur en ontwerp in ruimtelijke ontwikkelingen - Bouwen met identiteit - Infraprojecten - Wonen/werken als drager van landschap - Ontwikkelen opdracht-geverschap - Kwaliteitsteams - Advies Kwaliteitsimpuls Groene omgeving - Ervenconsulent

4.4.2 Cultureel erfgoed

Ambitie

Behoud en versterken cultureel erfgoed (monumenten, industrieel en agrarisch erfgoed).

Hoofddlijn van beleid

Cultureel erfgoed is een integraal onderdeel van ruimtelijke plannen. We maken werk van voorlichting over en bewustwording van de waarde van ons erfgoed. We kiezen voor een ontwikkelingsgerichte strategie door cultuurhistorisch erfgoed te verbinden met de hedendaagse samenleving en de uitdagingen en opgaven waar we in Overijssel voor staan.

Het landschap van Overijssel wordt mede gedragen door een veelzijdige hoeveelheid erfgoed: monumenten, niet beschermd erfgoed (industrieel, agrarisch en religieus), landgoederen, historische occupatiepatronen (cultuurlandschappen, verkaveling en ontginningssassen), historische infrastructuur (waterwegen, hessenwegen, napoleontische wegen, linies en schansen zoals Ommerschans, Lichtmis, Loozense linie en IJssellinie), en historische elementen (begraafplaatsen, plaatsen van herdenking, grens- en markepalen). Het cultuurhistorisch erfgoed speelt een belangrijke rol in de identiteit en de leefkwaliteit van Overijssel. Dit erfgoed vertelt 'het verhaal van Overijssel' en bepaalt voor een belangrijk deel het aanzien van steden, dorpen en platteland. Zij vormen het herkenbare plaatje waar de inwoners van Overijssel sinds eeuwen verantwoordelijk voor zijn en zich mee verbonden voelen. Het erfgoed is voor een belangrijk deel ook het visitekaartje waarmee Overijssel zich presenteert en is mede bepalend voor de aantrekkingskracht van de provincie als recreatiegebied, woonomgeving en vestigingsplaats voor bedrijven.

De wettelijke taken voor het beschermen en behouden van het (cultuur)historische, archeologische en aardkundige erfgoed liggen hoofdzakelijk bij het Rijk en de gemeenten. In de Omgevingsverordening nemen wij op, in aansluiting op wat al in de rijkswetgeving is geregeld, dat gemeenten bij planontwikkeling in beeld brengen en rekening houden met aanwezige, aardkundige, archeologische en cultuur(historische) waarden en deze in hun

planontwikkeling zo mogelijk benutten.

Kennis over (de betekenis van) het Overijsselse erfgoed is belangrijk voor het behoud ervan. Daarom hebben we in de catalogus Gebiedskenmerken onder de Lust- en Leisurelaag enkele tastbare, maar ook niet tastbare cultuurhistorische gebiedskenmerken benoemd (Bakens in de tijd). Andere acties voor kennisontwikkeling:

- Wij maken een cultuurhistorische kaart, waarop wij aangeven welke cultuurhistorie wij van provinciaal belang achten en zullen gebruiken als basis voor gebiedsontwikkeling;
- Ondersteuning van gemeenten en particulieren op het terrein van archeologie en monumenten o.a. via het Steunpunt Cultureel Erfgoed Overijssel. Het bestaan van dit steunpunt is per 1 januari 2009 onze verantwoordelijkheid;
- Pilotprojecten, kennisontwikkelingen en scholingstrajecten ter stimulering van het gebruik van ons erfgoed in ruimtelijke ontwikkelingsprocessen, bijv. streekeigen huis en erf en het in situ bewaren van archeologische waarden, Naoorlogs Bouwen, ruimtelijke ontwikkelingsvisie Twickel.

Subsidies zijn beschikbaar voor:

- Zichtbaar maken van archeologische waarden (zie paragraaf 4.9.1);
- Restauratie en herstelwerkzaamheden in gebiedsgerichte aanpak;
- Reanimatie agrarisch en industrieel erfgoed
- Restauratie-achterstanden Rijksmonumenten
- Inzet van de ervenconsulent. De ervenconsulent adviseert bij transformatieplannen voor voormalige agrarische erven en landgoederen.

Samenvattend realisatieschema Cultureel erfgoed

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
• Gemeenten betrekken aanwezige, aardkundige, archeologische en cultuur(historische) waarden bij planontwikkeling			Programma ruimtelijke kwaliteit: • streekeigen identiteit door restauratie en herstelwerkzaamheden • Transformatieplannen en erfgoed • Restauratie bij Rijksmonumenten • Cultuurhistorische en archeologische waarden zichtbaar maken. • Steunpunt Cultureel Erfgoed Overijssel	Programma ruimtelijke kwaliteit: • Reanimatie erfgoed • Streekeigen huis en erf • Archeologische waarden in situ bewaren en inpassen • Cultuurhistorische kaart • Ervenconsulent • Workshops over Cultuurhistorie

4.5 Bereikbaarheid

Ambitie

Een vlotte en veilige reis over weg, water, spoor en per fiets van en naar stedelijke netwerken en streekcentra binnen en buiten Overijssel.

Het faciliteren van mobiliteit door goede verbindingen en mobiliteit is van essentieel belang voor de economische groei en stedelijke ontwikkeling van onze stedelijke netwerken en streekcentra. De gewenste bereikbaarheid is afhankelijk van de (gewenste) economische functie en betekenis van een gebied. We onderscheiden de bereikbaarheid van stedelijk gebied en het buitengebied. De toegankelijkheid van het buitengebied profiteert van investeringen in vlotte en veilige hoofdverbindingen die door het buitengebied heen stedelijke centra en streekcentra met elkaar verbinden (zie ook paragraaf 5.5).

4.5.1 Autoverkeer

Ambitie

Goede bereikbaarheid voor het autoverkeer van en naar stedelijke netwerken en streekcentra.

Hoofddlijn van beleid

Het buitengebied wordt vanaf de randen ontsloten met gebiedsontsluitingswegen naar locaties en gebieden met bovenlokale verkeersbewegingen. Vorm en functie van wegen in het buitengebied passen zich aan op de omgevingskwaliteiten en versterken de leefbaarheid en ruimtelijke kwaliteit.

Buiten de hoofdinfrastructuur laten we kernwaarden zoals rust, schone lucht, leefbaarheid en gebiedskenmerken prevaleren boven optimale doorstroming. Door verstedelijking, bedrijvigheid en mobiliteit te bundelen en optimaal te ontsluiten met de hoofdinfrastructuur, ontstaat ruimte voor de kwaliteit van (kwetsbaar) buitengebied, natuur, landschap en woonklimaat. In verblijfsgebieden, dorpen en in het buitengebied is het verkeer te gast. De bereikbaarheid van het buitengebied versterken we met een optimale doorstroming op de hoofdstructuur, met autosnelwegen en autowegen van en naar economische kerngebieden. Deze gebieden liggen in stedelijke netwerken en streekcentra binnen en buiten Overijssel. Het buitengebied wordt wel met gebiedsontsluitingswegen die locaties en gebieden met bovenlokale verkeersbewegingen ontsloten.

In samenwerking met de regionale partners zetten we de ontwikkeling van 60 km/uur zones in het buitengebied door. Op gebiedsontsluitingswegen van lagere orde (B) en erftoegangswegen weren we onnodig en ongewenst verkeer door hun vorm en functie aan te passen aan de specifieke kwaliteiten van het buitengebied, zoals leefbaarheid, ruimtelijke kwaliteit en veiligheid. In samenspraak met de regionale partners ontwikkelen wij een pilot langs de IJssel (N337), op de Kamperzeedijk (N760), bij Blauwe Hand (N762/N334) en tussen Ommen en Hellendoorn (N347).

Grotere kernen en bedrijventerreinen in het buitengebied worden ontsloten met gebiedsontsluitingswegen type A (zie paragraaf 5.5). Deze wegen voegen zich naar het landschap en hebben een verkeersfunctie van provinciaal belang. Als deze verbindingen onderdeel zijn van het kwaliteitsnet goederenvervoer of het regionale openbaar vervoer netwerk prevaleert de doorstroming van het verkeer boven de omgevingskwaliteiten. Binnen de bebouwde kom past de weg zich in vorm en kwaliteit (maar niet in functie) aan op de omgeving om geluidsoverlast, barrièrewerking en verkeersonveiligheid te voorkomen. De vormgeving van de verkeerswegen en bijbehorende kunstwerken verbinden we met historische en ruimtelijke aspecten van de omgeving. Dit geldt voor zowel wegen die deel uitmaken van de hoofdinfrastructuur (self explaining roads¹) als wegen buiten de

¹ In dit duurzaam veilig concept laat de verkeerstechnische vormgeving van de weg (belijning, verlichting, breedte) aan de weggebruiker zien wat voor soort weg het is en hoe hard er gereden mag worden.

hoofdinfrastructuur (shared space²). De inrichting van de weg en de directe omgeving maken de weggebruiker meteen duidelijk waar hij zich bevindt.

We beperken de aansluitingen op de hoofdinfrastructuur om een goede bereikbaarheid en de veiligheid tussen de stedelijke netwerken te kunnen waarborgen. De locaties van de aansluitingen worden zorgvuldig afgestemd op ruimtelijk-economische ontwikkelingen. Een ruimtelijk kwaliteitsplan voor de omgeving van de (hoofd)infrastructuur en provinciale wegen is de basis voor route-ontwerp in planstudies. Dit plan is afgestemd op ontwikkeling en behoud van waardevolle panorama's en draagt proactief bij aan het realiseren van andere doelen zoals de EHS.

De kwaliteit van waardevolle landschappen en natuurgebieden versterken wij verder door op provinciale wegen buiten de hoofdinfrastructuur alleen nieuwe tracés en rondwegen aan te leggen als die van provinciaal belang zijn voor verkeersnetwerk en de leefbaarheid en ruimtelijke kwaliteit versterken conform de gebiedskenmerken (zie gebiedskenmerkencatalogus). Buiten rondwegen die in het kader van de dynamische Beleidsagenda opgenomen zijn, zien wij hier verder geen aanleiding toe.

In lopende planvorming van nieuwe tracés of rondwegen willen we de ruimtelijke kwaliteit versterken in het bijzonder bij relatie tot de dorps- en stadsranden. Een nieuwe (rond)weg op een lokale weg is van provinciaal belang als er sprake is van aantoonbare leefbaarheid, veiligheid of capaciteitsknelpunten van bovenlokaal niveau.

Samenvattend realisatieschema autoverkeer

Regels in verordening	(Prestatie)-afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennisdelen/ kennis verwerven
▪ Beperken aansluitingen hoofdinfrastructuur ▪ Wegencategorisering buiten hoofdinfrastructuur		▪ Trajectmatige aanpak GOW-A wegen ▪ Ruimtelijk kwaliteitsplan provinciale wegen ▪ Gebiedsgericht aanpassen vorm en functie GOW-B en ETW-wegen aan omgeving: pilot N337, N760, N762/N344, N347, vervolgaanpak tot 2020 na evaluatie wegcategorisering	▪ Brede Doel Uitkering ▪ Europese middelen ▪ Regionaal Mobiliteitsfonds	▪ Pilot ruimtelijke kwaliteit/ shared space

4.5.2 Openbaar vervoer

Ambitie

Vergroten van kwaliteit en aandeel openbaar vervoer.

Hoofddlijn van beleid

Goede aansluiting van het aanvullende net op hoofdverbindingen van en naar stedelijke centra en streekcentra. Van deur tot deur-benadering met OV-fiets en het doorontwikkelen van overstappunten (multimodaal).

Wij zetten als provincie in op hoogwaardige alternatieven voor vervoer per auto. Het is onze ambitie om bij een groeiende automobilititeit het aandeel openbaar vervoer en fiets in het buitengebied vast te houden. Daarvoor zijn de hoofdverbindingen per trein en bus van belang die reizigers frequent, snel, comfortabel en veilig vervoeren. De verbindingen van het buitengebied sluiten op de hoofdverbindingen aan bij regionale stations, (centrale) bushaltes en P+R voorzieningen. Fiets en auto fungeren vaak als voor- en natransport. Het openbaar vervoer is steeds meer een schakel in een keten van vervoersmiddelen. Daarom willen wij het OV-fietsconcept uitbreiden bij regionale stations en investeren in kansrijke 'ketenrelaties' in kleine kernen (zie paragraaf 4.5.3).

² In dit concept zorgt een integrale herinrichting van weg en (sociale en culturele) omgeving en het ontbreken van een overvloed aan bebording en belijning ervoor dat de verschillende weggebruikers rekening met elkaar moeten en willen houden, wat goed is voor de verkeersveiligheid en leefbaarheid.

Het buitengebied bedienen we met reguliere buslijnen, buurtbuslijnen en regiotaxi/treintaxi. Deze hebben een lagere frequentie en snelheid dan het (boven-)regionaal kernnet. Ze bedienen meer haltes of zijn op aanvraag en daarmee gebiedsdekkend beschikbaar. Het recreatief verkeer maakt ook gebruik van de netwerken voor weg, water en spoor en heeft een groot aandeel in alle verplaatsingen. We willen daarom het aandeel openbaar vervoer in (dag)recreatief verkeer vergroten, vooral bij grote trekpleisters. Om de toegankelijkheid van het buitengebied te vergroten, worden fijnmazige recreatieve netwerken op deze knooppunten aangesloten. Daarom investeren we in toeristische overstappunten (zie paragraaf 4.2.3).

Samenvattend realisatieschema openbaar vervoer

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
	<u>Met gemeenten</u> Aansluiten van voet, fiets en auto op HOV-assen, knooppunten en haltes	OV-tactiek: Regiotaxi	Brede Doel Uitkering	Uitbreiden OV-fiets bij regionale stations

4.5.3 Fietsverkeer

Ambitie

Vergroten van kwaliteit en aandeel fietsverkeer.

Hoofdlijn van beleid

Goede aansluiting van utilitaire en recreatieve fietspaden op hoofdfietsroutes, (regionale) stations en knooppunten van en naar stedelijke netwerken en streekcentra. Van deur tot deur benadering met OV-fiets en ontwikkelen samenhangend route-netwerk.

Het aandeel van de fiets in het vervoer is groot, ook in kleinere kernen. Voor het fietsverkeer in het buitengebied gaat het om een goede kwaliteit van utilitaire en recreatieve fietspaden.

In samenwerking met onze regionale partners ontwikkelen wij een samenhangend route-netwerk van hoofdverbindingen, utilitaire fietspaden en recreatieve fietspaden. Wij investeren ook in fietsvoorzieningen in kansrijke 'ketenrelaties' in kleine kernen als het gaat om hoogwaardige fietspaden, fietskluizen en OV-fietsen bij (bus-)stations. Met gemeenten maken wij prestatieafspraken over de aansluiting en kwaliteit van fietspaden naar knooppunten en hoofdverbindingen (zie paragraaf 5.5.3).

Fietssnelwegen en hoogwaardige fietspaden zijn in vormgeving en functie herkenbaar ten opzichte van reguliere fietspaden en recreatieve fietspaden. Bij aanleg, verbetering of opwaardering van deze hoofdverbindingen wordt ruimtelijke kwaliteit en sociale veiligheid integraal meegenomen om het fietsen aantrekkelijker te maken. Voorzieningen en werkcentra maken we goed bereikbaar voor langzaam verkeer, bij voorkeur langs historische routes.

Samenvattend realisatieschema fietsverkeer

Regels in verordening	(Prestatie-)afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
	<u>Met gemeenten</u> - Aansluiten van voet- en fietspaden naar knooppunten en hoofdverbindingen	Investeren in kansrijke fietsverbindingen als voortransport op OV	Brede Doel Uitkering	- Ontwikkelen hoofdfietsroute-netwerk - Uitbreiden fietsenstallingen en kluizen bij regionale stations

4.5.4 Goederenvervoer

Ambitie

Versterken kwaliteit en aandeel goederenvervoer over water en spoor, faciliteren over de weg.

Hoofddijn van beleid

Kwaliteitsnetwerk goederenvervoer verbindt regionale bedrijventerreinen met de hoofdinfrastructuur. Bundelen van bedrijven met bovenlokale verkeersbewegingen met de hoofdstructuur.

Het goederenvervoer is van onmisbaar belang voor de vitaliteit van Overijssel. Goederenvervoer willen we bundelen om de overlast in geluid en verkeersveiligheid in het buitengebied te beperken en het vervoer op die hoofdverbindingen optimaal te faciliteren. Wij bieden nieuwe en ook bestaande bedrijven en voorzieningen met omvangrijke goederenstromen en/of verkeersaantrekkende werking ruimte op locaties met een goede aansluiting op de hoofdinfrastructuur, bij voorkeur met verschillende modaliteiten.

Het goederenvervoer speelt zich voornamelijk af op de hoofdinfrastructuur over weg, spoor en het water. Het kwaliteitsnetwerk goederenvervoer verbindt regionale bedrijventerreinen met de hoofdinfrastructuur. Voor goederenvervoer in het buitengebied gaat het om overslagpunten van lokaal belang evenals laad en loskades van aanliggende bedrijven langs vaarwegen of spoorverbindingen (zie paragraaf 5.5.4). Bij bestaande bedrijven in het buitengebied met intensieve vervoersbewegingen zijn maatwerkoplossingen nodig om de verkeersonveiligheid en milieuhinder te beperken. De veiligheid van het landbouwverkeer is een specifiek aandachtspunt in het verkeersveiligheidsbeleid (zie paragraaf 4.7).

Samenvattend realisatieschema goederenvervoer

Regels in verordening	(Prestatie-)afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
	<u>Met gemeenten</u> Verbeteren veiligheid vervoersintensieve bedrijven buitengebied	Faciliteren ontwikkelingen lokale overslag langs water en spoor	Brede Doel Uitkering	Gebiedsgerichte aanpak verkeersveiligheid o.a. landbouwverkeer

4.6 Watersysteem en klimaat

Ambitie

Watersystemen met goede ecologische en chemische kwaliteit, die voor de lange termijn klimaatbestendig en veilig zijn.

Veilig, schoon en gezond water is een basisvoorwaarde voor het leven van mensen, planten en dieren. Klimaatverandering noodzaakt ons nu maatregelen te nemen en ons voor te bereiden op mogelijke lange termijn effecten.

4.6.1 Optimale watercondities

Ambitie

Optimale watercondities (kwaliteit en kwantiteit) voor landbouw, wonen, natuur en landschap.

Hoofddlijn van beleid

De ecologische en chemische kwaliteit van de watersystemen wordt bevorderd door uitvoering van de Kaderrichtlijn Water (KRW). In landbouwgebieden (vitaal platteland accent productie) wordt het waterbeheer afgestemd op goede productieomstandigheden. Bij ontwikkelingen wordt de ruimtelijke kwaliteit versterkt.

Uitvoering Kaderrichtlijn Water

Veel natuur- en landschapskwaliteiten zijn afhankelijk van grond- en oppervlaktewater. Een schone en natuurlijke situatie is nodig voor het behoud van de biodiversiteit en het goed functioneren van de ecologische hoofdstructuur. De toestand van veel watersystemen is nu lang niet optimaal en behoeft verbetering (*Kaderrichtlijn Water, KRW (2000)*). Het doel van de KRW is om basisvoorwaarden te scheppen voor ecologisch goed functionerende watersystemen. De aandacht ligt daarbij op de grotere wateren (zie kaart Waterlopen en Waterberging). Voor het gezond maken en houden van deze wateren voor mens, dier en plant zijn in de Omgevingsvisie ecologische en chemische doelen vastgesteld (zie waterbijlage: Kaderrichtlijn Water).

De ecologische doelen (het zogenoemde Goed Ecologisch Potentieel (GEP)) mogen door ruimtelijke ontwikkelingen of nieuwe functies niet onmogelijk worden. Ook mag de aanwezige situatie niet zodanig verslechteren dat het betreffende water in een lagere beoordelingsklasse terecht komt (stand-still vereiste). De afspraken die gemaakt zijn voor de invoering van de KRW (Adviesnota Rijn-Oost, 2008) vormen hiervoor het uitgangspunt. “*Van belang is dat de ambitie en doelen nu helder, één op één worden overgenomen en vastgelegd in de Omgevingsvisie*” (citaat Watermanifest Overijsselse Waterschappen). Het tempo en het ambitieniveau is ingegeven door wat haalbaar en betaalbaar is. Om de doelen gefaseerd, maar uiterlijk in 2027 te bereiken, nemen met name de waterschappen vele maatregelen. Het gaat om de herinrichting van wateren, zoals natuurvriendelijke oevers, hermeandering en het voor vissen passeerbaar maken van stuwen.

Verdroging bedreigt de kwaliteit van natuurgebieden en veroorzaakt in veengebieden bodemdaling. Verdroging wordt met voorrang aangepakt in TOP-gebieden/Natura 2000-gebieden. Voor het tijdig voldoen aan de KRW doelen betreffende de belasting met nutriënten (nitraat, fosfaat) achten we het generieke rijksbeleid voldoende.

Kleine wateren

De KRW heeft betrekking op grotere wateren: de zogenoemde oppervlaktewater- en grondwaterlichamen. Voor het bereiken van de doelen van de KRW is het van belang om ook bronnen, bovenlopen en vennen mee in beschouwing te nemen. De toestand van deze elementen is van grote invloed op het ecologisch functioneren van watersystemen en draagt sterk bij aan de landschappelijke rijkdom en de recreatieve aantrekkingskracht. Het provinciale beleid rond de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater heeft dan ook betrekking op de watersystemen in hun geheel. De doelen voor deze waterelementen worden vastgesteld in samenhang met de doelen van de KRW (zie waterbijlage: Functietoekenning en Kaderrichtlijn Water).

Watercondities voor natuurwaarden

Naast de uitvoering van de Kaderrichtlijn Water zetten we voor de relatie water en natuurwaarden in op het volgende:

- Binnen het ontwikkelingsperspectief groen-blauwe hoofdstructuur (kaart Beleidsperspectieven Omgevingsvisie) gelegen binnen de EHS en de ecologische verbindingzones wordt het waterbeheer afgestemd op het belang van de natuurwaarden. In het ontwikkelingsperspectief 'vitaal platteland accent op veelzijdige gebruiksruimte' geldt als uitgangspunt dat het waterbeheer wordt afgestemd op het aanwezige grondgebruik, veelal landbouw. Kenmerkend voor deze gebieden is echter een ontwikkelingsgerichte inzet naar een meer natuurlijk, veerkrachtig en landschappelijk ingepast watersysteem (zie verdere uitwerking waterbijlage, functietoekenning).
- Met het Gewenst Grond- en Oppervlaktewater Regiem (GGOR) geven we duidelijkheid over het na te streven waterbeheer in een gebied in de normale situatie. Het waterbeheer gebaseerd op het GGOR heeft als doel de functies en belangen in een gebied optimaal te ondersteunen. Bij het opstellen van het GGOR ligt de prioriteit bij de aanpak van verdroogde natuur in de EHS: de TOP-gebieden/Natura 2000-gebieden en specifiek daarbinnen de door provincie en Rijk bepaalde gebieden met een 'sense of urgency'. Het waterschap stelt het GGOR op, de provincie stelt dit vast via de waterbeheerplannen. Voor het opstellen en de uitvoering wordt aangesloten bij de afspraken rond de TOP-gebieden (PMJP) en bij de KRW. Uitgangspunt is dat alle noodzakelijke maatregelen worden genomen binnen de grenzen van de EHS. (zie verder waterbijlage, kader GGOR).
- Op overgangen tussen natuur en landbouw kan bij inrichting en beheer sprake zijn van strijdige eisen aan het waterbeheer. Daarbij geldt de volgende gedragslijn:
 - uitgaan van bestaande functies en de wensen voor het waterbeheer
 - proberen via verfijnd beheer (in tijd en plaats) uiteenlopende functies zo goed mogelijk te bedienen
 - in situaties waarin het niet mogelijk blijkt te voldoen aan strijdige eisen van landbouw en natuur, doet de provincie een uitspraak welke functie bepalend is (binnen de kaders van EU en Rijk).

Watercondities voor landbouw

Voor een optimale landbouw zijn goede watercondities nodig. Zie hiervoor paragraaf 4.2.2.

Watercondities voor het landschap (ruimtelijke kwaliteit)

Water is ook een factor voor de beleving van het landschap. Mensen waarderen water in de woonomgeving en in de natuur. De komende decennia zullen omvangrijke veranderingen plaatsvinden in het watersysteem. Dat biedt even zovele kansen om met deze projecten ruimtelijke kwaliteit te realiseren, door de herinrichting ook als een ontwerp-opgave te beschouwen en te investeren in goede inpassing en vormgeving. Bij de uitvoering van de KRW vindt een omvangrijke en noodzakelijke herinrichting van de waterlopen plaats, voor een deel in combinatie met het realiseren van de EHS. In de adviesnota Rijn-Oost (10 maart 2008) wordt geraamd dat ruim 1.250 km waterloop voor meer dan 75 procent moet worden heringericht. Het Overijsselse aandeel wordt geschat op ruim 800 km.

Iedere streek heeft haar eigen ruimtelijke kenmerken en kwaliteiten, waarin water een rol speelt. Het wettingengebied van Salland, het veenontginningsgebied van Noordoost Overijssel, het Vechtgebied, de Dinkel en het kleinschalige kampenlandschap van Twente zijn daarvan voorbeelden.

Op lokaal niveau speelt ruimtelijke kwaliteit ook een rol bij kleine beekjes en brongebieden, en bij plekken met historische waarde gekoppeld aan water zoals het Deventer stadsfront. Ook op dit niveau sturen we op ruimtelijke kwaliteit door een ontwerp-aanpak die inspeelt op de kenmerken en kwaliteiten van die specifieke plek.

Waterbeheer in droge perioden

Er zijn nu al jaren dat er te weinig water beschikbaar is voor allerlei doeleinden: koelwater, scheepvaart, landbouw enz. Voor het stellen van prioriteiten bij de waterverdeling is de landelijke verdringingsreeks voor het IJsselmeergebied het uitgangspunt. De regionale waterbeheerders kunnen op basis van deze verdringingsreeks een regionaal uitgewerkte reeks opstellen als die beter tegemoet komt aan de regionale omstandigheden.

Samenvattend realisatieschema Optimale watercondities

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
Algemeen: - Voorschriften Waterwet regionaal vertalen - De gebieden waarvoor een GGOR-besluit moet worden genomen en de inhoud van een GGOR-besluit	Met waterschappen en gemeenten: - Gebiedskenmerken bij waterprojecten Met waterschappen via waterbeheerplan: - Berekening uit grondwater en beleid in droge perioden. - Uitvoering KRW: oppervlaktewaterlichamen, TOP-gebieden - Maatregelen voor kleine wateren. - Maatregelen uitvoering GGOR Met waterschappen, gemeenten, Rijk, buurprovincies, Duitsland: - Samenwerking KRW	- Ruimte voor de Vecht - Inventarisatie GGOR-gebieden	pMJP: aanpak verdroging in TOP-gebieden (KRW)	- Ruimtelijke kwaliteit bij waterprojecten - Digitale wateratlas - Uitvoering GGOR-proces

4.6.2 Betrouwbare drinkwatervoorziening

Ambitie

Een betrouwbare drinkwatervoorziening (kwaliteit en kwantiteit).

Hoofddlijn van beleid

Voor de drinkwatervoorziening heeft grondwater als bron de voorkeur. Wij zorgen voor voldoende beschikbare bronnen. Kwetsbare drinkwaterwinningen worden onderzocht op betere bescherming.

Bronnen voor de drinkwatervoorziening

Voor de drinkwatervoorziening heeft grondwater als bron onze voorkeur. De kwaliteit en beschikbare hoeveelheid van grondwater is stabiel. Dit weegt in onze ogen op tegen het feit dat grondwateronttrekking in een wijde omgeving merkbaar is en nadelige gevolgen kan hebben voor natuurwaarden.

Oeverwater is een tweede bron. Dit zien wij als alternatief voor grondwater. Er is ervaring met het beheersen van risico's bij oevergrondwater langs de IJssel. Ook langs de Vecht is een oevergrondwaterwinning in ontwikkeling. De ervaringen daarmee kunnen laten zien in hoeverre oevergrondwater ook bij een kleine rivier perspectief biedt.

Bescherming van grondwater

In de nieuwe Drinkwaterwet is vastgelegd dat de duurzame veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening een dwingende reden van groot openbaar belang is. De gebieden waar (oever)grondwater voor drinkwater aan de bodem wordt onttrokken of die daarvoor gereserveerd zijn (op het ogenblik 27 waterwingebieden zie kaart Drinkwaterwinningen) worden afdoende beschermd door voortzetting van het geldende beleid. We beogen de waterkwaliteit voor de openbare drinkwatervoorziening en de levensmiddelen industrie te beschermen en te voorkomen dat deze kwaliteit verslechtert (stand-still). Onze uitgangspunten zijn:

- Het gehele intrekgebied van de drinkwaterwinning wordt beschermd;
- Stap-vooruit principe en saldobenadering: geen functies met risico op grondwater verontreiniging, tenzij de beschermingssituatie verbetert (stap-vooruit). Bij grote en grootschalige ruimtelijke ingrepen is een verslechtering op plaatselijk niveau toegestaan, mits op gebiedsniveau verbetering plaats vindt (saldobenadering);
- Preventie via de verbodsbepalingen in de verordening is de meest doelmatige bescherming tegen ruimtelijke functies die risico hebben voor grondwaterverontreiniging. Het gaat dan om een brongerichte aanpak van bedreigende activiteiten/functies;
- Duurzaam veiligstellen: De openbare drinkwatervoorziening moet opgenomen zijn in gemeentelijke structuurvisies en de bestemmingsplannen;

- Voor de kwetsbare winningen stellen we in 2009 en 2010 gebiedsdossiers op, met een analyse van de actuele bedreigingen voor de waterkwaliteit en de mogelijke maatregelen (KRW).

Het beschermingsbeleid is nader beschreven in de waterbijlage.

Continuïteit levering

We zorgen voor voldoende locaties waar de winning van drinkwater mogelijk is. Om na 2020 aan de actuele vraag in de regio Twente te kunnen blijven voldoen, starten we op korte termijn een verkennende studie naar alternatieve/nieuwe locaties voor drinkwaterwinning in Twente ter grootte van 5 à 6 miljoen m³/jaar.

Anticiperend op verwachte langere perioden met droogte, onderzoeken we in 2009 in het onderzoek 'klimaatverandering en droogte' (zie ook 4.6.3) ook de continuïteit van de drinkwatervoorziening en de leveringscapaciteit op langere termijn. We verwachten dat met name de piekbelasting in droge perioden zal toenemen. Een belangrijk onderdeel van het onderzoek is dan ook gericht op verdere mogelijkheden van waterbesparing.

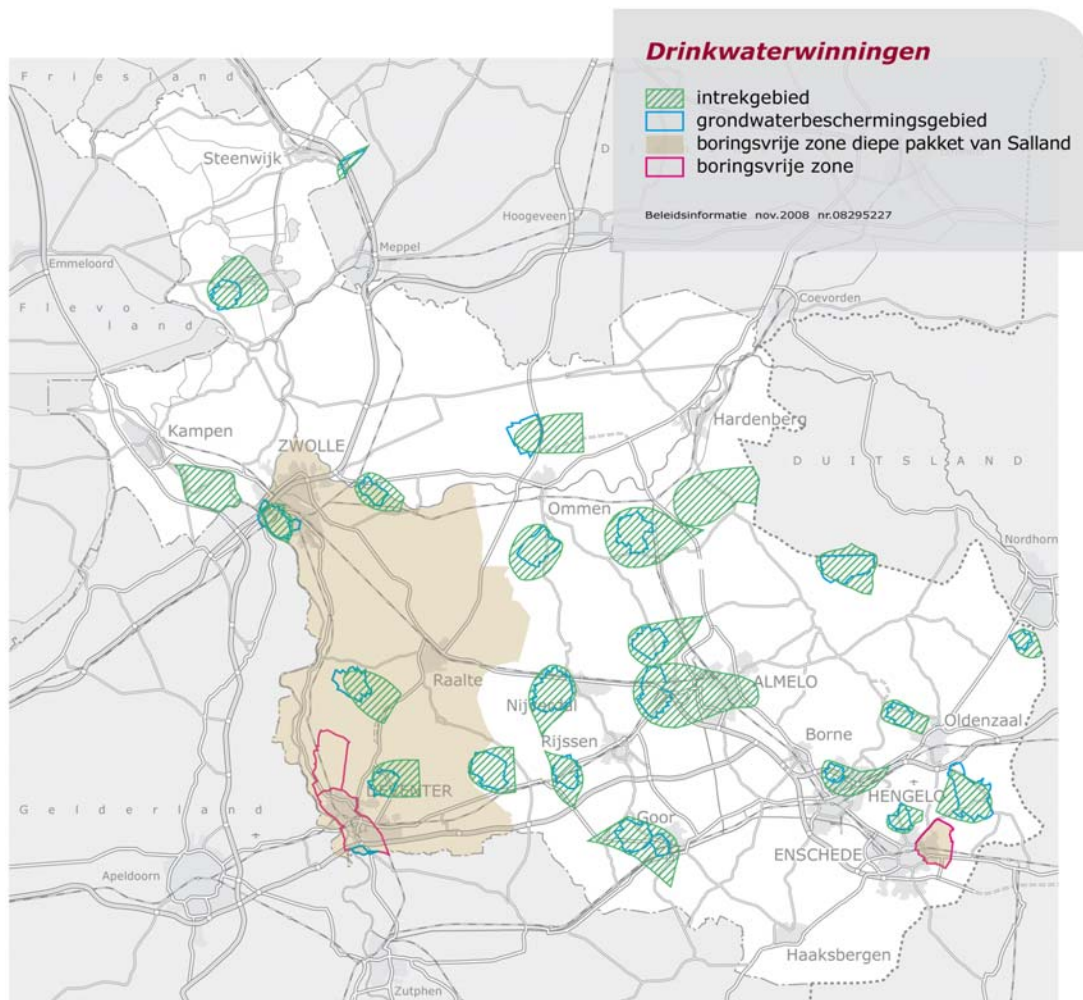
Inrichting van drinkwaterwinningen

Drinkwaterwinningen moeten duurzaam worden ingepast en ingericht. Dat betekent dat naast een goede bescherming tegen verontreinigingen de inbreuk op het natuurlijke watersysteem zo klein mogelijk is en de schade aan functies als landbouw en natuur zoveel mogelijk wordt beperkt. Daarnaast zetten wij in op een milieuverantwoorde (gebruik afvalstroom, energiegebruik) en bedrijfstechnische (beperking kosten, leveringszekerheid) productiewijze. We toetsen de aanpassing van bestaande winningen en de realisatie van nieuwe winningen aan deze aspecten voor duurzame inrichting.

Natuur- en drinkwaterwinning beïnvloeden elkaar in tweeërlei opzicht. Natuurgebieden bieden bescherming aan winningen door het gunstige grondgebruik (ontbreken van verontreinigingsbronnen), en de winningen bieden op hun beurt door het grondwaterbeschermingsbeleid ruimtelijk bescherming aan de natuur. Tegelijkertijd kan het winnen van drinkwater bijdragen aan de verdroging van de natuur en daarmee aan een vermindering van de kwaliteit van de grondwaterafhankelijke natuurwaarden. In de Natura 2000-beheerplannen zal nader worden bepaald in welke mate de winningen de instandhoudingsdoelen beïnvloeden en welke maatregelen noodzakelijk en haalbaar zijn om dat te ondervangen.

Samenvattend realisatieschema Betrouwbare drinkwatervoorziening

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling / Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
• Diepe pakket van Salland: grondwaterwinning alleen voor openbare drinkwatervoorziening. • Bescherming van grondwaterwinningen voor hoogwaardig gebruik.	<u>Met waterleidingsector:</u> • Onderzoek naar nieuwe drinkwaterwinning in Twente. <u>Met waterschappen en waterleidingsector:</u> • Bestuursakkoord samenwerking in de waterketen	• Onderzoek naar nieuwe drinkwaterwinning in Twente.		• Onderzoek klimaatverandering en droogte (o.a. continuïteit drinkwatervoorziening) • Opstellen gebiedsdossiers (met waterleidingsector)

4.6.3 Gevolgen van klimaatverandering

Ambitie

Voorbereid zijn op lange termijn gevolgen van klimaatverandering (veiligheid en droogte).

Hoofdlijn van beleid

We onderzoeken de gevolgen van klimaatverandering voor de langere termijn. Voor de wateropgave zijn vooralsnog de klimaatscenario's G (gematigd) en W (warm) van het KNMI (2006) uitgangspunt.

Klimaatverandering

Ons klimaat verandert onder invloed van het broeikaseffect. De KNMI-scenario's laten in meer of mindere mate dezelfde trends zien:

- De gemiddelde temperatuur blijft stijgen (wereldwijd met 1 tot 2 graden tot 2050);
- De zeespiegel blijft stijgen (tussen de 15 en 35 centimeter tot 2050);
- Zachte winters en warmere zomers komen vaker voor;
- De winters worden natter;
- Extreme buien nemen toe; het aantal regendagen in de zomer neemt af, maar de intensiteit van de zomerse neerslag neemt toe.

Via het Energiepact werken wij nu al aan een regionale bijdrage aan beperking van CO₂-uitstoot (zie 4.8 en 5.8). De veranderingen in het klimaat kunnen uiteenlopende gevolgen hebben voor de leefomgeving van Overijssel. Vele daarvan hebben direct of indirect te maken

met water: waterafvoer, watervoorraden vanwege droogteperiodes, veiligheid tegen overstroming, wateroverlast, waterkwaliteit en scheepvaartbeperkingen. Maar het gaat ook om gevolgen voor de natuur: het verschuiven van groeiseizoenen, het voortbestaan van bedreigde soorten en de introductie van nieuwe soorten. En het gaat ook om gevolgen voor de landbouw, voor ons wooncomfort (binnenklimaat), onze gezondheid (hittestress, smog, allergieën, tropische ziekten) en de doorwerking op onze landschappen. Het veranderende klimaat vergroot de druk op de beperkte ruimte die we hebben en zal een steeds grotere rol spelen bij het maken van keuzes voor de inrichting van onze ruimte.

Rapport Deltacommissie

Op 3 september 2008 heeft de Deltacommissie haar eindrapport aan het kabinet gepresenteerd. Het rapport bevat aanbevelingen voor het klimaatbestendig maken van Nederland in de komende honderd jaar. De opgave is volgens de commissie niet acuut, maar wel urgent. De Deltacommissie stelt dat er rekening moet worden gehouden met een zeespiegelstijging van 0,65 tot 1,30 meter in 2100 en van 2 tot 4 meter in 2200. Voor de maximale afvoer van de Rijn moet rond 2100 rekening worden gehouden met ongeveer 18.000 m³/s (huidige maatgevende afvoer is 16.000 m³/s). Een stijgende zeespiegel, afnemende rivierafvoeren in de zomer, langduriger droogteperiodes en indringend zout water via de rivieren en het grondwater zetten de zoetwatervoorziening van het land onder druk. Dit leidt tot schadelijke gevolgen voor de drinkwatervoorziening, landbouw, scheepvaart en (koel)water gerelateerde economische sectoren.

Voor Overijssel zijn 5 aspecten uit het rapport van belang:

- verhogen huidige veiligheidsniveaus;
- nieuwbouwplannen op fysisch ongunstige locaties;
- nieuwe ontwikkelingen in buitendijkse gebieden;
- verdere uitvoering programma *Ruimte voor de Rivier*;
- eventuele verhoging van het peil van het IJsselmeer.

Het kabinet onderschrijft de samenhangende visie van de commissie en heeft besloten het advies als uitgangspunt te nemen voor een verdere uitwerking, waarbij het kabinet wel al een voorbehoud maakt aangaande de peilverhoging van het IJsselmeer. In het Nationaal Waterplan, dat in 2009 wordt vastgesteld, wordt een uitvoeringsagenda gepresenteerd, gebruik makend van het Deltaprogramma van de Deltacommissie.

Om de continuïteit en samenhang van de aanpak ook op langere termijn te kunnen borgen, komt het kabinet in 2009 met een ontwerp van een Deltawet. Deze wet zal de volgende onderwerpen bevatten: de juridische grondslag voor het Deltaprogramma, de taken en bevoegdheden van de Deltaregisseur en de wijze waarop een solide financiële basis geregeld wordt. Indien er meekoppeling met specifieke regionale of private ontwikkelingen mogelijk is, verlangt het rijk ook van decentrale overheden en private partijen een financiële bijdrage.

Regionale aanpak

In afwachting van het definitieve kabinetsstandpunt en de verdere regionale invulling voeren we allereerst voortvarend de afspraken uit van het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW) tussen Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen (zie 5.7.1).

Voor de wateropgave als gevolg van de klimaatverandering gaan we vooralsnog uit van een scenario met een bandbreedte die ligt tussen de klimaatscenario's die in 2006 door het KNMI zijn ontwikkeld: Gematigd scenario (G) en Warm scenario (W). Het W-scenario wordt met name gebruikt voor de stedelijke wateropgave (afpraak Nationaal Bestuursakkoord Water (Actueel, 2008)). Met deze keuze kunnen we de veiligheid tot 2030 voldoende waarborgen en sluiten we aan bij een uniform kader binnen Nederland.

Door het starten van een 'programma regionale uitwerking waterveiligheid op langere termijn' willen we de regionale opgave voor de lange termijn (dus na uitvoering van maatregelen om aan de huidige veiligheidsnormen te voldoen) helder in beeld brengen, zodat we tijdig kunnen starten met de maatregelen die in 2050 noodzakelijk zijn om aan de veiligheidsnormen te voldoen.

De toenemende droogte leidt tot een grotere watervraag. Er zijn grenzen aan wateraanvoer en watergebruik. Er is geen garantie als beregening, koelwater voor elektriciteitscentrales, water voor recreatie en verkoeling. Hierdoor kunnen er nu nog onvoorziene spanningen in de samenleving ontstaan. Om beter voorbereid te zijn op grotere droogte, zullen we de komende twee jaar samen met de waterschappen onderzoek doen naar voorraadvorming, aanpassing van de wateraanvoermogelijkheden en het beleid in droge periodes ('klimaatverandering en droogte').

De landbouw krijgt te maken met langere (te) natte en (te) droge periodes. Opbrengstvermindering is hiervan het gevolg, met name op de hogere zandgronden. Om in het deelstroomgebied Rijn-Oost een vitale landbouwfunctie in een veranderend klimaat te ondersteunen participeren wij in een gezamenlijk programma 'landbouw op peil' dat zich richt op de ontwikkeling en verspreiding van kennis voor een klimaatbestendige landbouw. Klimaatverandering en de verdergaande verstedelijking kunnen leiden tot overstromingen, hittestress, verwoestingen en gezondheidsrisico's. Via goede ruimtelijke inrichting, waterbeheer en gezondheidszorg moet worden ingespeeld op de klimaatverandering. Wij willen samen met een gemeente een pilot 'klimaatbestendig bouwen' starten, waarbij we rekening houden met water, hitte en energie.

Klimaatverandering heeft grote en nog deels onbekende gevolgen voor plant- en diersoorten: het komen en verdwijnen van soorten gaat niet alleen door, maar dat proces versnelt zich ook nog eens en voltrekt zich bovendien op een weinig voorspelbare wijze. We willen onderzoeken hoe klimaatbestendigheid de natuur in Overijssel zal zijn na realisering van de EHS.

Samenvattend realisatieschema Gevolgen van klimaatverandering

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
	<u>Met waterschappen via waterbeheerplan:</u> - Uitgaan van klimaatscenario tussen G en W <u>Met waterschappen en gemeenten:</u> - Programma waterveiligheid op langere termijn - Pilot klimaatbestendig bouwen		- Programma Waterveiligheid op langere termijn: - Klimaatbestendige IJssel	- Programma Waterveiligheid op langere termijn - Onderzoek Klimaatverandering en droogte - Programma 'Landbouw op peil' - Pilot klimaatbestendig bouwen. - Onderzoek Klimaatverandering en natuur

4.7 Veiligheid en gezondheid

Ambitie

Veilig, gezond en schoon kunnen wonen, werken, recreëren en reizen.

De Groene omgeving is van groot belang voor het welzijn van mensen, planten en dieren. Wij bevorderen een veilig en gezond leefmilieu voor mens en dier door het buitengebied zoveel mogelijk te vrijwaren van veiligheidsrisico's en belasting van het milieu. Wij volgen hierbij op hoofdlijnen het generieke beleid. Indien er duidelijk sprake is van meerwaarde zetten we gebiedsgerichte maatregelen in, ook om knelpunten op te lossen. De aanpak van milieubelasting gebeurt via vergunningverlening en -handhaving. De aandacht ligt daarbij vooral op de geurbelasting en de fijnstofbelasting door intensieve veehouderijen. Voor dit laatste geven we uitvoering aan het Regionaal samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit Overijssel 2008-2015.

4.7.1 Waterveiligheid, externe veiligheid en verkeersveiligheid

Ambitie

Garanderen van waterveiligheid, externe veiligheid en verkeersveiligheid

Hoofddijn van beleid

- *Waterveiligheid*

Water maken we sturend in de ruimtelijke ordening. We houden toezicht op de primaire en regionale waterkeringen. Het hoofdsysteem en de kleinere watersystemen krijgen meer ruimte o.a. door uitvoering van projecten voor Ruimte voor de IJssel en Ruimte voor de Vecht. Toezicht op de primaire en regionale waterkeringen.

- *Externe veiligheid*

We stimuleren een efficiënt en effectief samenspel tussen alle regionale veiligheidspartners. We reguleren externe veiligheidsrisico's met een toekomstvast Basisnet vervoer gevaarlijke stoffen voor weg, water en spoor. We stimuleren inherente veiligheid bij ruimtelijke ontwikkeling. Herstructurering kan als oplossing dienen voor (spreiding van) externe risico's. We zorgen voor bescherming van belangrijke functies.

- *Verkeersveiligheid*

Met onze partners werken we aan een integrale en gebiedsgerichte aanpak van de verkeersveiligheid door voorlichting, educatie, maatregelen in infrastructuur en handhaving. Onze doelgroepenaanpak is gericht op alle weggebruikers. De principes van inherente veiligheid passen we toe bij trajectmatige inrichting van verkeerswegen en een shared space-benadering van verblijfsgebieden.

Waterveiligheid: bescherming tegen overstroming

De watersystemen in Nederland zijn de voorgaande decennia door allerlei technische maatregelen en oprukkende bebouwing ingeperkt en ingesnoerd. Bij stijgende waterstanden en perioden van droogte blijken de tekortkomingen van deze ontwikkeling. Er is onvoldoende bescherming tegen overstromingen, tegen wateroverlast en tegen droogte. Er dreigt een voortdurende cyclus van dijkverhogingen en andere aanpassingen om de toenemende kans op overstroming en wateroverlast het hoofd te bieden. Dit is echter geen duurzame oplossing. Om nu en in de toekomst bestand te zijn tegen extreme situaties is het nodig om watersystemen de ruimte te geven en de afvoercapaciteit en het opvangvermogen te herstellen en te vergroten. Daarnaast blijft dijkversterking (incl. het nog te onderzoeken concept van overstroombare dijken) een belangrijke pijler van het waterveiligheidsbeleid.

Water laten we een sturende rol spelen in de ruimtelijke ontwikkeling om de noodzakelijke bescherming te bereiken. De zwaarte van deze sturing is afhankelijk van het gewicht van de opgave en de opbouw en inrichting van het gebied. We willen voorkomen dat laaggelegen gebieden worden opgezaagd met de gevolgen van ingrepen uit hoger gelegen gebieden. Daarom moeten problemen primair in het eigen gebied worden opgelost en niet worden afgewenteld op andere gebieden. Dit is conform het Nationaal Bestuursakkoord Water. Onze sturing vindt in drie hardheden plaats: normstellend, richtinggevend of inspirerend. Voor het waterbelang is dit als volgt ingevuld:

- onder normstellend:
 - het belang van het water is *kaderstellend*, ontwikkelingen die strijdig zijn met dit belang worden geweerd;
 - het belang van het water is *zwaarwegend*: er vindt bij de ruimtelijke ontwikkeling een afweging plaats waarbij het belang van het water zwaar weegt. Mits goed gemotiveerd kunnen ontwikkelingen plaatsvinden, die hiermee strijdig zijn. In zo'n geval worden compenserende of mitigerende maatregelen genomen;
- onder richtinggevend: het waterbelang is *medeordenend*: er vindt bij de ruimtelijke ontwikkeling, die met het belang van het water strijdig is, een afweging plaats waarbij het waterbelang een duidelijke rol speelt en er zo nodig mitigatie of compensatie plaatsvindt;
- in andere situaties is het water '*dienend*' en wordt het waterbeheer afgestemd op de ruimtelijke bestemming of nieuwe ontwikkeling.

Waterveiligheid moet een plek krijgen in het watertoetsproces en wij zullen het gebruik van het watertoetsproces met partners blijven afspreken.

Primaire waterkeringen

In Overijssel zijn vier dijkkringen gelegen die risico lopen op een overstroming. Deze zijn bij wet (huidig: wet op de waterkering en in 2009 de nieuwe waterwet) vastgelegd. Het Rijk stelt de normen vast voor de primaire keringen langs de IJssel, Zwartemeer, Zwarte Water en Vecht (tot de N348 bij Ommen). Wij hebben krachtens de Wet op de Waterkering (vanaf 2009 de Waterwet) toezicht op de veiligheid van de primaire keringen. Periodiek worden de keringen getoetst door de beheerders conform het Voorschrift Toetsen op Veiligheid. Zij rapporteren hierover aan Gedeputeerde Staten en deze brengen verslag uit aan de Minister van Verkeer en Waterstaat. De daaruitvolgende benodigde verbeteringswerken komen in het Hoogwaterbeschermingsprogramma van het Rijk.

Regionale waterkeringen

Wij stellen krachtens de Wet op de Waterkering (vanaf 2009 de Waterwet) de veiligheidsnormen vast voor door haar aangewezen regionale waterkeringen. Daarnaast zijn wij toezichthouder op de regionale keringen. Wij hebben in 2006 veiligheidsnormen vastgesteld voor de in 2004 aangewezen regionale keringen. De regionale keringen worden door de beheerders (waterschappen, provincie en Rijkswaterstaat) periodiek getoetst aan deze normen en zonodig op het vereiste niveau gebracht.

Europese Richtlijn overstromingsrisico's

De in november 2007 van kracht geworden Europese 'Richtlijn overstromingsrisico's' verplicht de lidstaten tot het inrichten van een planstelsel voor het beheersen van overstromingsrisico's dat:

- internationaal is afgestemd (solidariteit, niet-afwentelen);
- de veiligheidsketen volgt;
- afstemt met het planstelsel voor de KRW en
- gebruik maakt van drie instrumenten: een voorlopige risicobeoordeling, kaarten en risicobeheersplannen.

De Richtlijn biedt het kader voor een betere bescherming tegen overstromingen, anticiperend op klimaatverandering. Bovendien biedt het de burgers, bedrijven en overheden transparantie over mogelijke overstromingsrisico's (welke gebieden en hoe groot) en wat daaraan wordt gedaan (en door wie) om die te verminderen (doelstellingen en maatregelen). In 2009 moet deze richtlijn in nationale wetgeving zijn overgenomen.

In de risicobeheersplannen wordt de aanpak van het overstromingsrisico beschreven. De richtlijn benoemt welke zaken in het plan aan de orde moeten komen. Bovendien zijn er procedure-eisen voor de publieke participatie en de afstemming met de KRW. De risicobeheersplannen moeten uiterlijk 22 december 2015 gereed zijn en in werking treden. De richtlijn geldt, conform het voorlopig nationaal kader voor toepassingsbereik, in Overijssel in elk geval voor de binnendijkse (dijkkringen) en buitendijkse gebieden van het hoofdwatersysteem. Het gaat dan om de IJssel, de Overijsselse Vecht vanaf Ommen en het Zwarte Water en voor grensoverschrijdende kleine rivieren, de Overijsselse Vecht en Dinkel, en de gebieden langs de aangewezen regionale keringen in het regionale watersysteem.

Voorzieningen bij calamiteiten

Veiligheid is nooit volledig te garanderen. Er zal altijd een restrisico overblijven. In het geval van een dijkdoorbraak kunnen de laaggelegen gebieden van Overijssel in korte tijd enkele meters onder water komen te staan. Dat vergt adequate calamiteitenregelingen. Bij de ruimtelijke ontwikkeling en inrichting van gebieden dienen we rekening te houden met voorzieningen voor noodsituaties (aangepast bouwen, evacuateroutes, bescherming van cruciale infrastructuur, geleiding van water naar gebieden waar het minder schade kan) om slachtoffers te voorkomen en schade te beperken.

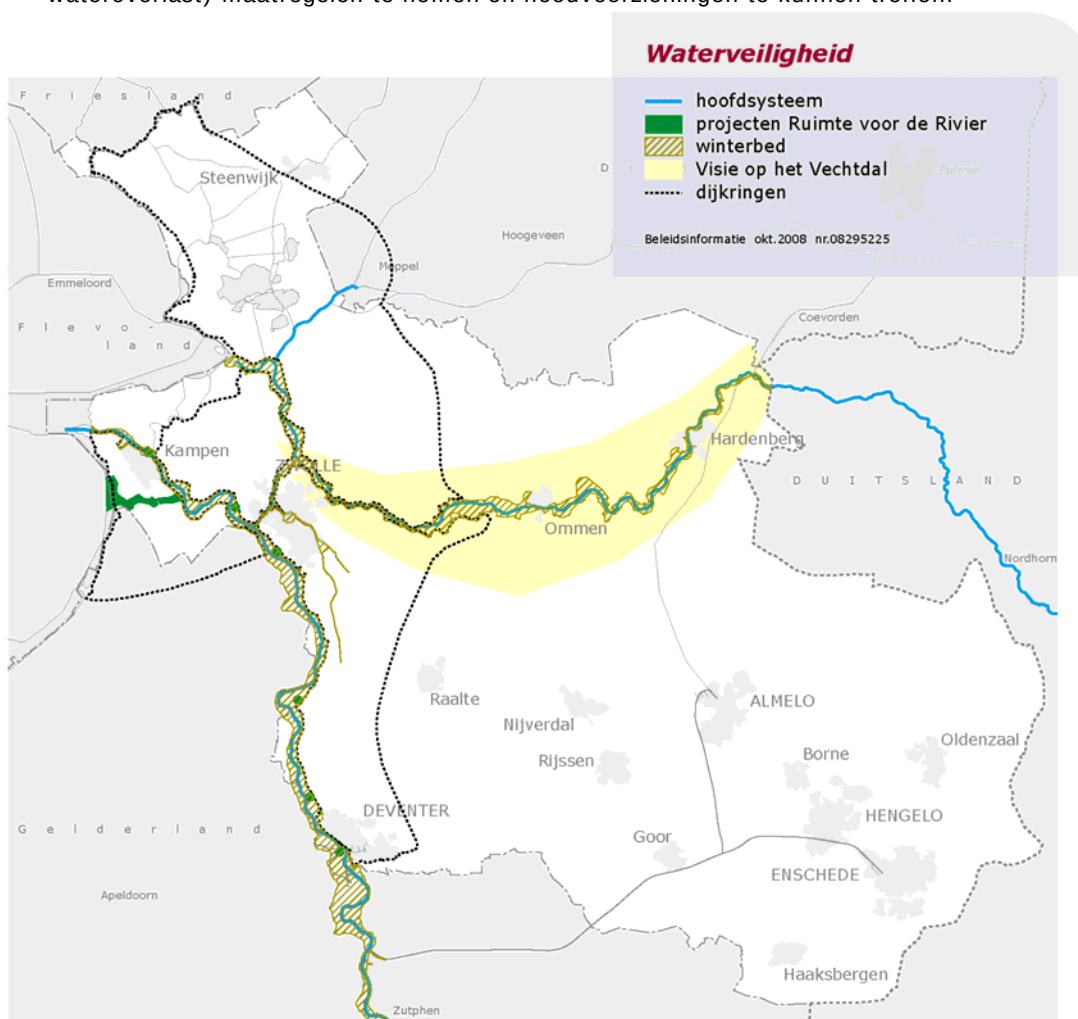
Waterbergingsgebieden

Het Kampereiland (gemeente Kampen), de polders Noord- en Zuid-Meene (gemeente Hardenberg) en de Beulakerpolder (gemeente Steenwijkerland) zijn aangewezen als waterbergingsgebied. Deze gebieden dienen bij hoog water als overloopgebied. Deze functie moeten ze behouden. Wij weren hier ontwikkelingen die hiermee in strijd zijn.

Concrete maatregelen

Om de watersystemen daadwerkelijk ruimte te geven om overstromingen te voorkomen, wordt voor het hoofdsysteem ingezet op de volgende maatregelen (zie kaart Waterveiligheid):

- Ruimte geven aan de grote rivieren. De Beleidslijn Grote Rivieren (2006) en de Planologische KernBeslissing (PKB) Ruimte voor de Rivier (februari 2006) zijn hiervoor uitgangspunt. Het belang van het water is kaderstellend. In 2015 moet Ruimte voor de Rivier zijn uitgevoerd. De burgers hebben in de burgerenquête laten zien dat er een breed draagvlak is voor het verbreden van de rivieren;
- Uitvoeringsgereed maken van de gekozen inrichtingsvariant voor de bypass bij Kampen;
- In 2007 is ook een nieuw beschermingsniveau voor primaire waterkeringen langs de Vecht vastgesteld. Wij geven invulling aan het nieuwe beschermingsniveau in het programma Ruimte voor de Vecht en de daaruitvolgende uitvoeringsmaatregelen. In een zone rond de Vecht vindt gebiedsontwikkeling plaats, waarbij de bescherming tegen het water kaderstellend is. Dit wordt echter verweven met doelen op het gebied van ruimtelijke kwaliteit, natuur, landschap, landbouw, mobiliteit, recreatie, toerisme en cultuurhistorie;
- Bij de verdere ontwikkeling en herinrichting van de lage delen van Overijssel aandacht geven aan voorzieningen die bij overstroming het aantal slachtoffers en de schade kunnen beperken. Naast aangepast bouwen, zodat het water de huizen niet bereikt of binnendringt, is dit het plannen en veilig maken van evacuateroutes. Het belang van het water is hier richtinggevend (medeordenend);
- Een adequate coördinatiestructuur en een goed programma met regelingen en voorzieningen maken en in stand houden om bij een calamiteit (overstroming of wateroverlast) maatregelen te nemen en noodvoorzieningen te kunnen treffen.

Externe veiligheid

Economische ontwikkeling en toename van de bevolking betekenen ook een toename van externe veiligheidsrisico's. Er komen steeds meer risicovolle activiteiten, zoals transport van gevaarlijke stoffen en ondergrondse transportleidingen. En er zijn meer inwoners die risico ondervinden van deze activiteiten. Vermenging van functies en nieuwe externe veiligheidsnormen (BEVI, Basisnet, Registratiebesluit) vragen om een vroegtijdige borging van externe veiligheid in ruimtelijke ontwikkelingen. Ons doel is dat in 2010 het externe veiligheidsrisico in Overijssel aan de wettelijke eisen voldoet. Wij zijn van mening dat er daartoe een maximum plafond voor externe veiligheidsrisico's moet komen. Wij voorkomen nieuwe saneringsituaties door gebruik, transport en opslag van gevaarlijke stoffen. Het vervoer van gevaarlijke stoffen kan belangrijke externe veiligheidsrisico's met zich meebrengen. Vanuit het oogpunt van externe veiligheid stimuleren we vervoer van gevaarlijke stoffen door buisleidingen en over het water. Vervoer van gevaarlijke stoffen over spoor heeft onze voorkeur boven vervoer over de weg. In landelijk verband werken wij aan het reguleren van de diverse vervoerstromen met gevaarlijke stoffen en de bijbehorende externe veiligheidsrisico's. Op basis van het Basisnet vervoer gevaarlijke stoffen (voor water, weg en spoor) en de aangekondigde nieuwe regelgeving voor buisleidingen, willen wij, waar nodig en mogelijk en volgens de geldende richtlijnen de risico's beperken, in samenspraak met partners. Het provinciaal routenetwerk voor het transport van gevaarlijke stoffen wordt op dit basisnet afgestemd. Voor hoofd en regionale transportleidingen van aardgas zetten wij in op de ontwikkeling van een strokenbeleid met ruimtelijke reserveringen voor externe veiligheid. Voor de overige aspecten zie paragraaf 5.7.2.

Verkeersveiligheid

De overheid is er verantwoordelijk voor dat mensen zich vrij en veilig kunnen verplaatsen over herkenbare en veilige wegen. We beschermen kwetsbaren in het verkeer en pakken veroorzakers van onveiligheid aan. Wij zetten de koers van permanent werken aan verkeersveiligheid voort zodat zoveel mogelijk mensen veilig thuiskomen. Dat doen we binnen een open verkeer- en vervoerssysteem zonder de mobiliteit en bewegingsvrijheid ingrijpend te beperken. Mensen moeten zelf de afweging mogen maken wanneer en hoe zij zich willen verplaatsen.

We nemen gericht fysieke maatregelen op wegen en informeren weggebruikers met voorlichtingscampagnes of maatregelen langs de weg over de verkeerssituatie. Alleen waar dat nodig is passen we in overleg met politie en openbaar Ministerie handhavingsmaatregelen toe. Op deze manier faciliteren wij een veilige ruimte waar de inwoners zich verplaatsen, anderen ontmoeten en goederen vervoeren. Deze vrije mobiliteit draagt bij aan ons welzijn, de sociale cohesie en de economie. Zie verder paragraaf 5.7.2.

Samenvattend realisatieschema Waterveiligheid, externe veiligheid en verkeersveiligheid

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
• Hanteren verdringingsreeks voor IJsselmeer-gebied bij watertekort • Aanwijzen van leidingstroken t.b.v. RTL en HTL • Aaneengeslotroutering van gevaarlijke stoffenkaart • Veiligstellen functie van wateropvang-gebieden Kampereiland en Zuid-Meene	<u>Met gemeenten:</u> • Niet afwentelen externe veiligheids-vraagstukken • Direct en indirect ruimtebeslag militaire objecten <u>Met buurprovincies en Duitsland over:</u> • Provinciaal routenetwerk gevaarlijke stoffen <u>Met Gasunie/ EZ</u> • Inpassing aardgas-transportleidingen <u>Met partners:</u> • Regionale partners sluiten aan op landelijke verkeers-veiligheidscampagne	• Uitvoeringsgereed maken bypass Kampen • Ruimte voor de Vecht • Ruimte voor de IJssel • Toepassen Duurzaam Veilig	• Programma Ruimtelijke kwaliteit • Europese Middelen (EFRO) • Regionaal Mobiliteitsfonds (RMF)	• Risicocommunicatie • Risicokaart • Ruimte voor de Vecht

4.7.2 Gezond leefmilieu

Ambitie

Bevorderen van een gezond leefmilieu.

Hoofddlijn van beleid

De kwaliteit van de lucht wordt verbeterd door uitvoering van het Regionaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit. Geluidhinder gaan we in samenwerking met gemeenten tegen. De ecologische en chemische kwaliteit van de watersystemen wordt bevorderd door uitvoering van de Kaderrichtlijn Water (KRW). Kwaliteit van zwemwater bewaken we door handhaving en voorlichting. We willen de bodemverontreiniging uiterlijk in 2030 onder controle hebben. Voor het omgaan met afval is de trits 'preventie, hergebruik, verbranden met energieopwekking, storten residu' uitgangspunt.. We wijzen alle activiteiten af die zijn gericht op de berging/opslag van radioactief afval in de diepe ondergrond. Via gebiedskenmerken beperken we lichthinder.

Luchtkwaliteit

De kwaliteit van de lucht wordt met name beïnvloed door de uitstoot van het verkeer en de emissies en geurverspreiding van de intensieve veehouderij.

We voeren het Regionaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (RSL) Overijssel verder uit en we stimuleren het rijden op schone brandstoffen.

In het RSL worden 41 pluimveebedrijven aangewezen die de grenswaarde van fijn stof overschrijden. In samenspraak met Rijk, gemeenten en de intensieve veehouderij wordt bewerkstelligd dat de pluimveehouderijen in 2011 aan de wettelijke grenswaarden voor fijn stof voldoen. Om dit te bereiken neemt Overijssel deel aan de subsidieregeling gecombineerde luchtwassers.

Door de aanwezige intensieve veehouderij kan de nodige geurhinder optreden. De Wet geurhinder en veehouderij (Wgv) maakt onderscheid in concentratie en niet-concentratiegebieden en in binnen en buiten de bebouwde kom en geeft voor deze vier gebieden normen voor de geurconcentraties. Buiten de LOG's willen wij met betrokken gemeenten de geurbelasting in kaart gaan brengen.

Geluidhinder

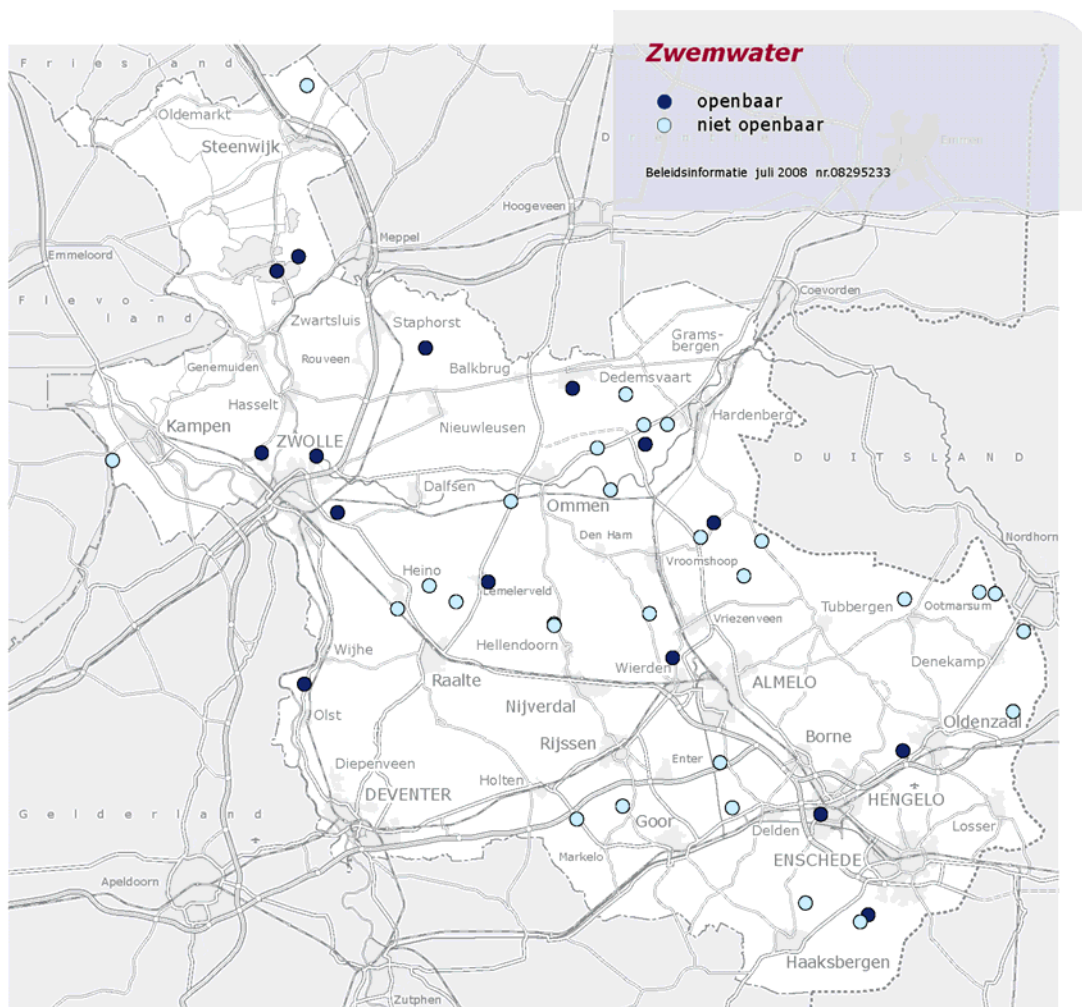
Geluidhinder is met ruim een miljoen inwoners en bijna 600.000 motorvoertuigen niet te voorkomen. Aan blootstelling aan geluid valt ook in het buitengebied haast niet te ontkomen. De realisatie van een groen-blauwe hoofdstructuur draagt bij aan een leefklimaat met minder geluid. In samenwerking met gemeenten en andere partners zullen we een Regionaal Samenwerkingsprogramma Geluid (RSG) starten om acties en maatregelen in afstemming te nemen (zie 5.7.2). Ook pleiten we voor een maximum plafond voor geluidhinder. Binnenkort verwachten we in de Eerste en Tweede kamer besluitvorming over de nieuwe Wet Luchtvaart. Zodra deze besluitvorming is afgerond, vullen wij onze verantwoordelijkheden in ten aanzien van recreatieve luchthavens, tijdelijk en uitzonderlijk gebruik voor luchtvaart, luchtballonnen, helikopters en landingsplaatsen voor parachutisten.

(Zwem-)waterkwaliteit

Een schone en natuurlijke situatie van de watersystemen is nodig voor een gezonde leefomgeving van mens, dier en plant. Hiervoor zijn in de Omgevingsvisie als uitwerking van de Kaderrichtlijn Water ecologische en chemische doelen vastgesteld (zie ook 4.6.1)

Waterkwaliteit is ook nodig voor actieve en passieve recreatie, pleziervaart, sportvisserij en wintersporten. Wij zien toe op de veiligheid en hygiëne van zwemwateren. Burgers en recreanten mogen erop vertrouwen dat ze in aangewezen zwemwateren veilig kunnen zwemmen. Ontheffingen verlenen we alleen bij lacunes, waar de huidige wetgeving niet in heeft voorzien.

In diverse meren en zandwinningsplassen is waterrecreatie in Overijssel goed mogelijk (zie kaart), maar vervuiling kan het water ongeschikt of zelfs gevaarlijk maken. We geven voorlichting over mogelijkheden en risico's om te zwemmen. De aanwijzing voor EU zwemwater zal jaarlijks en met burgerparticipatie tot stand komen. De aanwijzing voor de EU zwemwateren en de functietoekenning zwemwater op grond van de waterwet zijn aan elkaar gekoppeld.

Waterbodems

In de periode 2008-2011 verruimen en verdiepen we de waterwegen in Noordwest Overijssel die bij de provincie in beheer zijn. Daarnaast zullen we samen met de (water)beheerders in Noordwest Overijssel een uitvoeringsplan voor grond en bagger opstellen. Binnen het deelstroomgebied Rijn-Oost (gebiedsindeling Kaderrichtlijn Water) hebben we met een groot aantal waterbeheerders een regionaal bestuursakkoord waterbodem gesloten. Daarmee krijgen we de komende jaren inzicht in de aanbod en verwerking van baggerspecie, waaronder in Noordwest Overijssel.

Grondwaterkwaliteit

De provincie zet in op het handhaven en herstellen van een goede grondwaterkwaliteit conform de eisen vanuit de Kader Richtlijn Water (KRW), Natura 2000 en in grondwaterbeschermingsgebieden.

Het basisoniveau van bescherming is gebaseerd op de gemaakte afspraken en doelen in het kader van de KRW: het bereiken van een goede chemische toestand en geen toename van zuiveringsinspanningen in 2015 ten opzichte van 2000. Er is sprake van goed functionerende watersystemen, die niet (meer) worden bedreigd door verontreinigende stoffen en verstoringen in de waterhuishouding.

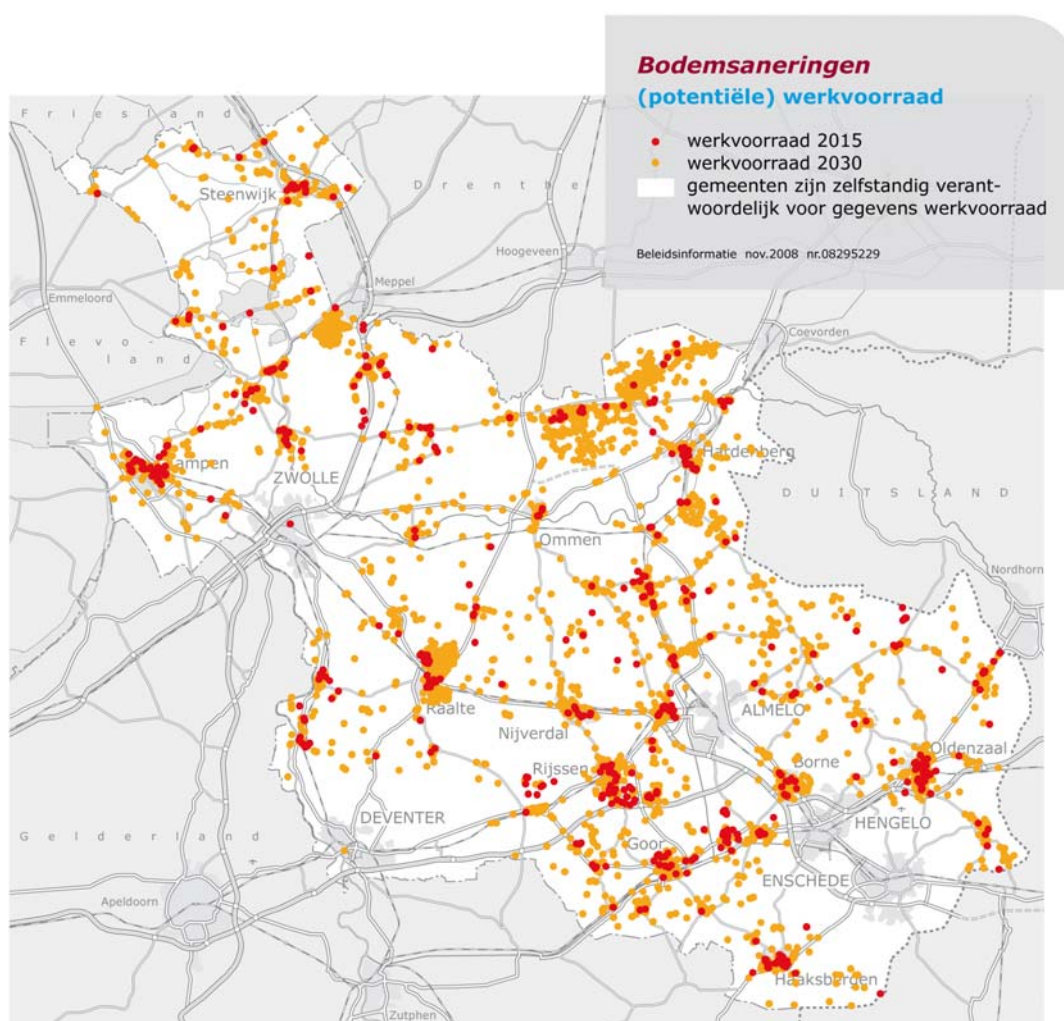
In 2030 zullen de thans aanwezige grondwaterverontreinigingen vanuit lokale bronnen zodanig zijn gesaneerd en/of beheerd dat zij geen belemmering meer vormen voor de gewenste maatschappelijke ontwikkelingen. 'In-situ' sanering (d.w.z. ter plekke) combineren we waar mogelijk met Koude-Warmte Opslag.

Bij grootschalige complexe grondwaterverontreinigingen zetten we in op gebiedsgericht grondwaterbeheer als instrument om de situatie beheersbaar te krijgen en verdere verspreiding van grondwaterverontreinigingen tegen te gaan.

Bodemkwaliteit

Wij willen in 2030 de in Overijssel aanwezige bodemverontreiniging beheersbaar gemaakt hebben, door kosteneffectief en functiegericht saneren en beheren. Daartoe hebben wij de totale werkvoorraad van potentieel ernstig verontreinigde locaties in beeld (= ca. 8000 locaties per peildatum juni 2008). Gelet op de omvang van die totale werkvoorraad is daarbinnen een prioritering aangebracht met als doel om voor 2015 de onaanvaardbare risico's voor mens, ecosysteem en verspreiding van verontreinigingen aangepakt te hebben. Dit betreft de zogenoemde spoedeisende werkvoorraad en omvat ca. 600 potentiële spoedlocaties.

Een specifiek Overijssels probleem in de ondergrond is de aanwezigheid van asbest, veroorzaakt door asbestproducerende bedrijvigheid in het verleden. De aanpak van asbestwegen en asbest in de bodem heeft een hoge prioriteit. Gelet op de omvang van de asbestproblematiek zullen wij bij die aanpak samen optrekken met andere partijen in het gebied en het Rijk. De programmatische aanpak van ernstige bodemverontreiniging nemen we op in het Uitvoeringsprogramma voor de Ondergrond.

Afval

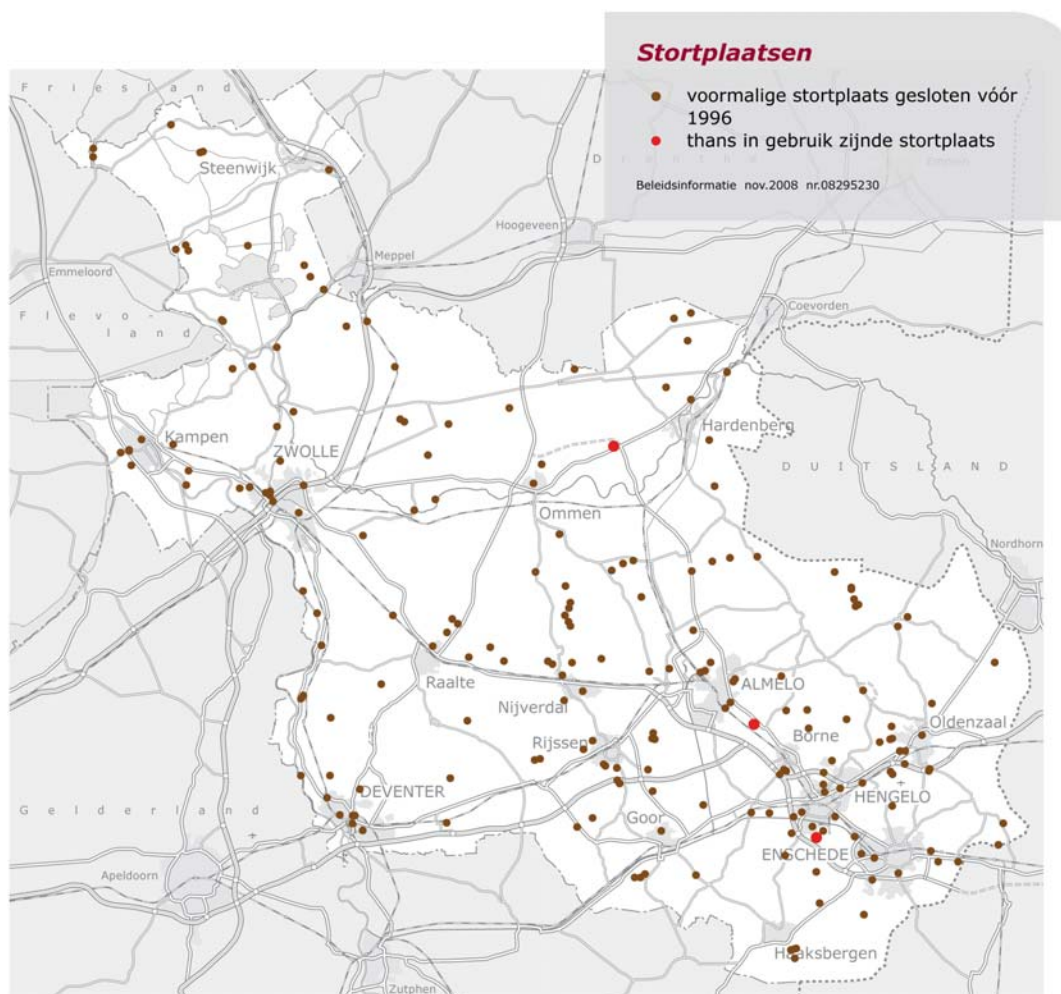
Net als het landelijke beleid is het provinciale beleid voor afval gericht op een zo duurzaam mogelijke afvalverwerking. De volgorde is: preventie, bevordering hergebruik en als laatste mogelijkheid: verbranden met energierugwinning en storten van het niet-brandbare deel. Bij de vergunningverlening aan afvalgerelateerde inrichtingen leven we de Europese en landelijke regelgeving na. De drie stortplaatsen in Overijssel (Bovenveld in de gemeente Hardenberg, Elhorst-Vloedbelt in de gemeente Borne en Boeldershoek in de gemeenten Hengelo/Enschede) hebben een nationale functie die op basis van het geldende Landelijke afvalbeheerplan (LAP) voor de toekomst is vastgelegd. Nieuwe stortlocaties worden niet voorzien. We bevorderen

hergebruik van lichtverontreinigde grond en bouw- en sloopafval.

Naast CO₂ zijn er andere broeikasgassen die een bijdrage leveren aan het broeikaseffect. Methaan is daarvan de belangrijkste: methaan draagt voor 24 procent bij aan het broeikaseffect in Overijssel. Methaan is vooral afkomstig van de landbouw en de stortplaatsen. Emissiereductie is mogelijk door vermindering van methaan-uitstoot uit stortplaatsen. Wij zetten erop in dat bij alle stortplaatsen winbaar stortgas wordt afgevangen en aangewend voor energieopwekking. We verkennen de mogelijkheden van agroproductieparken waarin bedrijven elkaars afvalstromen benutten.

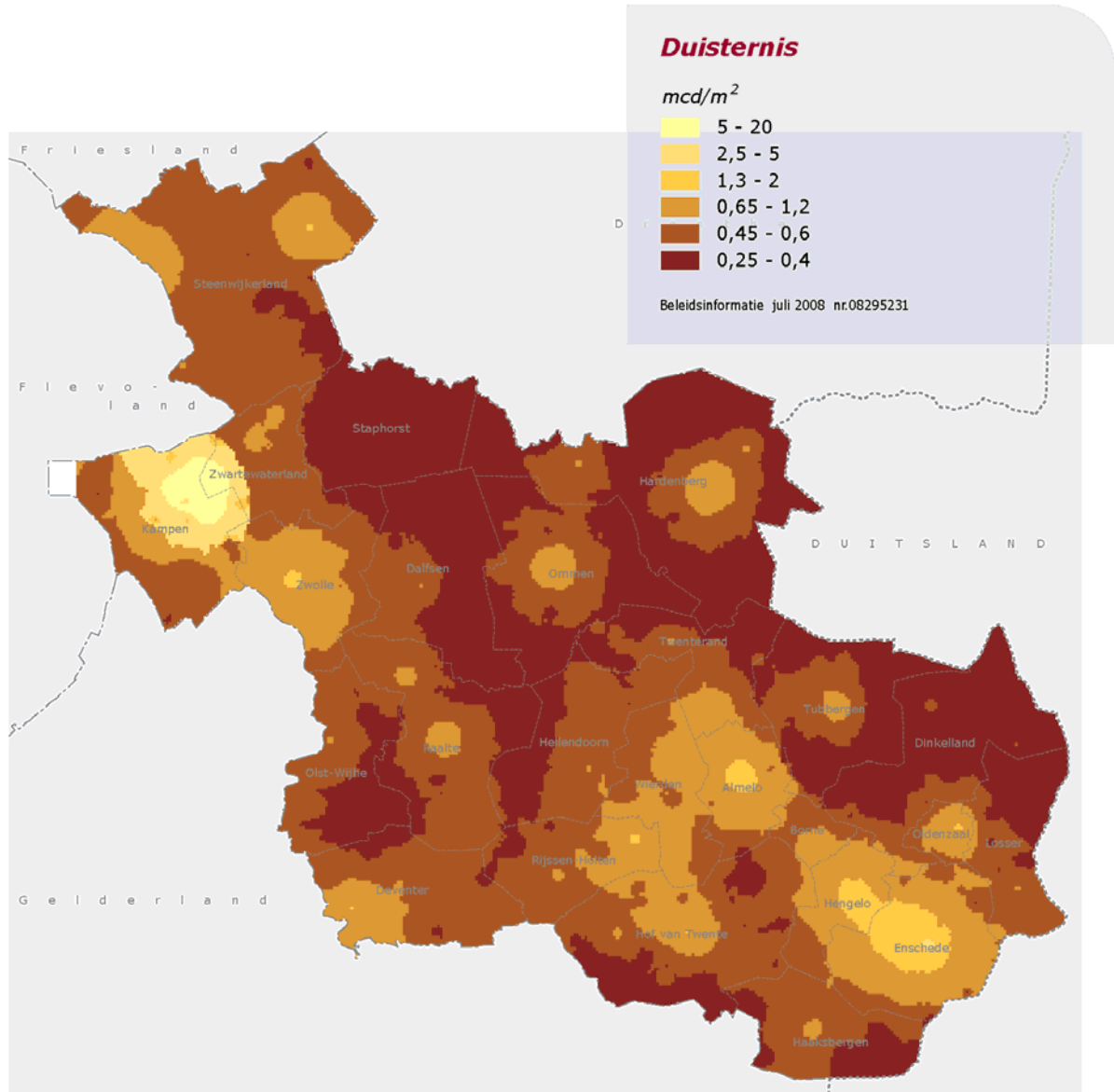
In onze provincie zijn ongeveer 250 *voormalige stortplaatsen* aanwezig. Voor deze voormalige stortplaatsen (gesloten voor 1 september 1996) is geen directe regelgeving van toepassing. Steeds vaker verhinderen deze stortplaatsen nieuwe ontwikkelingen, omdat onduidelijk is hoe er juridisch en beleidsmatig mee moet worden omgegaan. Dit leidt tot de ongewenste situatie dat bij de herinrichting van een gebied de stortplaats gemeden wordt en de bebouwing om de stortplaats heen gepland wordt. De bestemming van de stortplaats blijft beperkt tot laagwaardig gebruik, zoals een parkje, terwijl een hoogwaardiger gebruik zou bijdragen aan ruimtelijke kwaliteit. De herontwikkeling van voormalige stortplaatsen wordt ook bemoeilijkt doordat bij aan- of verkoop de nieuwe eigenaar 'schuldige eigenaar' wordt. In 2009 ontwikkelen we een strategie om met voormalige stortplaatsen bij te kunnen dragen aan ruimtelijke kwaliteit.

Berging en opslag van *radioactief afval* in de diepe ondergrond staan we niet toe, tenzij daarvoor een onherroepelijk geworden vergunning op grond van de Kernenergiewet is verleend. Met alle beschikbare (rechts)middelen zullen wij ons tegen zo'n vergunning verzetten. Hetzelfde geldt voor bovengrondse opslag van hoog radioactief afval. Zoutwinning kan leiden tot bodemdaling. Een mogelijk passende maatregel is het opvullen van de zoutcavernes met restproducten. Sinds vele jaren wordt de ondergrond beperkt gebruikt voor het bergen/opslaan van (afval)stoffen, een en ander in overeenstemming met het landelijke afvalplan (LAP). Wij sluiten aan bij (innovatieve) mogelijkheden die het nieuwe LAP biedt.

Duisternis

Lichthinder in het buitengebied verstoort het dag- en nachtritme en daarmee het welzijn van mensen en dieren. Om de bestaande situatie in beeld te brengen, is een duisterniskaart voor de provincie opgesteld (juni 2008). In de kop en het hart van Overijssel en in Noordwest Twente komen nog gebieden voor met echte duisternis (zeer beperkte lichthinder). Lichthinder wordt door ons verbonden met gebiedskenmerken om zo donkerte als oerqualiteit recht te doen (zie gebiedskenmerkencatalogus). Lichthinder door verlichting langs provinciale wegen beperken wij.

Samenvattend realisatieschema Gezond leefmilieu

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
• Geluid vliegverkeer vliegveld Twente van 23-07 uur • Geen bovengrondse opslag van hoog-radioactief afval • Nadere voorschriften wet bodembescherming • Ontheffingen zwemwater bij lacunes wet	<u>Met gemeenten</u> • Regionaal programma geluidsbelasting • Samenwerking in vergunningverlening en handhaving/WABO en regionale milieudiensten <u>NSL/RSL</u> • Actieprogramma fijnstof voor pluim- veehouderij • Realisatie van aardgas- en/of biogastankstations en auto's die rijden op aardgas- en/of biogas in 2010 <u>Met gemeenten, waterschappen:</u> • Tot 2015 ca. 600 spoedeisende locaties • Tot 2030 overige niet spoedeisende locaties • Sanering grondwaterverontreiniging en vanuit lokale bronnen <u>Met waterschappen:</u> • Oeverbemonstering zwemplassen	• Terugdringen stankoverlast van mest(vergisting) • Grondwatersanering combineren met KWO • In concessieverlening OV (2010/2011) schoner openbaar vervoer • Lichthinder beperken langs provinciale • Aanwijzen EU-zwemwater	<u>Programma RSL:</u> • Fijnstofbelasting door intensieve veehouderijen • Stimuleren van schone brandstoffen. • Subsidieregeling gecombineerde luchtwassers. • Stankoverlast van mest(vergisting) wordt door verbeterde technieken terug brengen • Stimuleren bodemonderzoek door derden	• Geluidbelasting. • Inzet van schone auto's in eigen wagenpark • Voorbeeldprojecten bodemsanering • Inventarisatie omvang grondwaterverontreinigingsproblematiek • Geurbelasting buiten LOG's. • Voorlichting zwemwater

4.7.3 Bescherming tegen wateroverlast

Ambitie

Bieden van bescherming tegen wateroverlast.

Hoofdlijn van beleid

Primaire watergebieden en essentiële waterlopen worden vrijgehouden van ontwikkelingen die hun functie belemmeren. Bij nieuwbouw en herstructurering wordt het belang van het water goed mee gewogen. Het watertoetsproces is hiervoor een belangrijk instrument.

In heel Overijssel bestaat kans op wateroverlast. Door de klimaatverandering neemt de kans daarop nog toe. Voor de bescherming tegen wateroverlast (die vooral gevoeld wordt in stedelijke omgeving) nemen we in het buitengebied de volgende maatregelen (zie kaart Waterlopen en Waterberging):

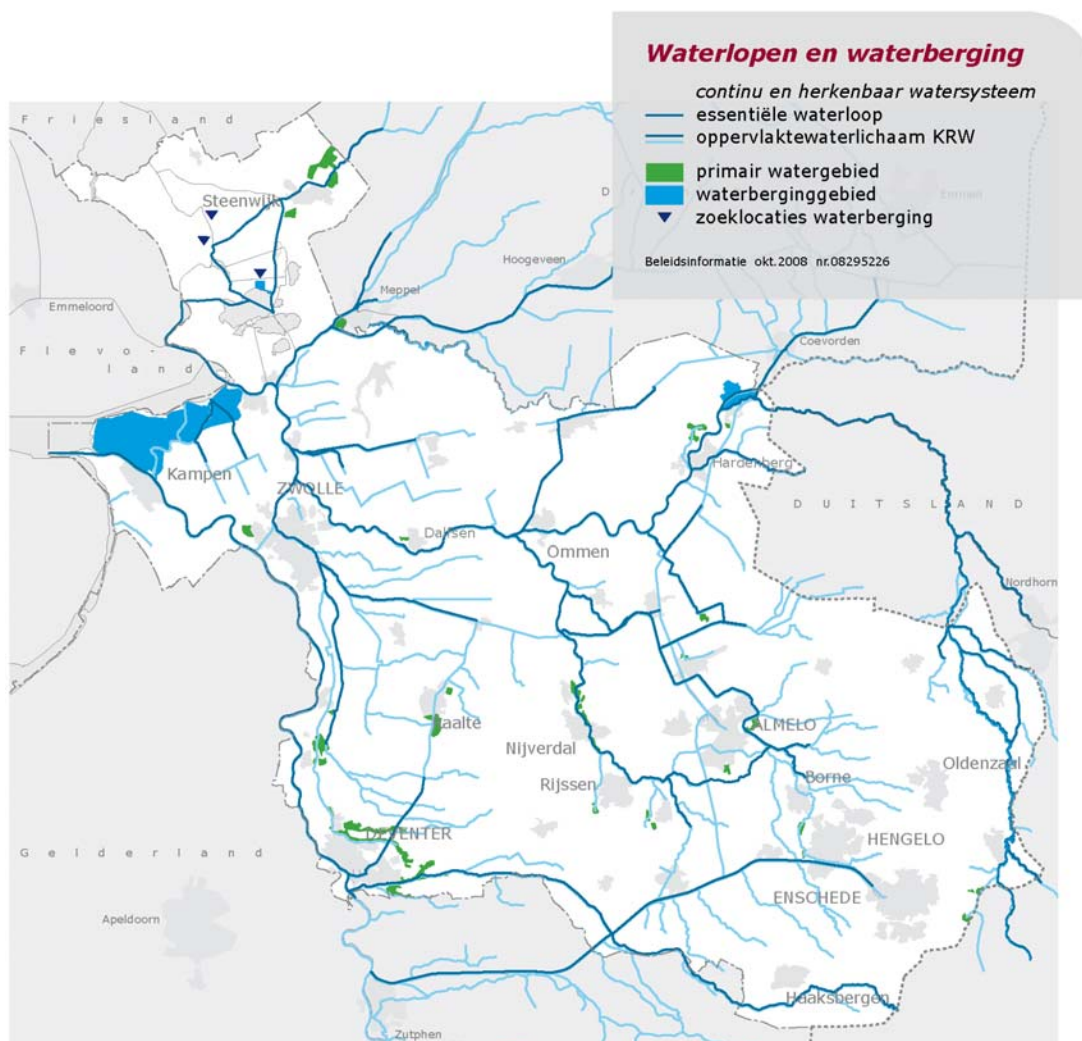
- De primaire watergebieden, die bij stedelijke gebieden zijn aangewezen als ruimte voor waterberging in extreme situaties, worden vrijgehouden van ontwikkelingen die de wateropvangfunctie belemmeren. Het waterbelang is normstellend;
- Bij ruimtelijke ontwikkeling langs essentiële waterlopen wordt rekening gehouden met behoud van en toekomstige verruiming van de afvoercapaciteit. Het waterbelang is hier normstellend, alle ontwikkelingen dienen in dat licht te worden beoordeeld (zwaarwegend);
- De normen voor het aanvaardbare risico op wateroverlast worden in de Omgevingsverordening vastgelegd;
- De veiligheid van regionale keringen wordt gewaarborgd door deze periodiek te toetsen aan de daarvoor vastgestelde provinciale normen;
- Het watertoetsproces (uit te voeren door de initiatiefnemer) is het aangewezen instrument

om expliciet aan te geven welke wateraspecten in het geding zijn bij een ruimtelijk plan, wat de gevolgen van het betreffende bestemmingsplan zijn voor het watersysteem en welke maatregelen worden genomen om deze gevolgen het hoofd te bieden. Wij vinden dat daarbij in ieder geval de volgende aspecten aandacht verdienen, zowel bij de keuze als bij de inrichting van de locatie:

- o Veiligheid: behouden en vergroten van de veerkracht. Met veerkracht bedoelen we het vermogen van het watersysteem om extreme situaties met veel neerslag het hoofd te bieden door voldoende bergings- en afvoermogelijkheden, zodat overstroming of ongewenste inundatie niet optreden
- o Grondwaterbescherming
- o Kwantitatieve gevolgen voor grond en –oppervlaktewater
- o Kwalitatieve gevolgen voor grond en oppervlaktewater
- o Compensatie negatieve gevolgen.

Samenvattend realisatieschema Bescherming tegen wateroverlast

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
• Veiligstellen functie primaire watergebieden • Normen voor wateroverlast • Vrijhouden essentiële waterlopen	<u>Met waterschappen via waterbeheerplan:</u> • Vrijhouden essentiële waterlopen • Realiseren normen voor wateroverlast <u>Met waterschappen:</u> • Toetsing regionale keringen aan normen • Beschrijven minimale inhoud watertoets			

4.8 Energie

Ambitie

Een betrouwbare en veilige energievoorziening met beperking van uitstoot broeikasgassen.

Wij zetten in op een innovatieve en duurzame energievoorziening waarbij in 2020 een aandeel van 20 procent duurzame energie is gerealiseerd en een reductie van 30 procent van de CO² uitstoot ten opzichte van 1990. Wij sluiten coalities met partners om duurzame energieopwekking en energiebesparing te stimuleren (Energiepact Overijssel).

Tabel: indicatieve toedeling CO₂-reductie

Bron	Reductie CO ₂ uitstoot in 2020 t.o.v. 1990
<i>Duurzame Opwekking (zie paragraaf ..)</i>	
Biomassa	1140 kiloton/jaar
Wind	60 kiloton/jaar
Zon	30 kiloton/jaar
Rest- en omgevingswarmte	70 kiloton/jaar
<i>Besparingen</i>	
Woningen	330 kiloton/jaar
Bedrijven	490 kiloton/jaar
Verkeer en vervoer	80 kiloton/jaar
Totaal	2200 kiloton/jaar

De Groene omgeving biedt vooral mogelijkheden voor energie-opwekking. Het toepassen van energiebesparing kan bij bebouwing in het buitengebied, rekening houdend met de gebiedskenmerken.

4.8.1 Duurzame energie-opwekking

Ambitie

Bevorderen van duurzame energie-opwekking (biomassa, wind, zon, bodem)

Hoofdpijn van beleid

We stimuleren mestvergisting dicht bij de bron. In 2020 is ten minste 80 MW (megawatt) vermogen aan windenergie geïnstalleerd. We bevorderen de benutting van bodemenergie (KWO-systemen en geothermie).

Decentrale energieopwekking en energie-infrastructuur

De trend van meer decentrale energieopwekking (zie bijlage A.1) vereist meer dan voorheen afstemming tussen ruimtelijke ontwikkelingen in vraag en aanbod van energie (decentrale energieopwekking, restwarmtegebruik, biogasproductie, woningbouw, bedrijventerreinen, etc.) enerzijds en ontwikkelingen in de energie-infrastructuur (netbeheerders elektriciteit, smartgrids, gas, warmte).

Biomassa

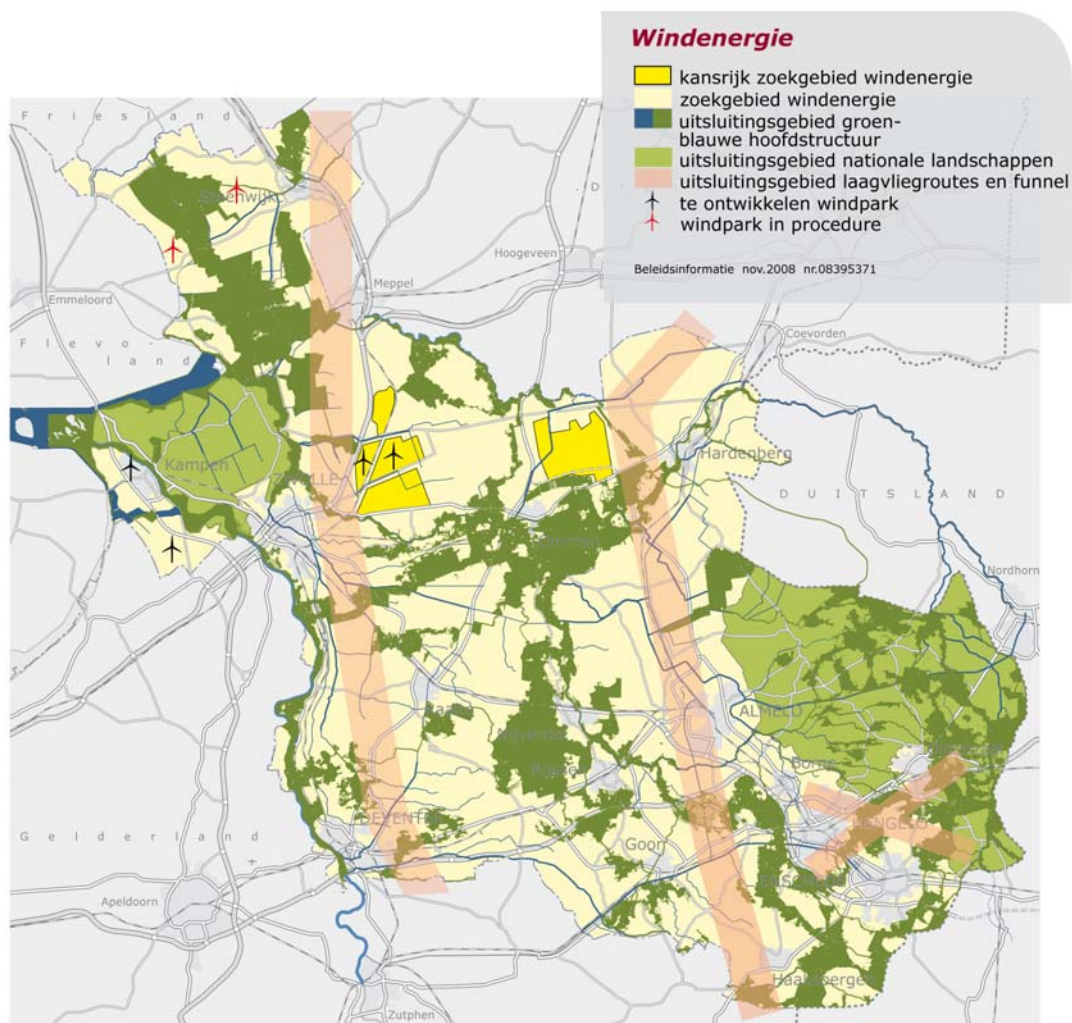
Wij stimuleren mestvergisting dicht bij de productiebedrijven zelf. Dit dringt mobiliteit terug, verwerkt afval en wekt energie op. Mestvergistingsbedrijven vestigen zich primair op bedrijventerreinen. Wel geven we ruimte aan grootschalige mestvergisting bij grotere veehouderijen omwille van voorgestane schaalvergroting en verbreding. Voorwaarde is dat de uitvoering conform gebiedskenmerken plaatsvindt, waar goede ontsluiting onderdeel van is. Het geproduceerde gas wordt in de normale aardgasleiding gepompt. Voor het gasnet is naast onderzoek naar samenstelling en veiligheid, het inrichten op 2-richtingverkeer aan de orde. De stankoverlast van mest(vergisting) in gesloten systemen kan door verbeterde technieken worden teruggebracht tot een aanvaardbaar niveau. Met partners (waaronder waterschappen) verkennen we innovatieve mogelijkheden om uit afval(water)stromen energie te winnen.

Windenergie

Naast de huidige drie windturbines met een totaal vermogen van 6 MW (megawatt) zijn verschillende projecten in voorbereiding. De provincie Overijssel heeft met het Rijk afgesproken in 2010 tenminste 80 MW voor Overijssel te realiseren. Wij onderscheiden voor windenergie kansrijke gebieden, uitgesloten gebieden en overige gebieden (zie kaart windenergie).

1. De **kansrijke zoekgebieden**: ten noorden van de Vecht, tussen Staphorst-Zwolle en Hardenberg (kaart beleidsvisie Noordoost-Overijssel). In deze gebieden maken wij prestatieafspraken met gemeenten voor de (boven-)lokale ontwikkeling van windenergie. Daarnaast zijn grotere bedrijventerreinen (groter dan 40 ha) in het algemeen geschikte locaties voor windenergie.
2. In **zoekgebieden** zetten we niet actief in op windenergie, maar initiatieven die qua ontwikkeling rekening houden met gebiedskenmerken ter plekke, zijn welkom.
3. De **uitsluitingsgebieden** zijn de groen-blaue hoofdstructuur waaronder de EHS, de nationale parken en de nationale landschappen.

Indien initiatieven van gemeenten en particulieren te weinig vermogen opleveren, zullen wij via een inpassingsplan gebiedsontwikkeling starten voor de aanleg van windparken. Bijvoorbeeld langs provinciale wegen of bij andere infrastructuur (verkeerswegen, spoorwegen en hoogspanningslijnen). Een windpark in het buitengebied bestaat uit tenminste vier windturbines met een minimaal vermogen van 2 MW per windturbine. We gaan zowel in het buitengebied als op bedrijventerreinen uit van een goed landschappelijk ontwerp conform de gebiedskenmerken.

Zonne-energie

Zonne-energie vindt haar toepassing vooral in combinatie met bebouwing. Wij verwachten een zodanige daling in kosten van de techniek dat binnen enkele jaren grootschalige toepassingen mogelijk zijn. Wij steunen het toepassen van zonneboilers. Voor zonnecellen richten wij ons op het opdoen van ervaring, onder andere in een praktijkproef met LTO Noord, waarbij asbestdaken worden vervangen. Wij zien goede innovatieve mogelijkheden voor toepassing van zonnepanelen op agrarische bestemmingen, rekening houdend met gebiedskenmerken.

Bodemenergie

De ondergrond wordt ingezet als leverancier van energie (koude-warmte opslag (KWO), aardwarmte) en als buffer voor energie vanuit andere duurzame energiebronnen. Bij elke gebiedsontwikkeling wordt de potentie van de ondergrond voor duurzame bodemenergie in beeld gebracht. De haalbaarheid wordt toekomstgericht getoetst; hierbij moet aandacht worden besteed aan de te verwachten ontwikkelingen in de energiekosten, de realisatiekosten, maar nadrukkelijk ook aan de gebruikskosten (beheer en onderhoud) voor de eindgebruiker. In de Groene omgeving liggen kansen voor KWO bij herstructureringen of agrarische bedrijven met grote energievraag. De potentie voor KWO is op kaart te zien (zie 5.8.1). Ook kansrijk in de Groene omgeving is het gebruik van aardwarmte in de glastuinbouw. De potentie hiervan wordt in kaart gebracht. Wij zijn bereid ook zelf in aardwarmte te investeren.

Samenvattend realisatieschema Duurzame energie-opwekking

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
	<u>Met gemeenten</u> - Plaatsing van windturbines - Locaties voor mestvergisting /duurzame energie uit biomassa <u>Met netwerkbeheerders en gemeenten:</u> - Geschiktheid net voor decentraal opgewekte energie	- Energiepact Overijssel. - Ontwikkeling van Windturbinelocaties - Aanwijzing van locaties windturbines	<u>Energiepact:</u> - Mestvergisting dichtbij bedrijven of veehouderijen - Zonnepanelen - Stortgas afvangen voor energieopwekking	<u>Energiepact:</u> - Innovatieve concepten voor KWO en winning van aardwarmte - Voorlichting over kleine KWO-systemen - Energie uit afvalwater

4.8.2 Energiebesparing

Ambitie

Bevorderen van energiebesparing (in bebouwde omgeving).

Hoofdlijn van beleid

Voor bebouwing in buitengebied geldt hetzelfde als voor stedelijke omgeving.

Vanuit onze duurzaamheidsfilosofie is energiebesparing het na te streven doel. Waar mogelijk zullen wij initiatieven ondersteunen om te komen tot energiebesparing. Zie paragraaf 5.8.2.

Samenvattend realisatieschema Energiebesparing

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
		Vermindering energieverbruik langs provinciale wegen		Kennis en ervaring met energievriendelijke verlichting

4.9 Ondergrond

Ambitie

Balans behouden tussen gebruik en bescherming van de ondergrond.

Primair worden de kenmerken, kwaliteiten en waarden van de ondergrond beschermd (toekomstwaarde van de bodem) en waar mogelijk ingezet om de ruimtelijke kwaliteit en identiteit van gebieden te versterken (verbinden van kwaliteiten). Bescherming van de kwaliteiten van de ondergrond wordt mede gerealiseerd door bovengrondse ontwikkelingen, bijvoorbeeld de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur en de Kader Richtlijn Water.

Ondergrondse drukte

De drukte in de ondergrond is sterk toegenomen door een grotere ruimtevraag in combinatie met de situatie dat de ondergrondkwaliteiten op diverse locaties negatief beïnvloed zijn door (vervuilende) activiteiten in het verleden. Bovengrondse ruimte wordt schaars, waardoor meer functies naar de ondergrond verschuiven. Het gevolg is dat er meer afstemming nodig is om te voorkomen dat functies elkaar in de weg gaan zitten.

De ondergrond vervult voor onze maatschappij diverse functies: leverancier van grondstoffen, voedselproducent, buffer voor water en energie, locatie voor ondergronds ruimtegebruik, bron van aardkundige, archeologische en cultuurhistorische waarden, regulator. Vanuit deze functies komt het gebruik van de ondergrond steeds meer in beeld bij het oplossen van maatschappelijke opgaven, zoals de adaptatie aan de klimaatverandering, duurzame energievoorziening, het verminderen van de hoeveelheid CO₂ in de atmosfeer, de (toekomstige) ruimtelijke inrichting van Nederland, voedsel- en drinkwatervoorziening, natuur- en waterbeheer en gebruik van natuurlijke bronnen.

De keerzijde is dat de ondergrond een schaarse voorraadgrootte is en dat veranderingen in de ondergrond zich langzaam voltrekken (verandertijd > 100 jaar). Benutting is vaak éénmalig, kan onomkeerbaar zijn en is doorgaans duurder dan bovengrondse realisatie van een functie. Schaarste ontstaat enerzijds doordat meerdere ondergrondse functies op dezelfde plek en in dezelfde bodemlaag worden voorzien en combinatie van deze functies niet mogelijk is. Anderzijds doordat de kenmerken/kwaliteiten van de ondergrond het niet altijd toestaan om bepaalde functies te realiseren. Het voorgaande geeft aan dat zorgvuldig gebruik van de ondergrond noodzakelijk is.

Balans in de ondergrond

De verschillende ondergrondthema's kunnen ruwweg worden ingedeeld in drie categorieën:

- Beschermen en verbinden van de kenmerken, kwaliteiten en waarden van de ondergrond: de intrinsieke bodemeigenschappen/kenmerken (geologie, hydrologie, ecologie), de chemische, fysische en ecologische kwaliteit en de aardkundige, archeologische en cultuurhistorische waarden;
- Gebruik en ontwikkelen van de ondergrond: winning van delfstoffen, drink- en proceswater, ondergronds ruimtegebruik, voedselproductie, bodemenergie;
- Saneren en/of beheren van de verontreinigde ondergrond (bodem en grondwater): lokale verontreiniging, grondwaterpluimen, gebiedsgericht grondwaterbeheer (zie 4.7).

De balans tussen enerzijds gebruiken en ontwikkelen van de ondergrond en anderzijds het beschermen en verbinden van de kwaliteiten van de ondergrond heeft aandacht nodig. Zeker in relatie tot de wenselijke ruimtelijke ontwikkelingen binnen de provincie Overijssel. Om deze balans te vinden wordt een afwegingsmodel voor ondergrondse functies ontwikkeld binnen het Uitvoeringsprogramma voor de Ondergrond.

4.9.1 Aardkundige en archeologische waarden

Ambitie

Behouden van intrinsieke bodemeigenschappen en aardkundige, archeologische en cultuurhistorische waarden zoveel mogelijk beschermen.

Hoofdlijn van beleid

De kenmerken, kwaliteiten en waarden van de ondergrond worden beschermd (toekomstwaarde van de bodem) en waar mogelijk ingezet om de ruimtelijke kwaliteit en identiteit van gebieden te versterken (verbinden van kwaliteiten). Aardkundige, archeologische en cultuurhistorische waarden worden zoveel mogelijk behouden en beleefd door mensen dankzij informatie, gebruik en ontwikkeling.

De ruimtelijke kwaliteit en identiteit van gebieden kan bovendien nog eens worden versterkt door de aanwezige (onzichtbare) aardkundige en archeologische waarden³ te behouden en zichtbaar te maken. Bodem en reliëf (aardkundige waarden) waren immers het uitgangspunt voor de bewoningsgeschiedenis en de landschappelijke ontwikkeling van onze provincie. Kortom, de archeologische objecten en het historisch landschap vormen samen met gebouwde elementen (cultureel erfgoed) de fysieke neerslag van menselijke activiteiten in het verleden. Dit samen vertelt het verhaal van de natuur- en cultuurhistorie van gebieden en vormt het aangrijpingspunt voor een betekenisvolle inrichting (zie ook 4.4.2, 5.4.2 en catalogus Gebiedskenmerken).

We willen de grote regionale variatie aan karakteristieke aardkundige waarden behouden en benutten in de ruimtelijke planvorming van te ontwikkelen gebieden. Doel hiervan is het versterken van de verscheidenheid en het contrast tussen de verschillende delen van Overijssel. Bij planvorming zijn aardkundige en archeologische waarden net als cultuurhistorische waarden onderdeel van integrale gebiedsontwikkeling. Archeologisch erfgoed bewaren we zoveel mogelijk ter plekke (in situ). Als het niet mogelijk is om vondsten ter plaatse te behouden, moet het materiaal van een archeologische vindplaats door opgraving veilig gesteld worden (voor archeologische verwachtingen- en gebiedenkaart, zie 5.9.1).

Samenvattend realisatieschema Aardkundige en archeologische waarden

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
• Afwegingskader voor duurzaam gebruik • In veenweidegebieden en beekdalen ontwatering afstemmen op gebruik als grasland • Aanwijzing aardkundige monumenten • Aardkundige, archeologische en cultuurhistorische waarden bij planvorming betrekken.	<u>Met gemeenten:</u> • Inventarisatie van aardkundige, archeologische en cultuurhistorische waarden • Zoveel mogelijk in-situ bewaren van archeologisch erfgoed		Inventarisatie van cultuurhistorische waarden	• Visie op de Ondergrond • Onderzoek naar meetnet bodem-biodiversiteit • Provinciale Archeologische Verwachtingskaart en Archeologische Gebiedenkaart. • Detailkaart aardkundige waarden

³ Definities:

- aardkundige waarden: natuurlijke variatie in het aardoppervlak van geomorfologische, geologische, bodemkundige en geohydrologische verschijnselen;
- archeologische waarden: overblijfselen (in het landschap) van menselijke activiteiten uit het verleden;
- cultuurhistorische waarden: het samenspel van historische landschappen, historisch geografische elementen, monumentale gebouwen en archeologische vindplaatsen die iets vertellen over het verleden.

4.9.2 Gebruik van de ondergrond

Ambitie

Zorgvuldig gebruik van de ondergrond (energie, zoutwinning, grondwater, opslag, zandwinning, KWO, hoofdtransportleidingen)

Hoofddijn van beleid

Als het maatschappelijk wenselijk en vanuit de kenmerken van de ondergrond mogelijk is de ondergrond te gebruiken als bron van grondstoffen (winning van energie, delfstoffen, drinkwater) en in te zetten bij ruimtelijke ontwikkelingen (ondergronds ruimtegebruik), worden deze kansen op duurzame wijze benut.

Gebruik grondwater

Grondwater heeft een veelzijdige gebruiksfunctie. Het kan dienen als grondstof voor drinkwater, voor gebruik bij industriële - en agrarische productie, als proceswater en als koelmiddel. Onze inzet is om de voorraad grondwater zo groot mogelijk te houden, goed te beschermen en zo verantwoord mogelijk te gebruiken. Voor een deel van de grondwateronttrekkingen (voor de drinkwatervoorziening en de grotere industriële winningen (> 150.000m³/jaar)) is de provincie het bevoegde gezag. We voeren het beleid voor deze grondwateronttrekking en eventueel infiltratie uit via het vergunningsinstrument.

Vanuit het oogpunt van watergebruik is het beheer van grondwater gericht op het zuinig omgaan met deze kostbare voorraad, deze goed te beschermen en bij voorkeur te benutten voor hoogwaardige doelen. Denk hierbij aan de openbare drinkwatervoorziening en industriële processen die op grond van de Warenwet een goede waterkwaliteit nodig hebben. Motivatie is het aspect volksgezondheid en het bevorderen van een zo hoog mogelijke grondwaterstand voor de condities van natte natuurgebieden. Het gebruik van goed grondwater voor laagwaardige industriële toepassingen wordt verder teruggedrongen. Hiervoor verlenen wij geen vergunning, tenzij er geen alternatieven voor het gebruik van grondwater zijn, of deze alternatieven een groter nadelig effect hebben. Het economische belang van de industrie wegen we hierbij mee. Bestaande inspanningen om besparingen in het verbruik te realiseren, worden voortgezet. Het gebruik van grondwater voor beregening is binnen algemene kaders toegestaan, maar in droge perioden kan een beregeningsverbod gelden. Er mag niet meer grondwater worden onttrokken dan wordt aangevuld, om een structurele daling van de grondwaterstand te voorkomen. Het diepe pakket in Salland bevat water van een uitstekende kwaliteit. Als we teveel water uit dit pakket onttrekken, gaat de zoet/zout-grens in de ondergrond omhoog. Onttrekkingen uit dit pakket staan we alleen toe voor drinkwater en voor industriële toepassingen met hoogwaardige doelen. Daarbij moet ook worden aangetoond dat een onttrekking uit het ondiepe pakket of een andere locatie geen goed alternatief is. In dit gebied kan geen sprake zijn van koude-warmte-opslag. Waar nodig zijn of worden boringsvrije zones aangewezen, om verontreiniging van diepe grondwaterlagen te voorkomen (zie ook Waterbijlage, paragraaf 5.3).

Bouwgrondstoffen/zandwinning

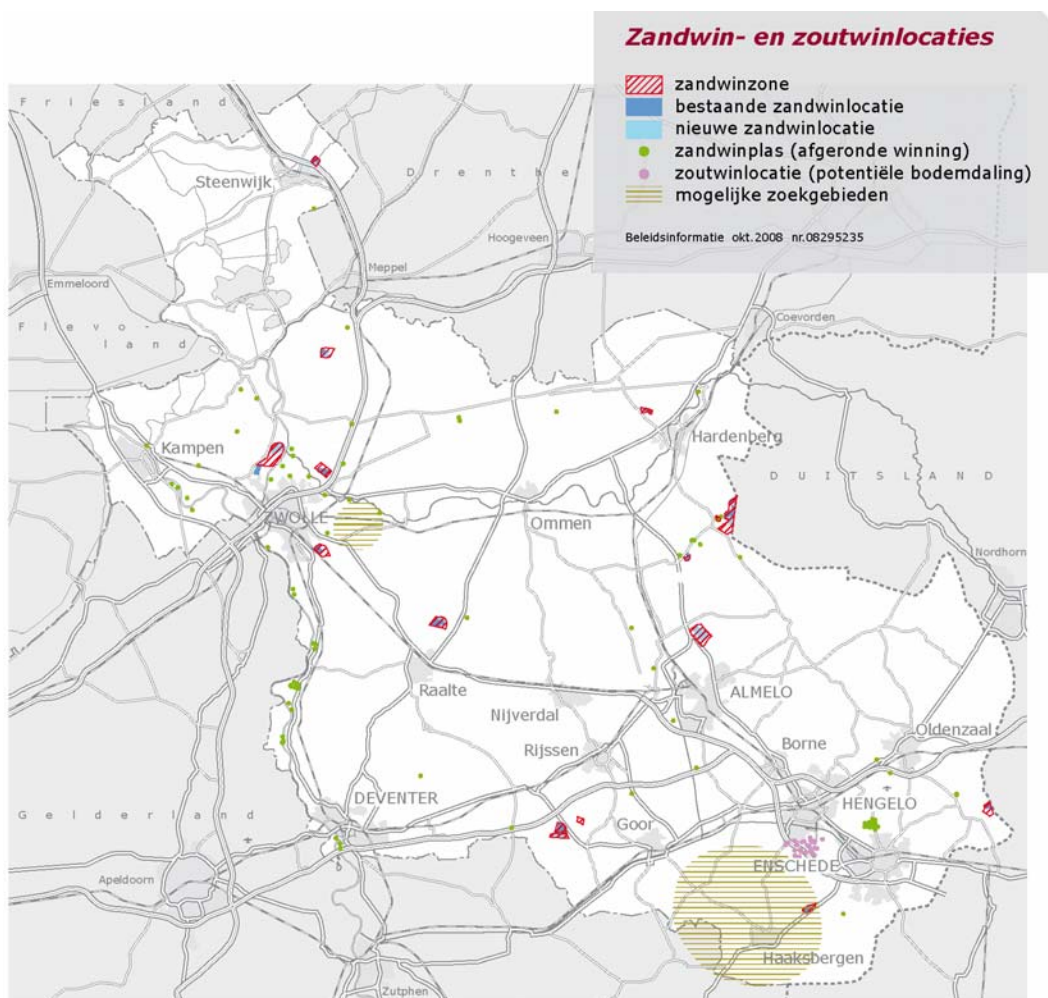
Voor nieuwe ontgroningen geldt dat deze multifunctioneel moeten zijn, moeten passen binnen het bestaande netwerk van zandwinningen en bijdragen aan ruimtelijke kwaliteit. De realisatie van ruimtelijke kwaliteit wordt geborgd door eisen te stellen aan het werkproces en beoordeling van de plannen door een extern kwaliteitsforum. Op termijn is er in de volgende gebieden ruimte voor nieuwe multifunctionele ontgroningen: Collendoorn, Oelemars, Zuid-Oost Twente en Zwolle-Oost.

Voor functionele ontgroningen geldt dat we het huidige terughoudende beleid ter bescherming van natuur, landschap en aardkundige waarden voortzetten.

Voormalige zandwinputten benutten we voor natuurontwikkeling. Gekeken wordt naar de mogelijkheden om voormalige zandwinputten te verondiepen. Dit vindt altijd plaats in de vorm van een gebiedsontwikkeling, waarbij altijd aandacht is voor kwaliteit van de waterbodem. In overleg met de waterschappen en andere partners brengen we een nadere prioritering aan ten aanzien van de 50 voormalige zandwinplassen. Bij deze prioritering kijken we naar hydrologie en de relatie met de benodigde grondtransporten. Ook kan de warmte en koude van de waterlagen in zandwinplassen (mits voldoende diep) worden gebruikt voor de verwarming en/of koeling van gebouwen in de nabije omgeving.

Zoutwinning

In Overijssel vindt zoutwinning plaats in Twente. Het gaat om de gebieden Boeldershoek, Tweekelo, Marssteden en Usseler Es gelegen tussen Hengelo en Enschede. De zoutwinningen dienen te worden ingepast in de structuur van landbouw, natuur en landschap. Eventuele schade als gevolg van de winning, bijvoorbeeld door bodemdaling en -trillingen, moet vergoed worden. Zonodig worden compenserende maatregelen genomen. Hierover zijn er afspraken gemaakt met de concessiehouders. Waar de winning plaatselijk sterke bodemdaling veroorzaakt en compensatiemaatregelen niet meer haalbaar zijn, moet in de toekomst functiewijziging worden overwogen.

Ondergrondse infrastructuur, buisleidingen en energienetwerken

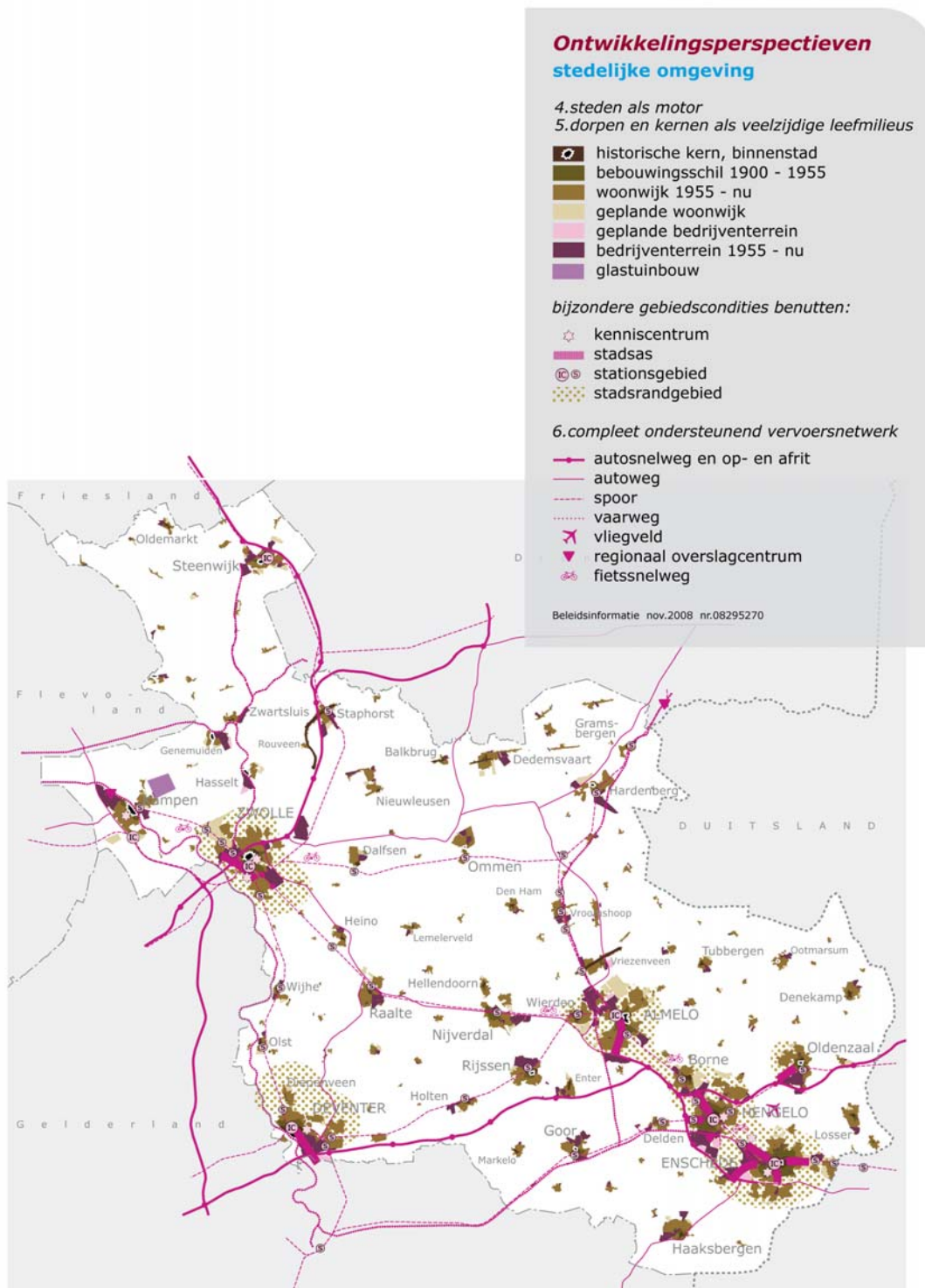
Voor de aanleg van eventuele nieuwe (inter)nationale ondergrondse hoofdtransportleidingen evalueren we het gevoerde strokenbeleid en het eventueel reserveren van ruimte (stroken) binnen het provinciale grondgebied.

We stemmen het ruimtelijk beleid af op de bestaande en te ontwikkelen energie-infrastructuur en stimuleren multifunctioneel ruimtegebruik.

Samenvattend realisatieschema Gebruik van de ondergrond

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
• Toetsing van vergunningaanvragen open KWO-systemen • Locatiekeuze voor nieuwe multifunctionele ontgrondingen. • Terughoudend beleid functionele ontgrondingen • Voorwaarden verondiepen en dempen zandwinplassen. • Grondwaterbeschermingsbeleid • Geen nieuwe afvalstortlocaties • Compensatiemaatregel en bij delfstoffenwinning (o.a. zout) • Geen opslag/berging van Radioactief afval in de diepe ondergrond. • Boringsvrije zone	<u>Energiepact: met gemeenten en marktpartijen:</u> • Potentie van ondergrond voor winning en opslag van energie meenemen bij ruimtelijke planvorming <u>Met gemeenten:</u> • SER-ladder bij ondergrondse ruimteclaims i.s.m. bovengrondse functies • Afstemmen ruimtelijk beleid op energie-infrastructuur <u>Met gemeenten en marktpartijen:</u> • Hergebruik licht verontreinigde grond • Opvullen van zoutcavernes • Functiewijziging bij bodemdaling door zoutwinning • Dikte afdeklaag voormalige stortplaatsen <u>Met waterschappen via waterbeheerplannen:</u> • Tegengaan laagwaardig gebruik • Geen structurele daling grondwaterstand • Duurzame inrichting grondwateronttrekkingen • Aandacht voor waterbesparing	• Vereenvoudiging procedure voor kleine KWO-systemen	• Voormalige zandwinputten	• Potentiekaarten geothermie, CO₂-opslag USG en CAES worden ontwikkeld (2008/2009) • Kwaliteitsforum multifunctionaliteit en ruimtelijke kwaliteit voor zandwinlocaties • Risicoanalyse "verondiepen van zandwinplassen"

5 Stedelijke omgeving: steden, dorpen en hoofdinfrastructuur

Onder de stedelijke omgeving verstaan wij alle steden, dorpen, kernen en hoofdinfrastructuur. De stedelijke netwerken vormen de economische motor van de provincie en samen met de

dorpen bieden de (stedelijke) voorzieningen de aantrekkingskracht die de landschappelijke en recreatieve vestigingsfactoren completeren. Om steden in staat te stellen die economische motor te zijn, bieden we ruimte aan bedrijvigheid en versterken we de grootstedelijke cultuur, die product-marktontwikkeling van de kennisintensieve maakindustrie stimuleert. Investeren in de bereikbaarheid van stedelijke netwerken en streekcentra (weg, spoor, fiets, water) is cruciaal. Al deze dynamiek moeten we zien te benutten om de verscheidenheid in identiteit en kenmerken van steden te versterken.

Steden, dorpen en hoofdinfrastructuur bieden welzijn voor mensen:

- Als woon- en leefomgeving:
 - De meeste Overijsselaars wonen in steden of dorpen. Aantrekkelijke, gevarieerde en voldoende woonmilieus voor iedereen die in Overijssel wil wonen. Dit kan zijn in binnensteden, stadsranden, grote en kleine dorpen;
 - Kwaliteit van de woonomgeving wordt hoog gewaardeerd. Dat willen we zo houden door aandacht te hebben voor geluidsoverlast, luchtkwaliteit, waterveiligheid en externe veiligheid.
- Als voorzieningenomgeving:
 - Steden en dorpen zijn knooppunten voor mobiliteit, waarbij de stedelijke netwerken ook in (inter-) nationale ontsluiting voorzien;
 - Uitstekende voorzieningen op het gebied van zorg, cultuur, sport, recreatie en detailhandel. Dorpen bieden een basis voorzieningenniveau. Meer grootschalige voorzieningen zijn geconcentreerd in stedelijke netwerken. De vijf grote steden vervullen een centrumfunctie die verder reikt en die van (boven)regionale betekenis is.
- Als beleefomgeving:
 - Historische binnensteden zijn toeristische trekpleister voor cultuur en architectuur;
 - Stadsranden zijn belangrijk om in directe recreatieve behoeften van inwoners van steden te voorzien. Voor dorpsranden geldt dit op een ander schaalniveau ook.

Steden, dorpen en hoofdinfrastructuur zijn een bron van welvaart:

- Als werkomgeving:
 - Werkgelegenheid is geconcentreerd in stedelijke netwerken;
 - Voor de concurrentiepositie en innovatiekracht van Overijssel zijn 'massa' en creatief klimaat nodig. Die vinden we in de stedelijke netwerken;
 - Behoeften aan soorten bedrijfslocaties worden diverser o.a. door verdere ontwikkeling van dienstverlenende bedrijven en zelfstandigen zonder personeel. Aantrekkelijke en gevarieerde locatievoorwaarden voor ondernemers en ondernemingen die zich (van elders) in Overijssel willen vestigen of willen doorontwikkelen;
 - Bereikbaarheid van stedelijke netwerken en streekcentra is essentieel voor economische dynamiek en welvaart in de provincie.

Steden, dorpen en hoofdinfrastructuur dragen ook bij natuurlijke voorraden:

- Beperking van versnippering van natuur- en watersystemen;
- Beperking van verontreiniging van bijv. drinkwaterwingebieden;
- Benutting van de ondergrond.

Ontwikkelingsperspectieven Stedelijke omgeving

In paragraaf 2.5 zijn drie ontwikkelingsperspectieven voor de Stedelijke omgeving geschetst. Deze ontwikkelingsperspectieven vormen de hoofdlijn van onze ruimtelijke ontwikkelingsvisie en stellen ons in staat de diverse functies die steden, dorpen en hoofdinfrastructuur vervullen te combineren. De drie ontwikkelingsperspectieven zijn:

1. Steden als motor

Herstructurering, transformatie, inbreiding, uitbreiding van het stedelijk gebied inzetten om de kwaliteit en de veerkracht van het stedelijk woon-, werk- en voorzieningenmilieu (cultuur, zorg, sport, recreatie) te garanderen en de ruimtelijke kwaliteit te versterken.

2. Dorpen, kernen en kleine kernen als veelzijdige leefmilieus

Bestaande woon- en werkmilieus in de dorpen en kernen op zo'n manier herstructureren en zulke nieuwe woon- en werkmilieus toevoegen, dat de veelzijdigheid van de dorpsleefmilieus

wordt versterkt en de karakteristiek van het betreffende dorp/ kern wordt gediend. Een basisniveau van voorzieningen moet aanwezig zijn.

3. Veilige hoofdinfrastructuur op snelheid

Hoofdstructuur van snelwegen, autowegen, spoorlijnen en vaarwegen, inclusief knoop- en uitwisselingspunten, die de ontwikkelingsdynamiek ondersteunt en de belangrijkste vervoersrelaties bedient.

Voor het realiseren van ontwikkelingen in de Stedelijke omgeving zien wij gemeenten als voornaamste trekker. Provinciale belangen borgen we primair generiek door de SER-ladder, regionale afstemming en afspraken over verdeling van woningbouw en bedrijventerreinen. De ontwikkelperspectieven van de stedelijke omgeving en de gebiedskenmerkencatalogus geven inhoud aan de wijze waarop gebiedsontwikkelingen en uitvoeringsprojecten vorm krijgen.

Gezien dit generiek basisinstrumentarium (zie 3.2.2) ligt de nadruk op kwaliteit en herstructurering bij zowel woningbouw, bedrijfslocaties, infrastructuur en voorzieningen. Dit faciliteren wij met programma's Herstructurering Woningbouw en Bedrijventerreinen.

5.1 Woonomgeving

Ambitie

Aantrekkelijke en gevarieerde woonmilieus, die voorzien in woonvraag.

De groei van de bevolking neemt af en de samenstelling van de bevolking verandert: het aantal personen per huishouden blijft dalen ('huishoudensverdunding'), het aantal eenpersoonshuishoudens neemt toe (zie Bijlage A, Trends en Ontwikkelingen). Dit maakt dat de woningmarkt sterk verandert en regionaal behoorlijke verschillen laat zien.

Ons doel is dat inwoners van Overijssel naar wens, veilig, schoon, gezond en goed bereikbaar kunnen wonen. We willen woningen die comfortabel zijn en tegelijkertijd weinig energie vragen voor verwarming en koeling, met het oog op duurzaamheid én betaalbaarheid. Het gaat hierbij niet alleen om de woningen zelf, maar vooral ook om het bieden van aantrekkelijke woonmilieus.

De transitie naar een kenniseconomie is een essentieel onderdeel in het streven naar een toekomstvaste groei van welvaart en welzijn (zie Paragraaf 2.2 Opgaven, kansen en beleidsambitie). Voor de kenniseconomie is het belangrijk om kenniswerkers (op verschillende niveaus) aan te trekken en te behouden. Naast de directe kwaliteit van het woonmilieu is ook de aanwezigheid van diverse voorzieningen een belangrijke factor voor het regionale vestigingsklimaat. Toeristische en recreatieve voorzieningen vinden we ook in de stedelijke omgeving. De stedelijke omgeving biedt voorzieningen die medebepalend zijn voor de aantrekkelijkheid van de stedelijke woonmilieus en ook belangrijk zijn voor de bewoners in het buitengebied. De mix van recreatieve voorzieningen in de Groene omgeving en hoogwaardige stedelijke voorzieningen, maken een regio aantrekkelijk. Met de netwerkstad Twente als het op vier na grootste stedelijke netwerk van Nederland en twee sterk groeiende stedelijke gebieden in West Overijssel (Deventer in de Stedendriehoek en de netwerkstad Zwolle-Kampen) heeft Overijssel de ambitie een compleet, aantrekkelijk en hoogwaardig voorzieningenniveau te bieden.

5.1.1 Flexibel aanbod van woonmilieus

Ambitie

Voldoende en *flexibel aanbod van woonmilieus*, die voorzien in vraag

Hoofddijn van beleid

Wij zetten in op differentiatie in woonmilieus die nu en in de toekomst voldoende ruimte bieden aan de huisvesting van alle doelgroepen. Dit stelt een duidelijke opgave zowel aan nieuwbouw als aan herstructurering. Hiervoor is een sterke gemeentelijke regie, en regionale afstemming onmisbaar.

Opgave voor Wonen

Zoals in de inleiding is geschetst laten de trends zien dat de bevolkingssamenstelling verandert. Enkele voorbeelden hiervan zijn:

- Een steeds groter deel van de bevolking bestaat uit ouderen. Om hen in staat te stellen zelfstandig te blijven wonen, zijn aanpassingen nodig. Niet alleen fysieke aanpassingen, maar ook het aanbod van mantelzorg- en welzijnsdiensten die aan huis worden geleverd;
- Ook de beroepsbevolking verandert. Het aantal zelfstandigen zonder personeel zal blijven toenemen. Deze zelfstandigen, maar ook kleine dienstverlenende bedrijven, hebben vaker behoefte aan gemengde woon-werkmilieus, waar privé en werk goed gecombineerd kunnen worden;
- Om kenniswerkers een aantrekkelijke woonomgeving te bieden, is het van belang aandacht te hebben voor wonen in dynamische milieus zoals binnensteden en stationsomgevingen;
- Er komt steeds meer vraag naar ruimte voor initiatieven van (groepen van) mensen die zelf hun woonomgeving (bijvoorbeeld in combinatie met zorg) willen organiseren.

Last but not least zijn wij van oordeel dat er in iedere gemeente voldoende en goede huisvesting moet zijn voor de bijzondere doelgroepen zoals jeugd (waaronder jongeren die uitstromen uit de residentiële jeugdzorg), starters, statushouders, dak- en thuislozen en woonwagenvolwoners.

De trendmatige ontwikkeling van de bevolking en de ontwikkeling van de huishoudens (zie Bijlage A Trends en Ontwikkelingen) leiden ertoe dat er in Overijssel tot 2030 nog vraag is naar circa 60.000 woningen bovenop de bestaande voorraad van 2005 (circa 40.000 in West-Overijssel en 20.000 in Twente). Dit getal is indicatief en exclusief de plancapaciteit die nodig is voor vervangende nieuwbouw. Van deze 60.000 woningen zijn er sinds 2005 al 10.000 woningen gebouwd. De harde plancapaciteit (volgens opgaven van gemeenten) voorziet met 28.300 woningen voldoende in het restant van de behoefte tot 2015 (20.400). Wanneer we de harde en zachte plancapaciteit bij elkaar optellen, voorziet deze met 80.000 woningen ruim in het restant van de woningbehoefte tot 2030 (60.000 – 10.000 gerealiseerd = 50.000 woningen). Omdat de woningbehoefte zowel wat betreft kwantiteit als kwaliteit dynamisch is, zullen we in 2015 een 'midterm-review' inbouwen en dan bezien of de veronderstelde vraag naar woningen aansluit bij de dan geldende inzichten.

Woningbehoefte volgens prognose trendmatige ontwikkeling (indicatief, in afgeronde getallen)

	West-Overijssel	Twente	Overijssel
2006-2014	18.000	13.000	31.000
2006-2029	38.000	22.000	60.000
Gerealiseerd t/m 1 ^e kwartaal 2008	6000	4.600	10.600
Restant woningbehoefte tot 2015	12000	8.400	20.400
Restant woningbehoefte tot 2030	32.000	17.400	49.400
Plan capaciteit hard	18.600	9.700	28.300
Plan capaciteit zacht	25.100	10.600	35.700
Plan capaciteit status hard of zacht onbekend	1.700	14.600	16.300
Plan capaciteit totaal*	45.400	34.900	80.300

Herstructurering en nieuwe concepten

De opgave voor de komende jaren ligt vooral in het inzetten van deze beschikbare plancapaciteit voor een goede afstemming tussen vraag en aanbod, gerelateerd aan de verschillende doelgroepen. Naast een kwantitatieve opgave is dit, gelet op de sterk veranderende bevolkingsontwikkeling, een aanzienlijke kwalitatieve opgave. Het woningaanbod en de woonmilieus moeten flexibel zijn en afgestemd op de eisen en wensen van de toekomstige bewoners.

Met de 60.000 extra te bouwen woningen kunnen we onvoldoende tegemoet komen aan deze veranderende behoeftes. Dit houdt in dat we de aandacht vooral ook moeten richten op herstructurering van de bestaande woonmilieus, zodat deze ook op langere termijn aansluiten bij de wensen en eisen van de bewoners. Om de herstructureringsopgave te kunnen realiseren is het van het grootste belang om onze inzet te bundelen met die van gemeenten en Rijk. Uiteraard zorgen we voor een goede balans tussen leefbaarheid (groen in de wijk, speelruimte), bereikbaarheid en veiligheid.

Spreiding en realisatie van de woningbouw

Bij het realiseren van de woningbouwopgave willen we de ruimte zuinig en zorgvuldig benutten. Dit betekent dat we voor woningbouw (en ook voor bedrijfslocaties en voorzieningen) de zogeheten SER-ladder hanteren. Deze houdt in dat de woningbouwopgave eerst door herstructurering, transformatie of inbreiding moet worden gerealiseerd. Pas als dit onvoldoende blijkt voor het aantal woningen en de kwaliteit van de woonomgeving kan uitbreiding van het stedelijk gebied plaatsvinden.

Daarbij geldt dat we de bovenlokale vraag naar woningen en voorzieningen (winkels, cultuur, sport) willen concentreren in stedelijke netwerken. Dit zal worden vastgelegd in de verordening (zie paragraaf 5.4). Hiermee sluiten we aan bij het rijksbeleid en onze eigen ambitie om zowel de kwaliteit van het landschap als de draagkracht van steden in stand te kunnen houden. Vanwege de leefbaarheid van dorpen is het belangrijk dat gemeenten buiten de stedelijke netwerken woningen voor de lokale woningbehoefte realiseren en een basisoniveau aan voorzieningen behouden. Uitzondering hierop vormen afspraken die in regionaal verband gemaakt zijn of extra ruimte die nodig is voor extra vraag van bijzondere doelgroepen (bijv. statushouders, extramuralisering, begeleid wonen jongeren). De kernen Steenwijk en Hardenberg blijven streekcentra met een centrumfunctie in de regio voor wonen en voorzieningen. We passen een monitoringssysteem toe ten aanzien van de realisatie van woningbouw.

Bovenlokale en regionale afstemming

Om een flexibele aansluiting tussen vraag en aanbod te realiseren, is een krachtige lokale regierol van gemeenten onmisbaar. Om die rol ruimte te geven, maken wij met gemeenten prestatieafspraken over:

- Het kwalitatieve en kwantitatieve woningbouwprogramma;
- Doelgroepenbeleid, met in ieder geval aandacht voor: ouderen, jeugd (waaronder jongeren die uitstromen uit de residentiële jeugdzorg), starters, statushouders, dak- en thuislozen en woonwagenbewoners;
- Woonmilieus, met in ieder geval aandacht voor doelgroepen, woon-werk milieus, dynamische woonmilieus (binnensteden, stationsomgevingen) en particulier en collectief opdrachtgeverschap;
- Herstructurering en energiebesparing;
- Ruimtelijke kwaliteit en sturen op gebiedskenmerken;
- Inzet van subsidies en fondsen uit bestaande en nieuwe programma's;
- Gebiedsontwikkelingen;
- Regionale afstemming in woningmarktregio's.

Binnen het programma Wonen zetten we beschikbare subsidies en fondsen in voor deze prestatieafspraken:

- Actieprogramma Wonen als bouwsteen waaronder ISV, de Bouwimpuls, CPO, Duurzaam Bouwen en Startersleningen;
- Middelen vanuit andere programma's als het Energiepact en het programma Ruimtelijke Kwaliteit.

Naast het maken van prestatieafspraken vragen wij in de Omgevingsverordening van gemeenten om hun bestemmingsplannen te baseren op een woonvisie of structuurvisie waarin staat hoe zij het woningbouwprogramma invullen. Gemeenten ontwikkelen en realiseren deze

woonvisie in onderlinge afstemming binnen de woningmarktregio's en in samenwerking met maatschappelijke partners en marktpartijen. Deze afstemming betreft niet alleen het aantal woningen, maar ook de harde en zachte plancapaciteit, en de woonmilieus die de verschillende gemeenten hebben en gaan ontwikkelen.

Wij zien het als onze taak om op provinciale schaal woningbouwprognoses en woningbehoefte onderzoeken te blijven uitvoeren en initiëren om op basis hiervan scenario's te ontwikkelen. Gemeenten en maatschappelijke partners krijgen hiermee de basisinformatie die ze nodig hebben om concrete plannen op te stellen. Dit is in de veranderende markt extra belangrijk, omdat het effect van concrete maatregelen pas na vijf tot tien jaar zichtbaar wordt in de woningmarkt. Ook zien wij het als onze taak om kennis te ontwikkelen en te delen over actuele onderwerpen zoals bijvoorbeeld de flexibiliteit op de woningmarkt. Wij willen dit steeds vaker doen in samenwerking met bestaande kennisinstituten zoals het Kennisinstituut Stedelijke Samenleving (KISS).

Samenvattend realisatieschema Flexibel aanbod woonmilieus

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
- SER-ladder - Concentratie in stedelijke netwerken en streekcentra, daarbuiten bouw voor lokale behoefte (en bijzondere doelgroepen), tenzij sprake is van bovenlokale afspraken - Steenwijk en Hardenberg streekfunctie - Woningbouwprogramma en bestemmingsplannen op basis van een afgestemde Woonvisie. - Ontwikkelen met gebiedskenmerken	<u>Met gemeenten, maatschappelijke partners:</u> - Regionale afstemming - Kwalitatieve en kwantitatieve onderbouwing - Aandacht voor doelgroepen - Herstructurering - Woonmilieus	- Stationsomgevingen - Hart van Zuid - Kennispark - IJsseldelta Zuid - Vriezenveen ZO - Gebiedsontwikkeling luchthaven Twente - IJssel	Programma Wonen (Actieprogramma Wonen als bouwsteen, Bouwimpuls, CPO, Duurzaam Bouwen, Starterlening, ISV, Programma langer zelfstandig wonen, link met Energiepact Programma Ruimtelijke kwaliteit)	- Monitoring realisatie woningbouw - Prognoses, woningbehoefte onderzoeken, trendscenario's - Kennisinstituut stedelijke samenleving (KISS)

5.1.2 Beschikbaarheid van voorzieningen

Ambitie

Beschikbaarheid van hoogwaardige voorzieningen

Hoofddlijn van beleid

Wij zetten in op het behouden en versterken van de leefbaarheid in steden en dorpen door te sturen op de concentratie van voorzieningen en stimuleren van herstructurering. Hierbij is de kwaliteit van de openbare ruimte (voldoende groen, speelvoorzieningen etc.) een belangrijk aandachtspunt.

De beschikbaarheid van voorzieningen is een belangrijke vestigingsfactor. In dorpen en kernen gaat het om basisvoorzieningen en in de stedelijke netwerken om (grootstedelijke) voorzieningen met (boven-)regionale uitstraling, als (inter-)nationale treinverbindingen, winkelcentra, zorg, sportaccommodaties, culturele voorzieningen als goede bibliotheken, bioscopen, musea, theaters met goede programmering, poppodia, festivals en hoogwaardige voorzieningen als dans, opera en orkesten etc.

Het provinciaal belang zit in de betekenis van voorzieningenniveaus voor het vestigingsklimaat van mensen en bedrijven. De uitvoering vindt onder regie van gemeenten plaats. Door woningbouw voor lokale behoefte blijft ook in dorpen en kernen draagvlak voor basisvoorzieningen. Daarnaast maken we met gemeenten afspraken over voorzieningen en

faciliteren hen via Programma Kulturhusen en dorpsplan, Programma Bouwen aan wonen, onderdeel Langer zelfstandig wonen: Woonzorgzones, bijdragen aan culturele – en zorgvoorzieningen, onderzoek naar de functie en mogelijkheden van detailhandel in kleine kernen.

In aanvulling op ons basisinstrumentarium van de SER-ladder nemen we voor de duidelijkheid in de verordening op dat grootschalige en perifere detailhandel buiten bestaande stedelijke omgeving niet kan plaatsvinden. Kortom, geen weidewinkels die de basisvoorzieningen in dorp of binnenstad uithollen.

In bestaande woonwijken is er vaak onvoldoende groen en speelruimte voor kinderen. Inwoners van Overijssel geven in de Burgerenquête aan 'groen in de wijk' een belangrijk thema te vinden. Bij herstructurering in stedelijk gebied moet daarom altijd aandacht zijn voor versterking van de groenstructuur en het creëren van speelruimtes en ontmoetingsplaatsen. Via de gebiedskenmerkencatalogus geven we hier 'inspirerende' sturing aan. Realisatie hiervan is primair de verantwoordelijkheid van gemeenten.

Stads- en dorpsranden bieden veel mogelijkheden voor recreatieve voorzieningen als sportcomplexen, wandel- en fietsroutes en entree tot groene omgeving (zie 4.4.1).

Samenvattend realisatieschema Beschikbaarheid en voorzieningen

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
- SER-ladder - Concentratie in stedelijke netwerken - Bouwen voor lokale behoefte - Geen weidewinkels (PDV/GDV)	<u>Met gemeenten, pMJP:</u> - Bestaande en nieuwe voorzieningen - woonzorgzones - Sociale vitaliteit (Dorpsplan+)		- pMJP: Kulturhusen en dorpsplan+ - Bouwen aan wonen, Langer zelfstandig wonen: Woonzorgzones - Culturele – en zorgvoorzieningen - Buurtbus, regiotaxi	- Mogelijkheden van detailhandel in kleine kernen - Ondersteuning DOP's en Kulturhusen - Pilot-projecten Speelruimte - Multifunctionele buitenspeelruimtes

5.2 Economie en vestigingsklimaat

Ambitie

Een vitale en zichzelf vernieuwende regionale economie, met voldoende en aantrekkelijke vestigingsmogelijkheden voor kennisintensieve maakindustrie en MKB

De Overijsselse economie lijkt in veel opzichten op die van Nederland als geheel, met belangrijke sectoren als de (bouw)nijverheid, maakindustrie, zakelijke dienstverlening, landbouw, handel, transport, toerisme en recreatie, en welzijn en gezondheid. In hoofdstuk 4 is aandacht besteed aan de ontwikkelingsmogelijkheden van de economische dragers in de Groene omgeving (landbouw, toerisme en recreatie en overige bedrijvigheid). In Overijssel is met name de (bouw)nijverheid relatief sterk vertegenwoordigd en nemen kennisintensieve maakindustrie en ICT-dienstverlening in combinatie met de UT een bijzondere plek in.

5.2.1 Vitale werklocaties

Ambitie

Vitale werklocaties die aansluiten bij de vraag van ondernemers

Hoofddijn van beleid

Regionale markt voor bedrijventerreinen primair bedienen vanuit stedelijke netwerken, buiten stedelijke netwerken onder voorwaarden ruimte aan de eigen groei van lokaal gewortelde bedrijven, bijzondere positie voor streekcentra; toepassen SER-ladder, inzet op herstructurering, bovenlokale/regionale afstemming werklocaties, specialisatie en clustering vooral van kennisintensieve maakindustrie.

Voor een toekomstvaste groei van welvaart en welzijn zijn voldoende banen noodzakelijk, van een goed niveau voor alle lagen van de beroepsbevolking. Met een afvlakkende groei van de arbeidsparticipatie en een afnemende beroepsbevolking wordt de beschikbaarheid van voldoende geschoold personeel steeds belangrijker. Naast sociaaleconomische programma's gericht op de ontwikkeling van het bedrijfsleven, het menselijk kapitaal en goede culturele voorzieningen, moet worden geïnvesteerd in goede ruimtelijke vestigingsfactoren. Een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bedrijven en hun werknemers wordt bepaald door een mix van in elkaar grijpende factoren, zoals een goed woningaanbod, aantrekkelijk landschap, goede culturele en recreatieve voorzieningen, voldoende en goed opgeleid personeel, een goede bereikbaarheid, aanwezigheid van relevante kennisinstellingen en andere bedrijven en niet in de laatste plaats geschikte vestigingslocaties. Die economische kracht willen we verder uitbouwen. Daar willen we een impuls aangeven, maar dat kan voornamelijk maximaal rendement krijgen als dat gepaard gaat met investeringen vanuit het bedrijfsleven. In ons uitvoeringsprogramma "Overijssel werkt!" zetten we in op een regionale kennis-economie en op de kennisintensieve maakindustrie in de hightech-systemen en -materialen, nanotechnologie en ICT. Het regionale midden- en kleinbedrijf speelt in Overijssel een vooraanstaande rol. We zetten niet in op de acquisitie van grote internationale ondernemingen, maar juist op de innovatiekracht van onze clusters en netwerken van kleine en middelgrote bedrijven. Grote ondernemingen, die de werking van Overijsselse clusters versterken zijn uiteraard van harte welkom.

Innovatiekracht en de creatieve industrie

Voor de kennisintensieve maakindustrie zijn goede connecties met kennisinstellingen en andere bedrijven noodzakelijk om door nieuwe product-marktcombinaties concurrerend te blijven. Voor de concurrentiepositie en innovatiekracht zijn 'massa' en een creatief klimaat nodig, in een netwerk van bedrijven en kennisinstellingen die elkaar versterken. Een bloeiende creatieve industrie met broedplaatsen van talent, technologie en tolerantie kan een extra impuls betekenen voor productontwikkeling en ook bijdragen aan een aantrekkelijk cultureel en creatief klimaat.

In dit virtuele tijdperk blijkt fysieke nabijheid toch doorslaggevend voor de daadwerkelijke ontwikkeling van innovatieve en concurrerende product-marktcombinaties. Locaties voor deze bedrijven moeten daarom geconcentreerd worden rond stedelijke gebieden. De locaties moeten zowel fysiek als virtueel goed bereikbaar zijn en een goede verbinding hebben met binnensteden en kennisconcentraties als universiteiten, hogescholen en ook het MBO.

Ambitie voor bedrijfslocaties

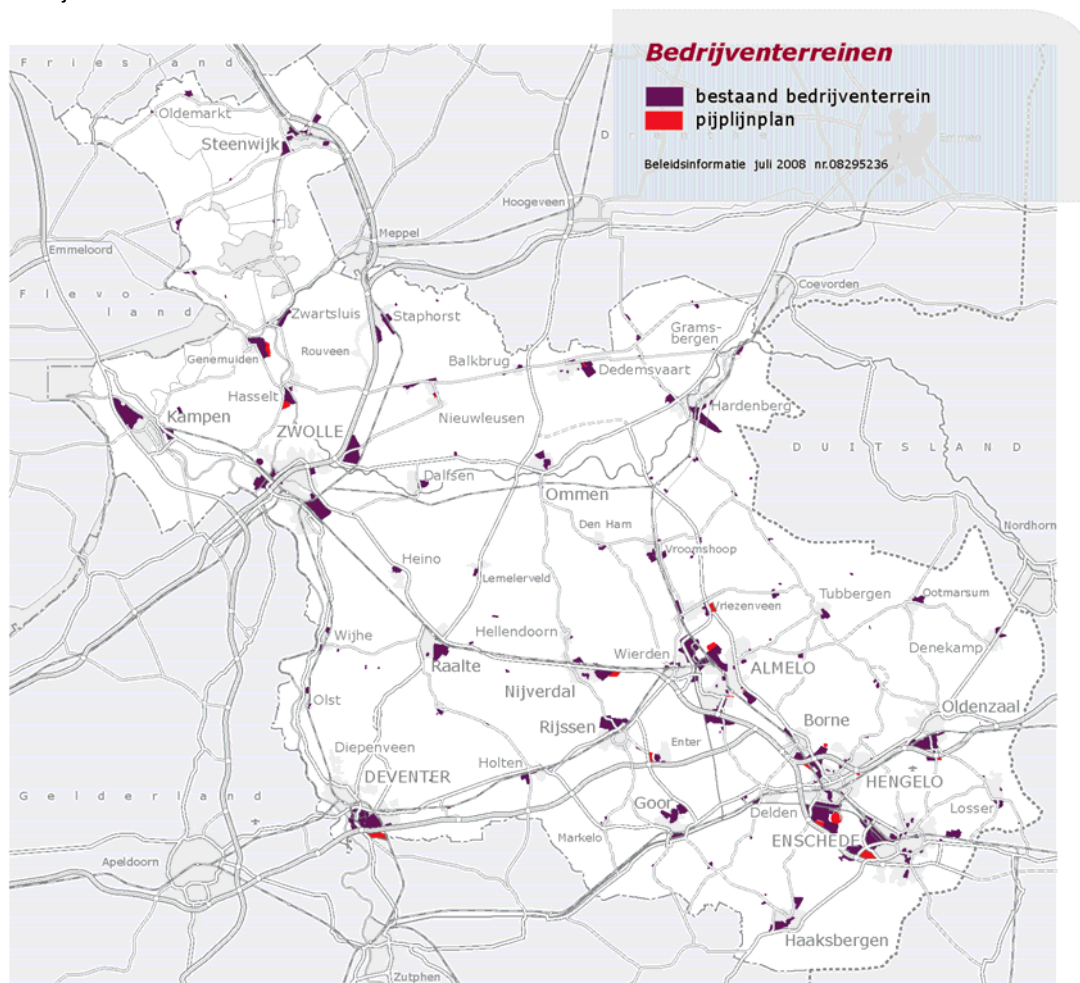
Net als de samenstelling van de bevolking, zal ook de samenstelling van het bedrijfsleven veranderen. Technostarters in bijvoorbeeld de nanotechnologie zullen andere eisen en wensen stellen aan hun bedrijfslocatie, dan bedrijven uit de traditionele metaalindustrie. Kleine dienstverlenende bedrijven en zelfstandigen zonder personeel kunnen hun werk bijvoorbeeld heel goed in gemengde woon-werkmilieus doen. Meer regionaal georiënteerde groothandels en logistieke bedrijven hebben weer andere locatiebehoeften. Op dit moment is in Overijssel ca. 40% van de werkgelegenheid op bedrijventerreinen te vinden. Een groot deel van de werkgelegenheid is dus buiten de bedrijventerreinen te vinden: deze vormen van werkgelegenheid lopen uiteen van een steeds toenemend aantal zelfstandigen zonder personeel, dag- en verblijfsrecreatievoorzieningen, tot grote instellingen in de zorg en bedrijven in de dienstverlening. Voor deze laatste categorie met grote aantallen werknemers en/of bezoekers, blijft een goede bereikbaarheid, onder andere met het openbaar vervoer een

voorwaarde. Daarnaast zullen we vanzelfsprekend voldoende en goede ruimte bieden aan de vestigingsmogelijkheden van alle typen bedrijvigheid in Overijssel, ook voor transport en logistiek en zwaardere industrie. Voor zover de bestaande locaties als XI Businesspark en Zuiderzeehaven daarvoor onvoldoende ruimte bieden, gaan we samen met onze partners opzoek naar alternatieven.

Ons doel is dat er in Overijssel voldoende, vitale werklocaties zijn die aansluiten bij de voortdurend veranderende wensen en eisen van het bedrijfsleven. We willen werklocaties, die fysiek en virtueel goed bereikbaar zijn, passen bij de gevestigde bedrijvigheid en met een duurzaam gebruik van grond en energie.

Uitbreiding bedrijventerrein in relatie tot bestaande plancapaciteit

Tot 2020 is op basis van de nu geldende inzichten behoefte aan circa 1300 ha nieuw bedrijfsterrein.

Op dit moment hebben vrijwel alle gemeenten nieuwe bedrijventerreinen gepland. In totaal gaat het om ca. 910 ha aan plannen, die zijn vastgesteld of als ontwerp in procedure zijn gebracht (de zogenaamde 'harde plannen'). Ruim de helft van deze harde plannen bevindt zich bij de vijf grote steden. Bovenop deze harde plannen is er nog ca. 360 ha aan pijplijnplannen; dit zijn plannen voor nieuwe terreinen waarmee de provincie in het Streekplan of anderszins heeft ingestemd. Hiernaast is er nog sprake van 800 ha zachte plannen. Dit zijn plannen waar wel aan gedacht wordt maar op provinciale niveau nog geen uitspraken over zijn gedaan. In zijn totaliteit geeft dit het volgende overzicht:

Provincie Overijssel	Harde plannen	Pijplijn plannen	Zachte plannen	Planaanbod	Planvraag
Periode 2008 - 2020	910 ha.	360 ha.	800 ha.	Totaal plannen 2070 ha.	Op basis TM-middenscenario 1300 ha.

Op basis hiervan concluderen we dat de capaciteit aan harde plannen en pijplijn plannen bij elkaar opgeteld, naar de best mogelijk inzichten van nu, redelijk in lijn ligt met de geprognosticeerde behoefte. Hierbij is nog geen rekening gehouden met de netto ruimtewinst van herstructurering. Dit alles heeft wel consequenties voor nut en noodzaak van de zachte plancapaciteit.

De kwaliteit van bedrijventerreinen blijft achter: veel bedrijventerreinen zijn verouderd. De manier waarop op dit moment bedrijventerreinen worden ontwikkeld, leidt ertoe dat deze relatief snel verouderen en een opknapbeurt of complete herstructurering nodig hebben. De VROM-raad beschrijft de huidige werkwijze als volgt: "De planning en ontwikkeling van bedrijventerreinen vindt in Nederland al jaren op min of meer dezelfde wijze plaats. Bedrijventerreinen worden snel gemaakt, geconsumeerd en ook weer afgeschreven. Er is een cultuur van kavelsgewijze uitgifte. Het verouderingsproces van de bestaande voorraad wordt nog eens versneld doordat gemeenten steeds weer nieuwe terreinen op de markt brengen voor relatief lage grondprijzen en door de verhuisstroom die dit oproept vanuit de bestaande voorraad bedrijventerreinen naar de nieuwbouwlocaties. Zolang deze wijze van ontwikkeling in Nederland doorgaat, hebben beleidsmatige initiatieven zoals herstructurering en parkmanagement slechts beperkt succes."

Herstructurering en nieuwe concepten

Op dit moment bedraagt de netto uitgegeven oppervlakte ca. 4800 ha. Hiervan is zo'n 1300 ha verouderd. Het gaat hierbij om circa 60 bedrijventerreinen en dat is 15 % van het totaal aantal bedrijventerreinen, maar wel 27 % van de oppervlakte.

In Overijssel leidt de huidige wijze van uitgifte tot meer van hetzelfde, met weinig differentiatie tussen regio's en gemeenten. Zo behoren alle bedrijventerreinen in Overijssel, op een enkele uitzondering na, tot de categorie "gemengd modern". Er dreigt overaanbod van nieuwe bedrijventerreinen en leegstand (en dus ruimtebeslag) van verouderde terreinen. Omwille van zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik en tegelijkertijd voldoende beschikbaarheid van gevarieerde bedrijfslocaties zetten wij in op herstructurering.

De voordelen van herstructurering zijn:

- Ruimte op aanwezige bedrijventerreinen kan beter benut worden, doordat activiteiten die beter ergens anders kunnen plaatsvinden worden verplaatst;
- Door samenwerking van overheid en ondernemers wordt gezamenlijk geïnvesteerd in de kwaliteit van de bedrijventerreinen. Hierdoor hoeven bedrijven niet naar een nieuw terrein omdat het oude niet meer voldoet;
- Betere samenstelling van bedrijventerreinen doordat bedrijven selectief uitgeplaatst kunnen worden, bijv. vanwege milieuaspecten of vervoersbewegingen;
- Aanknopingspunt om professioneel beheer van de bedrijventerreinen, bijvoorbeeld parkmanagement, te starten.

Het beleid voor nieuwe en bestaande, ca. 3500 ha niet (sterk) verouderde bedrijventerreinen is erop gericht minimaal het kwaliteitsniveau te handhaven, maar liever te verhogen. Daarvoor is een goede samenwerking tussen overheid en bedrijfsleven nodig. Van de overheid mag worden verwacht dat de inzet op relatiebeheer duidelijk vorm houdt of krijgt. Gemeenten en bedrijfsleven zijn samen verantwoordelijk voor het structureel beheren van de terreinen. Het ontwikkelen van aanvullend (financieel) instrumentarium om beheer en onderhoud te garanderen kan hierbij een rol spelen.

Ook voor nieuwe terreinen is voortdurende aandacht voor inrichting en beheer nodig. De provincie reikt met het Kwaliteitsscoresysteem een instrument aan voor alle bedrijventerreinen om met regelmaat te toetsen op criteria als digitale en fysieke bereikbaarheid, ruimtelijke kwaliteit, energieverbruik etc. Op die manier kan tijdig worden ingegrepen als bepaalde aspecten onder het gewenste niveau blijven. Dit scoresysteem biedt bovendien de mogelijkheid om meer scherp te krijgen in het profiel van het bedrijventerrein. Een groot deel van de behoefte aan nieuwe bedrijventerreinen wordt gevormd door bestaande bedrijvigheid die wil uitbreiden en/of verplaatsen. Conform ons basisinstrumentarium van SER-ladder moet er eerst worden nagegaan of de uitbreidingsbehoefte niet ter plaatse kan worden opgelost, bijv. door herstructurering. Soms kan dat door middel van selectieve uitplaatsing waardoor ruimte ontstaat voor achterblijvende bedrijven. Hier hoort ook afstemming met buurgemeenten bij. In sommige gevallen kan ook sprake zijn van een combinatie van transformatie, herstructurering en uitbreiding waarmee meerdere doelen worden gerealiseerd. Bijvoorbeeld door (kleinschalige) dienstverlening te mengen in woongebieden of in relatief nieuwe arrangementen als woon-werklandschappen. Herstructurering is vaak zo complex dat voor elk terrein door maatwerk creatieve oplossingen

moeten worden gevonden. Provincie en gemeenten moeten hierbij als eendrachtige partners optreden. Wij dragen hier organisatiekracht, kennis en middelen aan bij in ons Programma Herstructurering Bedrijventerreinen. Vaak is het nodig om herstructurering en (bescheiden) aanleg van nieuwe bedrijventerreinen samen te laten gaan. Dit biedt mogelijkheden voor uitplaatsing, waardoor herstructurering vlotter kan verlopen.

Pas als het na al deze stappen niet mogelijk blijkt de vereiste vestigingsmogelijkheden te bieden, bijvoorbeeld door milieu- en veiligheidsrisico's of benodigde infrastructuur, is uitbreiding aan de orde. Waar en hoe de gebiedsontwikkeling van zo'n uitbreiding wordt gerealiseerd wordt bepaald door ontwikkelperspectieven en gebiedskenmerken. Bij vrijkomende gronden geldt voor de doorontwikkeling dezelfde trits van de SER-ladder, ontwikkelperspectieven en gebiedskenmerken.

Vanaf 2009 zet de provincie een mix van nieuwe instrumenten in om voor de langere termijn vestigingslocaties te bieden die flexibel voldoen aan de wensen van bedrijven:

- invoeren van een Kwaliteitscoresysteem voor bedrijventerreinen;
- oprichting van de Herstructureringsmaatschappij bedrijventerreinen Overijssel (HMO); gericht op het vergroten van de private investeringen bij onrendabele herstructureringsprojecten;
- subsidieregeling gericht op het vergroten van de publieke investeringen bij herstructureringsprojecten en het toepassen van procesmanagement;
- kennis delen over innovatieve bedrijfslocaties en pilots/best-practises ondersteunen.

Spreiding en realisatie van bedrijfslocaties

Gezien de huidige plannen voor bedrijventerreinen en de noodzakelijke inzet op herstructurering achten wij een heroriëntatie op de reeds geplande uitbreiding (in plaats, kwaliteit en tijd) op zijn plaats. In overleg met gemeenten zullen we hier verder invulling aan geven. Voor bedrijventerreinen en bedrijfslocaties hanteren wij (net als voor woningbouw en voorzieningen) de SER-ladder.

Vanwege de benodigde 'massa' en om de landschappelijke kwaliteit zoveel mogelijk te behouden, willen wij de regionale markt voor bedrijfslocaties bedienen vanuit de stedelijke netwerken. Buiten de stedelijke netwerken geven we onder voorwaarden ruimte aan de eigen groei van lokaal gewortelde bedrijven op lokale bedrijventerreinen. Dit zijn bedrijven die hun oorsprong en verzorgingsgebied hebben of vinden in de gemeente of kern waar zij gevestigd zijn of zich vestigen en een toegevoegde waarde bieden aan de lokale sociaaleconomische structuur/voorzieningsniveau. De mogelijkheden voor nieuwvestiging en uitbreiding van dit type bedrijven beschouwen we altijd in relatie tot de gebiedskenmerken.

Hardenberg en Steenwijk nemen een bijzondere positie in. Deze streekcentra kunnen een regionale markt bedienen.

(Regionale) afstemming

We vragen van gemeenten om in de ruimtelijke plannen een bedrijvensvisie op te nemen, die zowel kwantitatief als kwalitatief is onderbouwd en is afgestemd met de buurgemeenten. In deze bedrijvenparagraaf kunnen ook aspecten als 'bijzonder lokaal economisch profiel' of 'potentie' aan bod komen. Ter versterking van de ruimtelijke kwaliteit en het bevorderen van een duurzame ontwikkeling en zuinig ruimtegebruik zijn wij van oordeel dat het niet meer aan de orde is dat iedere kleine kern binnen een gemeente (nieuw uit te geven) bedrijventerrein heeft of kan uitbreiden.

Het uitgangspunt is geen verdere groei van het huidige vastgestelde harde planaanbod aan bedrijventerreinen, tenzij de gemeente de behoefte kan aantonen. Omdat de vraag naar bedrijfslocaties zowel in kwantiteit als kwaliteit dynamisch is, zullen we in 2015 een evaluatie inbouwen en dan bekijken of planontwikkeling en geraamde behoefte nog met elkaar in evenwicht zijn of bijgesteld moeten worden.

Operationalisatie van de SER-ladder betekent dat de volgende aspecten in de bedrijvensvisie aan de orde komen:

- Samenhangende visie op economische ontwikkeling van de gemeente en betekenis daarvan voor de allocatie van bedrijvigheid, afgestemd met de buurgemeenten
- Inzicht in actuele data over bedrijventerreinen
- Realistische behoefte- en uitgifteprotocol
- Realistische aanpak en prioritering van de herstructurering binnen de gemeente.
- Aandacht voor duurzaamheid, ruimtelijke kwaliteit en efficiënt ruimtegebruik

Samenvattend realisatieschema Vitale werklocaties

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
- SER-ladder, bovenlokale afstemming en onderbouwing behoefte, gebiedskenmerken - Ruimte voor groei lokaal gewortelde bedrijven - Bovenlokale vraag in Stedelijk Netwerk en streekcentra - Ontwikkeling met mobiliteit nabij hoofdinfrastructuur (OV, fiets, water, spoor)	<u>Met gemeenten:</u> - Heroriëntatie op zachte plancapaciteit - Bedrijvenvisie met economisch profiel ontwikkeling, actuele gegevens en behoefteraming, herstructurering, bovenlokale afstemming, energiegebruik, uitgifteprotocol <u>Met de buurprovincies</u> - Afstemming behoeften in grensgebieden	- Stationsomgevingen - Hart van Zuid (Station Twente, WTC) - Kennispark - Gebiedsontwikkeling Luchthaven Twente - A1- - Herstructurering - Programma IJssel - Multimodale overslag	- Programma Herstructurering bedrijventerreinen: herstructureringsfonds - bedrijventerreinen Overijssel (HMO), subsidieregeling voor herstructurering bedrijventerreinen - Actieprogramma Breedband (Economische Innovatie) - Cultuur en economie	<u>Herstructurering bedrijventerreinen:</u> - Ontwikkelen van regionale systematiek voor behoefteraming - Kwaliteitsscoresysteem - Cultuur en economie <u>Ruimtelijke Kwaliteit:</u> - Pilots op bestaande en nieuwe bedrijventerreinen - Revitalisering Industrieel Erfgoed - Voorbeeldprojecten architectuur, vormgeving, identiteit en historie - Verkenning woon-werk-landschappen

5.2.2 Toerisme en recreatie

Ambitie

Ontwikkelingsmogelijkheden en kwaliteitsverbetering toerisme en recreatie

Hoofddijn van beleid

Aantrekkingskracht vergroten door aandacht voor cultuur, cultuurhistorie en recreatie- en winkelvoorzieningen. Weidewinkels tegengaan.

De aantrekkingskracht van steden en dorpen voor toerisme en recreatie ligt in de combinatie van aanwezig cultuur-historisch erfgoed met aanwezige voorzieningen (zie 4.1.2), die elders niet zijn. In de stedelijke laag en de lust- & leisure laag zijn diverse gebiedskenmerken opgenomen die de stedelijke omgeving aantrekkelijk maken voor toerisme en recreatie: historische binnensteden, veelzijdig erfgoed in de vorm van bakens in de tijd, stads- en dorpsfronten, stads- en dorpsranden, karakteristieke dorpen en attracties met grote aantrekkingskracht (zie Catalogus gebiedskenmerken).

Voor veel mensen is het bezoek aan de winkels in de binnenstad niet (alleen) noodzakelijk om aan vereiste levensbehoeften te komen, maar ook een recreatieve activiteit. De aanwezigheid van specifieke winkels en producten, maar ook de samenstelling en de vormgeving van winkelgebieden, zijn belangrijk voor het vestigingsklimaat in de regio. De huidige detailhandelstructuur in Overijssel is omvangrijk en zeer divers. De consument heeft voldoende keus uit winkelgebieden voor verschillende typen aankopen. Mensen kunnen recreatief winkelen in binnensteden of doelgerichte aankopen doen op woonboulevards. De detailhandel biedt veel werkgelegenheid. Dankzij de investeringen van de detailhandel in aantrekkelijke winkelomgevingen en in cultuurhistorisch waardevolle centra, geldt dat ook voor de onroerend-goedsector en de toeristisch-recreatieve sector. Dit willen we graag zo houden. Daarom ondersteunen we de winkelfunctie in de binnensteden. Dit doen we door in de Omgevingsverordening beperkingen op te leggen aan detailhandel buiten de kernen. Het gaat hierbij om een branchebeperking voor detailhandel op bedrijventerreinen en om een verbod op weidewinkels.

Stads- en dorpsranden vormen de entrees tot de Groene omgeving en vice versa. Hier hebben we aandacht voor het doorlopen van wandel- en fietsroutes. In deze stadsrandgebieden zijn ook mogelijkheden voor diverse recreatiemogelijkheden en bijzondere voorzieningen (zie 4.4.1).

Samenvattend realisatieschema Toerisme en recreatie

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
• Geen weidewinkels • Branches detailhandel op bedrijventerreinen	<u>Met gemeenten:</u> • Gezamenlijk profileren van Overijsselse steden en dorpen	• Beeldmerk Hanzesteden	• Ruimtelijke kwaliteit: versterking identiteit en diversiteit • Overijssel werkt!	

5.3 Natuur

Ambitie

Behoud en versterking van de rijkdom aan plant- en diersoorten.

Hoofdlijn van beleid

Wij versterken natuurwaarden door versnippering en verstoring van natuurgebieden tegen te gaan. Wij zoeken door middel van gebiedsontwikkeling en route-aanpak naar oplossingen voor bestaande knelpunten in de verkeersinfrastructuur.

Versnippering en verstoring van natuurgebieden voorkomen we zoveel mogelijk. Uitbreiding van de infrastructuur bundelen we zoveel mogelijk met bestaande infrastructuur.

Verkeersinfrastructuur passen we via gebiedsontwikkeling zo goed mogelijk in of we treffen compenserende maatregelen. In het kader van de leefgebiedenbenadering (zie 4.3.2) beperken wij faunaslachtoffers en bewaren we de samenhang van natuurgebieden. Het opheffen van infrastructuurele barrières in de ecologische hoofdstructuur en de robuuste verbindingen geven wij prioriteit.

Bij grote infrastructuurele projecten die door de EHS lopen, zullen we de realisatie van de EHS als deel van deze gebiedsontwikkelingen beschouwen. Kleinschalige flora- en faunaknelpunten langs provinciale wegen nemen wij mee bij herinrichtingen van bestaande wegen en door ecologisch bermbeheer.

Samenvattend realisatieschema Natuur

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
	<u>Met gemeenten:</u> • Ook lokale wegen goed inpassen	• N35, A1, N18, N340 • OV-tactiek • Ecologisch bermbeheer	• Realisatie EHS	

5.4 (Binnen-)steden en landschap

Ambitie

Behoud en versterken van de verscheidenheid en identiteit van (binnen-)stedelijke kwaliteit en mooie landschappen in het buitengebied.

Binnensteden en dorpskernen met karakter, met aantrekkingskracht, zijn belangrijk voor woonomgeving, toeristisch-recreatieve ontwikkeling en als vestigingsfactor. Net als bij het landschap (zie 4.4) dreigen verschillen tussen dorpen en binnensteden te vervlakken of te verdwijnen. Onze inzet is om deze nivellering te stoppen en de diversiteit aan landschappen en kernen te behouden. Onze generieke sturing is hier ook op gericht (zie 3.2).

5.4.1 Diversiteit van landschappen en dorpen

Ambitie

Versterken identiteit en onderlinge diversiteit van landschappen en dorpen.

Hoofddijn van beleid

Zuinig ruimtegebruik door toepassen van de SER-Ladder en concentratie van bovenlokale behoefte aan woningen, bedrijven en voorzieningen in de Stedelijke Netwerken en streekcentra. Motivering ruimtelijke plannen op basis van de beleidskaart, ontwikkelperspectieven en de catalogus Gebiedskenmerken en regionale behoefteeraming.

Woningbouw, bedrijven en voorzieningen concentreren we in stedelijke netwerken. Gezien het grote belang dat wij, en het rijk, hier aan hechten, zal de sturing op dit punt allereerst plaats vinden via de Omgevingsverordening: SER-ladder, ontwikkelperspectieven en gebiedskenmerken.

De plattelandsgemeenten hebben de mogelijkheid om de lokale behoefte aan woningbouw en lokaal gewortelde bedrijvigheid op te vangen. De bovenlokale vraag aan woningen, bedrijven en voorzieningen (winkels, cultuur, sport) wordt geconcentreerd in de stedelijke netwerken (Netwerkstad Twente, Stedendriehoek, Zwolle-Kampen). De kernen Steenwijk en Hardenberg blijven streekcentra, zij hebben een centrumfunctie in de regio. Door ontwikkeling conform de gebiedskenmerkencatalogus versterken we de identiteit en diversiteit van dorpen (en steden). Dit geldt in het bijzonder voor de stads- en dorpsrandgebieden (zie 4.4.1)

Wij zullen de gemeentes en maatschappelijke partners ondersteunen om de gevraagde kwaliteitslag te realiseren. Zo zullen wij actief gebiedsontwikkelingen initiëren en participeren in gebiedsontwikkelingen van anderen. Ook zijn wij bereid prestatieafspraken te maken over financiële ondersteuning van ontwikkelingen met Ruimtelijke Kwaliteit en publiek private samenwerkingen aan te gaan. Er lopen op dit moment meerder stimuleringsprogramma's voor Ruimtelijke Kwaliteit die zich richten op kennis verwerven, kennis delen en subsidiering. We zullen deze onder de noemer van Ruimtelijke Kwaliteit samenhangend voort te zetten.

Samenvattend realisatieschema Diversiteit van landschappen en dorpen

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
- SER-ladder, ontwikkelingsperspectieven, gebiedskenmerken - Tenzij andere afspraken in regionaal verband: bovenlokale vraag in stedelijke netwerken, Steenwijk en Hardenberg hebben een streekfunctie, lokale behoefte cq. lokaal gewortelde bedrijven PDV/GDV: - Geen weidewinkels - Branches detailhandel op bedrijventerreinen	<u>Met gemeenten en andere partijen:</u> - Ruimtelijke Kwaliteit bij water, verkeer en vervoer, bedrijven-terreinen en wonen <u>Met betrokken partijen</u> - PPS voor kwaliteit gebiedsontwikkeling		Ruimtelijke kwaliteit	Ruimtelijke kwaliteit: - Pilotprojecten, - Kennisontwikkeling, - Ondersteuning en Opleiding, - AtelierOverijssel, - Kunst, cultuur en ontwerp - Bouwen met identiteit

5.4.2 Cultureel erfgoed

Ambitie

Behoud en versterken cultureel erfgoed (monumenten, industrieel en agrarisch erfgoed).

Hoofddlijn van beleid

Cultureel erfgoed is een integraal onderdeel van ruimtelijke plannen. We maken werk van voorlichting over en bewustwording van de waarde van ons erfgoed. We kiezen voor een ontwikkelingsgerichte strategie door cultuurhistorisch erfgoed te verbinden met de hedendaagse samenleving en de uitdagingen en opgaven waar we in Overijssel voor staan.

In paragraaf 4.4.2 is al omschreven dat het cultuurhistorische en archeologische erfgoed een belangrijke rol speelt in de identiteit en de leefkwaliteit van Overijssel. In binnensteden en dorpen speelt erfgoed een belangrijke rol. De meeste binnenstedelijke gebieden en vele dorpskernen in Overijssel kenmerken zich doordat ze het resultaat zijn van een langere stedelijke ontwikkeling. Structuur en bebouwing vertegenwoordigen in meer of mindere mate zichtbaar de geschiedenis van de steden en hun inwoners. Ook bevatten ze over het algemeen de meeste karakteristieke en architectonische waardevolle (historische én moderne) gebouwen. Dit geldt voor de meer 'traditionele' historische binnensteden zoals de Hanzesteden, voor de Twentse industriesteden maar ook voor oude landstadjes zoals Ootmarssum en wegdorpen als Rouveen. Het culturele erfgoed bepaalt voor een groot deel de identiteit en belevingswaarde van de steden en dorpen. Het wordt door veel inwoners en bezoekers gewaardeerd als symbool voor hun verbondenheid met het verleden of vanwege de grote waardering van het uiterlijk van de historische bebouwing. Het cultureel erfgoed in de steden en dorpen is dus van belang voor de verbondenheid van inwoners met hun stad of dorp (bron van sociale cohesie) en voor het imago naar buiten toe. De renovatie van oude gebouwen krijgt in de burgerenquête duidelijk de voorkeur boven sloop en nieuwbouw. Het kan bovendien een belangrijke inspiratiebron zijn voor het verbinden van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen aan de vorm en geschiedenis van de bestaande omgeving zodat de ruimtelijke kwaliteit en identiteit verder versterkt wordt.

Zoals al in paragraaf 4.4.2. wordt omschreven zetten wij in heel Overijssel in op een integrale benadering van het cultureel erfgoed in ruimtelijke projecten. De uitdaging ligt daarbij niet zozeer in het behoud op zichzelf, maar in het vinden van een functie en bestaansbasis die aansluiten bij de eisen van de huidige samenleving. Daarom stimuleren we transformatie en hergebruik van erfgoed, zoals het Industrieel erfgoed dat zich veelal in steden en dorpen bevindt. Daarnaast bevorderen we dat erfgoed wordt ingezet in ruimtelijke ontwikkelingen. Dit doen we onder andere in het participeren in en het initiëren van gebiedsontwikkelingen.

Samenvattend realisatieschema Cultureel erfgoed

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
Gemeenten betrekken aanwezige, aardkundige, archeologische en cultuur(historische) waarden bij planontwikkeling			<u>Programma ruimtelijke kwaliteit:</u> - Streek eigen identiteit door restauratie en herstelwerkzaamheden - Transformatieplannen en erfgoed - Restauratie bij Rijksmonumenten - Cultuurhistorische waarden zichtbaar maken. - Steunpunt Cultureel Erfgoed Overijssel	<u>Programma ruimtelijke kwaliteit:</u> - Reanimatie erfgoed - Streek eigen huis en erf - Archeologische waarden in situ bewaren en inpassen - Cultuurhistorische kaart - Ervenconsulent - Workshops over Cultuurhistorie

5.4.3 (Binnen-)steden

Ambitie

Versterken van kernkwaliteiten (binnen-)steden (monumenten, architectuur, water/groen, culturele voorzieningen, stationsgebieden).

Hoofddlijn van beleid

Versterken van de kracht van de binnensteden en stationsomgevingen. Door afspraken over binnenstedelijke woningbouw, beperkingen voor perifere detailhandel en investering in de ontwikkeling van stationsomgevingen.

Binnensteden vormen letterlijk en figuurlijk het hart van de Overijsselse steden en regionale centra. Ze herbergen een grote verscheidenheid aan functies: wonen, werken, winkelen, horeca, culturele voorzieningen en toerisme. Juist in die variatie en combinatie schuilt hun aantrekkingskracht. Binnensteden worden niet alleen gebruikt door de eigen inwoners, maar trekken ook veel bezoekers van buiten. De kwaliteit van de binnensteden bepaalt de identiteit en het imago van de steden, maar ook de mate waarin Overijssel als geheel als aantrekkelijke en dynamische economische en culturele regio wordt gezien. Een goede toegang van (binnen-)steden via stadsrandgebieden is voor ons een kwaliteitsopgave. Wij denken hierbij niet alleen aan hoofdinfrastructuur, maar ook aan doorgaande wandel- en fietsroutes (zie 4.4.1). De huidige detailhandelstructuur in Overijssel is omvangrijk en zeer divers. De consument kan recreatief winkelen in binnensteden of doelgerichte aankopen doen op woonboulevards. De investeringen van de detailhandel in aantrekkelijke winkelomgevingen en in cultuurhistorisch waardevolle centra zijn belangrijk voor de aantrekkingskracht van deze binnensteden als woon/werk locatie en recreatieve bestemming (zie 5.2.3).

Goed ingerichte Stationsgebieden zijn goed georganiseerde overstappunten en aanjagers van stedelijke dynamiek en aantrekkelijke binnensteden. Stationsomgevingen hebben vanuit sociaaleconomisch perspectief en qua ruimtelijke kwaliteit grote potentie. De inrichting en het gebruik van stationsomgevingen zijn niet alleen van lokale maar vooral ook van (boven)lokale, regionale betekenis (Almelo, Deventer, Enschede, Kampen, Oldenzaal, Steenwijk en Hardenberg), en van (inter-)nationale betekenis (onder meer Zwolle en Hengelo). Stationsgebieden waarin de functie voor openbaar vervoer via gebiedsontwikkeling is verbonden met andere functies in directe nabijheid (zoals woningen, kantoren, scholen, winkels, culturele voorzieningen) dragen bij aan het openbaar vervoer als wervend alternatief, ruimtelijke kwaliteit en duurzaam ruimtegebruik. Deze bundeling van functies maakt herstructurering van stationsgebieden complex en kostbaar. Intensivering van het ruimtegebruik is nodig om naast al deze functies voldoende capaciteit te realiseren voor de afwikkeling van het busverkeer, het stallen van fietsen en het parkeren van auto's en taxi's. Een vervoersknooppunt dient een snelle overstap te bieden met een hoog voorzieningenniveau. Het station functioneert dan als een goed georganiseerde schakel in de van deur-tot-deur benadering van de reis (ketenmobiliteit). Daarom maken wij de ontwikkeling van de verbindingen tussen station en hoofdinfrastructuur (zgn. stadsassen) integraal onderdeel van de gebiedsontwikkeling van stationsomgevingen. Uitvoering is lokaal, maar betekenis is regionaal, en als overstap voor verdere reizen bijvoorbeeld ook (inter-)nationaal.

Samenvattend realisatieschema (Binnen-)steden

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
PDV/GDV: • Verbod op weidewinkels • Segmentering detailhandel op bedrijventerreinen	<u>Met waterschappen en gemeenten:</u> • Stedelijke kwaliteit met wateropgave <u>Met gemeenten:</u> • Versterken van woon-functie in binnensteden	• Stationsomgevingen (incl. stadsassen)	• Ruimtelijke Kwaliteit • Stationsomgevingen	• Ruimtelijke kwaliteit: Pilotprojecten, Kennisontwikkeling, Ondersteuning en Opleiding en Scholing, kunst, cultuur en ontwerp bouwen met identiteit, opdrachtgeverschap, AtelierOverijssel, kwaliteitsteams

5.5 Bereikbaarheid

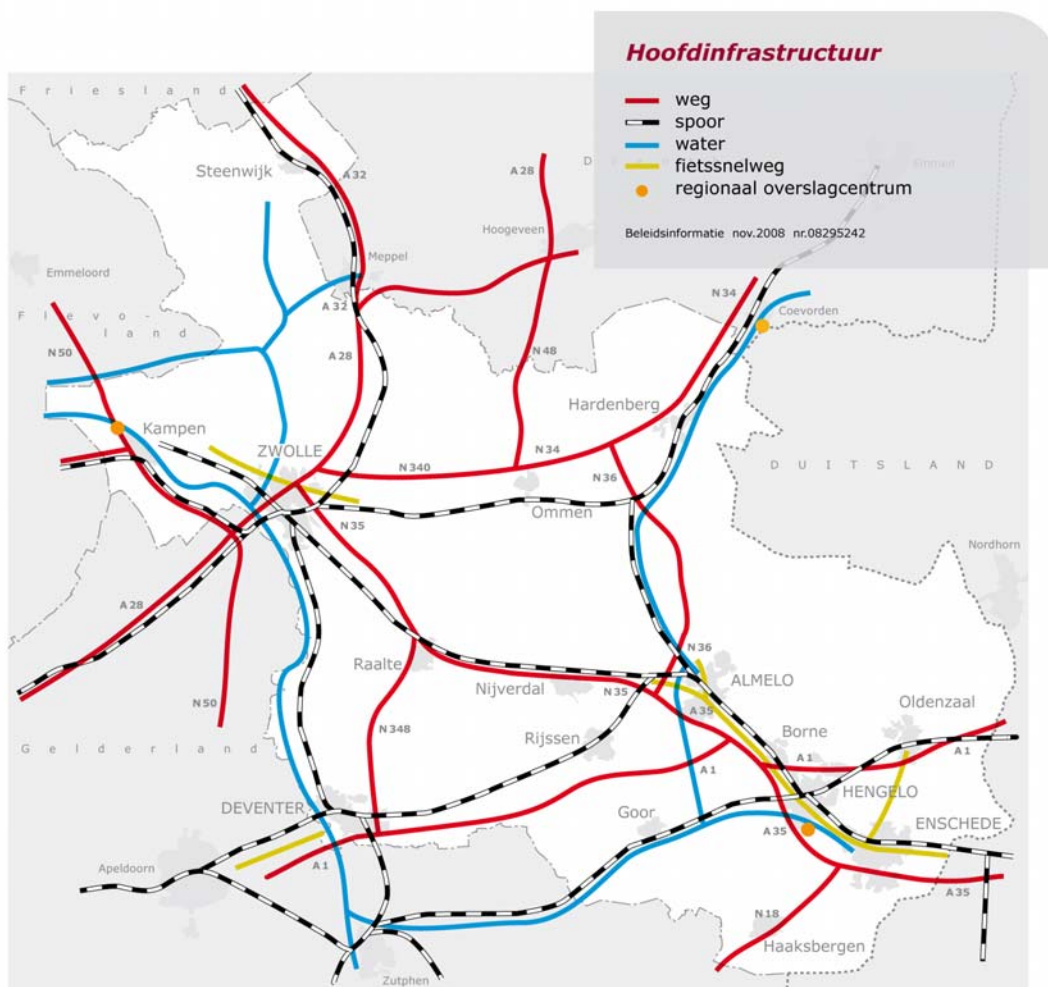
Ambitie

Een vlotte en veilige reis over weg, water, spoor en per fiets van en naar stedelijke centra en streekcentra binnen en buiten Overijssel.

Hoofdlijn van beleid

We zetten in op ontwikkeling van de hoofdinfrastructuur, met goede verbindingen tussen en binnen stedelijke centra en streekcentra, een integraal en hoogwaardig openbaar vervoersysteem, goede verbindingen en overslagvoorzieningen voor goederenvervoer over water en spoor en hoogwaardige fietsvoorzieningen.

Goede verbindingen zijn essentieel voor de economische groei en stedelijke ontwikkeling van onze economische kerngebieden. Aan de andere kant kan mobiliteit ook de kwaliteit van de leefomgeving aantasten: door geluid, luchtkwaliteit, lichthinder, verkeersonveiligheid en als barrière. Door inzet op wervende alternatieven als fiets en openbaar vervoer willen we deze keerzijde beperken.

Bereikbaarheid van stedelijke netwerken en streekcentra binnen en buiten Overijssel bedienen we via een hoofdinfrastructuur voor verschillende modaliteiten (weg, spoor, fiets, water). Dit is het criterium voor samenstelling van de hoofdinfrastructuur. Grotere kernen in het platteland sluiten we op de hoofdinfrastructuur aan via gebiedsontsluitingswegen. De betekenis van hoofdinfrastructuur is dat hier doorstroming prioriteit heeft. Daarbuiten prevaleert de kwaliteit van de leefomgeving (bijv. woonomgeving, landschap, natuur, toerisme en recreatie).

Per vervoersvorm lichten we de hoofdinfrastructuur hieronder verder toe. In algemene zin kenmerkt de hoofdinfrastructuur zich door:

- hoge bereikbaarheidskwaliteit in reistijd van deur tot deur,
- een samenhangend, robuust en betrouwbaar hoofdnetwerk (goede afwikkeling, capaciteit, veiligheid en beperkt aantal aansluitingen van hoge kwaliteit) en
- een goede verknoping van netwerken (stations, overslagcentra, P+R).

Aandachtspunt voor alle modaliteiten van de hoofdinfrastructuur is het in stand houden en verbeteren van kruisingen met verbindingen voor fiets- en wandelverkeer.

Verplaatsingen van deur tot deur bestaan vaak uit een reeks van verplaatsingen met verschillende vervoerwijzen over verschillende soorten verbindingen. Het verkeer- en vervoersysteem omvat daarom alle transportwijzen en alle soorten infrastructuur inclusief goede overstap- en overslagmogelijkheden tussen modaliteiten (stations, haltes, havens etc.) Bundeling van infrastructuur en verstedelijking creëert de voorwaarden voor intensieve verbindingen voor alle modaliteiten: fietssnelwegen, lightrail maar ook coastervaart.

5.5.1 Autoverkeer

Ambitie

Goede bereikbaarheid voor het autoverkeer van en naar stedelijke- en streekcentra.

Hoofddijn van beleid

We zetten in op gedifferentieerde bereikbaarheid, de ontwikkeling van de hoofdinfrastructuur en een integraal verkeer- en vervoersysteem met een multimodale netwerkaanpak van het hogere en onderliggende wegennet.

Voor het wegverkeer is onze doelstelling het realiseren van goede bereikbaarheid en doorstroming op de hoofdinfrastructuur. Dit willen wij realiseren door bestaande en verwachte knelpunten op te heffen.

Hoofdinfrastructuur

Voor wegverkeer bestaat de hoofdinfrastructuur uit (zie kaart hoofdinfrastructuur)

- A1 vanuit Randstad en Gelderland via Overijssel naar Duitsland
- A28 vanuit Randstad, Gelderland via Overijssel naar Noord-Nederland
- A50 vanuit Zuid-Nederland via Overijssel naar Noord-Nederland
- N18 vanuit Enschede naar Arnhem
- N35 vanuit Zwolle naar Almelo
- N348 vanuit Deventer naar Raalte (en dan via N35 naar Zwolle)
- N36/N34 en N48 van Almelo naar Hogeveen
- N23 van Zwolle-Kampen naar Lelystad
- N34(0) van Zwolle via Ommen en Hardenberg naar Coevorden

Voor de hoofdinfrastructuur geldt de volgende bereikbaarheidskwaliteit:

- opheffen van knelpunten en creëren van inhaal mogelijkheden en extra capaciteit (waar nodig);
- beperken en verbeteren doorstroming en veiligheid van aansluitingen (ongelijkvloers), leidend tot de volgende bereikbaarheidskwaliteit:
 - o (Inter)nationale autosnelwegen (120 km/uur);
 - o Autowegen tussen stedelijke centra (100 km/uur): met een gemiddelde trajectsnelheid van minimaal 50 km/uur in de ochtend- en avondspits en een intensiteits/capaciteitsverhouding van 0,8 in de spits;
 - o Autowegen van stedelijke centra naar streekcentra (100 km/uur): met een gemiddelde trajectsnelheid van minimaal 50 km/uur in de ochtend- en avondspits en een intensiteit/capaciteitverhouding van 0,85 in de spits.

Hoofdinfrastructuur zegt iets over wat wij prioriteit verlenen: doorstroming of leefbaarheid en ruimtelijke kwaliteit. Dit zegt niets over de maximumsnelheid.

Aanpak knelpunten

Voor de kwaliteit van de rijksautosnelwegen heeft het Rijk in de Nota Mobiliteit normen vastgesteld op het gebied van bereikbaarheid, betrouwbaarheid en reistijd. Uit de in 2006 uitgevoerde Netwerkanalyses blijkt dat er tijdens de spits knelpunten te zien zijn op verschillende wegvakken op de A1, A28, de N18, de N34/N36 (omleiding Ommen), de N35, de N50 en de N340.

Een hoogwaardig, samenhangend en robuust netwerk stimuleert de economische ontwikkeling van de stedelijke netwerken in de visie van de Mobiliteitsaanpak van het Rijk. Prioriteit krijgen wegen die:

- Economische kerngebieden verbinden of binnen die gebieden liggen en
- Samenhangen met de hoofdtransportassen en daardoor van belang zijn voor een robuust netwerk.

De N35 en de N18 zijn in het hoofdrijkswegennet opgenomen. In het verlengde van deze visie en de opwaardering van de N35 stellen wij voor de verbinding tussen Zwolle en Deventer via Raalte te laten lopen. Een opwaardering biedt kansen voor de economische ontwikkeling van beide stedelijke centra, de ontwikkeling van het nationale landschap langs de IJssel en de kernen Wijhe en Olst. Vanuit deze visie is doorgaand verkeer langs de IJssel (N337) ongewenst en valt daarmee de barrière van beide kernen met de IJssel weg. Deze keuze zal leiden tot een opwaardering van het traject Raalte-Deventer. Het andere deeltraject van de N348 (Raalte-Ommen) is niet opgenomen in de hoofdinfrastructuur, omdat het geen verbinding betreft tussen stedelijke netwerken en/of streekcentra. Het streefbeeld van 100 km/u blijft voor het traject Raalte-Ommen (N348) staan, alleen hebben (investeringen in) leefbaarheid en inpassing prioriteit boven doorstroming.

Door forse investeringen realiseren we de komende jaren belangrijke verbeteringen in het wegennet in Overijssel. Voor de aanpak van knelpunten op het rijkswegennet zetten we ons in om de benodigde rijksmiddelen versneld bijeen te krijgen. In geval van N35, N18 investeert de provincie wel, bijvoorbeeld door voorfinanciering. Voor het provinciale wegennet zijn wij verantwoordelijk voor aanleg, verbetering, beheer en onderhoud. Het beheer en onderhoud zijn gericht op het realiseren van het gewenste kwaliteitsniveau qua bereikbaarheid, verkeersveiligheid, leefbaarheid en duurzaamheid.

Onze maatregelen bestaan onder meer uit:

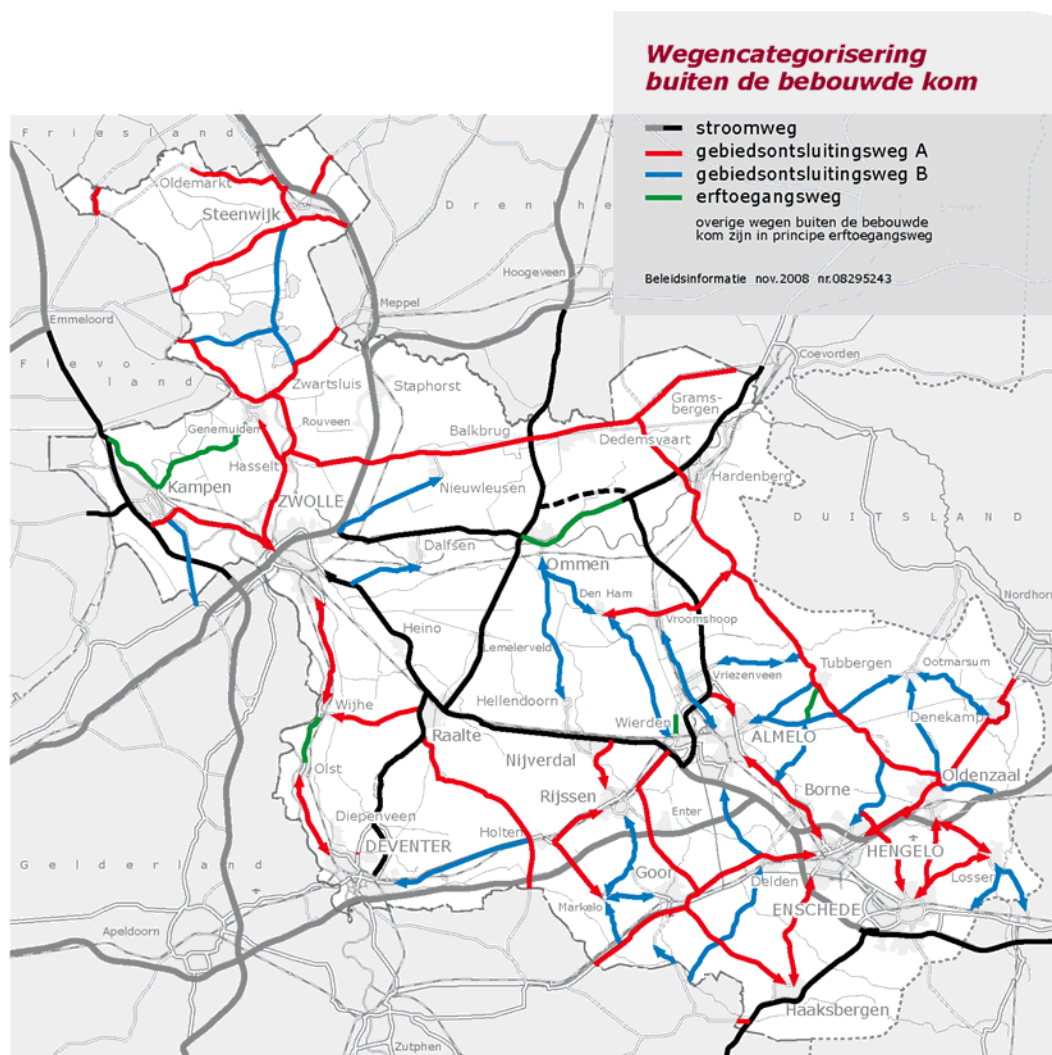
- Verbeteren van de kwaliteit van internationale verbindingen (A1 Apeldoorn-Deventer-grens, A28 Spoolderplein/IJsselallee)
- Verbeteren van de ontbrekende schakels tussen economische kerngebieden (gebiedsontwikkeling N18, N35 en N348 Deventer-Raalte)
- Verbeteren van de kwaliteit van regionale stroomwegen tussen stedelijke centra en streekcentra (N50, N307/N23, N340, N34, N36, N48).

Gebiedsontsluitingswegen zijn van provinciaal belang om gebieden en grotere kernen in het buitengebied te ontsluiten (zie kaart wegcategorisering). Een groot deel van deze wegen maken onderdeel uit van het verbindende openbaar vervoernetwerk en het kwaliteitsnet goederenvervoer dat (regionale) bedrijventerreinen verbindt met de hoofdstructuur.

Samenvattend realisatieschema Autoverkeer

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
• Hoofdinfrastructuur is structurerend voor ruimtelijk-economische activiteiten • Beperken aansluitingen hoofdwegen en afstemmen op bestaande/gewenste gebiedsontwikkeling • Wegencategorisering op hoofdinfrastructuur	<u>Met gemeenten:</u> • Uitwerken Omgevingsvisie in GVVP <u>Met Rijk:</u> • Mobiliteitsaanpak Rijkshoofdwegen (A1, A28, N35, N18, N50) • Afspraken reistijden deur-tot-deur	• Routeaanpak n.a.v. gebiedsgerichte verkenningen: A1 (capaciteitsversterking), N35, N18, N340, N23 en de N348 Deventer-Raalte in relatie tot N337 en N756 • A28, A50/N50, N34 • Gebiedsgerichte Zwolle-Kampen, Twente en Stedendriehoek • Dynamische	• Brede Doeluitkering (BDU) • Europese Middelen (EFRO) • Regionaal Mobiliteitsfonds (RMF)	<u>Met regionale partners</u> • Communicatie, uitvoering, en monitoring • Ruimtelijk Kwaliteit op hoofdinfra-structuur • Dynamisch Verkeersmanagement • Incidentmanagement • Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen • Kunstprojecten N340

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
	<u>Met Rijk, gemeente</u> Quick wins en Benuttingsmaatregelen BBS, BREZ en Twente Mobiel in 2010 • Gebiedgerichte Netwerkaanpak Zwolle-Kampen, Twente en Stedendriehoek in 2020	Beleidsagenda • Beheer en onderhoud		en A1 (programma Cultuur en Ruimte)

5.5.2 Openbaar vervoer

Ambitie

Vergroten van kwaliteit en aandeel openbaar vervoer.

Hoofddlijn van beleid

We werken aan een integraal openbaar vervoersysteem, gericht op vervoer van deur tot deur, met aandacht voor verschillende doelgroepen. We zetten in op hoogwaardige (boven)regionale verbindingen en de doorontwikkeling naar lightrail- en tramsystemen.

Samen met de gemeenten als wegbeheerders en met de vervoerders zetten wij een integraal OV-netwerk neer dat de bereikbaarheid in de stedelijke gebieden bevordert, door een snelle, duurzame, betrouwbare en comfortabele vorm van mobiliteit. Hierbij past ontschotting van diverse budgetten voor (openbaar) vervoer. Het openbaar vervoer stelt inwoners van de provincie in staat deel te nemen aan de maatschappij. Daarom zetten wij in op extra informatievoorzieningen en toegankelijk en betaalbaar openbaar vervoer.

Hoofdstructuur spoor

De hoofdstructuur spoor bestaat uit:

- Berlijnlijn vanuit Randstad via Overijssel naar Duitsland
- Hanzelijn vanuit Randstad via Overijssel naar Noord-Nederland
- Utrecht – Groningen/Leeuwarden vanuit Randstad via Overijssel naar Noord-Nederland
- Arnhem – Deventer - Zwolle – vanuit Zuid-Nederland via Overijssel naar Noord-Nederland
- Zwolle-Enschede
- Zwolle-Almelo
- Zwolle-Deventer
- Zwolle-Kampen
- Zwolle-Emmen
- Almelo-Hardenberg
- Enschede-Zutphen
- Enschede-Gronau
- Deventer-Zutphen

Op deze hoofdstructuur geldt de volgende bereikbaarheidskwaliteit:

- Interregionaal kernnet met minimaal 2 snel- en stoptreinen per uur
- Regionaal kernnet met minimaal 2 verbindingen per uur
- Aanvullend net is op aanvraag en gebiedsdekkend beschikbaar (zie 4.5.2)

Ten behoeve van de doorstroming investeren we in:

- spoorverdubbelingen of passeerstroken
- extra stations
- verbeteren stations en omgeving

De kwaliteit en het aandeel van het Openbaar Vervoer vergroten we enerzijds door investeringen in het netwerk, anderzijds in verbetering van dienstverlening. Ons doel is circa drie procent reizigersgroei per jaar. Dat betekent dat aan het eind van deze concessieperiode, in 2018, een reizigersgroei van ruim 30 procent is bereikt. In onze aanbestedingsleidraad, de 'OV-tactiek', hanteren wij de reizigerstevredenheid en de reizigersgroei als belangrijkste speerpunten voor een bonusbeleid naar de vervoerder.

Investeringen in infrastructuur

Voor de verbetering van de hoofdinfrastructuur voor openbaar vervoer zetten we in op:

- Spoorverdubbelingen en passeersporen, zodat op alle intercity-verbindingen sneltreinen en twee stoptreinen per uur kunnen rijden: Olst–Deventer, Zwolle–Almelo, Zwolle–Emmen en Zwolle-Enschede. Bij deze aanpassingen zoeken wij naar synergievoordelen (bundeling) en samenhang tussen interregionale relaties (Berlijnlijn), het regionale personenvervoer, intensieve relaties in stedelijk gebied (lightrail) en het goederenvervoer;
- Vertramming en lightrail: voor de spoorlijn Zwolle–Kampen zetten we in op exploitatie met trammaterieel, met op termijn een mogelijke doortrekking in de stad Zwolle. Aan deze lijn zullen in elk geval de stations Zwolle-Voorsterpoort en Zwolle-Stadshagen worden

aangelegd. Wij streven naar een dienstuitvoering met een kwartiersfrequentie. In de aanloop hiernaartoe starten we met een 15-minutendienst;

- Nieuwe stations: Zwolle-Zuid, Deventer-Noord, Deventer-Zuid, Staphorst, Bathmen, Hengelo-Westermaat en Hengelo-Gezondheidspark. Nader onderzoek moet uitwijzen in hoeverre deze en andere nieuwe stations in stedelijke centra haalbaar zijn en een meerwaarde vormen voor het regionaal kernnet;
- Doorstroming van het regionaal kernnet: De stedelijke busnetwerken zijn cruciaal voor het bereikbaar houden van stations en andere binnenstedelijke faciliteiten. De provincie investeert samen met de betrokken gemeenten in een verbetering van de doorstroming, met als doel het verhogen van de gemiddelde reissnelheid en het verbeteren van de punctualiteit van het vervoer. Dit moet op den duur leiden tot OV-doorstroommassen in de centra van Zwolle en Deventer.

Verbetering dienstverlening

Wij onderscheiden twee doelgroepen: 'hurries' en 'nohurries'.

- De 'hurries' zijn een doelgroep die behoefte heeft aan snel vervoer. Een hoge frequentie en comfortabel materieel worden zeer gewaardeerd. De belangrijkste reismotieven voor deze doelgroep zijn werk en onderwijs. Deze doelgroep is van groot belang omdat ze bijdraagt aan de economische vitaliteit van Overijssel. Verhoging van de snelheid en frequentie en de uitbreiding van het netwerk zijn voor de ze groep de belangrijkste acties.
- De 'nohurries' vragen extra aandacht op een aantal gebieden: servicegerichtheid, korte loopafstanden en toegankelijkheid. Deze doelgroep maakt doorgaans incidenteel gebruik van het openbaar vervoer. Deze groep heeft weinig routine en heeft daarom veel belang bij goede en toegankelijke reisinformatie.

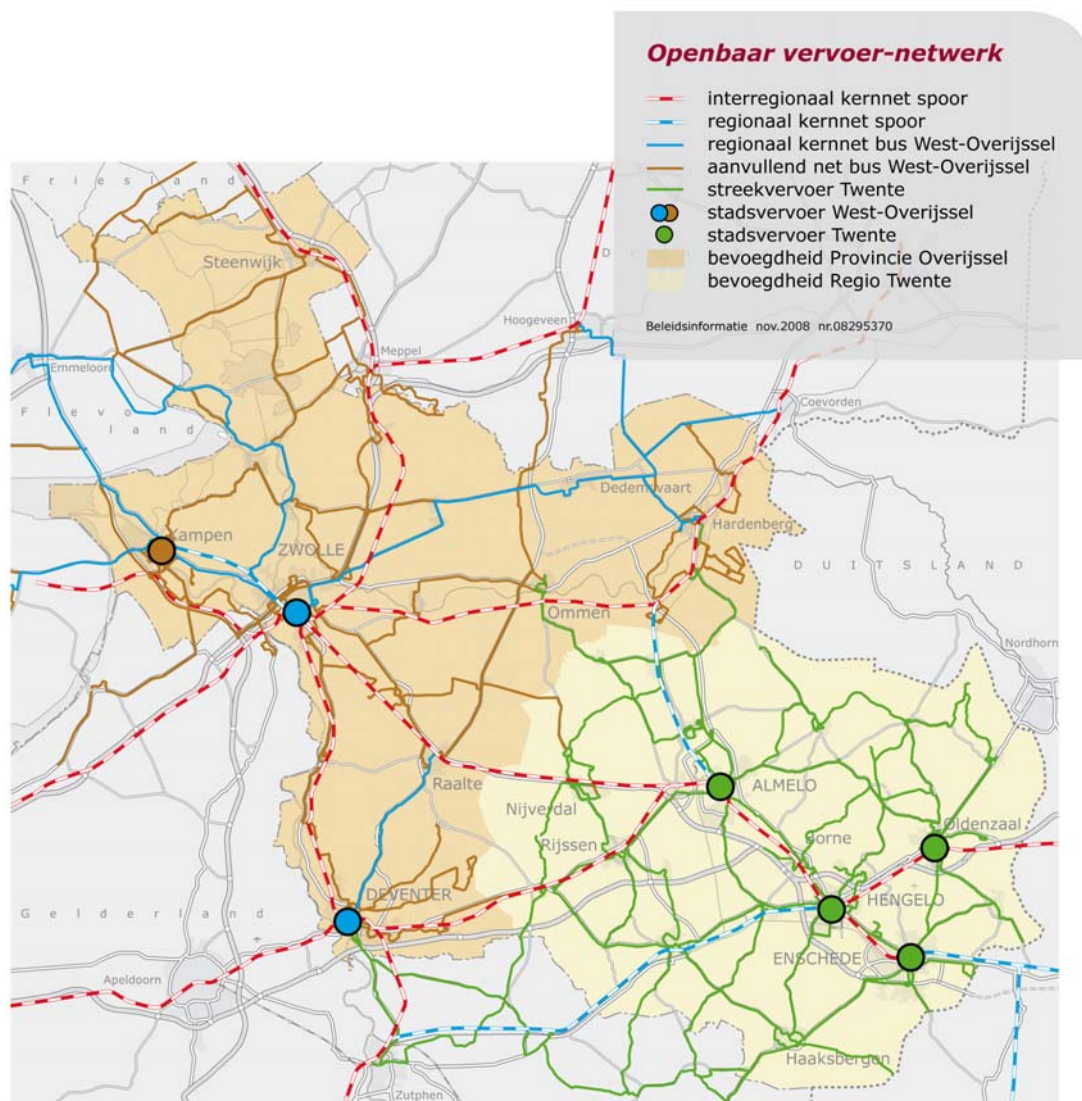
Om deze doelgroepen te bedienen, zetten we in op de volgende kwaliteitskenmerken:

- Klanttevredenheid hoger dan 7,3;
- Toegankelijkheid: het OV is er voor iedereen die zelfstandig kan reizen. Het openbaar vervoer wordt toegankelijker gemaakt met materieel (80 procent), haltes en reisinformatie. We brengen het OV breed onder de aandacht: minstens 80 procent van de inwoners moet weten hoe zij van het OV gebruik kunnen maken
- Sociale veiligheid: verhogen veiligheidsgevoel en verminderen aantal incidenten
- Ketenmobiliteit: We verbeteren de overstapmogelijkheden op de stations en knooppunthaltes, evenals het voor- en natransport per auto, bus, fiets
- Reisinformatie: Op alle haltes en in alle bussen zal een vorm van actuele reisinformatie beschikbaar zijn die gemakkelijk leesbaar en hoorbaar is
- Tarieven: Wij streven naar een eenvoudig en eenduidig tariefsysteem en bereiden ons voor op de landelijke implementatie van de OV-chipkaart
- Milieu: Het openbaar vervoer wordt uitgevoerd met milieuvriendelijk materieel dat na de aanbestedingen voldoet aan de dan geldende strengste milieunormen
- Betere overstapmogelijkheden door investeringen in regionale stations, recreatietransferia, regionale busknooppunten in stallingsvoorzieningen en OV-fietsconcepten en promotie van de regiotaxi.

Samenvattend realisatieschema Openbaar vervoer

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
• Ontwikkeling bij hoofdinfrastructuur en multimodale knooppunten	<u>Met Rijk</u> • Opheffen spoorse doorsnijdingen hoofdinfrastructuur in 2020 • Realisatie 1^e fase Programma Robuust Spoor in 2020 <u>Met Rijk, gemeente</u> • Realisatie Quick wins 2010 • Fietsenstallingen) • OV (toegankelijke haltes) • Reisinformatie <u>Met vervoerders</u> • Bonus bij reizigers-	<u>Gebiedsontwikkeling</u> • Stationsomgevingen • Woon- en werkprogramma's bij multimodale knooppunten en HOV-assen • Zwolle – Kampen (vertramming) <u>Uitvoeringsprogramma Robuust Spoor:</u> • Berlijnlijn (versnelling en frequentieverhoging) • Hanzelijn (realisatie in 2013) • Zwolle-	• Gebundelde doeluitkering (BDU) • Europese Middelen (EFRO) • Regionaal Mobiliteitfonds (RMF) • Creatieve Gebiedsontwikkelingen (Cultuur en Ruimte)	<u>Met gemeenten</u> • Stationsomgevingen • Doorstroommassen HOV • Regiotaxi • Ketenbenadering • Mobiliteitsmanagement • <u>Met stedelijke centra</u> bundeling woon- en werkopgaven met

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
	tevredenheid en -groei <u>Met Stedelijke netwerken</u> • Mobiliteitsmanagement, o.a. door bedrijven en regionale afstemming parkeerbeleid <u>Met gemeente/vervoerder</u> • OV-convenanten • Betrouwbare reistijden binnen de bebouwde kom • Op doorstroommassen OV heeft openbaar vervoer prioriteit • Kwaliteitseisen voor infrastructuur • Aansluiten van voet, fiets en auto op HOV-assen, knooppunten en haltes.	Groningen/Leeuwarden (versnelling) • Zwolle-Enschede (introductie intercity) • Olst-Deventer (capaciteitsvergroting) • Zwolle-Emmen (uitbreiding frequentie) • Twente-Drenthe (verb. aansluiting) • Doorstroommassen HOV in stedelijke centra • OV-tactiek		HOV, extra stations en fietssnelwegen. <u>Met Rijk, stedelijke centra</u> ▪ Verkenning naar een Robuust Spoornetwerk <u>Met regionale partners</u> • Rocov • Mobiliteitsmanagement

5.5.3 Fietsverkeer

Ambitie

Vergroten van kwaliteit en aandeel fietsverkeer.

Hoofddijnen van beleid

We streven naar een hoogwaardig fietsnetwerk. We investeren in fietssnelwegen in en naar stedelijke centra en geven een kwaliteitsimpuls aan stallingsvoorzieningen. We breiden OV-fietsconcepten uit.

Hoofdinfrastructuur fiets (fietssnelwegen)

Fietssnelwegen zijn brede, veilige (conflictvrije) fietsverbindingen met ongelijkvloerse kruisingen (bij wegen van hogere orde). Op de kaart Hoofdinfrastructuur zijn enkele kansrijke verbindingen voor fietssnelwegen aangegeven. We verkennen de kansen voor fietssnelwegen voor de volgende verbindingen:

- Zwolle-Dalfsen
- Zwolle-Kampen
- Deventer-Apeldoorn
- Twente

Ruim 70 procent van alle verplaatsingen betreft afstanden minder dan 7,5 kilometer. Het aandeel fietsgebruik in de afstanden tot 7,5 kilometer in Overijssel behoort tot de top van Nederland. Dit willen wij zo houden. Bij een toenemende mobiliteit betekent dit dat het aantal fietsverplaatsingen zal moeten stijgen. Vooral in stedelijk gebied kan de fiets een belangrijke bijdrage leveren aan de bereikbaarheid, omdat veel autoritten over korte afstand ook per fiets afgelegd kunnen worden. Investerings in een fietsvriendelijk klimaat zijn uitermate kosteneffectief en zorgen voor een goede bijdrage aan de (stedelijke) auto-bereikbaarheid, leefbaarheid, verkeersveiligheid en volksgezondheid. Wij streven naar een aandeel van 40 procent op deze korte afstanden. Niet alleen in steden als Zwolle en Enschede, maar bijvoorbeeld ook in Raalte. Dit vraagt niet alleen om een goede ruimtelijke structuur, maar om een integrale aanpak: ruimtelijk, hoogwaardige fietspaden, kruispuntvormen en parkeerbeleid. Op verbindingen in en naar stedelijke centra streven wij naar een aandeel van 50 procent op een afstand van 4 km. Op afstanden tot 15 kilometer naar een aandeel van 30 procent.

Om dit te bereiken, richten wij ons op:

- Doorontwikkelen van het fietsnetwerk, zodat dit voldoet aan kwaliteitseisen van samenhang, directheid, aantrekkelijkheid, veiligheid en comfort. Hierbij differentiëren we naar stedelijke netwerken, voortransport, verknoping met andere vervoerswijzen en ruimtelijke functies
- Investeren in een radiaal netwerk van hoogwaardige fietsvoorzieningen (uiteindelijk fietssnelwegen) in en naar de stedelijke kerngebieden van Zwolle-Kampen, Twente en Stedendriehoek. Hoogwaardige fietspaden hebben goede overstapmogelijkheden, zijn comfortabel en hebben voorrang bij de kruispunten
- We onderzoeken de kansen om hoogwaardige fietsvoorzieningen stapsgewijs uit te bouwen naar aantrekkelijke fietssnelwegen langs regionale spoorlijnen (beter inpasbaar, minder milieuhinder) en in gebiedsontwikkelingsprojecten als de N18, de N35 en de N34/N340
- Oprichten van een Fietsplatform (innovaties, expertise en samenwerking met regionale partners)
- Stimuleren van een integraal gemeentelijk fietsbeleid op korte afstanden; investeren in nieuwe verbindingen of ontbrekende schakels van (grensoverschrijdende) gemeentelijke fietspaden
- Verbetering van de kwaliteit en veiligheid van provinciale fietspaden,
- Om fietsendiefstal terug te dringen investeren we in hoogwaardige en veilige stallingsvoorzieningen en OV-fiets(kluis)concepten bij regionale stations, haltes, (recreatieve) P+R-terreinen en carpoolplaatsen.

Samenvattend realisatieschema fietsverkeer

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
Aansluitingen op hoofdfiets-verbindingen	<u>Met gemeenten</u> - Realisatie Quick Wins Fietsnetwerk in 2010 - Gemeentelijke fietspaden aansluiten op hoofdfietspaden, vervoersknooppunten - Bij nieuwbouw goede fietsverbinding met centrum en buitengebied - Fiets- en wandelroutes en stallingen verbeteren	<u>Hoofdfietsnetwerk:</u> - Hoogwaardige fietspaden - Fiets als vortransport - Fietssnelwegen - Verbeteren veiligheid en comfort	- Gebundelde doeluitkering (BDU) - Europese Middelen (EFRO) - Regionaal Mobiliteitfonds (RMF)	- Fietsplatform: promotie fietsgebruik, stimuleren integraal gemeentelijk fietsbeleid - Ontwikkelen Hoofdfietsnetwerk - Verkenning Hoogwaardige fietspaden en fietssnelwegen - Actieplan Ketenmobiliteit

5.5.4 Goederenvervoer

Ambitie

Versterken kwaliteit en aandeel goederenvervoer over water en spoor, faciliteren over de weg.

Hoofddijn van beleid

Wij richten ons op een kwaliteitsnetwerk voor goederenvervoer. We doen onderzoek naar stedelijke distributie en medegebruik busbanen. We zetten in op het oplossen van spoorknelpunten bij Zwolle en Deventer-Oldenzaal. We kiezen voor opwaardering en bundeling van regionale overslagen in Kampen, Hengelo en Coevorden over weg, water en spoor en een opwaardering van het kanaal Almelo-Coevorden. We stimuleren grensoverschrijdende samenwerking tussen overheden en marktpartijen.

Voor het goederenvervoer over de weg (tonkilometers) wordt in 2020 een groei van 75 procent verwacht ten opzichte van 1999. Wij willen het aandeel van goederenvervoer over water en spoor vergroten om de congestie op het hoofdwegennet te beperken, en de bereikbaarheid van de economische centra en de luchtkwaliteit te verbeteren. Het streven is een aandeel van minimaal 30 procent in 2020 over water en spoor, over de weg dus maximaal 70 procent in 2020.

Multimodaal vervoer over weg, water en spoor vraagt om een optimale benutting en afstemming van de verschillende vervoersnetwerken. Een ketenbenadering van de goederenstromen is nodig om goede voorwaarden te creëren voor nieuwe initiatieven en een doorontwikkeling van de vervoersmarkt. Wij investeren daarom in vaarwegen en knooppunten van (inter-)nationale en regionale betekenis.

Goederenvervoer over de weg

Investeringen in de bereikbaarheid van personenvervoer dragen meestal ook bij aan de bereikbaarheid van het goederenvervoer over de weg. Met de volgende specifieke maatregelen willen wij de groei van het goederenvervoer begeleiden:

- een *kwaliteitsnetwerk goederenvervoer* dat voor wegen tussen de hoofdinfrastructuur en de (regionale) bedrijventerreinen de kwaliteit van doorstroming, veiligheid en comfort, bijvoorbeeld qua kruispuntvormen en doelgroepenstroken levert. Op wegen buiten dit kwaliteitsnetwerk krijgen andere functies prioriteit;
- Bij bestaande of nieuw te ontwikkelen busbanen onderzoeken wij de haalbaarheid van *medegebruik* door milieuvriendelijk vrachtvervoer. Randvoorwaarden zijn milieu- en veiligheidseisen en de dienstregeling van het openbaar vervoer, dat in steden door moet kunnen blijven rijden zonder veel vertraging;
- *Stedelijke distributie* sluit hier op aan met kleinschalig vervoer in de steden en grootschalig vervoer buiten de steden. Dit biedt voordelen voor de bereikbaarheid, het leefmilieu en de veiligheid van steden. In samenspraak met betrokken gemeenten gaan wij de haalbaarheid onderzoeken en faciliteren wij kansrijke initiatieven in de markt.

Goederenvervoer over spoor

De verschuiving van goederenvervoer over weg naar het spoor rendeert pas vanaf 150 km, vanwege de overslagkosten in tijd en geld. De Hanzelijn is een nieuwe verbinding naar het noorden. In Oost-Nederland is de Betuwelijn de hoofdtransportas voor het goederenvervoer over spoor en in het bijzonder voor gevaarlijke stoffen (zie 5.7.1). Omdat deze verbinding niet al het vervoer kan verwerken, blijkt de verbinding Deventer-Oldenzaal een kansrijk alternatief te zijn. Deze verbinding heeft de potentie om de goederenstroom over de A1 uit Duitsland en Oost-Europa te ontlasten. Investerings in spoorverdubbelingen of passeerstroken om de Berlijn-lijn op te waarderen, gaan gelijk op met investeringen in het goederenvervoer met Oost-Europa. Dit past tevens in de multi-modale benadering van de A1-corridor (routeontwerp A1).

De verbinding Deventer-Oldenzaal-grens heeft onze prioriteit. Het goederenvervoer naar Coevorden profiteert van investeringen bij Zwolle (knelpunt Herfte) voor een hoogwaardig personenvervoer naar Emmen. Investerings in extra capaciteit van het spoor gaan niet ten koste van leefbaarheid en (externe) veiligheid langs weg en spoor en daarmee de mogelijkheden voor binnenstedelijke uitbreiding. Extra spoorcapaciteit (waar nodig) maakt groei van goederenvervoer mogelijk zonder dat het ten koste gaat van de groei van het personenvervoer (zie paragraaf 5.7).

Om een regionaal overslagpunt met hoogwaardige voorzieningen te realiseren, is volume nodig. Met drie overslagpunten van weg, spoor en water zijn alle regio's van Overijssel optimaal ontsloten voor de uitwisseling van goederenvervoer. Samengevat richten wij ons op:

- Bundelen van overslagactiviteiten in drie (samenwerkende) regionale overslagcentra in Kampen, Hengelo en Coevorden. We doen een verkenningsstudie naar de haalbaarheid van de ontsluiting van de Zuiderzeehaven per spoor;
- Verkenning naar upgradering van het spoor Deventer – Oldenzaal voor hoogwaardig personen- en goederenvervoer in de A-1 corridor, afgestemd op economische en verstedelijkingprogramma's;
- Uitbreiden van de samenwerking met de provincie Gelderland en Duitsland voor het stimuleren van goederenvervoer over het spoor.

Goederenvervoer over water

Hoofdstructuur over water bestaat uit:

- Water IJssel - vanuit Duitsland via Overijssel naar IJsselmeer en Waddenzee
- Twentekanal - vanuit Zuid- en West-Nederland naar Twente
- Almelo-Coevorden
- Zwolle-Meppel
- Zwolle-Steenwijk
- Meppel-IJsselmeer

Hier investeren we in:

- verbreden en verdiepen van verbindingen en vaargeulen;
- aanpassen bruggen en sluizen;
- verbeteren overslagfaciliteiten - regionale overslagcentra;
- verdiepen havens.

Goederenvervoer over water bestaat vooral uit containervervoer en uit vervoer van bulk- en stukgoed. Containervervoer over water levert een belangrijke bijdrage aan de ontlasting van het hoofdwegennet. Over afstanden van meer dan 80 km is overslag van weg naar water rendabel. Aangezien de havens van Overijssel meer dan 80 km van de grote zeehavens liggen, hebben ze daarmee potentieel als overslagpunt. In de netwerkanalyse vaarwegen en binnenhavens zijn diverse korte termijn maatregelen uitgewerkt om bestaande knelpunten te verbeteren. Dat doen we in combinatie met binnenhavenvisies. Wij maken ons sterk voor de realisatie van de volgende rijksprojecten:

- Twentekanaal moet goed bevaarbaar zijn voor 3-laagscontainervaart;
- IJsselmeer, Ketelmeer en IJssel zijn goed bevaarbare vaarroutes voor de kleine kustvaart en moeten daarom worden opgenomen in het Trans Europese Netwerk Vaarwegen (TEN);
- Wij faciliteren initiatieven om het IJsselmeer en Ketelmeer op lange termijn (2040) toegankelijk te maken voor de grote kustvaart. Nu gaat het tot shuttlevaart en containervervoer. Verdiepte vaargeulen en vergroting van de capaciteit van de Lorentzsluizen bij Korwerderzand zijn voor de Zuiderzeehaven heel belangrijk.

Aanvullend op deze rijksprojecten initiëren wij:

- Versterken van containervervoer van en naar Kampen/Zuiderzeehaven, passend in een wervend eindbeeld met een tri-modale (dus incl. spoor) overslagkwaliteit, hoogwaardige voorzieningen en voldoende capaciteit. De positie van Kampen als binnenhaven wordt verder uitgebouwd door de samenwerking en bundelingsafspraken tussen Zwolle en Kampen uit te breiden naar Meppel. Wij nemen het voortouw voor een samenwerkingsagenda om marktinitiatieven voor lijndiensten van de kleine kustvaart (shuttlevaart) tot een succes te maken;
- Versterken en bundelen van de containeroverslag in Hengelo en Coevorden door opwaardering van het kanaal Almelo – Coevorden. De groei van overslagactiviteiten in Coevorden versterkt de positie van Hengelo (over water). Beide overslagen dragen bij aan de scharnierfunctie van de Kamper Zuiderzeehaven over water en spoor. de verkenning naar de opwaardering en de herijking van het kanaal Almelo-Coevorden voeren we uit in 2009.
- Havens en overslagpunten van lokaal belang profiteren van groeiende vervoersstromen naar regionale overslagcentra. Wij faciliteren de ontwikkelingsmogelijkheden in het bulk- en stukgoed in de binnenhavens van Deventer, Almelo, Enschede, Zwartsluis, Hasselt, Genemuiden, Hardenberg en Steenwijk. Wij bepleiten een grotere diepgang van de binnenhavens in Twente;
- De bereikbaarheid van overslagvoorzieningen op lokale bedrijventerreinen is veelal onvoldoende door een beperkte diepgang van de havens. Ook tussenliggende laad- en loskades van aanliggende bedrijven hebben een beperkte diepgang. Wij willen de bereikbaarheid van deze locaties versterken in samenhang met de ontwikkeling en herstructurering van bedrijventerreinen langs het water;
- Wij voeren een verkenning uit naar vergroting van de capaciteit bij de sluis Beukers. Een capaciteitsverruiming verbetert ook de bereikbaarheid en veiligheid van het recreatieve vaarverkeer;
- De bruggen over de Meppelerdiepkeersluis, de sluis bij Deventer en de Beukersluis zijn een knelpunt voor het wegverkeer. In samenspraak met Rijkswaterstaat en de betrokken gemeenten willen wij de lange wachttijden oplossen, bijvoorbeeld met een ander bedieningsregiem of maatregelen aan de brug zelf of in de omgeving.

Samenvattend realisatieschema Goederenvervoer

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
• Multimodale ontsluiting en ontwikkeling van bedrijven-terreinen	<u>Rijk/Provincies/Regio's</u> • Betuwelijn is hoofdtransportas gevaarlijke stoffen in Oost-Nederland • Vaarroutes van en naar Kampen opnemen in TEN • Bundelen overslag containervervoer in Kampen, Hengelo en Coevorden • Realisatie Rijksprojecten: Twentekanaal, binnenhavens Twente, Kornwerderzand <u>Provincie/gemeenten/ marktpartijen</u> • Afstemmen activiteiten en investeringen in drie regionale overslagcentra • Verbindingen hoofdinfrastructuur met (regionale) bedrijventerreinen geschikt voor zwaar verkeer en openbaar vervoer	• Kwaliteitsnet goederenvervoer • Opwaarderen Almelo-Coevorden • Netwerkanalyse Vaarwegen en Netwerkanalyse Binnenhavenvisie • Robuust Spoor Goederenvervoer: Zwolle – Herfte, Deventer – Oldenzaal • Beheer en onderhoud provinciale vaarwegen en kunstwerken	• Herstructurering Bedrijventerreinen • Brede Doeluitkering (BDU) • Europese Middelen (EFRO) • Regionaal Mobiliteitsfonds (RMF)	• Verkenning logistieke concepten vervoer over weg (o.a. stedelijke distributie, medegebruik busbanen) • Verkennen opwaardering kanaal Almelo-Coevorden • Verkenning trimodaliteit Zuiderzeehaven in 2010 • Verkenning wachttijden Beukersluis, Meppelerdiepkeersluis, Deventersluis in 2009

5.6 Watersysteem en klimaat

Ambitie

Watersystemen met goede ecologische en chemische kwaliteit, die voor de lange termijn klimaatbestendig en veilig zijn.

Het watersysteem ligt vooral in de Groene omgeving. Activiteiten in de stedelijke omgeving hebben wel grote invloed op het watersysteem.

5.6.1 Optimale watercondities

Ambitie

Optimale watercondities -zowel wat betreft kwaliteit als kwantiteit- voor landbouw, wonen natuur, stedelijk gebied en gebiedskwaliteiten

Hoofddijn van beleid

Binnen het stedelijk gebied is het waterbeheer afgestemd op de functie van wonen en werken.

Binnen de stedelijke omgeving is de waterbeheersing van groot belang. Het bebouwde gebied moet bereikbaar en toegankelijk zijn, alleen zo kan het functioneren. Binnen het stedelijk gebied wordt het waterbeheer afgestemd op de functie van wonen en werken. Dit betekent bescherming tegen overstromingen en beperking van wateroverlast. Waterschappen en gemeenten dragen daar gezamenlijk zorg voor.

Wij vragen gemeenten de kansen die het watersysteem biedt voor het toevoegen van ruimtelijke kwaliteit, te benutten bij nieuwbouw en herstructurering. Het watertoetsproces is een goed instrument om bij nieuwbouw en herinrichting van bestaand gebied de vereiste watercondities in beeld te brengen. Voor de bescherming tegen overstroming en wateroverlast verwijzen we naar 5.7.

Ook in stedelijk gebied is water een verrijking. Enerzijds omdat de kwaliteit van de leefomgeving en het bebouwde gebied worden versterkt door meer open water. En anderzijds omdat wateropvang nodig is om de nadelige effecten van de in aantal en hevigheid toenemende stortbuien op te vangen. Grachten en waterpartijen trekken publiek en bieden kansen voor specifieke woonmilieus en recreatievormen. De inrichting van de publieke ruimte kan door het vergroten van waterberging- en waterafvoermogelijkheden dus een kwaliteitsimpuls krijgen. Daarbij is de waterkwaliteit een belangrijk aandachtspunt, omdat de wateren in de bebouwde omgeving deel uitmaken van grotere watersystemen.

Samenvattend realisatieschema Optimale watercondities

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
Waterwet regionaal vertalen	<u>Met waterschappen en gemeenten:</u> Gebruik gebiedskenmerken bij waterprojecten			Versterking ruimtelijke kwaliteit bij uitvoering waterprojecten

5.6.2 Betrouwbare drinkwatervoorziening

Ambitie

Een betrouwbare drinkwatervoorziening (kwaliteit en kwantiteit).

Hoofdlijn van beleid

Voor de drinkwatervoorziening heeft grondwater als bron de voorkeur. Wij zorgen voor voldoende bescherming van de bronnen. Kwetsbare drinkwaterwinningen worden onderzocht op betere bescherming.

Wingebieden voor drinkwater (het gebied waar de putten staan en het water aan de grond wordt onttrokken) liggen vooral in de Groene omgeving. De beschermingszones daar omheen kunnen zich echter uitstrekken tot de bebouwde omgeving. Binnen deze zones wordt een beschermingsbeleid gevoerd, omdat het verontreinigen van het grondwater moet worden tegen gegaan. Dit kan beperkingen opleggen voor bepaalde ontwikkelingen in het bebouwde gebied of er moeten maatregelen genomen worden.

Het ruimtelijk beleid van provincie Overijssel en van gemeenten en waterschappen richt zich op het weren of regelen van strijdige functies en het bevorderen van harmoniërende functies binnen de beschermings- en intrekgebieden van de grondwaterwinningen.

Nieuwe ruimtelijke functies die een risico vormen voor de kwaliteit van het grondwater zijn slechts toegestaan wanneer hiermee, ten opzichte van de bestaande functie, een verbetering van de beschermingssituatie wordt bereikt (zie 4.6.2).

Samenvattend realisatieschema Betrouwbare drinkwatervoorziening

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
• Diepe pakket van Salland: grondwaterwinning alleen voor openbare drinkwatervoorziening • Bescherming van grondwaterwinningen voor hoogwaardig gebruik	<u>Met waterleidingsector:</u> • Onderzoek naar nieuwe drinkwaterwinning in Twente <u>Met waterschappen en waterleidingsector:</u> • Bestuursakkoord samenwerking in de waterketen	• Onderzoek naar nieuwe drinkwaterwinning in Twente		• Onderzoek klimaatverandering en droogte (o.a. continuïteit drinkwatervoorziening) • Opstellen gebiedsdossiers (met waterleidingsector)

5.6.3 Gevolgen van klimaatverandering

Ambitie

Voorbereid zijn op lange termijn gevolgen van klimaatverandering (veiligheid en droogte).

Hoofdlijn van beleid

Het hoofdsysteem en de kleinere watersystemen krijgen meer ruimte. We onderzoeken de gevolgen van de klimaatverandering voor de langere termijn.

In paragraaf 4.6.3 is uitgebreid ingegaan op het thema klimaatverandering en water. Binnen de context van de stedelijke omgeving is het algemene verhaal niet anders.

De klimaatverandering en de verdergaande verstedelijking kunnen leiden tot overstromingen, hittestress, verwoestingen en gezondheidsrisico's. Terugdringen van CO₂-emissie door energiebesparing staat hoog op de gemeentelijke en provinciale agenda's in de grote steden in Oost-Nederland: de plannen zijn grotendeels rond, de eerste projecten worden uitgevoerd. Via goede ruimtelijke inrichting, waterbeheer en gezondheidszorg moet worden ingespeeld op de klimaatverandering. Juist op deze terreinen hebben gemeenten belangrijke taken. Wij willen samen met een gemeente een pilot 'klimaatbestendig bouwen' starten, dus rekening houden met water, hitte en energie, bijv. door toepassing van zgn. 'groene daken'.

Samenvattend realisatieschema Gevolgen van klimaatverandering

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
	<u>Met waterschappen en gemeenten:</u> Pilot klimaatbestendig bouwen			Pilot klimaatbestendig bouwen

5.7 Veiligheid en gezondheid

Ambitie

Veilig, gezond en schoon kunnen wonen, werken, recreëren en reizen.

In Overijssel moeten mensen veilig, schoon en gezond kunnen leven, wonen en werken. Als gevolg van klimaatverandering nemen overstromingsrisico's en droogte toe. In onze geïndustrialiseerde en gemotoriseerde samenleving neemt ook de belasting door fijnstof, geur en geluid toe. Transport en opslag van gevaarlijke stoffen vormen een risico voor de veiligheid en gezondheid van mensen. Wij willen ervoor zorgen dat onze inwoners voldoende beschermd zijn tegen de risico's die voortkomen uit klimaatverandering, transport en opslag van gevaarlijke stoffen en belasting door fijnstof, geur en geluid.

5.7.1 Waterveiligheid, externe veiligheid en verkeersveiligheid

Ambitie

Garanderen van waterveiligheid, externe veiligheid en verkeersveiligheid.

Hoofdlijn van beleid

We zetten onze medewerking aan het Programma Ruimte voor de Rivier voort. We kiezen voor aangepast bouwen in laaggelegen gebieden (normerend/richtinggevend). We stimuleren nieuwe concepten rond water, wonen en overstroombare dijken.

Waterveiligheid

De Overijsselse rivieren kunnen bij hoog water een bedreiging zijn voor veel mensen. Als gevolg van klimaatverandering nemen de overstromingsrisico's toe. Omdat wij willen dat alle inwoners voldoende beschermd zijn tegen hoog water, geven wij rivieren ruimte voor extreme waterafvoer (zie ook de kaart Waterveiligheid). Waterveiligheid is medebepalend voor de locatiekeuze van woon- en werkgebieden. Dat betekent niet dat risicovolle, laaggelegen gebieden in Overijssel onbewoonbaar worden verklaard. Het betekent wel dat we zeer zorgvuldig willen omgaan met nieuwe grootschalige stedelijke ontwikkelingen in laaggelegen gebieden. Er zijn in Overijssel vier dijkkringgebieden die risico lopen op overstroming. Deze zijn bij wet vastgelegd (de huidige Wet op de Waterkering en in 2009 de nieuwe Waterwet).

Met het oog op het behouden en vergroten van de waterveiligheid kiezen we voor voortvarende voortzetting van het beleid 'Ruimte voor de rivier' en het gebiedsontwikkelingsproject 'IJsseldelta' met daarin de bypass bij Kampen, ruimte voor de Vecht en het Zwarte Water. We stimuleren innovatieve concepten zoals overstroombare dijken en waterwoningen.

De binnen de dijkringen gelegen polders in de IJsseldelta – de Mastenbroekerpolder en de polder Kamperveen – zijn de meest risicovolle gebieden als het gaat om overstromingen. Ze kunnen in korte tijd diep onder water komen te staan. Dat kan op de lange termijn betekenen dat ze een aanwijzing krijgen als waterbergingsgebied of dat er rivierdijken moeten worden teruggelegd om zo meer ruimte aan de IJssel te bieden. Als er zwaarwegende maatschappelijke belangen zijn om in deze laaggelegen gebieden toch nieuwe stedelijke functies toe te voegen, moet de technische inrichting van het gebied zodanig zijn dat de

veiligheid op de lange termijn gegarandeerd is. Bijvoorbeeld door aangepast bouwen (terpen) en het verhoogd aanleggen van de infrastructuur zodat evacuatie mogelijk is en een goede bereikbaarheid van hulpdiensten gegarandeerd is.

De waterveiligheid/klimaatbestendigheid in deze gebieden is van primair belang. Dit wordt gewaarborgd door normstellende kwaliteitsvoorwaarden, die juridisch verankerd worden in de Omgevingsverordening. Bijvoorbeeld door het verplicht stellen van een overstromingsrisicoparagraaf, waarin afwegingen helder worden vastgelegd. Voor de overige risicovolle gebieden, minder snel en ondieper onderlopend, geven we richtinggevende kwaliteitsvoorwaarden. We dagen onze partners uit om ook daar rekening te houden met waterveiligheid, onder meer door evacuateroutes op te nemen als randvoorwaarde bij de realisering van nieuwe ontwikkelingen, en door overstromingsrisicoparagrafen op te nemen.

Externe veiligheid

Economische ontwikkeling en toename van de bevolking betekenen ook een toename van externe veiligheidsrisico's. Er komen steeds meer risicovolle activiteiten, zoals transport van gevaarlijke stoffen en ondergrondse transportleidingen. En er zijn meer inwoners die risico ondervinden van deze activiteiten. Vermenging van functies en nieuwe externe veiligheidsnormen (BEVI, Basisnet, Registratiebesluit) vragen om een vroegtijdige borging van externe veiligheid in ruimtelijke ontwikkelingen. Ons doel is dat in 2010 externe veiligheidsrisico's in Overijssel aan de wettelijke eisen voldoet. Wij zijn van mening dat er daartoe een maximum plafond voor externe veiligheidsrisico's moet komen. Wij voorkomen dat nieuwe saneringsituaties ontstaan door gebruik, transport en opslag van gevaarlijke stoffen. Externe veiligheidsrisico's beheersen we door:

- *Samenspel met regionale veiligheidspartners* Van onze partners vragen wij dat de afwegingen die gemaakt worden ten aanzien van zowel individueel als groepsrisico in het kader van de ruimtelijk plannen expliciet in beeld worden gebracht moeten. Wij ondersteunen actief de professionalisering, de permanente veiligheidsverbetering en (waar nodig met) capaciteit van de veiligheidsector op elk schaalniveau. Op deze manier werken wij aan een optimalisering van de hulpverlening en rampbestrijding bij het vervoer van gevaarlijke stoffen;
- *Transport van gevaarlijke stoffen over doorlopende routes*: het provinciaal routenetwerk voor transport stemmen we af op het Basisnet vervoer gevaarlijke stoffen voor weg, water en spoor buisleidingen en over het water. We stimuleren vervoer over water en spoor. Voor vervoer van gevaarlijke stoffen naar Duitsland is de Betuwelijn de hoofdroute. Investerings in extra capaciteit van het spoor gaan niet ten koste van leefbaarheid en (externe) veiligheid langs weg en spoor en daarmee de mogelijkheden voor binnenstedelijke uitbreiding.
- *Ruimtelijke reserveringen voor buisleidingen*: Voor hoofd en regionale transportleidingen van aardgas zetten wij in op de ontwikkeling van een strokenbeleid met ruimtelijke reserveringen voor externe veiligheid;
- *Betrekken bij ruimtelijke planvorming*: Met gemeenten spreken we af dat in gemeentelijke structuurvisies en plannen externe veiligheidsrisico's systematisch en vroegtijdig meegewogen worden. Dit is bijvoorbeeld actueel door de toenemende inzet van (nieuwe) brandstoffen als LPG, aardgas en waterstofgas. Door herstructurering is het mogelijk externe veiligheidsrisico's te verminderen door gericht uitplaatsen van risicovolle bedrijven naar een specifiek terrein, bijvoorbeeld Zuiderzeehaven bij Kampen;
- *Bescherming van belangrijke functies*: Essentiële functies en gebouwen moeten zonder meer inzetbaar zijn bij een crisis, ramp of andere calamiteit. Dit geldt bijvoorbeeld voor rampencoördinatiecentra, zorgcentra, energiecentrales en specifieke infrastructuur. Deze functies en gebouwen worden beschermd tegen externe veiligheidsrisico's en aangewezen in de omgevingsverordening. Het heeft onze voorkeur als kwetsbare functies ruimtelijk gescheiden zijn van transportroutes voor gevaarlijke stoffen.

Verkeersveiligheid

Onze concrete doelstelling op het gebied van verkeersveiligheid bepalen we najaar 2008 in overleg met het Rijk. Met onze bestuurlijke en maatschappelijke partners werken we als regisseur aan een breed actieprogramma verkeersveiligheid, dat bestaat uit een integrale en gebiedsgerichte aanpak:

- Voorlichting en educatie, gericht op alle weggebruikers in aansluiting op de landelijke verkeersveiligheidcampagnes in wisselwerking met regionale en lokale initiatieven;
- Infrastructuur: op verkeerswegen passen we de principes van Duurzaam veilig toe

(samenhang weg en omgeving). In verblijfsgebieden passen we de shared-space benadering toe. Door het weglaten van borden en lijnen letten weggebruikers beter op en houden meer rekening met elkaar. Bij investeringen in de hoofdinfrastructuur (weg, spoor, water) en het kwaliteitsnet goederenvervoer nemen wij de extra kosten voor verbetering van de verkeersveiligheid mee, ook voor bijvoorbeeld tunnels en sociale veiligheid.

- Handhaving: regionale handhavingsplannen stemmen we met gemeenten, politie en Openbaar Ministerie af op de gebiedsgerichte aanpak.

Uit trends en ongevalstatistieken blijken sommige groepen verkeersdeelnemers de grootste risico's te lopen/nemen: voetgangers, (brom)fietzers, scholieren, ouderen, motorrijders, bestuurders onder invloed van alcohol, drugs, medicijnen of vermoeidheid, snelheidsovertreders, vrachtverkeer, bermongevallen en 50 en 80 km-uur wegen. In onze aanpak hebben we voor deze groepen gerichte aandacht.

Samenvattend realisatieschema Waterveiligheid, externe veiligheid, verkeersveiligheid

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
• "Veilig" bouwen in Mastenbroekerpolder en polder Kamperveen • Voor rampenbestrijding cruciale functies worden beschermd • Aanwijzen van leidingstroken t.b.v. RTL en HTL	<u>Met Rijk:</u> • Regionale partners sluiten aan op landelijke verkeersveiligheids-campagne • Aanpak knelpunten verkeersveiligheid op Rijks(water)wegen en spoor <u>Met Rijk en gemeenten:</u> • Herkenbaarheidskenmerken op wegen <u>Met gemeenten:</u> • Sobere aanpak van 30 en 60 km/uur gebieden in 2012 • KEM-aanpak gemeentelijke 50 en 80 km-wegen in 21015 • Aangepast bouwen in lage gebieden • Bronaanpak (externe veiligheid) • Niet afwentelen externe veiligheids-vraagstukken. • Externe veiligheid in planontwikkeling meenemen en transparant maken (maatlat EV) • Professionalisering van externe veiligheid • Direct en indirect ruimtebeslag militaire objecten <u>Met buurprovincies en Duitsland over:</u> • Provinciaal routenetwerk gevaarlijke stoffen <u>Met Gasunie/ EZ:</u> • Inpassing aardgastransportleidingen <u>Met gemeenten en waterschappen over:</u> • Voorzieningen voor beperken slachtoffers en schade bij overstromingen • Inhoud en hanteren watertoets <u>Met waterschappen via waterbeheersplan over:</u> • Adequate coördinatiestructuur voor calamiteiten.	• Trajectmatige aanpak provinciale wegen • Gebiedsgericht aanpassen vorm/ functie van GOWB en ETW: pilot N377, N760, N762/N344, N347 • In 2015 geen VOC-punten en dominante ongevalsgroepen meer op provinciale wegen • Toepassen Duurzaam Veilig	• BDU richten op: gebiedsgerichte aanpak, doelgroepen, aandachtsgebied en, verkeerseducatie • Europese Middelen (EFRO) • Regionaal Mobiliteitsfonds (RMF)	• Onderzoek verkeersveiligheid van doelgroepen en specifieke aandachtsgebieden, fiets, pilot shared space • Gebiedsgerichte aanpak: voorlichting, educatie, infrastructuur en handhaving • Verkenning gevaarlijke situaties bij overwegen en waterwegen • Pilot klimaat bestendig bouwen. • Overijsselse EV-deskundigenpool • Voorkomen van saneringsituaties • Risicocommunicatie • Risicokaart

5.7.2 Gezond leefmilieu

Ambitie

Zorgen voor een gezond leefmilieu.

Hoofddlijn van beleid

De ecologische en chemische kwaliteit van de watersystemen wordt bevorderd door uitvoering van de Kaderrichtlijn Water (KRW). De kwaliteit van de lucht wordt verbeterd door uitvoering van het Regionaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit. Geluidhinder gaan we in samenwerken met gemeenten tegen. We willen de bodemverontreiniging uiterlijk in 2030 onder controle hebben.

Luchtkwaliteit

De uitstoot van fijn stof (PM₁₀) voldoet in 2011 aan de wettelijke eisen. De uitstoot van Stikstofdioxide (NO₂) voldoet in 2015 aan de wettelijke eisen. We werken aan de uitvoering van het Regionaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit Overijssel. We stimuleren het rijden op schone brandstoffen.

De luchtkwaliteit in Overijssel is gemiddeld beter dan in het midden en westen van ons land. Deze relatief goede luchtkwaliteit willen wij koesteren. De knelpunten in de stedelijke centra Zwolle en Deventer zijn opgenomen in het Regionaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit 2008-2015 (RSL Overijssel). In 2015 zijn deze knelpunten opgelost. We nemen met het RSL Overijssel deel in het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL)

De voornaamste bedreigingen voor de luchtkwaliteit zijn de automobiliteit en de intensieve veehouderij. We streven naar beperking van de uitstoot van fijn stof en NO₂ door het gemotoriseerde verkeer. Dit pakken we op provinciale schaal aan door de ontwikkeling van hoogwaardige openbaar vervoer en fietsvoorzieningen, als aantrekkelijk alternatief voor de automobiliteit. De luchtkwaliteit moet voldoen aan de Europese en landelijke normen. Op basis van het Energiepact Overijssel stimuleren we het gebruik van schonere brandstoffen. In ons eigen wagenpark en bij de aanbesteding van het openbaar vervoer gaan we daarin voorop. Wij stimuleren dat gemeenten, het bedrijfsleven en maatschappelijke partners deze aanpak overnemen.

Geluid

Blootstelling aan geluid vormt een belangrijk probleem voor de volksgezondheid in Nederland. De belangrijkste effecten van geluidsoverlast zijn hinder en slaapverstoring, met meer stress en concentratie problemen als indirect gevolg. In Overijssel is verkeer de grootste oorzaak van geluidsbelasting. Ons doel is dat de hoofdinfrastructuur in 2020 aan landelijke geluidnormen voldoet. Aangezien het voor de geluidsoverlast niet uitmaakt of verkeer over een rijksweg, provinciale of lokale weg rijdt, nemen we het initiatief om analoog aan het RSL een Regionaal Samenwerkingsprogramma Geluid (RSG) te starten. Maatregelen hierbinnen kunnen betrekking hebben op geluidsschermen, typen wegbedekking etc. Ook bij gebiedsontwikkelingen waarbij infrastructuur een onderdeel is, gaan we ervan uit dat geluidsbelasting door goede planvorming wordt beperkt.

Grondwater

In 2030 hebben we de thans aanwezige grondwaterverontreinigingen vanuit lokale bronnen zodanig gesaneerd en/of beheerd dat zij geen belemmering meer vormen voor de gewenste maatschappelijke ontwikkelingen. Deze sanering/beheer draagt daardoor bij aan de realisatiemogelijkheden voor ruimtelijke kwaliteit en biedt mogelijkheden voor KWO. In het omgaan met grootschalige complexe grondwaterverontreinigingen zet de provincie in op gebiedsgericht grondwaterbeheer als instrument om de situatie beheersbaar te krijgen. Hiermee zal verdere verspreiding van grondwaterverontreinigingen worden tegengegaan.

In de stedelijke omgeving komen vaak grondwaterverontreinigingen voor, die moeilijk te herleiden zijn tot een eenduidige vervuiler of bron of is er sprake van overlappende verontreinigingspluimen. Vanwege het ontbreken van een duidelijke veroorzaker kan de sanering van het verontreinigde grondwater lang op zich laten wachten, waardoor de herontwikkeling van een gebied kan stagneren. Een aanpak op gebiedsniveau biedt een

oplossing voor grootschalige grondwaterverontreinigingen en kan maatschappelijke knelpunten voor ruimtelijke ontwikkelingen (zoals ondergronds bouwen) opheffen. Gebiedsgericht grondwaterbeheer is een effectief instrument. Wij zullen de inzet van deze aanpak binnen de provincie verder verkennen, en ook inventariseren waar dit (buiten de vijf rechtstreekse gemeenten) kan leiden tot een oplossing van complexe verontreinigingsproblematieken. In Zwolle en Hengelo zijn pilots aan de gang. De kennis en ervaring die daar worden opgedaan, worden actief verspreid onder andere gemeenten. Op de lange termijn wordt gebiedsgericht grondwaterbeheer in alle daarvoor geschikte gebieden ingezet.

Waterbodems

De kwaliteit van het oppervlaktewater en daarmee de functie voor mens, dier en plant wordt ongunstig beïnvloed door waterbodemverontreiniging. Verontreinigde waterbodems bevinden zich vooral in de bebouwde kom, en beken in Twente en (delen van) de rijkswateren Twentekanal, IJssel en Zwarte Water. De provincie Overijssel participeert in de versnelde sanering van verontreinigde waterbodems en stelt daarvoor eigen middelen beschikbaar. Hiertoe is in 2007 met een aantal waterbeheerders het 'Pact van Carpe Diem' gesloten. In de periode 2008-2011 worden de verontreinigde waterbodems in onder meer Steenwijk, Almelo, Deventer en Zwolle aangepakt. Daarnaast wordt met het Rijk overlegd over de aanpak van de waterbodems in rijkswateren.

Een verontreiniging van de waterbodem wordt onder de nieuwe waterwet niet langer beoordeeld en aangepakt via de gevalsdefinitie en beoordeling van spoedeisendheid, maar in het bredere karakter van het verbeteren van de gebiedskwaliteit (van sectoraal naar (stroom)gebiedsbenadering). Een aantal projecten zullen onder het bestaande saneringsprogramma Carpe Diem of de Waterwet doorlopen tot in de planperiode 2011-2020. Het gaat om dan om ernstige, spoedeisende verontreinigingen of waterbodemverontreinigingen die vanuit een gebiedskwaliteit moeten worden verwijderd. Voor het Zwarte Water verkennen we in samenwerking met partners een integrale gebiedsvisie met een aanpak voor de waterbodems.

Bodemkwaliteit

Uiterlijk 2030 is de in Overijssel aanwezige bodemverontreiniging beheersbaar gemaakt door kosteneffectief en functiegericht saneren en beheren. Daartoe hebben wij de totale werkvoorraad van potentieel ernstig verontreinigde locaties in beeld (= ca. 8000 locaties per peildatum juni 2008). Gelet op de omvang van die totale werkvoorraad is daarbinnen een prioritering aangebracht die zich er op richt om voor 2015 de onaanvaardbare risico's voor mens, ecosysteem en verspreiding van verontreinigingen aangepakt te hebben. Dit betreft de zogenoemde spoedeisende werkvoorraad en omvat ca. 600 locaties potentiële spoedlocaties. Een specifiek Overijssels probleem in de ondergrond is de aanwezigheid van asbest door het in het verleden aanwezig hebben gehad van asbestproducerende bedrijvigheid. De aanpak van asbestwegen en asbest in de bodem heeft een hoge prioriteit. Gelet op de omvang van de asbestproblematiek zullen wij bij die aanpak samen optrekken met andere partijen in het gebied en het Rijk.

Duisternis/lichthinder

In de stedelijke omgeving is lichthinder ten behoeve van leefbaarheid en veiligheid onvermijdelijk. Langs provinciale wegen gaan wij de lichthinder door lantarenpalen beperken door afschermingsmaatregelen, alternatieve verlichtingsvormen of het verwijderen van overbodige verlichting.

Samenvattend realisatieschema Gezond leefmilieu

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
		<u>Met waterschappen en gemeenten:</u> - Versnelde sanering waterbodems programma Carpe Diem) - Versterken stedelijke kwaliteit in samenhang met wateropgave <u>Met gemeenten:</u> - Regionaal samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit - Regionaal samenwerkingsprogramma geluidhinder <u>Met waterschappen via waterbeheerplan:</u> - Bestuursakkoord waterbodems <u>Met het Rijk:</u> - Sanering waterbodems rijkswateren <u>Met Duitsland:</u> - Grensoverschrijdende geluidhinder	Uitvoeringsplan verruiming en verdieping provinciale wateren Noordwest-Overijssel	

5.7.3 Bescherming tegen wateroverlast

Ambitie

Bieden van bescherming tegen wateroverlast.

Hoofddlijn van beleid

Bij nieuwbouw en herstructurering wordt het belang van het water goed meegewogen. Het watertoetsproces is hiervoor een belangrijk instrument.

In vrijwel heel Overijssel bestaat kans op wateroverlast. Door de klimaatverandering neemt de kans daarop nog toe. Aangezien herstructurering en nieuwbouw altijd invloed hebben op het regionale watersysteem, verwachten we van waterschappen en gemeenten dat zij bij locatiekeuze in en inrichting van de stedelijke omgeving altijd aandacht besteden aan de invloed op de grondwaterstand, de aanleg van ruime mogelijkheden voor waterberging, de capaciteit van het rioleringsstelsel en de afvoermogelijkheden van het watersysteem waarop wordt geloosd. Hiervoor is het watertoetsproces een goed instrument. Afkoppelen van regenwater voor voeding van het watersysteem is standaard. Wij hebben hierbij een stimulerende rol. In bijzondere gevallen zijn we bereid financieel bij te dragen, bijvoorbeeld wanneer sprake is van vernieuwende projecten met een voorbeeldfunctie of onevenredig hoge kosten. Door een creatieve inrichting van de openbare ruimte kan de wateropgave worden gecombineerd met bijvoorbeeld versterking ruimtelijke kwaliteit en groen in de wijk.

Samenvattend realisatieschema Bescherming tegen wateroverlast

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
	<u>Met waterschappen via waterbeheerplan:</u> - Normen voor wateroverlast <u>Met waterschappen:</u> - Toetsing regionale keringen aan normen <u>Afspraken met gemeenten en waterschappen:</u> - Bij ontwikkelingen rekening houden met wateroverlast - Inhoud en hanteren watertoets			

5.8 Energie

Ambitie

Een betrouwbare en veilige energievoorziening met beperking van uitstoot broeikasgassen.

Wij zetten in op een innovatieve en duurzame energievoorziening waarbij in 2020 een aandeel van 20 procent duurzame energie is gerealiseerd en een reductie van 30 procent van de CO² uitstoot ten opzichte van 1990. Wij sluiten coalities met partners om duurzame energieopwekking en energiebesparing te stimuleren (Energiepact Overijssel).

Tabel: indicatieve toedeling CO₂-reductie

Bron	Reductie CO ₂ uitstoot in 2020 t.o.v. 1990
<i>Duurzame Opwekking (zie paragraaf ..)</i>	
Biomassa	1140 kiloton/jaar
Wind	60 kiloton/jaar
Zon	30 kiloton/jaar
Rest- en omgevingswarmte	70 kiloton/jaar
<i>Besparingen</i>	
Woningen	330 kiloton/jaar
Bedrijven	490 kiloton/jaar
Verkeer en vervoer	80 kiloton/jaar
Totaal	2200 kiloton / jaar

Onze ambities in de Stedelijke omgeving liggen bij energiebesparing, nuttig gebruik van industriële restwarmte, energieprestatieverbetering in de gebouwde omgeving, energiebesparing bij bedrijven en koude-/warmte-opslag. Paragraaf 4.8 vermeldt onze ambities voor het opwekken van duurzame energie in het landelijk gebied.

5.8.1 Duurzame energie-opwekking

Ambitie

Bevorderen van duurzame energie-opwekking (biomassa, wind, zon, bodem).

Hoofddlijn van beleid

We stimuleren het toepassen van de energiepotenties van de bodem (o.a. KWO en geothermie) en van zonne-energie.

In bebouwde omgeving is duurzame opwekking te realiseren door kleinschalige opwekking van zonne-energie, windenergie, maar de meeste potentie lijkt Koude-warmte opslag te hebben.

Decentrale opwekking en energie-infrastructuur

In de stedelijke omgeving zal de komende decennia een trend te zien zijn naar gebouwgebonden kleinschalige energieopwekking (HR-ketel, zonnepanelen). Ter ondersteuning van deze duurzame ontwikkeling is meer dan voorheen afstemming tussen ruimtelijke ontwikkelingen in vraag en aanbod van energie (decentrale energieopwekking, restwarmtegebruik, biogasproductie, woningbouw, bedrijventerreinen, etc.) enerzijds en ontwikkelingen in de lagere energie-infrastructuur (netbeheerders elektriciteit, smartgrids, gas, warmte) anderzijds noodzakelijk. Door deze afstemming zoeken we altijd naar een nuttige toepassing van restwarmte (bij elektriciteitsopwekking), zowel in bestaande als nieuw aan te leggen warmtenetten.

Zonne-energie

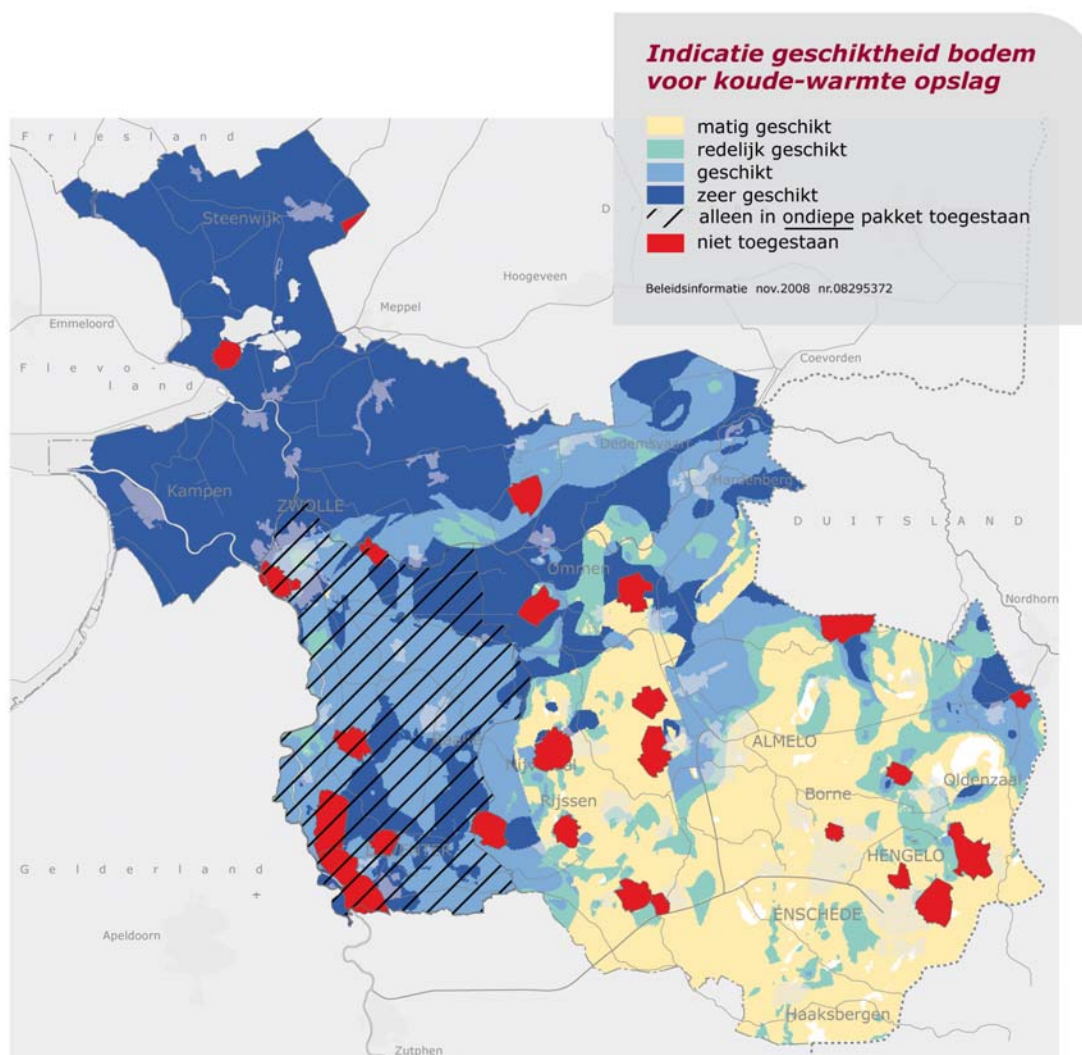
Zonne-energie vindt haar toepassing vooral in de gebouwde omgeving. Wij verwachten een daling in de kosten van techniek. Dit maakt in combinatie met een betere integratie in bouwconstructies (bijv. functionele dakbedekking, gevelelementen) binnen enkele jaren

grootschalige toepassing in de gebouwde omgeving mogelijk. Wij steunen het toepassen van zonneboilers. Bij nieuwbouw moeten de potenties van zonne-energie optimaal benut kunnen worden.

Bodemenergie

De ondergrond zetten we zo optimaal mogelijk in als leverancier van energie (KWO, winning aardwarmte) en buffer voor energie vanuit andere duurzame energiebronnen. Gezien de geschiktheid van de ondergrond in combinatie met de energievraag binnen het stedelijk gebied zal de toepassing van KWO-systemen met name toenemen in het stedelijk gebied in de volgende gebieden: IJssel-gebied en Kop van Overijssel. De potentie van geothermie wordt in kaart gebracht voor de gehele provincie en biedt kansen voor de energievoorziening van nieuwe woonwijken.

In de Stedelijke omgeving vindt met name Koude-Warmte-Opslag (KWO) plaats. De potentie van toepassing van KWO is voor de provincie Overijssel in beeld gebracht (zie kaart). Deze potentie is gebaseerd op het doorlaatvermogen van het (maatgevende) watervoerend pakket. Op dit moment zijn er binnen Overijssel 37 open KWO-systemen (zie kaart A.1.7). De actuele trend is een toename van 50 procent per jaar met name in het stedelijk gebied. Er liggen kansen voor bodemenergiesystemen en met name KWO-systemen bij nieuwbouw of herstructurering van woonwijken en bedrijfsterreinen. We stimuleren het gebruik van kleine KWO-systemen door de regelgeving in verband hiermee te vereenvoudigen en door het ontwikkelen van een voorlichtings- en communicatiecampagne.

Binnen het stedelijke gebied worden bodemenergiesystemen, waar dit kan, gecombineerd met grondwatersanering/beheersing (gebiedsgericht grondwaterbeheer) en opheffen van wateroverlastproblemen. Bij elke ruimtelijke ontwikkeling in het stedelijke gebied wordt de potentie van de ondergrond voor duurzame bodemenergie in beeld gebracht. De haalbaarheid wordt toekomstgericht getoetst; hierbij moet aandacht worden besteed aan de te verwachten ontwikkelingen in de energiekosten, de realisatiekosten, maar nadrukkelijk ook aan de gebruikskosten (beheer en onderhoud) voor de eindgebruiker. We zijn ook bereid om (risicovol) te investeren in duurzame geothermie-systemen in de ondergrond. Vanuit het voorzorgprincipe zullen voorsnog geen bodemenergiesystemen worden toegepast in grondwaterbeschermingsgebieden.

Samenvattend realisatieschema Duurzame energie-opwekking

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
	<u>Met gemeenten:</u> - Plaatsing van windturbines - Locaties voor mestvergisting of energie uit biomassa - Benutten zonne-energie bij nieuwbouw <u>Met netwerkbeheerders en gemeenten:</u> - Geschiktheid net voor decentraal opgewekte energie	- Energiepact Overijssel - Ontwikkeling van Windturbinelocaties - Aanwijzing van locaties windturbines - Geothermie	<u>Energiepact:</u> - Mestvergisting dichtbij bedrijven of veehouderijen - Zonnepanelen - Stortgas afvangen voor energieopwekking	<u>Energiepact:</u> - Ervaring zonnecellen (o.a. vervanging asbestdaken) - Innovatieve concepten voor KWO en winning van aardwarmte. - Voorlichting over kleine KWO-systemen <u>Met gemeenten en ontwikkelaars:</u> - Energieprestatienorm voor bedrijven

5.8.2 Energiebesparing

Ambitie

Bevorderen van energiebesparing (in bebouwde omgeving).

Hoofddijn van beleid

Aanpak via energiezuinige verlichting en energiebesparingen door bedrijven.

Verkeer: Energievriendelijke verlichting

Wij brengen duurzame en energievriendelijke verlichting aan. De verlichting stemmen we uiteraard af op veiligheid, intensiteit en functie van de betreffende provinciale wegen. Wij werken hierbij samen met Rijkswaterstaat en we delen onze kennis en ervaringen met pilots en onderzoeken met gemeenten.

Bedrijven en woningen

Kostenverlaging en energiebesparing zijn mogelijk door bij vestiging van nieuwe bedrijven te letten op aanbod en vraag van energie. Dat geldt met name voor warmte, maar ook voor (netwerken van) elektriciteit en gas. Warmte laat zich alleen op korte afstand zonder grote verliezen transporteren. Daarom is voor efficiënt warmtegebruik nodig dat aanbod en vraag van warmte zich op korte afstand van elkaar vestigen. Rond Twence in Hengelo, de centrale Harculo bij Zwolle en de tuinbouw in de Koekoekspolder is een overschot aan warmte aanwezig dat benut kan worden voor warmtevragers.

Op grond van het Activiteitenbesluit Wet milieubeheer zijn bedrijven gehouden energiemaatregelen toe te passen die zich in 5 jaar terugverdienen. Bij vergunningverlening en handhaving zullen wij hier aandacht voor hebben. Voor maatregelen met een langere terugverdientijd (tot 10 jaar) stellen wij subsidie beschikbaar.

Herstructurering van bedrijventerreinen biedt ook goede kansen voor investeringen in energiebesparing en om de energiehuishouding tussen bedrijven te optimaliseren. Bij

ontwikkeling van nieuwe bedrijventerreinen zullen we richtinggevende norm voor energie invoeren.

Samenvattend realisatieschema Energiebesparing

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
	<u>Met gemeenten:</u> Benutting restwarmte energieprestatienorm nieuwe bedrijven-terreinen	Vermindering energieverbruik langs provinciale wegen	Energiepact: gebruik van restwarmte, energieprestatie-verbetering en energiebesparing bij bedrijven	Kennis en ervaring met energievriendelijke verlichting

5.9 Ondergrond

Ambitie

Balans behouden tussen gebruik en bescherming van de ondergrond.

Voor een nadere toelichting op de verbreding van bodem naar ondergrond, de toename van de ondergrondse drukte en de balans in de ondergrond wordt verwezen naar paragraaf 4.9.

5.9.1 Aardkundige en archeologische waarden

Ambitie

Beschermen van intrinsieke bodemeigenschappen en aardkundige en archeologische waarden zoveel mogelijk beschermen.

Hoofddlijn van beleid

De kenmerken, kwaliteiten en waarden van de ondergrond worden beschermd (toekomst-waarde van de bodem) en waar mogelijk ingezet om de ruimtelijke kwaliteit en identiteit van gebieden te versterken (verbinden van kwaliteiten). Aardkundige, archeologische en cultuurhistorische waarden worden zoveel mogelijk behouden en beleefd door mensen dankzij informatie, gebruik en ontwikkeling.

Aardkundige, archeologische en cultuurhistorische waarden⁴ worden zoveel mogelijk behouden en beleefd door mensen dankzij informatie, gebruik en ontwikkeling. Het is wenselijk deze waarden in te zetten bij gebiedsontwikkeling, omdat ze kunnen bijdragen aan een aantrekkelijker woonklimaat, begrip voor en kennis over de eigen leefomgeving. Ze geven identiteit aan gebieden binnen het unieke Overijsselse landschap met haar steden, dorpen, landgoederen en platteland en leiden daarmee tot een grote toeristische belevingswaarde (zie ook 4.4.2, 4.9.1 en 5.4.2)

Op basis van het 'Verdrag van Malta' en de Wet op de Archeologische Monumentenzorg is het uitgangspunt om het archeologische erfgoed zoveel mogelijk ter plekke (in situ) te bewaren en beheermaatregelen te nemen om dit te bewerkstelligen. De verstoorder van de bodem is verantwoordelijk voor het behoud van de archeologische resten. Daar waar behoud in situ niet mogelijk is, betaalt deze het archeologisch onderzoek en mogelijke opgravingen.

Voor ruimtelijke plannen die archeologische waarden bedreigen, moeten betrokken partijen in

⁴ Definities:

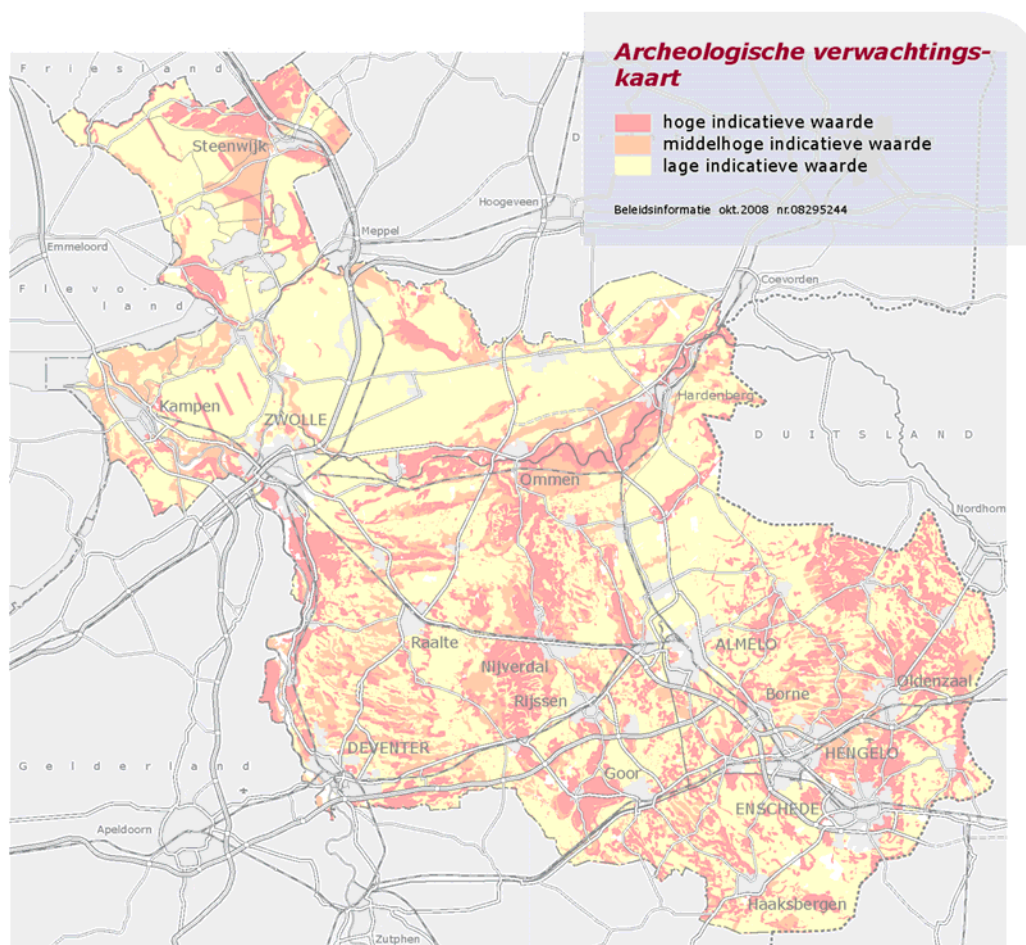
- aardkundige waarden: natuurlijke variatie in het aardoppervlak van geomorfologische, geologische, bodemkundige en geohydrologische verschijnselen;
- archeologische waarden: overblijfselen (in het landschap) van menselijke activiteiten uit het verleden;
- cultuurhistorische waarden: het samenspel van historische landschappen, historisch geografische elementen, monumentale gebouwen en archeologische vindplaatsen die iets vertellen over het verleden.

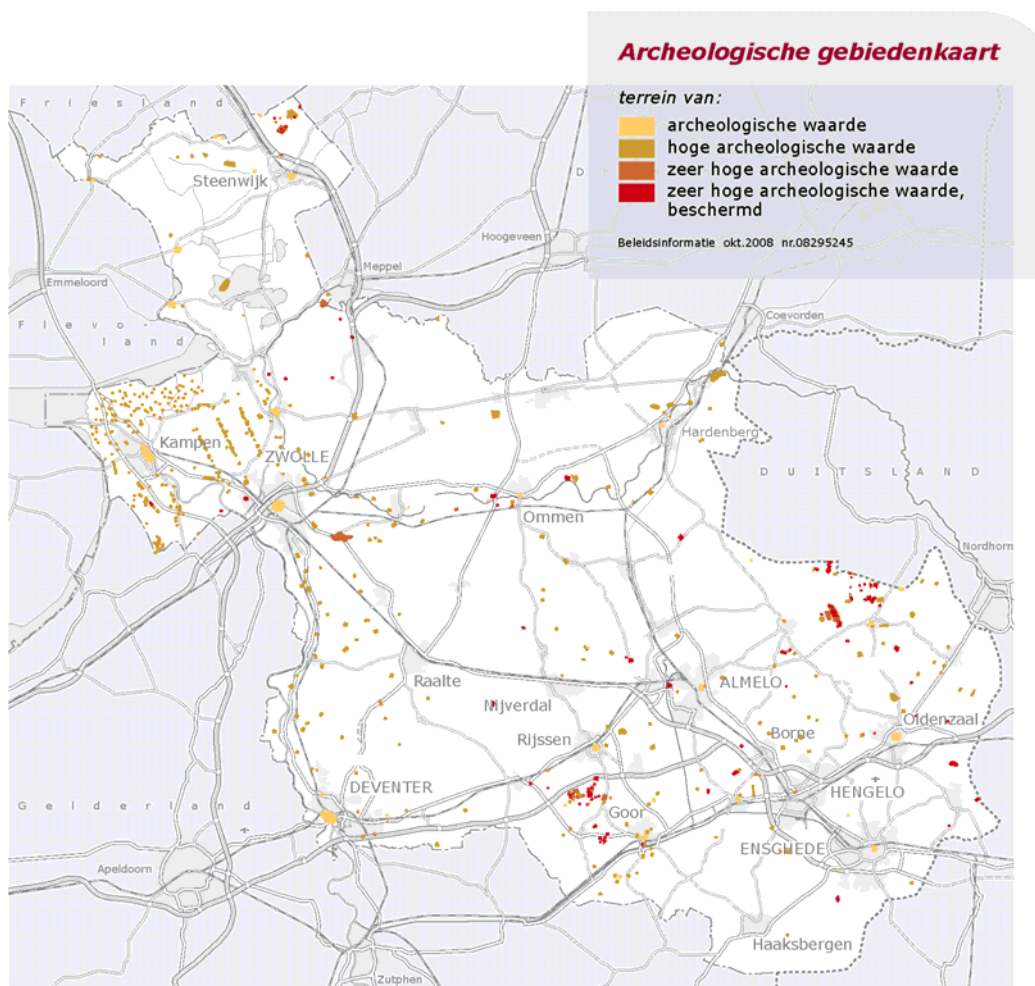
beeld brengen welke archeologische waarden in het geding zijn. Vroegtijdig onderzoek in de (voor)verkenningfase is gewenst om onnodige vertraging en extra kosten te voorkomen. Bij het verlenen van ontgrondingsvergunningen toetsen we op archeologische aspecten. Als het niet mogelijk is om vondsten ter plaatse te behouden, moet het materiaal van een archeologische vindplaats door opgraving veilig gesteld worden, om daarmee informatie te behouden die van belang is voor kennisvorming van het verleden in het algemeen en van Overijssel in het bijzonder. De provincie heeft als wettelijke taak om alle archeologische vondsten en bijbehorende documentatie daarover op te slaan in het Provinciaal Depot voor Bodemvondsten Overijssel in Deventer en beschikbaar te stellen voor bruikleen en onderzoek. Om een goede en verantwoorde opbouw van de depotcollectie te waarborgen overleggen we met gemeenten wat er opgegraven en bewaard wordt. Bij gemeentegrens overschrijdende vooronderzoeken en opgravingen en beheer van archeologische complexen kan de provincie een regisserende rol spelen. We maken hierbij afspraken met gemeenten over de toepassing van landelijke archeologie richtlijnen. Wij willen de grote regionale variatie aan karakteristieke aardkundige waarden behouden en benutten in de ruimtelijke planvorming. Doorsnijding en versnippering zal zoveel mogelijk worden tegengegaan.

De volgende kaarten geven een beeld van de aanwezige archeologische waarden:

- de Archeologische Verwachtingskaart geeft de kans op het aantreffen van archeologische waarden aan;
- de Archeologische Gebiedenkaart geeft de archeologische waarden en monumenten aan die op basis van vondsten bekend zijn.

Deze kaarten kunnen worden gebruikt bij het ontwikkelen van een visie op ruimtelijke plannen van regionale of provinciale aard. In 2009 wordt nog een detailkaart aardkundige waarden gemaakt. Verder wordt de kaart aardkundig waardevolle gebieden geactualiseerd.

Samenvattend realisatieschema Aardkundige en archeologische waarden

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
- Afwegingskader voor duurzaam gebruik - Archeologische en cultuurhistorische waarden bij planvorming betrekken - Geen KWO in grondwaterbeschermingsgebieden - Grondwaterbeschermingsbeleid	<u>Met gemeenten:</u> - Inventarisatie van aardkundige, archeologische en cultuurhistorische waarden - Zoveel mogelijk in-situ bewaren van archeologisch erfgoed - Toepassing archeologierichtlijnen		Cultuurhistorische waardeninventarisatie	- Visie op de Ondergrond - Archeologische verwachtingskaart en Archeologische gebiedenkaart

5.9.2 Gebruik van de ondergrond

Ambitie

Zorgvuldig gebruik van de ondergrond (energie, KWO, zoutwinning, opslag, zandwinning, hoofdtransportleidingen)

Hoofddlijn van beleid

Als het maatschappelijk wenselijk en vanuit de kenmerken van de ondergrond mogelijk is, benutten we de ondergrond als bron van grondstoffen (winning van energie, delfstoffen, drinkwater) en zetten we deze in bij ruimtelijke ontwikkelingen (ondergronds ruimtegebruik).

In de stedelijke omgeving worden ruimtelijke ontwikkelingen soms belemmerd door de aanwezigheid van lokale bodemverontreiniging en/of omvangrijke grondwater-verontreinigingspluimen. Het is relatief nieuw om vanuit een visie op de ondergrond te werken. Daarom is het van belang om kennis en ervaring op dit terrein met onze partners te delen. Met het oog daarop investeren we in aansprekende voorbeeldprojecten.

Ondergronds ruimtegebruik en ondergronds bouwen

De ondergrond moet worden opgenomen in structuurvisies en bestemmingsplannen. Wij vragen gemeenten de ondergrond vroegtijdig in hun planvorming mee te nemen, en daarbij lopende initiatieven te benutten (zoals 3D-bestemmingsplannen).

Wij willen een duurzame omgang met de ondergrond, door ondergrondse ruimteclaims tegen elkaar af te wegen en in samenhang te bezien met bovengrondse functies. De uitgangspunten van de SER-ladder dienen daarbij als sturingscriteria.

Wij formuleren met onze partners beleid voor ondergrondse ruimteclaims die een provinciaal belang kennen. Wij willen gemeenten stimuleren om een visie op te stellen voor een duurzame omgang met de ondergrond op lokaal niveau.

Ondergrondse infrastructuur, buisleidingen en energienetwerken

Voor en bij de aanleg van eventuele nieuwe (inter)nationale ondergrondse hoofdtransportleidingen neemt de provincie het voortouw voor het evalueren van het gevoerde strokenbeleid en het eventueel reserveren van ruimte (stroken) binnen het provinciale grondgebied. Wij stemmen het ruimtelijk beleid af op de bestaande en te ontwikkelen energie-infrastructuur en stimuleren multifunctioneel ruimtegebruik vanuit dit perspectief, met als doel een betrouwbare, betaalbare en duurzame energie-infrastructuur die zoveel mogelijk is afgestemd op de lokaal aanwezig energiebehoeften en –potenties. Door toename van decentrale energieproductie (door onder andere bodemenergie) is aanpassing dan wel uitbreiding van de ondergrondse energie-infrastructuur noodzakelijk

Samenvattend realisatieschema Gebruik van de ondergrond

Regels in verordening	(Prestatie-) afspraken	Gebiedsontwikkeling/ Uitvoeringsprojecten	Subsidies en fondsen	Kennis verwerven en delen
Toetsing van vergunningaanvragen open KWO-systemen	<u>Energiepact: met gemeenten en marktpartijen:</u> - Ondergrond als leverancier en buffer voor duurzame energie - Potentie van ondergrond voor winning en opslag van energie meenemen bij ruimtelijke planvorming <u>Met gemeenten:</u> - SER-ladder bij ondergrondse ruimteclaims i.s.m. bovengrondse functies - Afstemmen ruimtelijk beleid op energie-infrastructuur <u>Met gemeenten en marktpartijen:</u> - Hergebruik van licht verontreinigde grond - Combinatie van bodemenergie, in-situ grondwatersanering en wateroverlastproblemen	Vereenvoudiging procedure voor kleine KWO-systemen	Stimuleren gemeentelijk beleid t.a.v. ondergrond in bestemmingsplannen	Potentiekaarten geothermie, CO₂-opslag, USG en CAES

6 *Vervolgproces naar de Omgevingsvisie*

Deze Ontwerp-Omgevingsvisie ligt tot 1 maart 2008 ter inzage. Tot die tijd kunnen schriftelijke en mondelinge zienswijzen aan GS gericht worden. Mondelinge zienswijzen kunnen ook ingediend worden tijdens informatiegelegenheden over de Ontwerp-Omgevingsvisie die in de periode januari - februari 2009 in diverse gemeentehuizen voor inwoners van Overijssel worden georganiseerd.

Via www.omgevingsvisie.nl kunnen de data, tijdstippen en locaties van deze gelegenheden gevonden worden. PS zullen in maart enkele hoorzittingen in de provincie houden om nader geïnformeerd te worden over de achtergronden van de zienswijzen. Ten behoeve van commissiebehandeling in mei 2009 zullen GS de definitieve Omgevingsvisie en reactienota op de zienswijzen aan PS aanbieden, zodat vaststelling in juni 2009 kan plaatsvinden. De uiteindelijke Omgevingsvisie kan dus ten opzichte van dit Ontwerp gewijzigd worden naar aanleiding van zienswijzen en behandeling in PS.

Traject omgevingsverordening en Visie op de Ondergrond

Op dit moment voorzien wij ter inzagelegging van de omgevingsverordening op 1 maart 2009. gelijktijdig publiceren we de Visie op de Ondergrond. Zienswijzen zullen we in de reactienota op de Ontwerp-Omgevingsvisie betrekken. Definitieve omgevingsverordening en Visie op de Ondergrond bieden we met de definitieve Omgevingsvisie voor besluitvorming door PS op 1 juli 2009 aan.

Besluitvorming in verband met de Europese Kaderrichtlijn Water

In deze Ontwerp-Omgevingsvisie zijn besluiten opgenomen voor de implementatie van de Kaderrichtlijn water. Deze besluiten, die nodig zijn om als Nederland tijdig te voldoen aan de eisen die door de Europese Unie worden gesteld, hangen nauw samen met parallelle besluitvorming door waterschappen en het Rijk.

In het Stroomgebiedbeheerplan Rijn Delta van het Rijk, dat vanaf 22 december tot 22 juni 2009 ter visie ligt zijn ook de besluiten van provincies en waterschappen opgenomen. Het Rijk voltooit de besluitvorming over het Stroomgebiedbeheerplan Rijn Delta in december 2009. Omdat de besluitvorming over de Omgevingsvisie wordt afgerond op een moment dat reacties op het Stroomgebiedbeheerplan van het Rijk nog worden verwerkt, houden we er rekening met de mogelijkheid dat het onderdeel KRW in de Omgevingsvisie op onderdelen nog moet worden aangepast aan de uiteindelijke afweging die in Stroomgebiedsverband wordt gemaakt. Dit zal opgenomen worden in het besluit tot vaststelling van de Omgevingsvisie.

Investeringsprogramma

Met de perspectiefnota voor 2010 zullen we een lange termijn investeringsperspectief schetsen. Dit lange termijn investeringsperspectief nemen we dan ook op in de definitieve Omgevingsvisie. Het moge duidelijk zijn dat ons huidige budget niet voldoende is om de ambities van deze Ontwerp-Omgevingsvisie te realiseren. Anders dan het Rijk moeten wij als provincie de middelen reëel zien te organiseren door te sparen of anderszins. In de perspectiefnota 2010 zullen we hier ander op ingaan. Wij vinden het juist nu van belang vooruit te kijken en met een investeringsprogramma voor fysiek-ruimtelijke randvoorwaarden voor sociaal-economische ontwikkeling. Dit investeringsprogramma stellen we in afstemming met Gelderland, ten behoeve van een gezamenlijk Investeringsprogramma Oost-Nederland. Bij het investeringsprogramma hoort een uitvoeringsagenda, waarin verschillende acties en projecten in de tijd zijn geplaatst en waarbij we duidelijk maken hoe wij onze rol zien en wat wij van welke partners verwachten.